

KIRSTEN ELISA PETERSEN

STEMMER FRA EN BANDE

UNGE BANDEMEDLEMMERS EGNE
FORTÆLLINGER OM OPVÆKST,
HVERDAGSLIV OG FREMTID

Kirsten Elisa Petersen

Stemmer fra en bande

– Unge bandemedlemmers egne fortællinger
om opvækst, hverdagsliv og fremtid

DPU, Aarhus Universitet, 2015

Titel:

Stemmer fra en bande

- Unge bandemedlemmers egne fortællinger om opvækst, hverdagsliv og fremtid

Forfatter:

Kirsten Elisa Petersen

Udgivet af:

DPU, Aarhus Universitet, 2015

© 2015, forfatteren

1. udgave

Kopiering tilladt med tydelig kildeangivelse

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:

Knud Holt Nielsen

Forsidefoto:

Colourbox

ISBN:

978-87-7684-738-8 (elektronisk)

Indhold

FORORD	5
RESUMÉ	7
KAPITEL 1: INTRODUKTION	17
1.1. INDLEDNING, BAGGRUND OG FORMÅL	17
1.2. OM UDSATTE BØRN OG UNGE	21
1.3. KORT PRÆSENTATION AF DE TI UNGE MÆND, DER HAR DELTAGET I FORSKNINGSPROJEKTET	23
1.4. RAPPORTENS OPBYGNING OG INDHOLD	24
KAPITEL 2: FORSKNING OM UNGE MÆND I BANDER – HVAD VED VI NOGET OM?	27
2.1. HVAD ER EGENTLIG EN BANDE – ET BEGREB PRÆGET AF STOR UENIGHED	27
2.2. BANDERS UDVIKLING I SAMFUNDET	32
2.3. DEN INTERNATIONALE FORSKNING OM UNGE I BANDEGRUPPERINGER	38
2.4. DANSK VIDEN PÅ OMRÅDET	42
2.5. HVEM ER DE UNGE I BANDERNE?	46
2.6. OPSAMLING	49
KAPITEL 3: FORSKNINGSPROJEKTETS TEORETISKE GRUNDLAG	52
3.1. EN PÆDAGOGISK RAMME – OG VIDEN OM SOCIALPÆDAGOGIK	53
3.2. ET KRITISK PSYKOLOGISK PERSPEKTIV PÅ UDSATTE BØRN OG UNGE	55
3.3. SOCIALPÆDAGOGIK OM OG MED BØRN OG UNGE I UDSATTE LIVSFORHOLD	57
3.4. AT FORSTÅ DE UNGE	62
3.5. UDSATTE BØRN OG UNGE – ELLER BØRN OG UNGE MED DOBBELTE KOMPETENCER?	66
3.6. OPSAMLING	79
KAPITEL 4: FORSKNINGSPROJEKTETS METODISKE GRUNDLAG – AT FORSKE OM OG MED UNGE MÆND I BANDEGRUPPERINGER – EN MEGET LANG OG TÅLMODIG PROCES	83
4.1. INTERVIEW MED UNGE MÆND	84
4.2. PROJEKTETS DATAGRUNDLAG OG VANSKELIGHEDEN I AT FÅ ADGANG TIL ET FØLSOMT FELT	87
4.3. ANONYMISERING – SKJULTE UNGE MÆND	89
4.4. AT FORSKE I ET MEGET FØLSOMT OG PROBLEMATISK FELT – ETISKE OVERVEJELSER I FORSKNINGSPROCESSEN	92
4.5. KAN MAN STOLE PÅ DE UNGE MÆNDS FORTÆLLINGER – OM DEN SÅKALDTE SANDHED INDEN FOR FORSKNINGEN? ..	93
4.6. ANALYSEMETODE – AT FINDE DET VÆSENTLIGE I MATERIALET	97
4.7. OPSAMLING	98
KAPITEL 5: ANALYSE	101
5.1. TEMA NR. 1. OPVÆKST OG FAMILIEFORHOLD – FORSKELLIGE OPLEVELSER AF TRYGHED OG OMSORG	103
5.2. TEMA NR. 2. SKOLEGANG OG FRITIDSAKTIVITETER, UDDANNELSE OG ARBEJDE	116
5.3. TEMA NR. 3. VEJE IND I EN BANDE OG HVERDAGEN I EN BANDE – EN LIVSFORTÆLLING	125
5.4. TEMA NR. 4. AT LEVE MED STRESS, URO OG ÆNGSTELSE	138
5.5. TEMA NR. 5. NYE INDSATSER OG GAMLE DER IKKE HAR VIRKET	150
5.6. OPSAMLING AF ANALYSEKAPITEL	164
KAPITEL 6: KONKLUSION	172
REFERENCER	185

"... Der er heller ingen folk på gaden, og alting er så stille. Der er ingen biler, der kører. Der er ingen sporvogne, der kører. Der er ingen folk nogen steder. Palle er alene i hele verden"
(Citat, Sigsgaard, J., 1942/2008, p. 12).

Denne rapport tilegnes de unge mænd, der har bidraget med deres stemmer
Til Martin, Henry, Saif, Hans, Abdalla, Daniel, Kurt, Oskar, Jesper og Søren

Forord

Denne rapport præsenterer resultater fra et netop afsluttet forskningsprojekt om unge mænd i bandegrupperinger, deres opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme såvel som de unges oplevelser og erfaringer med de (social)pædagogiske indsatser, de har modtaget gennem deres opvækst og ungdom. Forskningsprojektet, der har forløbet siden januar 2013 og stadig forløber, har fokus på unge mænd, der er tilknyttet bandegrupperinger, såvel som de socialpædagogiske indsatser, der iværksættes i forhold til de unge.

I nærværende rapport præsenteres de første delresultater af forskningsprojektet, hvor fokus særskilt er på de unge mænds egne perspektiver og oplevelser af deres liv. Videre i projektforløbet følger henholdsvis rapport del II, der indeholder en forsknings- og vidensopsamling over national og international viden på området knyttet til unge i bandegrupperinger, mens tredje og sidste rapport (rapport del III) præsenterer resultaterne af den del af forskningsprojektet, der har haft fokus på de socialpædagogiske indsatser, der landet over iværksættes i forskellige former til forebyggelse af en opvækst præget af udsathed og tilknytning til bandegruppering. Rapport del II forventes at udkomme i januar 2016, mens rapport del III forventes at udkomme i maj 2016. For nærværende skal en stor tak imidlertid først og fremmest rettes til de unge mænd, som er tilknyttet forskellige bandegrupperinger, og som har bidraget til forskningsprojektet og til, at denne rapport kunne tage form. De unge er anonymiseret og kan derfor ikke nævnes særskilt her med deres rigtige navne, men deres bidrag har naturligvis på alle måder været grundlaget for, at denne rapport kunne blive til – og bidrage til at de hver for sig har kunnet give deres stemme i debatten og vidensudviklingen om unge menneskers tilknytning til bandemiljøet.

Der er ikke tidligere i dansk sammenhæng foretaget forskning, som direkte inddrager de unge, som lever i bander – *vel og mærke, mens de er i banderne og ikke på vej ud* – ud fra deres perspektiv og ståsted, og der trædes derfor på ganske nye veje. Veje som har været brolagt med en del udfordringer og vanskeligheder. En masse mennesker har hjulpet til – med at skabe kontakt, vende tanker og ideer, bidrage med nye overvejelser såvel som givet konstruktiv kritik undervejs.

Mange af disse mennesker kan desværre ikke nævnes ved navn. Dette især af hensyn til netop de unge mænd i banderne, der på alle måder i denne rapport er anonymiseret. Alle forestillinger om kendskab til hver enkelt ung med tilknytning til en bandegruppering, der har deltaget i forskningsprojektet, er således ikke mulig, undta-

gen i den enkeltes fantasi, idet alle parter rundt om bandemedlemmerne også er anonymiserede, og min tak til de mange forskellige bidrag rettes således blot ud i verden uden navns nævnelser, men hver enkelt, der har hjulpet til på forskellig vis, ved selv, at jeg har tænkt på dem, mens denne rapport har taget form.

Nogle kan dog nævnes ved navn. Det gælder mine kollegaer fra forskningsprogrammet Social- og specialpædagogik, inklusion og ledelse af organisationer (SILO), Aarhus Universitet, henholdsvis lektor Kasper Kofod, seniorforsker Torsten Erlandsen samt lektor Niels Rosendal Jensen, som løbende har læst kritik på flere af rapportens forskellige kapitler og har bidraget med kritiske kommentarer, nye vinkler og forskellige teoretiske perspektiver på uddannelse, udsathed og socialpædagogik. Derudover en stor tak til Socialpædagogerne Landsforbund (SL), i denne sammenhæng især afdelingsleder Mette Grostøl, som var med til at vende tanker og ideer, da forskningsprojektet endnu var på de indledende stadier, men også SL som helhed, der har ydet et økonomisk bidrag til forskningsprojektet, således at det blandt andet var muligt at foretage en lang række interview samt få foretaget en litteratursøgning om forskning på bandeområdet.

Der skal også rettes en tak til Susanne Jakobsen, forskningsbibliotekar ved AU Library, Aarhus Universitet, der har indsamlet forskning på området, både nationalt og internationalt, samt forskningsassistent Lars Ladefoged, der har varetaget en omfattende systematisering af forskningsundersøgelser.

Derudover skal rettes en særligt tak til Bettina Høgenhav, der har læst korrektur, samt Knud Holt Nielsen, der har varetaget layout og tryk af rapporten. Sidst men absolut ikke mindst en stor tak til min veninde Jeanett for lån af hendes dejlige kolonihavehus, der gav ro og fred til at skrive de sidste kapitler af rapporten.

*Kirsten Elisa Petersen
København, oktober 2015*

Resumé

Denne rapport præsenterer de teoretiske og empiriske resultater af et forskningsprojekt, som har fokus på unge mænd, der er tilknyttet forskellige bandegrupperinger. Projektet, hvor ti unge mænd har deltaget gennem en række kvalitative interview, har forløbet over en periode på snart to år fra 2013 og frem til nu. De ti mænd har alle det til fælles, at de lever deres liv enten i kanten af eller i centrum af forskellige bandegrupperinger, som fordeler sig rundt om i landet, primært i det storkøbenhavnske område. De ti unge mænd fortæller med deres egne stemmer og fra deres ståsted og perspektiv, hvordan de oplever deres liv i almindelighed, deres opvækst, livet i bandemiljøet, deres veje ind i banderne, og hvordan deres fremtid skal se ud. De ti unge mænd fortæller ligeledes og i særdeleshed om de (social)pædagogiske indsatser, de har mødt i deres barndom og ungdom – og hvordan de gerne så, at disse indsatser blev udviklet fremadrettet til hjælp for andre udsatte børn og unge.

Forskningsprojektets formål har været at gennemføre et forskningsprojekt, som:

- Har fokus på unge, der selv oplever at være tilknyttet en bandegruppering.
- Har et særskilt fokus på, med afsæt i et såkaldt ungeperspektiv, at udvikle viden om de unges egne perspektiver, oplevelser og vurderinger af deres hverdagsliv, deres opvækst og livsforhold.
- Har fokus på at udvikle viden til brug for fremadrettede social- og specialpædagogiske indsatser på bandeområdet.

De forskellige formål skal både ses hver for sig og som samtidigt forbundne, idet nærværende teoretiske og empiriske arbejde søger at brede forsknings- og vidensudviklingen knyttet til netop denne gruppe unge ud, således at viden på dette område griber, *hvad det betyder for de unge* at være tilknyttet en bandegruppering, *hvordan* de unges egne oplevelser af deres barndom- og ungdomsliv har givet de unge forskellige udviklingsbetingelser og muligheder i deres liv, og sidst men ikke mindst, *hvilke* sociale og socialpædagogiske indsatser der kan medvirke til at udvikle det pædagogiske arbejde med udsatte børn og unge.

Målet med både forskningsprojektet og formidlingen af resultaterne gennem denne rapport kan således siges på en gang at være et bidrag til den fortsatte udvikling af (social)pædagogiske indsatser på et meget komplekst og vanskeligt område knyttet til forebyggelse og udvikling af indsatser rettet mod unge i bandegrupperinger, og

samtidig et fortsat bidrag til udvikling af indsigt, teori og begreber i relation til forskningen inden for området knyttet til udsathed blandt børn og unge.

Teoretisk er både forskningsprojektet og denne rapport analyser placeret inden for det pædagogiske forskningsfelt, mere specifikt med en optagethed af socialpædagogisk arbejde med udsatte børn og unge, og særlige problematikker, der bør medtages i udviklingen af viden, teori og begreber knyttet til udsathed blandt børn og unge og socialpædagogisk arbejde med denne gruppe (Erlandsen et al., 2013, 2015). Men mens den overordnede ramme udgøres af et fokus på (social)pædagogik i arbejdet med udsatte unge i bandegrupperinger, så hviler selve det teoretiske grundlag for forskningsprojektet og analyserne af det indsamlede datamateriale på en kritisk psykologisk forståelse, også betegnet som det såkaldt *subjektvidenskabelige paradigme*, hvor der på afgørende områder knyttet til forståelsen af menneskets udvikling og læring tages afstand fra den klassiske psykologi (Højholt, 2005; Christensen, 2005; Holzkamp, 1998). Viden om mennesker må udvikles sammen med mennesker – altså fra et førstepersonsperspektiv, der samtidig inddrager betydninger, begrundelser og handlinger fra subjektets perspektiv – og netop ikke løsrevet herfra. Helt konkret betyder dette teoretiske perspektiv, at problemer, dilemmaer og handlinger i de unge mænds liv, der er tilknyttet forskellige bandegrupperinger, og som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, analyseres ud fra de betydninger, de har i de unges liv. Således foldes centrale begreber inden for den kritiske psykologi ud og medvirker til at rette vores opmærksomhed mod de unge mænd i bandegrupperinger, deres handlinger og erfaringer og deres muligheder såvel som oplevelser af konflikter og dilemmaer i deres barndom og ungdomsliv.

Projektets forskningsdesign placerer sig overordnet inden for praksisforskning, således som forskning i praksis er udviklet inden for den kritiske psykologiske tænkning (Markard et al., 2004; Højholt, 2005; Schwartz, 2007; Petersen, 2009), der har et specifikt fokus på menneskers forståelser og handlinger knyttet til deres hverdag, vel og mærke set fra menneskets *eget perspektiv*, altså fra menneskers eget ståsted i livet med fokus på deres egne forståelser, oplevelser og følelser. I denne sammenhæng er ti unge mænds opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme udforsket *sammen med de unge selv* gennem såkaldt *semistrukturerede interview* (Kvale, 2003), der er karakteriseret ved at være et interview mellem forsker og informant (den unge) baseret på en række spørgsmål.

Selve praksisforskningsperspektivet udfoldes især i nærværende forskningsprojekt med inspiration fra et af den kritiske psykologiske tæknings centrale begreber, der omfatter forståelsen af subjektet som *medforsker*. Holzkamp (1998) påpeger, hvorledes begrebet medforsker viser hen til, at subjektet ikke skal indgå som en form for objekt i

udforskningen, men derimod skal indgå som medforsker af subjektets egen daglige livsførelse. Begrebet *medforsker* (Holzkamp, 1998) medvirker til at indramme det særlige eller det specifikke aspekt ved praksisforskning. Her betones netop betydningen af, at praktikerne, i dette tilfælde de unge mænd, ikke er genstand for forskerens udefrakommende blik, men derimod inddrages som medforskere i forskningsforløbet. Her henvises der til, at både forsker og medforsker opleves som subjekter, der begge er deltagere i et forskningsprojekt, der udforsker en given social praksis om end fra hver deres perspektiv og ståsted.

Projektets datamateriale er som nævnt indsamlet hen over en periode på cirka to år, fra 2013 og frem til 2015, hvor de endelige analyser af datamaterialet nu bliver præsenteret i nærværende rapport (rapport del I). De to øvrige rapporter, der også indgår i forskningsprojektet, forventes at udkomme henholdsvis januar 2016 (rapport del II) og maj 2016 (rapport del III). Rapport del II præsenterer en forsknings- og vidensopsamling, både nationalt og internationalt, knyttet til viden om unge mænd i bandegrupperinger, mens den tredje – og foreløbige sidste rapport – inddrager de professionelle stemmer, det vil sige inddrager dem, der på forskellig vis arbejder med de unge i bandegrupperinger, deres viden og erfaringer og de sociale og socialpædagogiske indsatser, teorier og metoder, som de professionelle arbejder ud fra.

Analyserne af datamaterialet viser hen til, at der kan udskilles fem (forbundne) temaer i de unges fortællinger med afsæt i deres ståsteder og perspektiver, som på forskellig vis fortæller om de unge mænds opvækstforhold, skolegang, veje ind i og hverdagen i en bandegruppering, måder at håndtere stress, uro og ængstelse samt fremadrettet de unges egne bud på, hvilke sociale og socialpædagogiske indsatser der kan tænkes at støtte og hjælpe unge mennesker i bandegrupperinger – og måske endda medvirke til at forebygge bevægelser ind i bandegrupperinger.

Tema nr. 1. Opvækst og familieforhold – forskellige oplevelser af tryk og omsorg.

Tema nr. 2. Skolegang og fritidsaktiviteter, uddannelse og job.

Tema nr. 3. Veje ind i en bande og hverdagen i en bande – konsekvenser, begrænsninger og muligheder.

Tema nr. 4. At leve med stress, uro og ængstelse.

Tema nr. 5. Nye indsatser og gamle der ikke har virket.

Analysens første tema har medvirket til at indkredse, at der er stor forskel på de unges opvækst og oplevelser af deres respektive familieforhold. En forskel der viser sig mellem henholdsvis unge med anden etnisk baggrund over for de unge med etnisk dansk baggrund. Således viser analyserne, at de unge mænd med etnisk dansk baggrund

fortæller om en lang række oplevelser med ofte meget vanskelige opvækstvilkår, såsom forældres skilsmisse, forældres misbrug, ensomhed i barndom og tidlig ungdom samt konflikter mellem forældre, der har fået betydning for de unge. Stort set fælles for de unge mænd med etnisk dansk baggrund er oplevelser af at være tæt knyttet til mor, mens far overvejende har været fraværende i opvæksten og/eller har været meget ustabil både i forhold til kriminalitet, skænderier med mor samt perioder med fængselsophold og lignende. Heroverfor ses i analyserne, at de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk fortæller om oplevelser og erfaringer med "gode og trygge" opvækstforhold, forældre der har støttet og passet på deres børn, hjulpet med skolegang og fritidsaktiviteter, og oplevelser af tætte forhold til både forældre, søskende, bedsteforældre og andre familierelationer. Fælles for de ti unge mænd er imidlertid, at udsathed på en lang række områder træder frem inden for det såkaldt *strukturelle* perspektiv knyttet til en opvækst i udsatte boligområder, forældres manglende uddannelse og for nogens vedkommende også manglende tilknytning til arbejdsmarked, mens udsathed inden for det såkaldt *individuelle* perspektiv i langt højere grad træder frem hos de unge mænd med etnisk dansk baggrund, hvor de unges fortællinger er præget af svære opvækstforhold, belyst fra de unges oplevelser af svære begivenheder i barndommen og konfliktuelle forhold mellem forældre og mellem forældre og barn.

Analysens andet tema, der satte fokus på de unge mænds erfaringer og oplevelser med skole, uddannelse, arbejde og fritid, indkredsede, at fælles for alle ti unge mænd er en oplevelse af, at de ikke har været særligt dygtige rent bogligt i folkeskolen og på forskellig vis ligeledes ikke har været særligt glade for at gå i skole. Fælles for de ti unge mænd er også, at ingen af dem har uddannelsesplaner, der rækker videre end en håndværkeruddannelse. Ingen af de unge mænd har under interviewforløbene givet udtryk for drømme eller ønsker om at læse videre og få en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Fælles for de unge mænd er også, at ingen af dem nogen sinde har haft et arbejde, hverken fritidsjob, eller at de er gået ud af skolen for at få et arbejde. Netop disse fund i datamaterialet viser hen til, at unge mænd i bandegrupperinger træder frem som en udsat gruppe af unge i det danske samfund – særligt set i et uddannelsesmæssigt perspektiv. Enkelte nuancer træder frem, idet få af de unge fortæller om ønsker om at få en håndværkeruddannelse eller ønsker at tage en HF-uddannelse, men fælles for dem alle er oplevelser af ikke at have passet ind i skolen, haft svært ved at opleve, at de var dygtige til skolearbejde, og for de yngre unge mænd, der er under 20 år, træder det særligt frem, at de for nuværende, fra deres position, slet ikke kan se meningen med at gå i skole eller afslutte eksaminer. Perspektiverne på, hvorfor skoletiden har været svær, er naturligvis individuelle og nuancerede, men fælles for de ti unge mænd er i høj grad oplevelser af ikke rigtig forstå eller at

være dygtig, og for nogles vedkommende også fortællinger om slåskampe og ballade, der medførte flere skoleskift, og også for nogle af de unge mænd skift til flere forskellige skoler, og lærere der smed dem ud, fordi de lavede ballade.

Det tredje tema i analysen belyste, at de ti unge mænd alle har det til fælles, at de i en alder af 12-13 år begyndte at begå forskellige former for kriminalitet. En markant forskel mellem de unge mænd i datamaterialet viser sig dog især mellem de unge mænd med etnisk dansk baggrund på den ene side og de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk på den anden side set i relation til årsagerne og betydningen ved så at sige at bevæge sig ind i en bandegruppering – og sandelig også hvorfor de unge vælger at blive eller forlade en bandegruppering. Analyserne af datamaterialet peger på, at netop de unge mænd med etnisk dansk baggrund tilsyneladende træder ind i kriminalitet i en tidlig alder, uden at dette nødvendigvis er forbundet med en tilknytning til en bandegruppering, men i højere grad handler om selve det forhold at begå kriminalitet og mulighederne for økonomisk eller anden gevinst i den sammenhæng. Samtidig indikerer datamaterialet, at dette ser ganske anderledes ud for de unge med anden etnisk baggrund end dansk, som tilsyneladende først er i en eller anden form for gruppering, der hænger ud sammen på gaden, og derfra bevæger sig ind i den bande, der tilhører det lokale boligområde enten gennem ældre brødre og/eller ældre venner, de kender til. Det at begå kriminalitet i forskellige former ser ud til at være sekundært i denne sammenhæng, mens vennegruppen, samværet og lokalområdet, hvor man er vokset op og har levet sin barndom, er det primære for de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Med til denne forskel hører også, at de unges perspektiver på deltagelse i en bandegruppering træder frem i forhold til forståelsen af at forlade en bandegruppering. De unge med etnisk dansk baggrund bevæger sig, naturligvis med indbyrdes nuancer, rundt imellem forskellige bandegrupperinger, forlader dem igen og tillægger ikke deltagelsen i en bandegruppering en markant betydning for dem selv. Nogle af deres gode kammerater kan være i den samme gruppe, men man kan sagtens forlade gruppen, finde nye venner og en ny gruppering på tværs af byområder. Helt anderledes ser det ud for de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Fra deres perspektiv er en bandegruppering den samme, man altid har været i, og den er tilsyneladende bundet til det boligområde, hvor man er vokset op, og hele ens fælleskab, venskaber og hverdagsliv er vævet sammen med dette. Og væsentligt er det, at de unge mænd med anden etnisk baggrund, som har bidraget med deres fortællinger, også er meget enige om, at en bandegruppering ikke er en gruppering, man forlader, da det er ens venner og en form for broderskab for livet – også selvom nogle af de unge mænd er i midten af tyverne, har kærester og børn, og for nogles vedkommende også er optaget af at finde arbejde.

Fjerde tema i analyserne medvirker til at indfange, at det bestemt ikke er uden (ofte store) følelsesmæssige omkostninger at være en ung mand, der på forskellig måde lever i en bandegruppering. Flere af de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, fortæller om forskellige måder at skulle håndtere stress, uro og ængstelse i hverdagen, netop fordi livet leves i en bande, men de ti unge mænd fordeler sig nærmest ligeligt imellem to poler. På den ene pol er en gruppe af unge mænd, som på forskellig måde har haft det svært rent psykisk gennem deres opvækst – for eksempel i fortællinger om at håndtere vrede og traumatiske barndomsoplevelser – og på den anden pol er en gruppe af unge mænd, som ikke har haft oplevelser af psykiske problemer i barndom og tidlig ungdom, men hvor netop hverdagen i en bandegruppering har afstedkommet et liv med mange forskellige oplevelser af stress, uro og ængstelse, som der nu i hverdagen kæmpes med at håndtere fra ens eget ståsted og på måder, der opleves som meningsfulde for den enkelte. På den ene pol kan indkredses meget vanskelige og komplekse fortællinger om (ofte) svære psykiske vanskeligheder gennem barndom og tidlig ungdom, for nogle af de unge mænds vedkommende også fortællinger om forskellige diagnoser, som for eksempel ADHD, men også mere diffuse følelser knyttet til vrede, angst, uro, at komme op at slå med andre, fordi der er for meget temperament, såvel som erfaringer med at dulme vanskelige følelser med hash og/eller andre stoffer. På den anden pol træder til gengæld de unge mænd frem, som gennem deres fortællinger oplever, at de først gennem deres tilknytning til en bandegruppering for alvor oplever angst, uro, fysiske og psykiske vanskeligheder og dilemmaer forbundet til at holde styr på disse svære følelser i hverdagen og finde strategier, der kan holde følelserne på afstand eller under kontrol. Her er det ifølge flere af de unge mænd netop det at leve sit hverdagsliv med farlige episoder både med andre bandegrupperinger, politi og fængselsophold, der tilsyneladende i en kompleks sammenblanding medvirker til, at psykiske og fysiske vanskeligheder presser på og skal håndteres i hverdagens daglige livsførelse.

Det femte og sidste tema i analysen udforsker, hvilke indsatser de unge mænd oplever at have modtaget, hvilke der har betydet noget for dem i deres tilværelse, og hvilke der absolut ikke synes at have været positive for dem. Fælles for alle de ti unge mænd er en lang række fortællinger, mere eller mindre usammenhængende, om oplevelser med skolelærere, pædagoger, sagsbehandlere og for nogens vedkommende også med psykologer og psykiatere, hvilket i nærværende sammenhæng sammenfattes under pædagogiske indsatser, idet netop disse indsatser primært er tilbudt som en del af det samlede danske uddannelsessystem, herunder særligt i folkeskoleperioden. Disse fortællinger om en lang række pædagogiske indsatser træder forskelligt frem, især

afhængigt af hvordan den enkelte har oplevet at have brug for en eller anden form for støtte eller hjælp undervejs i barndom og ungdom såvel som begyndende voksenliv. Særligt tre markante fund træder frem i datamaterialet knyttet til pædagogiske indsatser. Det første fund, som omfatter de fleste af de unge mænd, er mange forskellige oplevelser af at være *smidt ud af forskellige pædagogiske sammenhænge*. Det andet fund viser til gengæld *betydningen af, hvornår forskellige indsatser tilbydes og iværksættes* set i et aldersmæssigt tidsperspektiv. Det tredje og sidste fund omfatter fortællinger om noget, *der er lykkedes og har været godt* i forhold til støtte og hjælp såvel som nogle af de unges vurderinger af, hvad der fremadrettet kunne være relevant at iværksætte. Nærværende rapport indkredser en række fund, som fremstilles i nedenstående oversigtsform:

- At viden på bandeområdet – særligt i dansk sammenhæng – endnu er meget begrænset i et forskningsmæssigt perspektiv, men med afsæt i de unges positioner og perspektiver kan der indkredses forskellige begrundelser og betydninger for unge mænd, der bevæger sig ind i en bandegruppering, og som kan medvirke til at udvide den forskningsbaserede viden på området. De mest markante forskelle i de unge mænds begrundelser og betydningen for tilknytning til en bandegruppering ses i et tværsnit i analyserne, idet unge mænd med etnisk dansk baggrund tilsyneladende bevæger sig ind og ud mellem forskellige bandegrupperinger afhængigt af subjektive begrundede overvejelser især knyttet til kriminalitetsmuligheder, venskaber, uenigheder og samtidig med refleksioner over, at det ikke er så vigtigt at være i en bande, eller sågar hvilken bande man er tilknyttet. Man kan således bevæge sig ind i en bande og bevæge sig ud igen, når muligheder synes begrænset, nogle gange uden vanskeligheder og andre gange absolut forbundet til voldsomme konflikter. Her overfor indikerer analyserne, at unge med anden etnisk baggrund oplever tilknytning til en bandegruppering for livet så at sige. Den pågældende bande er ofte med afsæt i ens eget lokale boligområde og omfatter venner, brødre og fætre, som man har kendt altid, og som udgør en oplevelse af at høre til, være venner for livet, i en form for broderskab, og at det slet ikke er meningen for de unge, at de igen skal forlade bandegrupperingen, heller ikke selv om de bliver ældre, får kone og børn og måske et arbejde.
- Hertil kommer, at de unges egne oplevelser af opvækst, barndoms- og ungdomsliv, samvær med forældre, søskende og bedsteforældre samt øvrige sociale netværk opleves som betydningsfulde i forhold til at bevæge sig ind i en bandegruppering, men igen med forskellige perspektiver – set i et tværsnit i analyserne af datamaterialet. De unge mænd med etnisk dansk baggrund, som har deltaget i

nærværende forskningsprojekt, indkredser overvejende en opvækst præget af udsatte livsforhold, både i et strukturelt og individuelt perspektiv, mens de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk overvejende oplever en udsathed i livsforhold knyttet til strukturelle perspektiver, for eksempel en opvækst i udsatte boligområder, hvor en bandegruppering så at sige indeholder alle ens venner, ældre brødre, fætre og så videre og dermed udgør et socialt samvær og et "broderskab".

- Henholdsvis udsathed i et strukturelt overfor et individuelt perspektiv bliver centralt for dette forskningsprojekts analyser og resultater, idet de forskellige former for udsathed medvirker til at skabe viden om, hvordan og på hvilke måder tidlige forebyggende indsatser fremadrettet kan udvikles, men skaber også grundlag for at se nærmere på de eksisterende sociale og socialpædagogiske indsatser, som den danske velfærdsstat tilrettelægger for udsatte børn og unge, herunder også unge mænd i bandegrupperinger. Nærværende projekts datamateriale har medvirket til gennem de unges perspektiver at pege på, at særligt skolen har stor betydning for de unges oplevelser af handlemuligheder i deres tidlige ungdomsliv, og jo sværere skolegang opleves, i jo højere grad bliver de unge mænds handlemuligheder foldet ud i forhold til at bevæge sig uden for skolen, pjække, begå småkriminalitet, ryge hash og hænge ud på gader og stræder. Der foregår tilsyneladende en form for *udskillelsesproces* af de unge gennem skoleårene. En udskillelsesproces, der af de unge opleves som deres egen skyld, idet de for eksempel ikke var dygtige i skolen eller ikke forstod de skolemæssige opgaver, men som nærmest enslydende foldes ud i de unges fortællinger som fortællinger om at lave ballade, blive uvenner med lærere, pjække og for nogle af de unge også en del skoleskift undervejs gennem folkeskolen. Netop dette forhold knyttet til skolegang og dermed også fremadrettede uddannelses- og arbejdsmuligheder kræver i høj grad et fokus på skolens muligheder for at udvikle indsatser, der kan forebygge disse udskillelsesprocesser, men det kalder også på videreudvikling af indsatser, der foregår rundt om skoletiden gennem fritids- og klubtilbud, således som flere af de unge selv fortæller. Der er med afsæt i datamaterialet grundlag for at pege på betydningen af at udvikle tidlige forebyggende indsatser, men også at videreudvikle de eksisterende indsatser, idet der tilsyneladende er forskel på, hvilke aldersperioder de unge oplever det som relevant at indgå i socialpædagogiske indsatser. De tidlige ungdomsår, fra de unge er cirka 10-13 år, fremtræder som en væsentlig indsatsperiode, mens selve ungdomstiden – fra de unges eget perspektiv – er en periode med meget fart på, hvor forskellige indsatser kan synes meget lidt relevante. Herfra sker tilsynela-

dende et skift, når de unge kommer i begyndelsen af tyverne. Her bliver både projekter med fokus på skole, uddannelse og arbejde mere relevante for den enkelte unge og ligeledes åbnes for betydningen af at have en mentor eller være et sted, hvor der er voksne, der opleves som anerkendende, til at stole på, og som vil hjælpe en videre i livet.

- I forlængelse af ovenstående medvirker analyserne af datamaterialet også til at indkredse, at de unge mænd, som har bidraget med deres stemmer i nærværende forskningsprojekt, fordeler sig på to poler så at sige i forhold til psykiske vanskeligheder og udfordringer. Begrebet psykiske vanskeligheder kan forekomme en anelse bredt, men rummer en samlebetegnelse for de unges fortællinger om at have det særlig svært i livet; vanskeligheder med at håndtere vrede, ængstelse, uro og angst. På den ene pol placerer de unge sig, som hele livet, både gennem barndom og ungdom, har oplevet at have haft det særlig svært og på forskellig vis og med forskellig omfang og tyngde har oplevet psykiske vanskeligheder. De såkaldt psykiske vanskeligheder er naturligvis håndteret individuelt; at ryge hash for at berolige sig selv eller komme i slagsmål, når vrede presser sig på, men peger samstemmende på, at det i langt højere grad er nødvendigt at inddrage betydningen af psykiske vanskeligheder igennem barndom og ungdom gennem de pædagogiske indsatser, som for eksempel skole, fritidstilbud og ungdomsklubber. På den anden pol træder fortællinger fra nogle af de unge frem, som ikke er fokuseret på psykiske vanskeligheder gennem barndom og ungdom, men i højere grad psykiske vanskeligheder, der er fremkommet gennem de unges deltagelse i forskellige bandegrupperinger, hvor slåskampe med andre, vold, oplevelser med politi, fængsling og fysiske mén skal håndteres i en hverdag, og som for nogle vedkommende opleves som ganske vanskelige at håndtere og overkomme. Flere af de unge mænd efterlyser selv mulighederne for psykologbehandling eller anden behandling, som dog ikke præciseres, der kan støtte og hjælpe dem til at overkomme psykiske vanskeligheder.
- Afslutningsvis, men i allerhøjeste grad forbundet til de ovenfor beskrevne punkter, skal nævnes det forhold, at alle de unge, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, stort set på samme alderstidspunkt har påbegyndt bevægelserne ind i forskellige bandegrupperinger. Aldersperioden 13-14 år ser ud til gennem de unges fortællinger at være en central aldersperiode, uanset om de unge har bevæget sig ind i en bestemt bandegruppering eller sammen med nogle kammerater har begået småkriminalitet og derfra er kommet ind i forskellige bandegrupperinger. Netop denne aldersperiode bliver central ikke nødvendigvis som en pejling for den rent fysiske alder, men som et fokusområde, der kan åbne

for at udvikle viden om, hvordan børn og unge har levet og udviklet sig gennem barndom og tidlige ungdomsår i nogle af de konkrete steder, hvor børn og unge lever; boligområder, daginstitution, skole, fritidstilbud og ungdomsklubber. Helt centralt viser det, at udfordringer, dilemmaer og vanskeligheder befinder sig på en flerhed af steder og tilsyneladende hen over tid bliver til de unges egne subjektive problemer. Arbejdet med unge mænds tilknytning til bandegrupperinger starter tilsyneladende ikke i et her og nu i de unges liv, men må kalde på en op-tæthed og interesse for børn og unges reelle udviklingsforhold og betingelser i det danske velfærdssamfund.

Kapitel 1: Introduktion

1.1. Indledning, baggrund og formål

Denne rapport præsenterer de teoretiske og empiriske resultater af et forskningsprojekt, som har fokus på unge mænd, der er tilknyttet forskellige bandegrupperinger. De ti mænd har alle det til fælles, at de lever deres liv enten i kanten af eller i centrum af forskellige bandegrupperinger, som fordeler sig rundt om i landet, primært i det stor-københavnske område. De ti unge mænd fortæller med deres egne stemmer og fra deres ståsted og perspektiv, hvordan de oplever deres liv i almindelighed, deres opvækst, livet i bandemiljøet, deres veje ind i banderne, og hvordan deres fremtid skal se ud. De ti unge mænd fortæller ligeledes og i særdeleshed om de (social)pædagogiske indsatser, de har mødt i deres barndom og ungdom – og hvordan de gerne så, at disse indsatser blev udviklet fremadrettet til hjælp for andre udsatte børn og unge.

Årsagen til dette fokus på de unge mænd og deres liv i forskellige bandegrupperinger udspringer af flere års forskning i de såkaldte særligt udsatte boligområder,¹ hvor fokus især har været på at udforske udsatte børn og familiers hverdagsliv i disse boligområder (Petersen, 2009; Jensen et al., 2012; Jensen et al., 2015; Petersen & Ladefoged, 2015a, 2015b), og netop nærværende forskningsprojekt ligger i forlængelse af de ovennævnte forskningsprojekter, der har et særligt mål med at udvikle viden om børn

¹ I henhold til almenboligloven beregner og offentliggør Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter hvert år en liste over særligt udsatte boligområder (ghetto-områder). Den 1. januar 2014 er nye kriterier for særligt udsatte boligområder trådt i kraft. Listen omfatter almene boligområder med mindst 1.000 beboere, der opfylder 3 ud af 5 kriterier. De 5 kriterier er: 1) Andelen af 18-64 årige uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse overstiger 40 pct. (gennemsnit for de seneste 2 år), 2) Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct., 3) Antal dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer overstiger 2,70 pct. af beboere på 18 år og derover (gennemsnit for de seneste 2 år), 4) Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grunduddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), overstiger 50 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe, 5) Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15-64 år i området eksklusive uddannelsessøgende er mindre end 55 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen. Pr. 1. februar 2014 er der 33 boligområder, som opfylder kriterierne for at være et særligt udsat boligområde.

og unges opvækst i udsatte boligområder.² Således har jeg bevæget mig rundt i disse boligområder enten i forskellige daginstitutioner, hos småbørnsfamilier, i mødregrupper eller hos sundhedsplejen og har på min vej rundt i disse områder stødt på mange unge mænd, som de professionelle kendte til, flere af dem har endda haft dele af deres opvækst i de lokale daginstitutioner, og min nysgerrighed blev vakt i forhold til, hvordan de unge mænds liv havde formet sig, og hvordan de havde bevæget sig ind i forskellige bandegrupperinger, med alt hvad deraf følger af kriminalitet, konflikter og uro bander imellem, såvel som en nysgerrighed på, hvilke (social)pædagogiske indsatser der havde været iværksat gennem denne gruppe unges opvækst.

Netop gennem disse bevægelser i de udsatte boligområder er jeg samtidig stødt på en lang række fortællinger om de unge mænd, der både omhandler uro og ballade i boligområderne, fra forældres utryghed ved at lade deres børn lege ude om aftenen, til forældre der har oplevet at blive passet op af unge mænd, når de var på vej for at hente deres børn i daginstitution, og afkrævet forklaring på deres ærinder i mere eller mindre truende form. Med afsæt i disse oplevelser tog forskningsprojektet form og er nu blevet til denne rapport om de unge mænd og deres egne oplevelser, erfaringer og perspektiver på deres barndom, ungdom og for nogles vedkommende tidlige voksenliv. De ti unge mænds (alle i alderen 18-29 år)³ fortællinger er indsamlet over en periode på næsten to år, mens der både før, under og absolut også efter har været såkaldt aktivitet i de forskellige bandegrupperinger, således som det især er formidlet i medierne af både journalister og politikere såvel som fagfolk på området. Således opgjorde TV2 på deres hjemmeside, at bandekonflikten blot i det første kvartal af 2013, hvor dette forskningsprojekt blev iværksat, rummer 35 skudepisoder i det offentlige rum, to drab og 22 sårede⁴ og pegede endvidere på, at der tilsyneladende endnu ikke er set en ende på konflikterne, idet at "fortsætter tendensen, kan 2013 blive det blodigste, siden den såkaldte bandekrig brød ud i august 2008 med drabet på Osman Dogan i Tingbjerg". I juli 2015 præsenterede Weekendavisen endvidere en række yderligere perspektiver på forståelser af unge i bandegrupperinger, der også inddrog bl.a. opgørelser over antallet af unge i bandegrupperinger og de samfundsøkonomiske udgifter, der er forbundet

² Se for eksempel uddybende to rapporter fra Jensen et al. (2012, 2015), der sætter fokus på børn og forældre og pædagogers arbejde i daginstitutioner i de såkaldt udsatte boligområder, eller Petersen & Ladefoged (2015a, 2015b), der udforsker små børn og deres forældre i de udsatte boligområder med afsæt i sundhedsplejens indsatser.

³ Alle aldre er ændret af hensyn til anonymisering, men de ti unge befinder sig i aldersperioden 18-29 år under interviewtidsforløbet.

⁴ tv2.dk, tirsdag d. 30. april 2013. Metroexpress, 2013. dr.dk, august 2014, juli 2015. TV2 Lorry. Se evt. også faktalink.dk, Bandekriminalitet i Danmark, opd. marts 2013. Årsberetning, Det kriminalpræventive Råd, 2014.

hertil. Således peges på, at der er tale om en gruppe af unge mænd, som i 2007 udgjorde 141 såkaldt registrerede personer, der dog er "mere end tredoblet siden".⁵ Samtidig påpeger Weekendavisens journalist Søren Overgaard Nielsen dog, at der tilsyneladende for nuværende er ro på de såkaldte bandekonflikter, hvor antallet af skudepisoder er faldet i 2014. I forlængelse heraf peges også på, at netop unge i rocker- og bandegrupperinger er meget dyrt for samfundet – både i forhold til retssager og fængselsophold såvel som generelt i forhold til økonomisk kriminalitet.

Listen over bandernes adfærd, deres konflikter med og mod hinanden, antallet af sårede (og dem der er døde) virker for nuværende uendelig og skaber forståeligt nok bekymring hos både politiet, politikere og borgerne i almindelighed i det danske samfund.

Bidragene til, hvordan bandegrupperinger skal "bekæmpes", og hvordan unge skal hjælpes ud af deres bandetilknytning, har været og er fortsat mange og af forskellig form og indhold, dog med et fælles fokus på, at konflikterne mellem banderne er vanskelige at få greb om, og at de selv samme konflikter også går ud over mennesker, som intet har med banderne at gøre, for eksempel gennem skyderier på åben gade eller gennem såkaldte visiteringszoner i bandernes "tilhørsområder" – alt sammen noget der også vedrører andre mennesker i samfundet såvel som lokale borgeres oplevelser af utryghed i nærmiljøet.

Men bekymringerne fylder også hos de professionelle, der på forskellig vis arbejder med børn og unge, for hvordan og på hvilke måder kan der fremadrettet udvikles sociale og socialpædagogiske indsatser, der kan forebygge, at unge træder ind i bandegrupperinger, begår vold og anden kriminalitet, er i risiko for ikke at få uddannelse og arbejde, og på alle måder lever en tilværelse i udsathed? Og ikke mindre væsentligt, hvordan skal der udvikles indsatser, som kan hjælpe unge, der ikke længere vil være i bander, eller forebygger, at unge overhovedet bevæger sig ind i en bandegruppering?

Netop disse to spørgsmål knyttet til forebyggelse og hjælp gennem sociale og socialpædagogiske indsatser har i høj grad også været drivkraften bag nærværende forskningsprojekt, for hvordan kan vi udvikle relevant viden om socialpædagogiske indsatser uden at medtage dem, det handler om, nemlig de unge mænd i bandegrupperingerne? Det har også været drivkraften bag denne rapport, som også henvender sig til alle dem, der på forskellig vis i deres daglige arbejde har at gøre med unge på vej eller i forskellige bandegrupperinger. Flere af de unge mænd, som har bidraget med deres fortællinger i dette forskningsprojekt, har ønsket at deltage, netop fordi de selv synes, der manglede viden til blandt andre pædagoger, lærere og socialrådgivere – og

⁵ Weekendavisen, citat fra artiklen d. 24. juli, 2015. p. 5.

derfor meget gerne ville hjælpe til med at bidrage til en rapport om unge mænd i bandegrupperinger.

Forskningsprojektets formål har således været at gennemføre et forskningprojekt, som:

- Har fokus på unge, der selv oplever at være tilknyttet en bandegruppering.
- Har et særskilt fokus på, med afsæt i et såkaldt ungeperspektiv, at udvikle viden om de unges egne perspektiver, oplevelser og vurderinger af deres hverdagsliv, deres opvækst og livsforhold.
- Har fokus på at udvikle viden til brug for fremadrettede social- og specialpædagogiske indsatser på bandeområdet.

De forskellige formål skal både ses hver for sig og som samtidigt forbundne, idet nærværende arbejde søger at brede forsknings- og vidensudviklingen knyttet til netop denne gruppe unge ud, således at viden på dette område griber, *hvad det betyder for de unge* at være tilknyttet en bandegruppering, *hvordan* de unges egne oplevelser af deres barndom- og ungdomsliv har givet de unge forskellige udviklingsbetingelser og muligheder i deres liv, og sidst men ikke mindst, *hvilke* sociale -og socialpædagogiske indsatser der kan medvirke til at udvikle det pædagogiske arbejde med udsatte børn og unge.

Ovenstående sammenhængende formål har dannet grundlag for en række forskningsanalytiske spørgsmål, der er fulgt gennem selve forskningsprojektet og videre ind i analyserne af det empiriske materiale, der danner grundlag for denne rapport.

1. Hvordan ser de unge mænds hverdagsliv ud fra deres perspektiv og ståsted?
2. Hvilke muligheder og betingelser oplever de unge mænd, de har haft i deres barndom og ungdom – særligt i forhold til skole, uddannelse, arbejde og socialpædagogiske indsatser?
3. Hvordan oplever de unge, at deres fremtid ser ud?

De forskellige forskningsanalytiske spørgsmål skal tilsammen og hver for sig forhåbentligt skabe viden om, hvordan udsatte unges liv ser ud – vel og mærke ud fra deres perspektiv, og hvordan og på hvilke måder forskellige pædagogiske, sociale og socialpædagogiske indsatser har haft eller har betydning for de unges hverdagsliv, og hvordan indsatser fremadrettet kan videreudvikles i det *forebyggende* arbejde knyttet til udsatte børn og unge i den danske velfærdsstat.

1.2. Om udsatte børn og unge

De ti unge mænd, som har deltaget i det netop afsluttede forskningsprojekt og dermed også i denne rapport, er både som alle andre unge og samtidig ganske unikke. Som alle andre unge lever de deres hverdagsliv med venner og kærester, ulykkelig kærlighed, skolegang – eller mangel på samme – og planer og drømme for voksenlivet på godt og ondt. At de unge samtidig er ganske unikke, handler især i denne sammenhæng om, at de hver for sig og individuelt har valgt at deltage i forskningsprojektet om unge mænd i bandegrupperinger med deres egne fortællinger om deres liv. Når dette her betones som unikt, er det særligt, fordi der stort set ikke eksisterer forskningsbaseret viden om unge mænd i bandegrupperinger i en dansk sammenhæng (Jacobsen, 2012; Mørck, 2015; Petersen, in prep.), og at den viden, der overvejende dominerer dette område, i høj grad er baseret på kriminalitetsstatistikker, rapporter om kriminalitet og redegørelser over kriminalpræventive indsatser fra forskellige ministerielle sektorer. Både forskningsprojektets teoretiske og metodiske grundlag skiller sig derfor på afgørende områder ud fra den hidtidige viden om unge i bandegrupperinger, idet det teoretiske perspektiv, der både har startet projektet såvel som ført resultaterne videre ind i denne rapport, er funderet inden for det pædagogiske forskningsfelt og med et særskilt fokus på socialpædagogisk forskning om udsatte børn og unge (Erlandsen et al., 2013, 2015). Netop inden for det (social)pædagogiske forskningsområde er fokus funderet i de pædagogiske indsatser, som velfærdsstaten tilrettelægger for børn og unge, og på hvordan socialpædagogikken hele tiden arbejder på at løse de samfundsmæssige udfordringer, som hører til inden for området knyttet til udsatte børn og unge i det danske samfund (Mathiesen, 2008; Jensen, 2006; Petersen, 2009, 2010, 2011; Jensen et al., 2012, 2015; Petersen & Ladefoged, 2015a).

Allerede for nuværende er det således her indledningsvist muligt at præcisere, at netop denne rapport ikke omhandler analyser om de unges kriminalitetsadfærd, og den rummer kun en meget begrænset optagethed af kriminelle og retslige spørgsmål og om politiets indsatser rettet mod de unges kriminalitetsadfærd. Derimod placerer rapportens teoretiske og metodiske diskussioner sig lige netop der, hvor vi får indsigt i nogle meget komplekse og svære problemstillinger knyttet til for eksempel opvækst, etnicitet, udsathed og vanskelige livsvilkår og (nogle af) socialpædagogikkens måder at løse disse komplekse og svære problemstillinger på såvel som de unges egne bud på, hvordan disse indsatser fremadrettet kan udvikles.

Målet med både forskningsprojektet og formidlingen af resultaterne gennem denne rapport kan således siges på en gang at være et bidrag til den fortsatte udvikling af (social)pædagogiske indsatser på et meget komplekst og vanskeligt område knyttet til forebyggelse og udvikling af indsatser rettet mod unge i bandegrupperinger, og

samtidig et fortsat bidrag til udvikling af indsigt, teori og begreber i relation til forskningen inden for området knyttet til udsathed blandt børn og unge (Petersen, 2009, 2010, 2011, 2012; Erlandsen et al., 2015).

Netop udsathed i relation til unge i bandegrupperinger er ganske centralt for denne rapports forståelse, teori og begreber, idet fokus flyttes fra de unges kriminalitetshandlinger, retspraksis samt juridiske tiltag og tager afsæt i, at de unge på forskellig vis befinder sig i det, som Mathiesen (1999) betegner som *sociale nødsituationer*, der er karakteriseret ved et fravær af *udviklingsbetingelser*. Denne anvendelse af begrebet rummer en forståelse af unges problemer som knyttet til deres aktuelle konkrete *deltaelse* i deres liv og søger således derigennem at overskride determinerende og statiske forståelser af såvel tyngden som omfanget af udsatte unges livs- og udviklingsbetingelser. På et meget konkret plan handler udsathed i denne sammenhæng således om de unges vanskeligheder ved at finde mening med skolegang, vanskeligheden ved at opnå adgang til uddannelse og job, ligesom udsathed handler om at begå forskellige former for kriminalitet i en relativ ung alder og tidligt bevæge sig ind i bandegrupperinger, hvor mere alvorlig kriminalitet træder frem, og hvor sammenstød med politiet og en lang række fængselsophold i allerhøjeste grad er en del af hverdagen.

Megen forskning inden for området knyttet til udsathed blandt både børn og unge trækker især på klassiske psykologiske forklaringsmodeller og har traditionelt beskæftiget sig med en opstilling af en lang række såkaldte risikofaktorer såvel som problembeskrivelser knyttet til barnet eller den unges udvikling og adfærd, og især til barnet eller den unges familieforhold (Petersen, 2009, 2013, 2015). Afgørende er imidlertid i nærværende forståelse at fastholde, at teori om udsathed blandt børn og unge må knyttes og forbindes til netop børnene og de unges egne forståelser, deres måder at handle på og erfaringer med deres egne udviklingsbetingelser og muligheder (Mathiesen, 1999, 2008; Petersen, 2009, 2013).

Når denne forståelse af udsathed forbindes til børn og unges forståelser, handlinger og erfaringer med udviklingsbetingelser og muligheder, er det, fordi forskningsprojektet og denne rapports teoretiske perspektiv særligt hviler på en kritisk psykologisk teoriramme, således som den er udviklet i en tysk sammenhæng (Holzkamp, 1983, 1998) og videreudviklet gennem de senere årtier i en dansk kontekst (Dreier, 2004; Højholt, 2001; Schwartz, 2014; Kousholt, 2005; Petersen, 2009) med inspiration fra sociokulturel læringsteori (Lave & Wenger, 2004). Inden for dette perspektiv åbnes for at anskue både børn og unge som kompetente aktører i deres eget liv og på børn og unge, der handler ud fra givne betingelser og muligheder, såvel som inddragelse af de unges egne perspektiver og ståsteder – i denne sammenhæng mere specifikt i den fortsatte udvikling af socialpædagogiske indsatser på bandeområdet.

1.3. Kort præsentation af de ti unge mænd, der har deltaget i forskningsprojektet

Dette forskningsprojekt er blevet til gennem et samarbejde med ti unge mænd, der har deltaget med deres tid og fortællinger om barndom, ungdom, hverdagsliv, fremtidsdrømme og de (social)pædagogiske indsatser, de har modtaget. Gennem ti forskningsinterview har de unge hver især deltaget med deres fortællinger. I det følgende skal de ti unge mænd kort introduceres, og denne introduktion følges videre og uddybende ind i selve analysekapitlet (se kapitel 5).

1. Martin	20 år, bor hjemme hos sin mor, afsluttet 9. klasse, ingen uddannelse og arbejde, men vil gerne påbegynde uddannelse. Har gennem det meste af sin ungdom og tidlige voksenliv været tilknyttet forskellige bandegrupperinger. Martin har fået tilbudt og modtaget en lang række sociale og socialpædagogiske indsatser gennem barndom og ungdomsliv, som f.eks. skoleprojekter, mentorordninger og særskilte projektføløb med fokus på uddannelsesparathed.
2. Henry	25 år, afsluttet 9. klasse. Bor hjemme hos forældre. Er uddannet håndværker og netop påbegyndt sit første arbejde. Har siden han var ganske ung været tilknyttet en bandegruppering. Henry har først i sit voksne liv været tilknyttet et projekt med fokus på mentorordning og uddannelse.
3. Saif	25 år, afsluttet 9. klasse og har uddannelse fra Handelshøjskole. Bor med sin kone og to børn. Har ikke noget arbejde og aldrig haft det. Saif har hele sin ungdom og sit tidlige voksenliv været tilknyttet en bandegruppering. Saif har ikke modtaget socialpædagogiske eller andre indsatser gennem barndom og ungdom, men først i sit tidlige voksenliv, hvor han har været tilknyttet en række projekter med fokus på uddannelse og arbejde.
4. Hans	19 år, ikke afsluttet 9. klasse. Bor på gaden, ingen skolegang eller påbegyndt uddannelse. Er tilknyttet en bandegruppering. Hans har været tilknyttet forskellige socialpædagogiske indsatser, f.eks. fritidstilbud, projekter med fokus på uddannelse og mentorordninger.
5. Abdalla	22 år, afsluttet 9. klasse og påbegyndt HF, men sprunget fra. Bor hjemme hos forældre. Vil gerne have HF afsluttet og påbegynde uddannelse. Er tilknyttet en bandegruppering. Abdalla har ikke gennem barndom og ungdom været tilknyttet forskellige socialpædagogiske indsatser, men har i sit tidlige voksenliv været tilknyttet projekter til støtte for skole, uddannelse og arbejde.

6. Daniel	29 år, afsluttet 9. klasse, aldrig været under uddannelse eller i arbejde. Bor alene. Har bevæget sig rundt mellem forskellige bandegrupperinger hele sin ungdom og voksenliv. Daniel har fået tilbudt og modtaget mange forskellige sociale og socialpædagogiske samt andre typer af indsatser gennem både barndom, ungdom og voksenliv.
7. Kurt	16 år, ikke afsluttet folkeskolen og ikke i arbejde. Bor hjemme hos forældre. Er tilknyttet en bandegruppering. Har været tilknyttet flere forskellige socialpædagogiske projekter med fokus på skole og arbejde.
8. Oskar	19 år, ikke afsluttet 9. klasse i folkeskolen og ikke i arbejde. Bor hjemme. Er tilknyttet en bandegruppering. Har ikke modtaget eller været tilknyttet forskellige socialpædagogiske indsatser.
9. Jesper	20 år, 9. klasses afgangseksamen. Ikke uddannelse eller arbejde. Bor hjemme. Er tilknyttet en bandegruppering. Har været tilknyttet forskellige socialpædagogiske projekter med fokus på skole, uddannelse og arbejde samt mentorordninger.
10. Søren	22 år, afsluttet 9. klasses afgangseksamen. Påbegyndt ungdomsuddannelser, men ikke gennemført. Er nu ved at påbegynde uddannelse som håndværker. Bor alene. Har gennem både ungdoms- og tidligt voksenliv bevæget sig rundt mellem forskellige bandegrupperinger. Har modtaget flere sociale og socialpædagogiske indsatser gennem tidlig ungdom og begyndende voksenliv.

1.4. Rapportens opbygning og indhold

Rapporten rummer i alt 6 kapitler.

I rapportens indledende kapitel sættes der fokus på de problemstillinger, der knytter an til unge mænds hverdag i bandegrupperinger. Ligeledes præsenteres selve forskningsprojektets teoretiske og metodiske grundlag, projektets formål samt baggrund og problemstillinger, der danner rammen for rapportens videre kapitler. Endvidere præsenteres i kort form de ti unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet.

I kapitel 2 indledes med en kort gennemgang af eksisterende forskning, både i dansk og international sammenhæng, knyttet til unge i bandegrupperinger. Dansk forskning på området er endnu meget begrænset især sammenlignet med det øvrige Europa og USA, men rummer alligevel en begyndende viden, der kan danne ramme for at forstå nogle af de problemstillinger, der knytter an til de unge mænds opvækst og veje ind i bandegrupperinger i en dansk kontekst. Det samme gælder for den internationale forskning på området, der modsat Danmark har en længere forskningstradition og

dermed væsentligt mere vidensudvikling på dette område. Dette kapitel er en stærkt forkortet udgave af rapport del II, der forventes at udkomme i januar 2016.

I kapitel 3 præsenteres de teoretiske perspektiver, som har dannet grundlag for forskningsprojektet om unge mænd i bandegrupperinger, deres opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme, og som følges videre ind i projektets metodiske og analytiske grundlag. Netop i dette kapitel træder nogle særlige teoretiske perspektiver frem i forståelsen af de unge mænd, deres veje ind i bandegrupperinger og deres egne oplevelser af deres fremtidsmuligheder og bud på, hvilke sociale og socialpædagogiske indsatser der fremadrettet kan udvikles på dette specifikke område. I dansk sammenhæng følges den internationale forskningstradition på området, idet det overvejende er inden for det kriminologiske forskningsfelt, at unge i bandegrupperinger hidtil er blevet udforsket. Men i nærværende forskningsprojekt og i denne rapport anlægges et teoretisk perspektiv, der overordnet er placeret inden for det pædagogiske område, og især det socialpædagogiske forskningsfelt, med inspiration fra kritisk psykologi, således som denne især er udviklet i en dansk kontekst gennem de senere årtier. Hermed flyttes fokus således fra de unges kriminalitetsadfærd, og teoretiske forklaringer får dermed sit udspring i muligheder, vanskeligheder og dilemmaer knyttet til hverdag, opvækst og deltagelse i sammenhænge i hver enkelt unges liv og de chancer, den enkelte unge oplever at have for at klare sig i tilværelsen.

I rapportens fjerde kapitel præsenteres forskningsprojektets metodiske grundlag. Det kan synes vanskeligt at skille dette kapitel fra rapportens øvrige kapitler, idet netop de metodiske overvejelser såvel som forskningsdesign er meget snævert forbundet til både de teoretiske perspektiver i kapitel 3 såvel som til de efterfølgende analyser og konklusioner. Det adskilte kapitel er således mere af formidlingshensyn og medvirker samtidig til at præsentere udfordringer og vanskeligheder forbundet med at forske i et meget følsomt forskningsområde, idet netop unge mænd i bandegrupperinger er et meget svært område at komme i nærheden af. Det kan synes en anelse tungt at medtage et omfattende kapitel med metodeovervejelser, men er samtidig yderst centralt for forståelsen af de analyser, der foretages i rapportens femte kapitel.

Rapportens femte kapitel præsenterer selve analysen af det indsamlede datamateriale fra forskningsprojektet og de ti unges mænds egne fortællinger om deres barndom, ungdom, skole og uddannelse såvel som deres oplevelser af hverdagen og fremtiden. Dette kapitel er inddelt i en række temaer, der på forskellig vis udfolder de unges mænds egne fortællinger i henholdsvis et afsnit om barndom og opvækst, veje ind i en bandegruppering, skolegang, uddannelse og arbejdsliv såvel som tidligere og nuværende sociale og socialpædagogiske indsatser, som de unge har mødt og modtaget i deres tilværelse.

I rapportens sjette og sidste kapitel samles der op på alle rapportens kapitler, og der foretages en række konklusioner med afsæt i det teoretiske og analytiske materiale. Ligeledes indkredses en række problemstillinger, som netop er trådt frem gennem det teoretiske og analytiske materiale – problemstillinger som alene har mulighed for at træde frem, fordi det netop er de unge mænd, der selv med deres egne stemmer har berettet om deres opvækst, hverdag, overvejelser, følelser og tanker.

Kapitel 2: Forskning om unge mænd i ban- der – hvad ved vi noget om?

I nærværende kapitel sættes fokus på den eksisterende viden om unge mænd i bande-grupperinger. I den forbindelse er der foretaget en omfattende litteratursøgning i både danske og internationale søgebaser med henblik på at indfange eksisterende viden og ligeledes med henblik på at kunne indkredse forskellige centrale tematikker i relation til unge mænd i bande-grupperinger. I dette kapitel præsenteres en række af de dominerende undersøgelser, der medvirker til at indkredse den eksisterende viden på området, både i dansk og international sammenhæng, såvel som viden om, hvad der karakteriserer de unge mænd der bevæger sig ind i banderne.⁶

2.1. Hvad er egentlig en bande – et begreb præget af stor uenighed

Aktuelt ser vi en lang række diskussioner om, hvordan begrebet bande egentlig kan defineres, i særdeleshed i en dansk sammenhæng (Jacobsen, 2012; Hestehave, 2013; Petersen, in prep.). Inden for forskningsfeltet træder begrebet bande frem som et begreb med mange og samtidige fortolkninger. Jacobsen (2012) peger på, at dette dels skyldes, at nogle forskere definerer bandebegrebet ud fra kriminalitetsadfærden, og dels skyldes, at atter andre definerer begrebet i en anden og bredere sammenhæng, for eksempel i forhold til grupperinger og/eller subkulturer, der er samlet i en eller anden form, og hvor medlemmerne på forskellig vis er "afvigende" i deres adfærd. Der er dog langt fra enighed i definitionerne, og det kan synes som en umiddelbart ligegyldig diskussion, men snarere tværtimod. For hvordan ved vi, hvornår vi taler om det samme begreb, de samme problemstillinger og de samme løsningsforslag, når genstanden for det, der udforskes, ikke er defineret eller hele tiden defineres forskelligt? Denne problemstilling er naturligvis ikke umiddelbart til at løse i al lethed, al den stund at netop definitionen af en bande nødvendigvis må være tæt forbundet til den videnskabelige disciplin, der er optaget af at udforske begrebet. Men problemstillingen standser imidlertid ikke her, idet netop mange forskellige parter samtidig byder ind og søger at

⁶ Den mere uddybende forsknings- og vidensopsamling om unge i bander, dansk og internationalt, udkommer i januar 2016 (Petersen, in prep.).

komme med forklaringer, definitioner og bud på, hvorledes begrebet bande kan forbindes og/eller adskilles med andre typer af grupperinger.

I medie billedet ser begrebet bande ud til at træde entydigt frem som et begreb, der på nogle (ofte lidt uklare) måder er adskilt fra rockergrupperinger, men ligeledes ofte er forbundet med kriminalitet, unge mænd i grupper, skyderier og ballade på gader og stræder. Medierne har jo naturligt nok den indlysende fordel, at de ikke skal definere centrale begreber som en grundlæggende del af de mediemæssige fremstillinger, således som forskningsfeltet skal, og det kan derfor tilsyneladende være nemmere at fremstille ganske entydige billeder og forestillinger om unge mænds adfærd og handlinger som værende en bande.

Både i forskningsfeltet, blandt politikere, politi, sociale myndigheder og ikke mindst medierne bliver begrebet bande brugt i mange forskellige sammenhænge og tilsyneladende også med forskellige betydninger og fortolkninger. Som udgangspunkt er det således ganske uklart, hvad en bande egentlig er for noget, og ud fra hvilke kriterier en bande kan defineres. Således kan der både anvendes begrebet rockergrupper, kriminelle grupperinger såvel som bandelignende grupper og indvandrerbander, uden at en egentlig definition bliver tydelig. Årsagen til utydeligheden er flere samtidige forhold. For det første at der i dansk sammenhæng kun eksisterer relativt begrænset forskning på bandeområdet modsat i internationale sammenhænge, for eksempel i USA, Canada og England, hvor der er en lang og omfattende tradition for forskning i bander (Grekul, 2011; Brandt et al., 2013; Sheldon et al., 2013). Hertil kommer også, at netop det forhold, at unge går ind i bander, også er et relativt nyt fænomen i dansk og nordisk sammenhæng – modsat det øvrige Europa og USA, der har kendt til bandegrupperinger i flere århundreder, og dermed også logisk nok har haft længere tid til at udvikle forskningsbaseret viden om bander (Bennet & Holloway, 2004).

Endvidere og absolut ikke mindst kan uklarheden omkring definitionen af en bande også knyttes til netop det forhold, at bander generelt ikke formodes at være særligt interesseret i, at nogen udforsker deres bandegrupperinger. Bander er, ligesom rockergrupperinger, især i medierne kendt for kriminalitet, skyderier og vold, og netop disse forhold bevirker indlysende nok, at det kan være ganske vanskeligt for forskere at komme "tæt på" de unge mennesker i bandegrupperinger. Det kan således være ganske svært for forskningsfeltet at komme til at udforske banders udvikling, årsager hertil, de unge mænds bevægelser i bander, hvorfor de er der, og hvad det betyder for deres livsforhold og dermed også mere entydigt og eksplicit at definere begrebet bande, og dermed kan selve begrebet bande også være vanskeligt entydigt at præcisere (se evt. også kapitel 4 for en uddybende diskussion af metodologiske problemstillinger knyttet til forskning om og med unge i bandegrupperinger).

Nogle faktorer, der dog generelt ser ud til at være enighed om i det internationale forskningsfelt knyttet til en præcisering af begrebet bande, er især faktorer som køn og etnicitet, hvor forskningen viser, at det oftest er unge mænd, der indgår i bandegrupperinger, og med en overrepræsentation af unge med etnisk minoritetsbaggrund (Esbensen & Carson, 2012).

Der har gennem de senere år også herhjemme været stort fokus på såkaldte indvandrerbander, altså bander der tilsyneladende kun eller overvejende rummer unge med anden etnisk baggrund end dansk. Pedersen & Lindstad (2012) peger således på, at blandt andet det at være efterkommer af indvandrere frem for af dansk herkomst øger risikoen for at indgå i kriminelle grupper. Lindstad (2012) indkredser endvidere i en undersøgelse af rockere og bandemedlemmers opvækstforhold, at såkaldte lovovertrædere med ikke-dansk baggrund har øget risiko for at indgå i en bandegruppering, men en mindsket risiko for at indgå i rockergruppering. I forlængelse heraf peges på, at flertallet af rockere har dansk baggrund, modsat banderne, hvor det primært er etniske minoritetsunge, der er medlemmer.

Både i svensk og norsk sammenhæng er disse såkaldte indvandrerbander indkredset (Pahukka, 2005; Björk, 2008; Lien 2008, 2010), og det samme gælder for især amerikansk forskning, som direkte taler om bander med såkaldt hispanisk baggrund eller bandegrupperinger kun for såkaldte sorte (blacks) (Del Carmen et al., 2009; Bradshaw et al., 2013; Shelden et al., 2013). Snyder & Sickmund (2006) viser endvidere i en oversigt, hvorledes tilknytning til en bande kan inddeles med afsæt i race og etnicitet i USA, således at bander, hvor medlemmerne havde etnisk spansk baggrund ("hispanics") tegner sig for en meget stor gruppe. Det samme gælder for unge med afroamerikansk baggrund ("blacks"), mens såkaldte hvide amerikanere ("whites") stort set ikke er registreret i bandegrupperinger.

Van Gemert et al. (2008) indkredser, at netop etniske minoritetsunges tilknytning til bandegrupperinger skal ses som et symptom på en vanskelig assimilationsproces på et samfundsmæssigt niveau, der ikke i tilstrækkelig grad er lykkedes:

"The gang, on the other hand, is simply one symptom of a type of disorganization, that goes along with the breaking up of the immigrants traditional social system without adequate assimilation to the new" (van Gemert et al., 2008, p. 3).

Prowse (2012) har inddraget en interessant definition til analyse af bandegrupperinger, de såkaldte "new-age" gangs, som omfatter unge i bandegrupperinger, der netop er karakteriseret ved at bevæge sig på tværs af geografiske områder og altså ikke er bun-

det af et særligt lokalt boligområde, og det såkaldte medlemskab i grupperingen kan hele tiden ændre sig.

Netop Prowse (2012) argumenterer for, at denne type bandegruppering adskiller sig fra de traditionelle bandegrupperinger, idet new-age bander er mobiliseret omkring relationer, er flydende og bevægelige på tværs af geografiske områder og altså ikke nødvendigvis bundet til et særskilt boligområde. Prowse (2012) betoner, hvorledes sociale relationer ophæver de spatiale grænser. Der er i højere grad tale om løst-tilknyttede (loos-knit) netværk, der bevæger sig på tværs af by- og boligområder og samtidig ser ud til at ophæve både alder, sprog og etnicitet. Medlemmerne er heller ikke medlemmer, men betegnes som spillere (Players).

Pedersen & Lindstad (2011) fra Justitsministeriets Forskningskontor argumenterer for anvendelsen af begrebet *unge i kriminelle grupper*. Netop dette begreb åbner meget relevant for at være yderst forsigtig med anvendelse af begrebet bande, således at grupper af unge, der er sammen i boligområder om kriminalitet og uro, ikke uden videre omfattes af bandebegrebet, og der dermed så at sige går inflation i begrebsanvendelsen såvel som uklarhed i selve definitionen af bandebegrebet. Dette er en særdeles relevant pointe, idet forsigtigheden også indbefatter en tilbageholdenhed overfor at risikere at stigmatisere og marginalisere grupper af unge mænd i det danske samfund – vel og mærke også unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk – såvel som risikoen for at marginalisere hele boligområder og unge, der bor i boligområderne. På samme tid er uklarheden i begrebet bande formodentligt også at finde i det forhold, at unge, der lever i mere eller mindre organiserede grupperinger med vold og kriminalitet, så at sige er i risiko for at blive rekrutteret videre ind i systemet til for eksempel rockergrupper eller direkte hører til i såkaldte under- eller støttegrupper til rockerklubber.

Når ovenstående forhold er inddraget, skal det alligevel indkredses, hvordan begrebet bandegruppering kan forstås og dermed også medvirke til at indkredse, hvem de unge mænd er, som har bidraget med deres stemmer i nærværende sammenhæng.

Således anvendes begrebet bande, der omfatter både mere og mindre organiserede grupper af unge, der periodisk kan have en opfattelse af at tilhøre en særlig afgrænset gruppering, og hvor kriminalitet og forskellige former for vold udføres. Det handler samtidig også om at tilhøre en gruppering, som for tilhørerne selv opleves adskilt fra andre grupperinger, og som kræver forskellige former for indsatser at komme til at tilhøre.

Denne definition skal i denne sammenhæng adskilles fra egentlige rockergrupper, idet disse ofte er karakteriseret ved at være den mest organiserede del af de krimi-

nelle grupperinger med såkaldt profitskabende kriminalitet (Det Kriminalpræventive Råd, 2011). Denne definition skal ligeledes adskilles fra betegnelsen unge i kriminelle grupperinger, idet netop ikke kriminaliteten ser ud til at være det afgørende centrale i en bande-gruppering, hvilket uddybes yderligere i selve analysekapitlet i nærværende rapport (se kapitel 5).

Egentlig var det ikke nærværende forskningsprojekts grundlag at udforske, hvordan og på hvilke måder bander kan defineres – adskilt fra andre typer af grupperinger. Snarere tværtimod var der i projektets indledende teoretiske arbejde et fokus på, hvordan begrebet egentligt kunne dekonstrueres ud fra en antagelse om, at selve bandebegrebet ikke var relevant for de unges egne oplevelser og ståsteder i deres hverdagsliv. Som udgangspunkt har Jensen (2007) peget på betydningen af at forholde sig kritisk til begrebet bande, idet bandebegrebet kan være erkendelsesbegrænsende og begrænse en sociologisk udforskning af andre relevante forhold:

“Bandebegrebet har i sig selv epistemologiske konsekvenser, fordi det tenderer at privilegere et blik på kriminalitet som det, der er omdrejningspunkter for disse unge mænds fællesskaber. Med bandebegrebet kommer vi således til at konstruere genstanden, som om kriminalitet er omdrejningspunktet for samværet, eller som om kriminalitet er det kit, der holder venskabsgrupperinger og fællesskab sammen” (Jensen, 2007, p. 13).

Men netop de unge selv, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, medvirkede relativt hurtigt til, at det var nødvendigt at fokusere på selve bandebegrebet og den danske og internationale forskningsdiskussion på området, idet flere af de unges stemmer kaldte på, at netop det at tilhøre en bande-gruppering oplevedes som særligt vigtigt og afgørende for dem selv.

Med afsæt i de unges fortællinger om deres opvækst, hverdag i bandemiljøet og deres fremtid kan begrebet bande derfor ikke udelukkes og samtidig nuanceres yderligere, idet der til denne definition af begrebet bande kan tilføjes en række eksplicite udtryksformer, der medvirker til at indkredse, hvornår en bande er en bande – og netop ikke bare en løs gruppe af unge, der er sammen og laver forskellige former for kriminalitet og uro.

Det drejer sig om anvendelse af forskellige former for beklædningsgenstande, der bruges til at signalere til omverden, at her er en særlig gruppering, der holder særligt sammen. Det kan også være tatoveringer og navnet på banden, der vises til omverden – særligt i forhold til andre bande-grupperinger. Disse forskellige udtryksformer er ligeledes indkredset i den internationale forskning på bandeområdet og med-

virker til yderligere at afgrænse begrebet bande (Esbensen et al., 2001; Esbensen & Carson, 2012; Bennet & Holloway, 2004; Alleyne & Wood, 2012; Gaines, 2010; Bella, 2011).

Fra den viden, som nærværende forskningsprojekt har indkredset, tegner der sig en række yderligere faktorer, der kan forbindes til definitionen af begrebet bande – og trukket særligt frem gennem flere af de unge mænd, der har deltaget i forskningsprojektet.

En bande er ofte også, men ikke nødvendigvis, knyttet til et specifikt boligområde, således at de unge mænd alle bor og lever i dette område, men samtidig sagtens kan have såkaldte "medlemmer", der kommer fra andre steder i landet, og man kan have medlemmer, som bevæger sig så at sige rundt mellem banderne – ofte udtrykt meget afhængigt af personlige mål og interesser. Sidst, men absolut ikke uvæsentligt, er der også noget helt særligt, der medvirker til, at begrebet bande kommer i spil, og det handler om de unge mænds egne oplevelser af, hvorfor de selv er med i en bande, og hvad denne bande betyder for dem selv. Her træder især oplevelsen af at være tilknyttet noget helt særligt, som så at sige går på tværs af tid og sted, således at man altid hører til dette særlige, uanset hvad der sker i tilværelsen. Dette særlige er bundet sammen af barndomsfællesskaber, samvær gennem den tidlige ungdom og en helt særlig oplevelse af at være venner for livet, venskaber der går forud for alt andet og binder de unge mænd sammen, før familie, kærester og børn. På samme tid er det også væsentligt at medtage det forhold, at alle de unge mænd meget tidligt i deres ungdom, cirka i 12-13 års alderen, er begyndt at "hænge ud" rundt om en bande i et tilsyneladende løst tilhørsforhold, som først og fremmest har omfattet deres egne barndomsvenner og derfra har bevæget sig ind i selve bandegrupperingen i løbet af 14-15 års alderen. Dette "hænge ud" forhold har først og fremmest omfattet kriminalitet i disse smågrupperinger som indbrud, overfald, tyveri og hæleri såvel som hærværk og uro i lokalområdet og har været drevet af flere forhold, såsom kedsomhed, mangel på steder at være og muligheder for at være sammen med andre. Men netop disse smågrupperinger har så derfra bevæget sig ind i selve bandegrupperingen.

Netop spørgsmålet om, hvornår en særlig gruppe kan defineres som en bande, vil blive fulgt yderligere gennem denne rapport og vil især blive foldet ud mere specifikt i selve analysekapitlet (se kapitel 5).

2.2. Banders udvikling i samfundet

Som både Hestehave (2013) og Jacobsen (2012) meget relevant peger på, kan det skabe undren, at netop området knyttet til bandegrupperinger reelt set er præget af manglende viden og manglende forskningsmæssige initiativer, særligt set i forhold til de mange økonomiske, politimæssige og generelle samfundsmæssige omkostninger, der

netop bringes ind i relation til unge i bandegrupperinger i dansk sammenhæng. På trods af netop disse mange (økonomiske) ressourcer, som gennem de seneste 10-15 år er bragt i spil på dette område, ved vi tilsyneladende kun meget lidt om, hvad der virker, og hvad der forebygger, at unge mænd bevæger sig ind i bandegrupperinger, med alt hvad det bringer med sig af udsatte livsforhold, kriminalitet, vold og konflikter.

En primær årsagsforklaring er nok, at begrebet bander og deres optræden og bevægelser i det offentlige rum er af relativ ny dato – set i et forskningsmæssigt perspektiv i Danmark – modsat det øvrige Europa og USA. I dansk sammenhæng præciserer Hestehave (2013) tidsmæssigt en episode i 2008, hvor en ung mand bliver dræbt af skud i Tingbjerg, som en form for symbolsk katalysator, der siden har åbnet for en lang række voldelige og voldsomme episoder i Storkøbenhavn og omegn mellem forskellige kriminelle grupperinger, som med forskelligt omfang og tyngde antages at være tilknyttet henholdsvis bande- og rockermiljøet i Danmark. Det er ikke ny viden, at konflikter mellem kriminelle grupperinger har udspillet sig i Danmark, men det nye i denne sammenhæng må siges at være, at netop disse voldelige og voldsomme episoder, som har udspillet sig siden 2008, har betydet, at netop rocker- og banderelateret kriminalitet og konflikter har fået den øverste samfundsmæssige prioritet.

Ringsted et al. (2009) belyser, hvorledes der i dansk sammenhæng netop siden 2008 således også er iværksat en række lovgivningsmæssige ændringer for at styrke indsatsen mod rocker- og bandekriminalitet, som især er blevet til som en samfundsmæssig reaktion på en lang række voldelige episoder og konflikter, der har fundet sted i Storkøbenhavn og omegn blandt rocker- og bandegrupperinger i de senere år. De nye lovgivningsmæssige tiltag indebærer blandt andet skærpede straffe, såkaldte bedre efterforskningsredskaber og hurtigere indsættelse af dømte rocker- og bandemedlemmer til afsoning i fængsel (Lov nr. 501 12.6.2009).

Forskning og vidensudvikling om unge mænd i bander er dog fortsat meget begrænset i dansk sammenhæng modsat i international forskning – og især amerikansk forskning (Del Carmen, 2009), hvor der ses en meget lang tradition inden for forskellige videnskabelige discipliner i udforskning af bandegrupperinger, unges bevægelser ind i bander, hverdagen i bander med vold og anden kriminalitet og indsatser tilrettelagt for at få unge ud af banderne igen.

Når den internationale forskning især dominerer på netop dette område, kan det i virkeligheden først og fremmest adresseres til USA, der har en meget lang forsknings-tradition inden for bandegrupperinger og problemstillinger relateret hertil (Maxson et al., 2014). Vi skal faktisk relativt langt tilbage i tiden, hvor Trasher (1927) som en af de første bragte bandebegrebet ind i en forskningsmæssig sammenhæng med afsæt i sociologiske studier, hvor han kortlagde og udforskede 1313 forskellige bander i Chicago.

Det sociologiske perspektiv havde et særligt fokus på både opvækst under socialt dårlige forhold og betingelser såvel som fattigdom som nogle af de centrale forklaringsrammer til banders opståen og bevægelser. Siden denne tid har forskningen i bander været vedholdende og intensiv i en amerikansk sammenhæng, mens Europa først inden for de sidste årtier er kommet med i dette forskningsfelt, blandt andet formaliseret gennem forskningsnetværket Eurogang, som er en fælles gruppe af både amerikanske og europæiske forskere, der har samarbejdet om et fælles forskningsprogram og ligeledes søgt at præsentere en fælles definition af begrebet bande, blandt andet med henblik på, at viden, der udvikles i et land, kan inddrages i forskning i andre lande og medvirke til at foretage sammenligninger på tværs af landegrænser. Eurogang anvender en definition af begrebet bande, der henviser til, at begrebet omfatter en bande (gang) eller gruppe, hvis involvering i kriminalitet er en del af deres gruppeaktiviteter (min oversættelse til dansk fra henholdsvis Weerman et al., 2009 samt Alleyne & Wood, 2010). Netop denne definition har åbnet for, at forskning på bandeområdet har kunnet bevæge sig på tværs af landegrænser så at sige, således at sammenligninger kan foretages lande imellem, og viden indhentes til forebyggelse af bandegrupperinger.

En række af de europæiske lande og ligeledes også nogle af de nordiske lande, her især Sverige og Norge, har produceret meget interessant viden på området (Maxson et al., 2014), men herhjemme er vidensudviklingen til gengæld meget begrænset sammenlignet med internationale undersøgelser. Hvorfor viden på bandeområdet er meget begrænset i dansk sammenhæng, er der naturligvis flere og sammenhængende forklaringer på.

Først og fremmest er det nok væsentligt at pointere, at der her sættes særligt fokus på viden knyttet til forskning på området. For viden knyttet til mediernes fortællinger om bander, journalisters interview med tidligere bandemedlemmer og mere eller mindre selvbiografiske fortællinger fra tidligere rockere og bandemedlemmer er ikke forskning, men til gengæld informativ og til tider også ganske spændende og relevant læsning. Hertil kommer statistikker, rapporter og oversigter over indsatser, som er omfattende i antal, knyttet netop til bandeområdet, men som er foretaget af staten, politiet og de retslige instanser, som kan give indblik i opgørelser for eksempel over kriminalitet begået i forskellige politikredse, angivelige antal af rockere og bandemedlemmer i Danmark, såvel som de domme der afgives, men uanset disse informative oplysninger hører disse alligevel ikke ind under viden, der er karakteriseret ved at være forskningsbaseret.

Forskning på området er begrænset. Særligt forskningsbaseret viden, der er forbundet til de unge bandemedlemmer selv, deres perspektiver og oplevelser, er stort set

fraværende i dansk sammenhæng. Internationalt findes der også kun ganske få undersøgelser, som har formået at inddrage de unge bandemedlemmers egne perspektiver, vel og mærke mens de befinder sig i en bandegruppering, og ikke når de har besluttet sig for at forlade en bandegruppering, deltager i forskellige former for exit-programmer eller helt har forladt en bandegruppering, men netop disse studier rummer en særlig interessant viden, der er central i den fortsatte udvikling af sociale og socialpædagogiske indsatser til forebyggelse af bandegrupperinger.⁷ Del Carmen et al. (2009) har i sit studie af unge mænd i bandegrupperinger foretaget en række fokus-gruppeinterview med unge mænd med afsæt i deres eget perspektiv og medvirker til at indkredse, at de unge ikke selv oplever det som et problem, at de er tilknyttet en bandegruppering, og at de heller ikke videre ind i deres voksenliv forestiller sig at skulle forlade den bande, de tilhører.

I dansk sammenhæng har Bryderup (2010) – dog ikke med fokus på unge i bandegrupperinger, selvom bandetilknytning nævnes – foretaget biografiske interview med 14 unge med kriminalitetsadfærd. Selvom det ikke er selve bandetilknytningen, der er i fokus i den sammenhæng, medvirker netop de unges eget perspektiv til at indkredse deres egne oplevelser af barndom, opvækst og veje ind i kriminalitet. De unges egne perspektiver viser for eksempel, at et fængselsophold kan opleves som en form for pause, der giver ro og struktur i en ellers kaotisk hverdag. Som Bryderup (2010) belyser, viser nogle af hendes analyser, at:

“... de unge ikke oplever det at være i fængsel som afskrækkende eller som en straf, de lider under. Selve frihedsberøvelsen omtaler de unge som en tiltrængt pause fra en uforudsigelig og krævende hverdag” (Bryderup, 2010, p. 97).

⁷ I den danske søgning til forskningsoversigten (Petersen, 2016, in prep.) er der ikke indkommet forskningsbaserede undersøgelser, der specifikt tager afsæt i at inddrage de unge mænd, mens de befinder sig i en bandegruppering og med anvendelse af et kvalitativt forskningsdesign. Dette skal naturligvis tages med forbehold, al den stund at der med anvendelse af andre søgestrengte i søgeprocessen vil kunne indfanges studier med denne type design, der direkte inddrager unge mænd i bandegrupperinger, mens de er i bandegruppering og ikke på vej ud. I et internationalt perspektiv, er der indkommet en række undersøgelser der på forskellig vis inddrager de unge mænd, når de befinder sig i en bandegruppering, men overvejende er der tale om kvantitative undersøgelser, med anvendelse af spørgeskemaer.

Dette skal dog yderligere tages med forbehold, idet der udelukkende er søgt i engelsksprogede, danske og nordiske databaser. De indkomne studier i søgeprocessen er dog krydstjekket for evt. referencer/rapporter og artikler, der kunne medvirke til at indkredse netop kvalitative studier med unge mænd i bandegrupperinger. Diskussionen og kortlægning af forskning på området, vil dog blive foldet yderligere ud i selve forskningsoversigten (Petersen, 2016, in prep.), der forventes at udkomme i januar 2016.

Pointen her er ikke at diskutere de unges kriminalitetsadfærd, men derimod netop at indfange det helt særlige, der bliver bragt ind i forskningen, når de unges egne stemmer og perspektiver inddrages i vidensudviklingen. Mørck (2007) har ligeledes taget udgangspunkt i unge mænds egne perspektiver på deres liv, i denne sammenhæng med fokus på de såkaldt "vilde socialarbejdere" i København, og hendes studie følger fire unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, med en baggrund som "rødder fra Blågårdsplads". Mørck (2007) viser, hvorledes de unge mænd har bevæget sig fra at være rødder til at være gadeplansarbejdere i det københavnske socialarbejdersmiljø. Med betegnelsen rødder og vilde viser Mørck (2007) hen til, at de unge selv tidligere har været medlem af fællesskabet på gaden, har erfaringer med det hårde gadeliv og kriminalitet. Mørck (2007) har fulgt de unge mænd med afsæt i et praksisforskningsperspektiv, hvis grundlag lægger op til, at de unge ikke opleves som objekter, der skal bidrage med viden, men som subjekter og medforskere i selve forskningsprocessen. Når de unges egne forståelser, oplevelser og handlinger inddrages, udvides perspektivet på rødder, gadeliv og kriminalitet. Mørck viser blandt andet, hvorledes en af de unge mænd, Senko, oplevede overgangen fra at være en del af rødderne på gaden til at blive medarbejder, der skulle arbejde med de selvsamme rødder som personlig svær og fyldt med dilemmaer:

"Han var bl.a. tæt på at få et nervesammenbrud, da han som medarbejder skulle vidne i forbindelse med en vens drab på en anden god ven. Han overværede drabet og forsøgte at genoplive vennen." (Mørck, 2007, p. 35).

Mørck (2015) har endvidere udforsket unge mænds bevægelser fra rocker- og bandemiljøerne og ind i de såkaldte exitprogrammer og har medvirket til at skabe viden om vanskeligheder og konflikter i at overskride tidligere marginaliserede positioner og bevægelser hen mod et "mere meningsfuldt civilt liv".

Således indfanger Mørck & Hansen (2015) gennem et socialt praksisforskningsperspektiv, hvorledes bevægelsen gennem de såkaldte exitprogrammer ser ud fra de unge mænds ståsted og perspektiv og medvirker til at vise, hvordan de unge mænd på hver deres måde kæmper for at fastholde deres beslutning om at deltage i et exitprogram og samtidig kæmper med de krav og betingelser, der opstilles i exitprogrammerne – for nogle af de unge mænd ganske uforståelige og vanskelige krav at leve med. Peter, som er medforsker og tidligere har været tilknyttet en rockergrupping, fortæller blandt andet, at:

“Der er ingen fremtid for mig i jeres verden, når jeg ikke engang kan komme væk herfra. Det har været ansvarsløst af mig at fokusere på andet end netop den ene opgave (at få en bolig), når jeg bedre end nogen anden ved, hvad der står på spil. Jeg burde for længst have set, at der ikke var noget hjælp at hente den vej, det har stået på siden 5. marts, og efter utallige møder, aftaler, projekter, køreture og jeg ved ikke hvad, så er jeg lige præcis på samme punkt, som da jeg blev løsladt (Sms, d. 1.9.2014)” (Mørck & Hansen, 2015, p. 7).

Netop med afsæt i ovenstående citat indkredses det helt særlige, der træder frem – at egne perspektiver, følelser og handlinger kommer frem i forskningen og vidensudviklingen, fremfor at viden på området forbliver bundet til statistikker og opgørelser over kriminalitetsadfærd og fængselsdomme.

At forskningen på bandeområdet i dansk sammenhæng er begrænset med afsæt i de unges egne perspektiver, har i hovedsagen formodentligt primært at gøre med vanskeligheden med at opnå adgang til de unge i banderne, der naturligvis meget nødt vil fortælle om deres aktiviteter (se også kapitel 4 for uddybende metodeovervejelser knyttet til at opnå adgang til bandeområdet). Størstedelen af den internationale forskning på området anvender da også skoleelever i forskellige boligområder i deres dataindsamling og udfærdiger en række spørgeskemaer, som gives til alle eleverne, for eksempel i en særlig aldersgruppe, og som alle eleverne besvarer anonymt (se f.eks. Bendixen et al., 2006; Alleyne & Wood, 2010, 2012 for yderligere viden om anvendelse af disse metoder). Derigennem kan de unge, som selv opfatter, at de befinder sig i en bandegruppering indkredses, fortsat anonymt, og de der for eksempel er på vej ind i en bandegruppering såvel som de unge, der ikke er på vej ind i en bandegruppering. En anden dominerende metode til at indsamle viden på bandeområdet omfatter sådan set samme metode, men rettet mod unge mænd, der er i fængsel, hvor der ligeledes gives et spørgeskema til udfyldelse til de indsatte og derigennem indkredses de unge mænd, som oplyser, at de befinder sig i en bande. Her åbnes muligheden for at foretage sammenligninger mellem henholdsvis dem, der angiver at være i en bande og i fængsel overfor dem, der er i fængsel, men ikke angiver at være tilknyttet en bande. Særligt i denne type af undersøgelser kan der indkredses både forskelle og ligheder i kriminalitetsadfærd de to grupper imellem. Dette giver nogle interessante muligheder for at sammenligne unge så at sige på tværs mellem de unge, der oplyser at være i en bande overfor dem, der angiver at have begået kriminalitet, men ikke er tilknyttet en bandegruppering og dermed finde forskelle og ligheder blandt forskellige grupper af unge, men også til at indkredse nogle af de faktorer, der kan fortælle, hvorfor unge bevæger sig ind i bandegrupperinger. En yderligere væsentlig pointe knyttet til netop

denne type forskning er også muligheden for at anvende relativt store grupper af informanter og dermed også et omfattende datamateriale. Til gengæld er smallere kvalitative studier tæt på de unge, uanset teoretiske perspektiver, meget begrænsede også i det internationale forskningsfelt.

I det følgende skal både den internationale forskning på området uddybes såvel som den danske viden, der for nuværende eksisterer i en dansk sammenhæng. Videre følger kapitlet en indkredsning af, hvem de unge, der bevæger sig ind i bandegrupperingerne, er netop med afsæt i den eksisterende viden på området.

2.3. Den internationale forskning om unge i bandegrupperinger

I et bredt vue over den internationale og engelsksprogede forskning træder en omfattende mængde studier om unge i bander frem. Der er tillige tale om et forskningsfelt, der som nævnt ovenfor har en ganske lang tradition, idet de første studier af unge mænd i bandegrupperinger optræder allerede i 1930'erne, især i den amerikanske forskning (Trasher, 1927; Whyte, 1943), hvor forskningen i unge mænd i bander var tæt forbundet med sociologiske studier af fattige boligområder og menneskers ulige livsvilkår. Hvor der er stor fattigdom og ulighed, er der bander, som Thrasher (1927) pointerede.

Der kan dog trækkes en række karakteristiske spor frem i den internationale forskning. Det første spor knytter især an til, at det primært er forskningsfeltet knyttet til kriminologien, der har beskæftiget sig med unge i bandegrupperinger. Kriminologi er det videnskabelige område, der udforsker kriminalitet i alle variationer, herunder også studier af årsager til kriminalitet, udbredelse såvel som indsatser til forebyggelse af kriminalitetsadfærd. Det kriminologiske forskningsfelt er samtidig præget af mange forskellige videnskabelige discipliner, som både omfatter det juridiske, det psykologiske, det psykiatriske, det antropologiske og det historiske, for blot at nævne nogle, og disse tværvideenskabelige bidrag afspejles tydeligt inden for forskningen om unge mænd i bandegrupperinger (Klein, 2001; Bennet & Holloway, 2004; Mouttapa et al., 2010).

Siden da har den internationale, og især den amerikanske forskning, bredt sig til også at omfatte et spor, der har fokus på kultur, race, etniske minoriteter og forskellige former for ungdomskriminalitet i mangfoldige studier af unge mænd i bander – og søgen efter forklaringer på banders opståen, udvikling og ikke mindst vedvarende (Hays, 2000; Robertson, 2008; Gaines, 2010; Shelden et al., 2013; Maxon et al., 2014). I gennemgangen af den internationale forskning på området kan der som sagt indfanges en række dominerende temaer knyttet til forskning om unge mænd i bander. Især

fire overordnede temaer træder frem, som henholdsvis er forbundet til bander i storbyer, karakteristik af bander, bander og kriminalitet samt bander og forebyggelse.

Det første tema, der på mange forskellige måder handler om bander i storbyområder, er især studier, som tager afsæt i specifikke boligområder i en lang række storbyer, f.eks. Chicago, Los Angeles og New York, hvor forskellige bandegrupperinger dominerer, startende med Trashers (1927) studie og videre frem med et særligt blik på betydningen af at vokse op i specifikke udsatte og fattige boligområder. I den internationale forskning er der ligeledes en tradition for at udforske, hvordan en opvækst i udsatte boligområder har betydning for børn og unges generelle opvækstmuligheder både i relation til børn og unges sociale, emotionelle og læringsmæssige udvikling. Her har forskning indkredset, hvorledes netop opvæksten i udsatte boligområder kan medføre en øget risiko for udvikling af kriminalitet og andre psykosociale vanskeligheder (Brody et al., 2001; Leventhal & Brooks-Gunn, 2000; Ingoldsby et al., 2006; Winslow & Shaw, 2007).

Brody et al. (2001) har udforsket sammenhængen mellem børns vanskeligheder og en opvækst i udsatte boligområder med afsæt i børn i den såkaldte mellemkolealder. Dette studie er ganske interessant, idet betydningen af børns venskaber og forældres interaktioner og opdragelsesmønstre inddrages i analyserne og medvirker til at indkredse, at børn, som vokser op i udsatte boligområder, er i højere risiko for at finde sammen med andre børn med såkaldt antisocial adfærd, allerede når børnene er i 10 års alderen. Tidligere forskning har hidtil indkredset, at denne risiko først trådte frem, når børnene nåede ind i ungdomsårene og bevægede sig mere væk fra hjemmet. Konturerne af tilsvarende problemstillinger kendes også i dansk sammenhæng forbundet til de særligt udsatte boligområder, der jo netop af regeringen karakteriseres ud fra antallet af beboere, der har begået kriminalitet og beboere, der lever på overførselsindkomster og er periodisk uden for arbejdsmarkedet samt antallet af beboere med anden etnisk baggrund end dansk. Der er ikke i dansk sammenhæng foretaget studier, hvor sammenhængen mellem netop disse boligområder og banders opståen og vedvarerhed er udforsket, men der findes til gengæld en lang række undersøgelser inden for by- og boligforskningsområdet, hvor netop problemstillinger knyttet til unges adfærd i disse boligområder er indkredset (Børresen, 2002; Oldrup et al., 2010; Christensen 2010; Jensen et al., 2012, 2015; Petersen & Ladefoged, 2015). Dertil må også nævnes, at stort set alle undersøgelser, hvor unge i bandegrupperinger karakteriseres, så nævnes opvæksten i et udsat boligområde som en såkaldt risikofaktor på linje med en opvækst under vanskelige familieforhold.

Men også i nordisk sammenhæng kan lignende forhold indkredses med særligt fokus på de boligområder, hvor befolkningen ofte har overvejende anden etnisk baggrund end dansk.

Et svensk studie (Puhakka, 2005) påpeger netop hertil, at netop disse boligområder er karakteriseret ved, at der ikke bor mange med etnisk svensk baggrund i de pågældende bebyggelser, men derimod overvejende mennesker med anden etnisk baggrund end svensk, og derfor rejser en af de største problemstillinger knyttet til mulighederne for integration. Hertil peger Lalander (2004) i sit studie af unge indvandrere, at netop denne gruppe er overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikkerne, og at de unge indvandreres situation i Sverige er, at de befinder sig uden for fællesskabet, og netop dette er en af årsagerne til deres kriminalitet og misbrug af stoffer. Endvidere indkredser Lalander (2004), at også strukturelle faktorer såsom fattigdom, ikke at være inkluderet i det samfundsmæssige fællesskab og stigmatisering gennem mediernes billeder af unge indvandrere er nogle af hovedforklaringerne på kriminalitet og stoffer.

Netop Puhakka (2005) påpeger i sit svenske studie af unge i bandegrupperinger, at det tilsyneladende er således, at jo længere man har boet i landet, og jo bedre man er integreret i samfundet som helhed, jo mindre er risikoen for kriminalitet. Pettersson (2001) har i sit studie ligeledes udforsket betydningen af netop opvæksten i den etniske boligsegregation og påpeger, at netop også dette forhold kan være en af forklaringerne på, at der kan indkredses en overrepræsentation af kriminalitet hos unge indvandrere sammenlignet med etnisk svenskere.

Der eksisterer imidlertid en række vigtige undersøgelser, som belyser unges liv i de særligt udsatte boligområder, og som kan medvirke til at indkredse en række problemstillinger knyttet til en opvækst i disse udsatte boligområder. Sikandar (2005) har udforsket unge drenge i alderen 13-18 år, der vokser op i socialt belastede boligområder i Valby, og belyser en række sociale problemer hos denne gruppe drenge, der handler om begyndende kriminalitet, problemer i skolen, unge med misbrugsproblemer eller familier, hvor der er misbrugsproblemer. Her argumenteres for en række fællesstræk i de sociale problemer, som netop angives at hænge sammen med de boligområder, de unge kommer fra såvel som familiens situation og vilkår:

”Der er tale om træk, som ved indberetninger til Børnefamilieteamet får alarmklokkerne til at ringe, fordi erfaringen er, at man næsten alene ved at se på de pågældende drenges adresser kan tegne en profil af dem.” (Sikandar, 2005, p. 1)

Det andet tema er på meget forskellig vis optaget af, hvem der træder ind i bander, hvorfor de er der, hvor længe, og hvad de unge mænd foretager sig. Her findes en lang

række forskellige indfaldsvinkler til forståelse af de unge mænds adfærd, handlinger og årsager til bandegrupperinger, som for eksempel subkulturelle perspektiver, migration, etnicitet, køn og identitet (Alleyne & Wood, 2010, 2012; Arfaniarromo, 2001). Gaines (2010) viser i sit amerikanske studie af unge i bandegrupperinger, hvorledes unge, som selv oplever at have adfærdsproblemer i tidlig alder, i højere grad er åbne for at søge ind i en bandegruppering. Det samme gælder for de unge, hvor de selv rapporterer om en opvækst præget af hårde (harsh) eller inkonsekvente opdragelsesmetoder fra forældrene, der også yderligere beskrives gennem et fravær af omsorg, men også omvendt forstået således, at en opvækst med omsorgsfulde og støttende forældre rent faktisk kan forebygge en bevægelse ind i bandegruppering, også selv den unge var vokset op i et udsat boligområde.

Det tredje tema, der dominerer, knytter især an til banders kriminalitetsadfærd, hvilke former for kriminalitet, herunder vold, skyderier og salg af stoffer (Kelly, 2005; Bennet & Brookman, 2008; Bjerregaard, 2010; Barnes et al., 2010). Her belyses i en lang række undersøgelser, hvorledes unge i bandegrupperinger begår mere vold sammenlignet med unge, der ikke er i bandegrupperinger, og unge i bander er tættere forbundet til salg af narkotika og hash. Langt størstedelen af især de amerikanske studier åbner deres undersøgelser med en form for oversigt over, hvor meget kriminalitet der begås af unge i bandegrupperinger, hvilke former for kriminalitet, og hvilke former for vold der begås enten mod andre bandegrupperinger i særdeleshed eller mod tilfældige borgere i skoler og lokalområder i almindelighed.

Det fjerde og sidste tema er et tilsyneladende uendeligt voksende forskningsområde knyttet til bandeforskningen, hvor fokus er på at udvikle forebyggende indsatser i forbindelse med banders opståen og mulige måder at få de unge ud af banderne igen (Simon et al., 2013; Esbensen et al. 2012). Spergel et al. (2014) viser for eksempel, hvorledes der i en lang række byer i USA er udviklet såkaldte programmer, der kan forebygge og intervenere i unges bevægelser ind i bander, men også, at selvom mange af disse programmer modtager stor økonomisk støtte, så er resultaterne ganske varierende i forhold til at forebygge unges bevægelse ind i bandegrupperinger. Størstedelen af disse programmer deler en række fælles indsatsformer, der både handler om at mediere mellem forskellige bander og deres indbyrdes konflikter såvel som at tilbyde fritidsaktiviteter, skolegang, hjælp til at søge job og individuel rådgivning.

Samtidig peger Spergel et al. (2014) på, at der fortsat mangler tilstrækkelig forskningsbaseret viden, der har fokus på evaluering af de tilrettelagte programmer og indsatser, og at det derfor fortsat er vanskeligt at give entydige informationer om effekten af de mange tilrettelagte programmer knyttet til forebyggelse og intervention.

2.4. Dansk viden på området

Den viden, vi for nuværende har tilgængelig på området i dansk sammenhæng, er meget begrænset set i et forskningsmæssigt perspektiv (Jacobsen, 2012; Petersen, in press). Det betyder helt konkret, at vi mangler viden om, hvordan bander opstår, hvorfor unge mænd bevæger sig ind i bandegrupperinger og sidst men absolut ikke mindst, hvilke forebyggende indsatser der kan iværksættes – og som vel og mærke virker. Selvom netop bandeområdet er et af de forskningsområder, som internationalt har en lang forskningstradition både inden for det samfundsvidenskabelige område såvel som inden for det kriminologiske forskningsfelt, især i USA, er det dog ikke uden vanskeligheder at trække denne viden ind i en dansk kontekst set i forhold til de forskellige landes sociale, kulturelle og politiske forskelle.

I et bredt vue hen over forskningsfeltet tegner størstedelen af den danske forskning sig inden for området knyttet til unge og kriminalitet (Balvig, 2000; Bryderup, 2010; Jørgensen et al., 2012). Her eksisterer der en lang række interessante undersøgelser og rapporter, der på forskellig vis indkredser, hvilke unge der er i risiko for at udvikle kriminalitetsadfærd, hvilke risikofaktorer der karakteriserer netop denne gruppe af unges opvækst og ungdomsliv såvel som fremadrettede forebyggende indsatser til forebyggelse af kriminalitet.

Men går vi tættere på selve bandefænomenet og unges bevægelser ind i bandegrupperinger, er det for nuværende overvejende Justitsministeriets Forskningskontor, der har bidraget med en række rapporter, der kortlægger unge i både rocker- og bandegrupperinger.

Pedersen & Lindstad (2011) har blandt andet udfærdiget en rapport, der udforsker den såkaldte rekruttering til organiserede bander og rockergrupperinger med afsæt i kriminelle ungdomsgrupper, da disse formodes at udgøre det såkaldte rekrutteringsgrundlag for at bevæge sig ind i en bandegruppering. Betegnelsen kriminelle ungdomsgrupper anvendes i denne sammenhæng om grupper af unge, der har holdt sammen i en længere periode, hænger ud sammen og begår kriminalitet sammen. Pedersen & Lindstad (2011) indkredser, at netop disse kriminelle ungdomsgrupper er i farezonen for at blive rekrutteret til organiserede bander, hvilket især forklares med, at banderne befinder sig i lokalområdet, og at de kriminelle ungdomsgrupper dermed har mulighed for at have kontakt med banderne.

Lindstad (2012) har endvidere udfærdiget en rapport, der undersøger rockere og bandemedlemmers opvækstforhold. Her peger undersøgelsens resultater på, at en større andel af unge i rocker- og bandegrupperinger har haft en opvækst med kriminalitet og/eller kriminelle venner, at færre af netop denne gruppe er vokset op med begge forældre og ligeledes har oplevet skift i familiekonstellationen under deres opvækst.

En større andel er ligeledes vokset op i en storby, har haft flere skoleskift og har udvist såkaldt problemadfærd i skoletiden sammenlignet med kontrolgruppen. Sammenlignet med kontrolgruppen i undersøgelsen viser resultaterne, at der ikke findes markante forskelle mellem rocker/bandede medlemmer og kontrolgruppen, men at den primære forskel kan findes i en mere belastet opvækst for rocker/bandede medlemmer, samt at det overvejende er unge med ikke-dansk baggrund, der bevæger sig ind i bandegrupperinger. Hvis vi yderligere fokuserer på de af undersøgelsens resultater, som udskilles i forhold til unge i bandegrupperinger, viser resultaterne også, at risikoen for at blive involveret i en bande øges, når den unge tidligt har været involveret i kriminalitet og/eller har haft en kriminel omgangskreds under opvæksten. For de unge i bandegrupperinger ser det primært ud til, at den største risikofaktor for at indgå i en bande er nærheden til miljøet. Denne nærhed defineres både som en fysisk nærhed i relation til en opvækst i storbyer og en nærhed af etnisk karakter, idet bandegrupperinger primært består af unge med anden etnisk baggrund end dansk. Slutteligt betones også i rapportens resultater, at nærheden også omfatter adfærden sammen med venner i den tidlige omgangskreds, fordi netop denne adfærd og samværet med andre kriminelle er påbegyndt i tidlig alder (Lindstad, 2012).

Justitsministeriets Forskningskontor har endvidere foretaget en undersøgelse af rockere og bandede medlemmers kriminelle karrierer og netværk i ungdommen med det formål at indkredse eventuelle mønstre i kriminaliteten hos unge, der senere bliver medlemmer af henholdsvis rocker- og bandegrupperinger (Klement & Pedersen, 2013). En af undersøgelsens centrale resultater er, at det ikke er muligt at identificere hverken kommende rockere eller bandede medlemmer gennem et såkaldt kriminalitetsmæssigt fællesskab med de organiserede miljøer. På samme tid indkredses, at rockere og bandede medlemmer ikke adskiller sig væsentligt fra kontrolgruppen i undersøgelsen med hensyn til aldersdebut i forhold til kriminalitet, men at netop rockere og bandede medlemmer hyppigere har debuteret med en såkaldt voldsforbrydelse, som her defineres som simpel vold og ligeledes forsat hyppigere begår volds kriminalitet sammenlignet med kontrolgruppen, men at rockere og bandede medlemmer ikke adskiller sig fra kontrolgruppen i forhold til narkotikakriminalitet.

En fjerde rapport fra Justitsministeriets Forskningskontor (Pedersen, 2014) omhandler en kortlægning af de såkaldte exit-indsatser for både rockere og bandede medlemmer, som ønsker at forlade det kriminelle miljø. Den såkaldte exit-indsats er en relativ ny metode i dansk sammenhæng til bekæmpelse af kriminalitet. Mere specifikt beskrives denne exit-indsats som en rammemodel for myndighedernes koordinering af indsatser for rockere og bandede medlemmer, der ønsker at forlade deres kriminelle miljø.

Pedersen (2014) belyser uddybende med et citat fra rammemodellen, at:

”hvis man er kommet på afveje og endt som medlem i en bande- eller rockergruppering, men er motiveret for et liv uden for miljøet og uden kriminalitet, så skal samfundet kunne tilbyde en vej ud” (Pedersen, 2014, p. 7).

Kortlægningen af exit-indsatserne viser en række interessante fund, der her skal trækkes kort frem. Først og fremmest at der i alle politikredse, med undtagelse af Bornholm, er etableret såkaldte lokale exit-enheder. Hertil peges endvidere på, at behovet for hjælp er meget individuelt, nogle har brug for meget hjælp, mens andre klarer meget selv, men at motivationen for at få hjælp er kortvarig, hvorfor det er nødvendigt at myndighederne har mulighed for at kunne handle hurtigt i de forskellige sager. Pedersen (2014) peger endvidere på, at der er store forskelle mellem de forskellige indsatser, men at der er behov for fælles metodeudvikling, således at der udvikles fælles metoder til brug for exit-programmer på landsplan.

Pedersen (2014) fra Justitsministeriets Forskningskontor har endvidere foretaget en undersøgelse om veje ind og ud af bande- og rockergrupperinger. På baggrund af interview med 15 rockere og bandemedlemmer indkredser Pedersen især en række af de vanskeligheder, rockere og bandemedlemmer oplever ved at skulle forlade den gruppering, de har tilhørt. Blandt andet peger Pedersen (2014) på, at:

- Størstedelen af interviewpersonerne har ønsket at forlade deres gruppering, fordi de er vokset fra livsstilen og i stedet vil fokusere på familie, arbejde mv. Kriminalitet, frygt for ekstralegale konsekvenser af straf samt skuffelse over miljøerne nævnes også som begrundelser.
- Afgang fra en gruppering risikerer at indebære tab af venskaber, identitet, beskyttelse og økonomiske muligheder. Det kan gøre det svært – og for nogen umuligt – at forlade miljøet. Dette fremhæves særligt af rockerne.
- Der er forskellige opfattelser af, hvorvidt det er muligt at forlade grupperingerne uden videre. Det lader dog til, at den begrundelse, der gives for at ville forlade miljøet, er vigtig for at opnå accept til at gøre det.
- Afgang fra en gruppering afstedkommer bekymring for, om fortiden vil spænde ben, både for så vidt angår hævnaktioner fra grupperinger og dét, at de er kommet i politiets søgelys.
- Nogle har måttet ændre deres liv radikalt for at kunne forlade grupperingerne, men det er langt fra alle. Medlemskabet har dog ikke været omkostningsfrit for

nogen af interviewpersonerne, og de mener generelt ikke, at det har været prisen værd (Pedersen, 2014).

Hertil kommer en række interessante bøger og antologier, som først for nylig i et forskningsmæssigt perspektiv er begyndt at indkredse bandefænomenet i dansk sammenhæng, men som i allerhøjeste grad åbner for flere centrale forskningsmæssige vinkler til bandeforskningen. Jacobsen & Sørensen (2013) og Jacobsen (2012) har i to antologier, den ene om kriminologi og den anden specifikt rettet mod bandeområdet, åbnet for netop betydningen af, at der er et stærkt behov for forskning i en dansk sammenhæng, der både kan nuancere og udvide de eksisterende forståelser af unge i bandegrupperinger. Særligt antologien, som er redigeret af Jacobsen (2012), der anlægger et kulturanalytisk perspektiv – frem for juridiske, politi-, opklarings- og efterforskningsmæssige problemstillinger – åbner for at nuancere viden på bandeområdet til andet og mere end kriminalitet og kriminalitetsadfærd blandt de unge. Netop dette forhold at bevæge forskningen og vidensudviklingen væk fra en optagethed af kriminalitetsadfærd, og i dette tilfælde mere på en optagethed af kultur, bandekultur og ungdomskultur, er ganske central, da det måske åbner for muligheden for, at også de unge mænd, der befinder sig i forskellige bandegrupperinger, i højere grad fremadrettet vil medvirke til forsknings- og vidensudvikling, når det ikke er selve kriminalitetsadfærd, der er i centrum. Endvidere skal i høj grad nævnes Mørcks (2015) og Mørck & Hansens (2015) forskning inden for rocker- og bandeområdet særligt i forhold til unge i rockere og bandegrupperinger, der har forladt disse grupperinger og er på vej igennem eller har afsluttet forskellige exitprogrammer, mentorordninger og højskoleophold på vej mod nye livsmuligheder. Netop Mørcks forskning er på mange områder banebrydende inden for forskningsfeltet, idet hun både inddrager de unge mænd som medforskere i selve forskningsprocessen såvel som fastholder et forskningsmæssigt fokus, der grundlægges af empirisk forskning (og ikke såkaldt skrivebordsforskning), og på samme tid argumenterer for at udforske praksis og bidrage med kompromisløs kritik af eksisterende institutioner, for eksempel kritik af kriminalforsorg, bandemiljøer eller politikere:

”Kompromisløs i betydningen, at kritikken hverken er bange for at stå åbent frem, ej heller bange for at komme i konflikt med magten i vort samfund (Mørcks oversættelse af Marx, citeret i Bernstein 1971: 51)” (Mørck, 2015, p. 3).

2.5. Hvem er de unge i banderne?

Med afsæt i den ovenstående forskning og viden om unge i bandegrupperinger, både i dansk og international sammenhæng, kan der indkredses en række beskrivelser af, hvem de unge i banderne er, og hvad der karakteriserer deres opvækst, skolegang og andre centrale områder af deres livsforhold.

Disse beskrivelser er på den ene side relevante i forskning og vidensudviklingen knyttet til bandeområdet, men rejser på samme tid også en problemstilling, som især også er dominerende inden for forskningsfeltet knyttet til udsathed blandt børn og unge såvel som inden for det sociale og socialpædagogiske område (Petersen, 2009, 2010, 2013; Jensen et al., 2012). Problemstillingen handler især om, at beskrivelserne af, hvem de unge er, overvejende bevæger sig inden for to dominerende forklaringsmodeller, henholdsvis en samfundsmæssige forklaring sat overfor en mere *psykologisk* forklaring på de unges opvækst, familiebaggrund og bevægelser ind i bandegrupperinger.

Den samfundsmæssige forklaringsmodel har ofte sit afsæt i forskellige sociologiske perspektiver og teorier samt kriminologiske perspektiver, som for eksempel kan inddrage opvækst i udsatte boligområder, fattigdom, etnicitet forbundet med marginalisering og kriminalitet som de unges svar på ulige samfundsvilkår, for eksempel inspireret af Goffman (2004, 2006) eller Durkheim (1893). Blandt andet har Merton (1938) påpeget, hvorledes mennesker indordner sig under deres livsomstændigheder ved at tillære sig en særlig adfærd som et svar på deres (ulige) livsomstændigheder. Unge i bandegrupperinger angives at befinde sig i de såkaldt underprivilegerede klasser i samfundet og kan hermed bevæge sig ind i en bandegruppering som en søgen efter en samfundsmæssig status, således som blandt andre særligt Cohen (1955) har belyst.

Den psykologisk orienterede forklaringsmodel henter til gengæld overvejende viden inden for forskellige psykologiske perspektiver, der belyser børn og unges udvikling, udviklingsvanskeligheder, vanskeligheder med vrede, temperament, aggressioner, identitet og køn såvel som misbrugsproblemer. Det har ikke været muligt i en gennemgang af de mange undersøgelser på bandeområdet at udskille en eller flere eksplicite psykologiske teorier eller retninger, men derimod en blanding af mange forskellige psykologiske perspektiver, uden at det dog kan fastholdes, at den psykologiske forskning har en tilsvarende dominerende rolle i bandeforskningen, således som det ses inden for det sociologiske og kriminologiske forskningsområde (Petersen, in prep.).

Ser vi nærmere på forskning inden for det samfundsmæssige perspektiv, har Joe-Laidler & Hunt (2012) peget på, hvorledes forskningen inden for bandeområdet især

gennem 1980'erne havde et særligt blik på det kriminologiske perspektiv og en optagethed af bandegrupperinger i forbindelse med kriminalitet. Siden denne periode har forskningen udvidet sig til i højere grad at anlægge sociologiske perspektiver på forståelsen af de unge i bandegrupperinger og det hverdagsliv, de unge lever (everyday life). Kritikken af det kriminologiske perspektiv understreges af en særlig optagethed af, at unge i bandegrupperinger angives at være mere voldelige end ikke-bande medlemmer. Det pointeres, hvorledes det, de unge i høj grad er optaget af i bandegrupperinger, er hverdagen og håndtering af denne, og at den vold, der foregår, primært er forbundet til vold mellem rivaliserende bandegrupperinger, men også at de unge i bandegrupperinger er optaget af at håndtere hverdagslivet. Her vises, hvorledes de unge i bandegrupperinger i langt højere grad bruger deres tid på at "gøre ingenting" (doing nothing), som karakteriseres som en intens periode med at snakke om begivenheder, der var sket, få detaljer på plads, diskutere forretninger, forsvare sin ære, vedligeholde respekt, gøre forretninger, undgå politiet og køre rundt i biler, dyrke sport og forsvare sit område:

"I call my friends and told them let's meet somewhere. We got some money and buy beers. Got some beers and kicked back. We played some basketball and talked to some girls. After...we got some more beer, and kicked back and go meet another friend and go for a ride...Then when night come we should be drunk by then..." (Joe-Laidler & Hunt, 2012, p. 445).

Vender vi os mod forskning inden for det psykologisk orienterede perspektiv, hvor særligt psykologiske teorier anvendes, findes der viden, der så at sige kommer tættere på temaer knyttet til de unges psykiske udvikling og vanskeligheder.

Alleyne & Wood (2010, 2012) sætter fokus på, hvilke unge der bevæger sig ind i bandegrupperinger set fra et psykologisk perspektiv. Netop Alleyne & Wood (2010) pointerer ligeledes, at den hidtidige bandeforskning primært har haft sit afsæt inden for den sociologiske og kriminologiske forskning, hvilket har betydet, at der mangler viden om de psykologiske perspektiver på, hvorfor unge bevæger sig ind i bandegrupperinger. Med inspiration fra blandt andet interaktionistisk teori, der både kan inddrage individuelle, sociale og psykologiske faktorer, belyser Alleyne & Wood (2010, 2012), at bandemedlemmer ofte er mellem 12-18 år, når risikoen er størst for at bevæge sig ind i en bandegruppering. Det er overvejende unge mænd, der er i bandegrupperinger, og oftest unge mænd, som har læringsvanskeligheder knyttet til skolegang såvel som psykiske problemer. Sociale problemer indkredses med fokus på, at de unge ofte kommer fra familier med lav socioøkonomisk baggrund og med forældre, der har

svært ved at opdrage deres børn, forældre der selv har begået kriminalitet og måske også selv har været i bandegrupperinger – alt sammen sociale faktorer, der angives at understøtte de unge mænds bevægelser ind i kriminalitet og bandegrupperinger. Bandedemedlemmer rekrutteres således fra grupper af unge i lokalområdet, som allerede befinder sig i en risikogruppe i forhold til kriminalitet. De psykologiske faktorer indkredses til at omfatte unge med lavt selvværd, som angives at have en direkte sammenhæng med kriminalitet, antisocial adfærd og aggression. Ligeledes indkredses faktorer som impulsivitet, risiko-søgning (risk-seeking) og gruppepres. Netop Alleyne & Wood (2010, 2012) rejser en interessant argumentation for at inddrage psykologiske perspektiver i bandeforskningen, idet stort set alle interventionsprogrammer til forebyggelse og exit fra bandegrupperinger indbefatter et fokus på at støtte den enkelte unges sociale, emotionelle og kognitive udvikling med henblik på at øge den unges selvværd, for eksempel i forhold til at mestre skolegang og eksaminer.

Som nogle af de såkaldte faktorer, der kan indfanges inden for det psykologisk orienterede perspektiv, er de såkaldte tidlige risikofaktorer i børns liv. Tidlige risikofaktorer i børns liv, der særligt forbindes til tilknytning til bandegrupperinger i ungdommen, udpeger manglende forældreinvolvering og/eller relationer mellem barn og forældre, der er præget af problemer, manglende interesse i skolegang samt venner og omgangskreds, der udviser kriminalitetsadfærd (Axelman & Bonnell, 2006).

De psykologiske faktorer udpeges især i forhold til tidlig kriminalitetsdebut, misbrug og adfærd, der er præget af aggression. Hertil indkredses, at unge i bander ofte vokser op i de fattigste boligområder, hvor også skolerne typisk er de dårligste og er præget af, at de unge går tidligt ud af skolen – ofte med dårlige skoleresultater og dermed også med lave forventninger til uddannelse og arbejde. De unge har ligeledes tendens til at komme fra familier præget af vanskeligheder, hvor der ofte kun er en mor og dermed også et fravær af en voksen mandlig rollemodel samt misbrug og vold i hjemmet.

“Gang members are often victims of abuse and neglect; abused and neglected girls are twice likely to be arrested as juveniles” (Axelman & Bonnell, 2006, p. 106).

Hertil tilføjes betydningen af kammeratskabsgruppen og behovet for beskyttelse som en risikofaktor. Når man socialiseres på gaden, så at sige, er risikoen, at der udvikles en hård attitude, hvor vennerne i bandegrupperingen er dem, der kan beskytte en mod gadens uro og vold. Hertil kommer betydningen af økonomi, som har betydning især i forhold til en opvækst i fattigdom, dårlig skolegang og manglende udsigt til selv at kunne få et job og tjene penge. Der peges her på, at der er penge at tjene i en bande-

gruppering stort set uanset, hvilket niveau den enkelte unge befinder sig på i et bandehierarki (Axelman & Bonnell, 2006).

I en bred gennemgang af forskningsstudier viser det samfundsmæssige perspektiv, der har fokus på de samfundsmæssige forhold, som for eksempel fattigdom, dårlige boligforhold og klasseforskelle, som antages at have afgørende betydning for de unges deltagelse i bandegrupperinger. Heroverfor indkredser det psykologiske perspektiv, hvorledes netop denne gruppe unge ofte forstås som unge, der enten grundet iboende egenskaber hos den unge eller hos den unges familie træder frem med sociale problemer. Her betones således den unges adfærd, som fremtræder problematisk, eller det ofte mangelfulde forhold mellem den unge og forældrene, for eksempel fædres fravær under opvæksten, som en væsentlig faktor for de unges bevægelser ind i bandegrupperinger.

Denne adskilles mellem henholdsvis den samfundsmæssige forklaringsmodel og den psykologiske forklaringsmodel er dog sjældent en klar og eksplicit adskillelse, hvor der enten anvendes det ene eller det andet perspektiv, men kan alligevel indkredses i en lang række af de internationale studier af unge i bandegrupperinger og medvirke til at belyse, at den viden, der indfanges, i høj grad afgøres i sammenhæng med de teoretiske perspektiver, der lægges ned over de unge, forståelserne af begrebet bande, kriminel adfærd, etnicitet, skolevanskeligheder og vanskelige opvækstforhold. Begge perspektiver medvirker på den ene side til at give væsentlig viden om forhold og faktorer, der antages at være medvirkende årsagsforklaringer på de unge i bandegrupperinger, men rummer imidlertid også den begrænsning, at der ikke gives viden om, hvordan de to perspektiver så at sige virker ind på de unges levede liv i de mange forskellige sammenhænge, hvor de unges opvækst og hverdag har foregået. Inden for begge forskningsperspektiver mangler vi således viden om de sociale praksisser, som de unge lever og deltager i, ligesom vi mangler viden om, hvordan de unge selv oplever, erfarer og handler i deres liv.

2.6. Opsamling

Dette kapitel har præsenteret og udforsket dele af den eksisterende viden på området knyttet til unge i bandegrupperinger både i dansk og international sammenhæng.

Som belyst i kapitlet er begrebet bande ikke noget nyt fænomen især ikke i en international sammenhæng. De første bander er lokaliseret i London helt tilbage i det 14. og 15. århundrede og forbindes med Englands skift fra et landbrugssamfund til industrialisering og dermed også befolkningstilvæksten- og tætheden i storbyerne, herunder London (Shelden et al., 2013).

Den samme udvikling kan indkredses i USA, hvor også storbyerne, for eksempel Los Angeles, Chicago og New York, er byer med flere bandegrupperinger. Shelden et al. (2013) belyser, at netop opkomsten og udviklingen i bandegrupperinger er tæt forbundet med samfundsudviklingen, herunder migration og fattigdom i storbyerne. Hertil føjes, at gennem de seneste 30 år, hvor endnu en samfundsændring fra industrisamfundet til informationssamfund har fundet sted, der stiller endnu større krav til unges skolegang og uddannelse, er der sket en vækst i antallet af bander som en måde at håndtere de større samfundsmæssige krav (Shelden et al., 2013).

Særligt har kapitlet medvirket til at belyse en meget begrænset vidensudvikling i en dansk sammenhæng, på trods af at der gennem de senere år er anvendt mange ressourcer både af retslige og politimæssige indsatser i relation til unge i bandegrupperinger. Dette kan have flere og samtidige årsagsforklaringer, der dels handler om, at bandefænomenet er af relativ ny dato i en dansk kontekst set i relation til de øvrige nordiske lande såvel som generelt internationalt. Det kan endvidere også handle om, at netop dette forskningsfelt (erfaringsmæssigt) er et felt, som det som forsker er meget vanskeligt at komme tæt på så at sige, og at egentligt feltarbejde nok må formodes at være udelukket, al den stund at forskeren jo ville opnå adgang til og indblik i en lang række kriminelle aktiviteter. Hvad der for nuværende dominerer den eksisterende viden på området, er en række rapporter fra Justitsministeriets Forskningskontor, der på forskellig vis kortlægger unge i rocker- og bandegrupperinger, deres kriminalitetsadfærd såvel som de såkaldte exit-programmers indsatser til at hjælpe rocker og bandemedlemmer ud af grupperingerne. Dog skal fremhæves Mørck (2015) samt Mørck & Hansen (2015), som for alvor har medvirket til gennem et såkaldt praksisforskningsperspektiv at åbne for ny viden om netop de unges egne oplevelser, erfaringer og handlemuligheder, når de unge vælger at bevæge sig ud af både rocker- og bandemiljøerne og ind i de såkaldte exitprogrammer, herunder dilemmaer og konflikter forbundet hertil.

Ganske anderledes ser vidensudviklingen ud især inden for det amerikanske forskningsfelt. Netop bandeforskningen, som især har haft sit teoretiske udspring inden for samfundsvidenskaberne, har allerede meget tidligt, tilbage i 1930'erne, haft et stærkt forskningsmæssigt fokus. Herigennem gives en omfattende viden om, hvordan bandekulturer og bandekriminalitet opstår, udvikles og fastholdes.

Således har netop dette internationale spor i forskningen knyttet til unge mænd i bander, med afsæt i både det kriminologiske som det sociologiske perspektiv, bevæget sig rundt med afsæt i for eksempel omfattende studier af unge mænds selvopfattelse, identitet og betydnings af tilhørsforhold til en gruppe.

Hertil kommer en omfattende mængde studier, der har fokus på betydningen af forskellige former for misbrug, for eksempel alkohol og stoffer, samt en omfattende mængde af studier, der har fokus på netop denne gruppe unges kriminalitetsadfærd, hvilke former for kriminalitet, og hvordan kriminalitetsadfærd i bandegrupperinger adskiller sig fra unge, som ikke er i bander, men begår kriminalitet.

Den internationale viden er relevant at inddrage i forståelsen af bandegrupperinger og i forståelsen af, hvad der kan binde unge ofte i samme nabolag eller boligområde sammen i form af kriminalitet, fællesskabsfølelser, tilbud om identitet og tilhørsforhold såvel som etniske minoritetsunges oplevelse af at høre sammen med andre med samme etniske baggrund. Når dette er sagt, er der dog også meget, der taler for, at der må tages store både forskningsmæssige som pædagogiske forbehold med at overføre viden på tværs af landegrænser så at sige. Dette især med fokus på de store forskelle lande imellem i forhold til politiske, sociale og pædagogiske indsatser.

Når den internationale forskning alligevel er relevant, så handler det særligt om at indfange andre typer af studier på området, som formår at brede forskningen ud til at omfatte andet og mere end kriminalitetsadfærd knyttet til unge i bandegrupperinger. Ikke forstået således at de kriminelle forhold skal negligeres eller blot underbetones, men derimod at fastholde, at bandegrupperinger, de unges bevægelser ind i og deltagelse heri og deres fremtidsmuligheder ikke kun er en politi- og retsmæssig opgave, men også – og i allerhøjeste grad – en (social)pædagogisk opgave i det danske samfund.

Kapitel 3: Forskningsprojektets teoretiske grundlag

I dette kapitel præsenteres de teoretiske perspektiver, der ligger bagved selve forskningsprojektet, og som følges med ind som grundlag for det empiriske og analytiske arbejde, der præsenteres i denne rapport. Kapitlet danner således teoretisk baggrund for de efterfølgende kapitler, hvor både det metodiske og analytiske arbejde præsenteres.

Indledningsvist præsenteres den overordnede teoretiske ramme, således som den er placeret inden for det pædagogiske forskningsfelt, mere specifikt med en optagethed af socialpædagogisk arbejde med udsatte unge og særlige problematikker, der bør medtages i udviklingen af viden, teori og begreber knyttet til udsathed blandt børn og unge og socialpædagogisk arbejde med denne gruppe. Men mens den overordnede ramme udgøres af et fokus på (social) pædagogik i arbejdet med udsatte unge i bandegrupperinger, så hviler selve det teoretiske grundlag for forskningsprojektet og analyserne af det indsamlede datamateriale på en kritisk psykologisk forståelse, også betegnet som det såkaldt *subjektvidenskabelige paradigme*, hvor der på afgørende områder knyttet til forståelsen af menneskets udvikling og læring tages afstand fra den klassiske psykologi (Højholt, 2005; Christensen, 2005; Holzkamp, 1998).

De afgørende områder omhandler især betydningen af at inddrage de kontekster, hvor børn og unge lever deres liv, således som det blev belyst i ovenstående, således at den viden, der udvikles, ikke fremtræder *dekontekstualiseret*, men også og måske i virkeligheden først og fremmest at udvikle viden om de udsatte unge i bandegrupperinger fra et såkaldt *førstepersonsperspektiv*. Viden om mennesker må udvikles sammen med mennesker – altså fra et første-personsperspektiv, der samtidig inddrager betydninger, begrundelser og handlinger fra subjektets perspektiv – og netop ikke løsrevet herfra. Helt konkret betyder dette teoretiske perspektiv, at problemer, dilemmaer og handlinger i de unge mænds liv, der er tilknyttet forskellige bandegrupperinger, og som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, analyseres ud fra de betydninger, de har i de unges liv. Således foldes centrale begreber inden for den kritiske psykologi ud gennem dette kapitel og medvirker til at rette vores opmærksomhed mod de unge

mænd i bandegrupperinger, deres handlinger og erfaringer, deres muligheder såvel som oplevelser af konflikter og dilemmaer i deres barndom og ungdomsliv.

3.1. En pædagogisk ramme – og viden om socialpædagogik

Dansk forskning inden for pædagogik og de tilrettelagte institutionelle sammenhænge, hvor pædagogik udføres med børn og unge, har for alvor medvirket til at indkredse, hvorledes de mange forskellige pædagogiske sammenhænge, som børn og unge befinder sig i, gennem barndom og ungdom, ikke kun er tilrettelagte pædagogiske indsatser, der bidrager til at fremme dannelse og uddannelse i velfærdsstaten, men sandelig også for hvert enkelt barn og ung udgør både muligheder, vanskeligheder, begrænsninger og betingelser for den enkeltes trivsel og udvikling.

Gilliam (2009) har udforsket etniske minoritetsbørns identitetsforståelser i den danske folkeskole, der viser med blandt andet et teoretisk afsæt i Bourdieus (2005) praksisteori, hvorledes børn i en folkeskoleklasse opdeler skolen i en gruppe af danskere og en gruppe, som børnene kalder indvandrere, udlændinge, perkere, arabere eller muslimer, og at disse to former for grupper står i et modsætningsforhold til hinanden. Dette modsætningsforhold viser sig især i måden, hvorpå de etniske minoritetsbørn beskrives som dårlige elever, der laver ballade og er aggressive, mens de danske elever er dygtige og opfører sig pænt (se også Gilliam, 2009, p. 16-22). At børnene beskriver sig selv og hinanden således, er imidlertid ikke taget ud af den blå luft, men vises gennem undersøgelsen, hvorledes netop pædagogikkens ideal om det ordentlige menneske bliver sat under pres af både de sociale processer i skolen såvel som skolens institutionelle logikker, og at i disse processer indgår både forståelser af køn, etnicitet og religion såvel som social klasse.

Kvalitative studier i daginstitutioner og skoler peger på, at køn, klasse og etnicitet må ses i samspil med hinanden i analyserne af de pædagogiske udfordringer (Palludan, 2005; Gilliam, 2009; Bundgaard & Gulløv, 2008). Det er for eksempel særligt minoritetsdrengene fra en lavere socialklasse, der er udsatte i daginstitution og skole. Gilliam (2009) peger desuden på, at minoritetsdrengene ikke blot udsættes for marginalisering, men også forholder sig aktivt og deltagende til den forståelse som ballademagere, de bliver mødt med, og udvikler en modkultur til skolen (Gilliam, 2009).

Palludan (2005) har ligeledes med afsæt i Bourdieus praktikteori (Bourdieu, 2005) vist, hvordan sociokulturelle forskelle og uligheder er på spil i børnehaven mellem børnene og pædagogerne, hvordan børn lærer at handle i børnehaven, og hvordan bestemte former for adfærd og handlinger er legitime. Derudover belyser hun, hvordan børnene lærer at indgå i en bestemt statusorden, for eksempel ved at børnene lærer, hvordan en bestemt adfærd medvirker til at have fuldgyldigt partnerskab med

pædagogerne, mens børn, der ikke formår dette, må indtage mindre og underordnede positioner. Palludan taler om den respektable krop, som er en konstruktion, der udvikles i børnenes møde med pædagogerne, og som er karakteriseret ved rolig beskæftigelse og verbal udveksling. Børn, der mestrer denne respektable krop, har det godt i daginstitutionen, idet de tilhører den dominerende statusorden og samtidig indgår i et fuldgyldigt partnerskab med pædagogerne. Etniske minoritetsbørn med ufaglærte forældre er den gruppe af børn, der tilsyneladende har sværest ved at få adgang til de sociale goder i daginstitutionen, mens etniske majoritetsbørn med uddannede forældre har væsentligt nemmere ved at få adgang til pædagogerne og indgå i børnehavens dagligliv.

Det pædagogiske forskningsfelt medvirker til at indramme netop betydningen af, og tættere på, hvorledes de mange institutionelle sammenhænge, der tilrettelægges for børn og unge som en del af det samlede danske uddannelsessystem, ikke er faste objektive størrelser, men derimod hele tiden udvikles, forandres og ligeledes hele tiden udgør forskellige betingelser for børn og unges deltagelse. Det er naturligvis ikke kun pædagogikken, men sandelig også det socialpædagogiske område, der udgør forskellige betingelser og muligheder for børn og unge. Socialpædagogikken udføres i praksis i det danske samfund, især rettet mod udsatte børn og unge, som af forskellige årsager har brug for særlig hjælp og støtte.

Netop socialpædagogik og arbejdet med udsathed blandt børn og unge *forbindes* i nærværende sammenhæng, således at den grundlæggende forståelse hviler på, at vi ikke kan udvikle socialpædagogiske indsatser med unge uden også at medtage de unges perspektiver, forståelser, handlinger og deltagelsesmuligheder i et utal af forskellige livssammenhænge. Denne tilgang tager særligt afsæt inden for en kritisk psykologisk teoriramme (Holzkamp, 1983, 1998; Dreier, 2004) med inspiration fra sociokulturel læringsteori (Lave & Wenger, 2004) og vil i nærværende kapitel blive introduceret og diskuteret med afsæt i en forståelse af, at socialpædagogik (og pædagogik i det hele taget) ikke er noget, den enkelte bliver udsat for som et simpelt årsagsvirkningsforhold, men derimod hele tiden foregår i samspil mellem de unge og dem, der tilrettelægger og udfører det socialpædagogiske arbejde (Petersen, 2009, 2012; Jensen et al., 2012, 2015).

Grundlæggende er der en problemstilling forbundet til at tænke socialpædagogik som en fastlagt samfundsmæssig indsats, der tilbydes, og som (de udsatte) unge skal tage imod på et hvilket som helst givent tidspunkt, og derfra er det så muligt at udpege problembeskrivelser, fejludvikling og manglende motivation ved den unge, vel og mærke såfremt den unge ikke ønsker at modtage den givne indsats på netop dette eksplicite tidspunkt (Petersen, 2009, 2011, 2012, 2013). Lige her ligger en art gor-

disk knude, idet socialpædagogikken, ligesom de øvrige pædagogiske områder, hele tiden udvikles af de professionelle med afsæt i de til enhver tid gældende socialpolitiske love og vedtagelser, men dog også hele tiden med en tendens til ikke at medtage de unges perspektiver, forståelser, betingelser og muligheder. Schwartz (2014) pointerer, hvorledes netop socialpædagogikken udføres i et spændingsfelt mellem samfundets ønsker om kontrol af sociale vanskeligheder og visioner om menneskers frigørelse fra nedværdigende og socialt uretfærdige livsomstændigheder. Tilbage står dog i dette spændingsfelt aktivt at inddrage dem, det hele handler om, nemlig de udsatte unge, frem for at udpege individualiserede problemforståelser, således som Schwartz (2014) betegner dette specifikt i relation til hendes forskning af børn anbragt uden for hjemmet og socialpædagogisk arbejde på døgninstitutionsområdet.

3.2. Et kritisk psykologisk perspektiv på udsatte børn og unge

I forbindelse med netop at fastholde en grundlæggende tilgang til en aktiv inddragelse af de unges egne stemmer og perspektiver i det socialpædagogiske arbejde, åbner kritisk psykologiske teori for anvendelsen af en række centrale analytiske begreber, som medtænker de unge som *aktivt handlende* i deres eget liv, som handlende ud fra *oplevelser af muligheder og betingelser*, og som handlende subjekter i *samspil med andre*. Dette fører an til mere uddybende præsentation af den kritisk psykologiske tænkning, især således som den er udviklet i en dansk kontekst gennem de senere årtier og særligt har foldet sig ud inden for det pædagogiske fagområde gennem de senere år (Højholt, 2005; Kousholt, 2005; Schwartz, 2005, 2014; Petersen, 2009, 2012, 2013, 2015).

Ovenstående fokus og teoretiske perspektiver bliver ligeledes foldet ind i kapitlet med et særligt blik på teoretiske forståelser af udsathed blandt børn og unge, og hvordan disse forståelser i høj grad er domineret af klassiske udviklingspsykologiske problemforståelser, som ofte har ganske svært ved at udvide teori og vidensudviklingen af udsathed til også netop at omfavne børnene og de unges egne perspektiver på deres livsforhold. Meget tyder på, at de unge slet ikke selv opfatter sig som udsatte, om end de på en lang række (såkaldt) objektive parametre i allerhøjeste grad får prædikatet udsat. Hvorfor skulle netop de unge ellers modtage en lang række socialpædagogiske indsatser gennem barndom og ungdom, hvis ikke velfærdsstaten tilrettelagde netop disse indsatser for børn og unge med udsatte livsforhold i form af vanskeligheder i skolegang, manglende uddannelse, kriminalitet og bevægelser ind i bandegrupperinger? At de unge ikke selv oplever sig som udsatte, er ligeledes indkredset i anden forskning på området knyttet til udsatte børn, unge og deres familier, hvor Jensen et al. (2012) for eksempel har udforsket daginstitutionens forebyggende arbejde i udsatte boligområder, herunder udsatte forældres oplevelser af deres egen tilværelse i netop disse bolig-

områder. Også her, når forældrenes egne perspektiver inddrages aktivt, åbner det for mere komplekse, men sandelig også mere nuancerede forståelser af udsathedsbegrebet, og viser konturerne af, at udsathed er et begreb, der skal varetages med den største forsigtighed, og på samme tid hele tiden netop må inddrage dem, det handler om. Kun derved kan der foretages fortsat teoriudvikling, som på adækvate måder kan rummes og udvikles af og i praksis. I forlængelse af netop ovenstående har forskningsfeltet knyttet til udsathed blandt børn og unge ligeledes ofte en tendens til at udforske begrebet udsathed (om end med anvendelse af en mangfoldighed af forskellige begreber) løsrevet eller *dekontekstualiseret* fra netop børnene og de unges levede liv (Petersen 2009, 2011). Med begrebet kontekstuel henvises til antagelsen om, at mennesket ikke kan undersøges løsrevet fra dets historiske, sociale og samfundsmæssige placering, men at det altid må anskues ud fra menneskets specifikke livsførelse (Christensen, 2005). De mange statistiske analyser og kvantitative undersøgelser, der lister antallet af udsatte børn og unge op efter en lang række såkaldt objektive parametre, har på den ene side muligheder for at indkredse opvækst- og ungdomslivs faktorer, der kan medvirke til at give indblik i omfanget af udsathed, men har på den anden side ganske vanskeligt ved at medtage de forskellige kontekster, hvor børn og unge rent faktisk lever deres liv (Jensen et al., 2012), og hvordan disse kontekster udgør både betingelser og muligheder for det enkelte barn eller den unge.

Megen forskning i dansk sammenhæng både inden for det pædagogiske, psykologiske, sociologiske og antropologiske forskningsfelt, hvor fokus er på børn og unges udvikling og hverdagsliv, har medvirket til at indfange nødvendigheden af netop at medtage de mange forskellige kontekster, hvor børn og unge lever deres barndoms- og ungdomsliv (Palludan, 2005; Schwartz, 2005, 2014; Højholt, 2004; Kousholt, 2005; Gilliam, 2009). Larsen (2011) har for eksempel udforsket børn (i dette tilfælde med afsæt i barnet Jakob), der bliver henvist til specialundervisning uden for folkeskolen, og argumenterer i den sammenhæng for, at viden om børn (og unge) må udvikles med fokus på barnet som et *handlende subjekt*, der må forstås i relation til de kontekster, hvori barnet lever sit liv – i denne sammenhæng analyseret i en skolemæssig kontekst og med afsæt i bevægelsen mellem specialskoletilbud og den traditionelle folkeskole. Her viser Larsen (2011), hvorledes børns handlinger altid knytter sig til deres betingelser, og at de sammenhænge, som børn indgår i, har stor betydning for, hvordan børn oplever deres muligheder for at komme til leg i fællesskabet med de andre børn, men at det ofte er barnet, der bliver peget ud som havende særlige problemer – ofte i en såkaldt *individualiserende* forståelse af børns udvikling og vanskeligheder, mens konteksten, det være sig skolen, specialklassen eller fællesskabet med de andre børn, har tendens til at forblive faste størrelser, som ikke har betydning for barnets adfærd og handlinger.

Men mens forskning i børne- og ungdomsliv generelt har indfanget betydningen af at medtænke de mange forskellige kontekster, hvor børn og unge vokser op og deltagere i, er sammen med andre og udvikler og lærer, er det til stadighed en udfordring for forskningsfeltet knyttet til udsathed blandt børn og unge, både nationalt og internationalt, at medtænke de kontekster, denne gruppe børn og unge indgår i – også selvom det er de selvsamme kontekster, som alle børn og unge indgår i (Petersen, 2013, 2015).

3.3. Socialpædagogik om og med børn og unge i udsatte livsforhold

Som det blev belyst i forrige kapitel, er optagetheden af unge i bandegrupperinger i høj grad med afsæt i de unges kriminalitetsadfærd og især i en dansk sammenhæng udmøntet i en række love og regler på det såkaldte rocker- og bandeområde, der viser hen til skærpede straffe, såkaldte bedre efterforskningsredskaber og hurtigere indsættelse af dømte rocker- og bandemedlemmer til afsoning i fængsel, således som Ringsted et al. (2009) har påpeget.

Når socialpædagogikken her træder ind, er det fordi, at en lang række af de indsatser, der iværksættes over for unge, inden de så at sige kommer i fængsel, men også under afsoning og bestemt også efterfølgende en afsoning, er socialpædagogiske indsatser, der på forskellig vis og med forskellige fokus skal varetage, at de unge mænd kommer tilbage til samfundet. Netop socialpædagogik defineres i sit perspektiv på det sociale og det samfundsmæssige, således som Mathiesen (2008) belyser. Der er altså en optagethed af med afsæt i socialpædagogiske indsatser at forebygge eller modvirke, at de unge så at sige træder uden for samfundets fællesskab, og det er ganske vanskeligt i dag at forestille sig socialpædagogiske indsatser, der kan ses løst fra den til enhver tid gældende socialpolitiske tænkning, som også Bryderup (2005) har belyst. Socialpædagogiske indsatser er altid tæt vævet sammen med historiske politiske, sociale og kulturelt gældende normer, værdier og regler i et samfund. Jensen (2006) underbygger netop dette, idet socialpædagogik er uløseligt knyttet til samfundets strukturelle udvikling og sociale vanskeligheder og knyttet til de aktuelle sociale, økonomiske og kulturelle problemstillinger, der træder frem for såvel den enkelte som for grupper i samfundet. Netop de unge i bandegrupperinger og den relativt korte "fortælling", vi i dansk sammenhæng har knyttet til et fokus på bander, vidner om, hvordan samfundets politiske og sociale instanser retter fokus mod et problemområde og søger gennem socialpædagogiske indsatser at løse dette problemområde. Fra de ti unge mænd, der har deltaget i nærværende forskningsprojekt, og hvis fortællinger uddybende præsenteres i selve analysekapitlet i kapitel 5, ser vi, hvorledes de alle har det til fælles, at de har fået tilbudt, modtaget og sandelig også sagt nej til en lang række socialpædagogiske indsatser, der på forskellig vis skal forebygge deres bevægelser ind i bandegrup-

peringer, kriminalitetsadfærd, manglende færdiggørelse af skolegang og uddannelse, og som ligeledes skal støtte dem efter afsoning af fængselsdom gennem mentorordninger og deltagelse i forskellige projekter med fokus på arbejdsprøvning.

Jensen har tidligere indkredset, hvorledes *”socialpædagogik i sin historisk-samfundsmæssige udvikling kan forstås som samfundsmæssige reaktioner på den kendsgerning, at børn, unge og ældre har problemer med at mestre de udfordringer, der er en følge af social desintegration”* (Jensen, 2006, p. 234-235).

Langager & Vonsild (2007) peger endvidere på, hvorledes den socialpædagogiske tænkning gennem de senere år har bredt sig ind i mange og samtidige institutionelle sammenhænge og således ikke længere kun kan fastholdes i de traditionelle socialpædagogiske rammer i døgninstitutioner, bofællesskaber og med marginaliserede grupper i samfundet:

”Socialpædagogik er kommet i fokus i indsatser inden for dag- og fritidsinstitutioner, skole, uddannelse og arbejdsmarked, lokalmiljø og socialt arbejde. Ofte under andre betegnelser end socialpædagogik, men med den sociale dimension og socialt inkluderende mål som pædagogisk omdrejningspunkt” (Langager & Vonsild, 2007, p. 4).

Socialpædagogikkens arbejde har traditionelt i Danmark omfattet socialt arbejde med børn, unge og voksne, som på forskellig vis har været anbragt eller på anden vis modtaget hjælp på samfundsmæssige institutioner, og er således knyttet tæt sammen med samfundets forståelse og behandling af sociale problemer (Hutchinson & Oltedal 2002; Egelund & Bøcker Jacobsen, 2009; Meuwisse & Swärd, 2006). Mens socialpædagogisk arbejde traditionelt har foregået i dertil indrettede samfundsmæssige institutioner, som for eksempel børnehjem og døgn- og behandlingsinstitutioner, det vil sige uden for hjemmet, og hvor sociale problemstillinger og børn og unges vanskeligheder er defineret og varetaget gennem en anbringelse, så er socialpædagogikken gennem de senere år også foldet ud til at omfatte daginstitutionen, skoler, fritidsklubber, ungdomsklubber, på gaden og i det tidlige voksenliv.

Jensen (2006) er inspireret af den tyske diskussion af socialpædagogik, især Bönisch,⁸ og indkredser netop grundlaget for udbredelsen af socialpædagogik i mange og

⁸ Begrebet socialpædagogik blev oprindeligt udviklet i Tyskland. Her blev det anvendt af Karl Mager (1810-1858) i 1844 og rummede en samlebetegnelse for samfundets viden om opdragelse og pædagogisk praksis. Af andre markante repræsentanter for udviklingen af den socialpædagogiske tænkning i Tyskland er især Diesterweg, der som en af de første trækker sammenhængen mellem det industrialiserede samfund og udviklingen af sociale problemstillinger i forbindelse hermed ind i en egentlig udvikling af socialpædagogikken i praksis. Også filosofen Paul Gerhard Natorp (1854-1924) har ydet et væsentligt bidrag til den tyske tradition, da han er en af

samtidige forskellige institutionelle sammenhænge. Netop her betones det, at forholdet mellem individ og samfund betragtes som en konflikt, hvor socialpædagogikken i sin praksis medvirker til en analyse af konflikterne, deres årsag og forklaring og endvidere bidrager med udvikling af koncepter for konfliktbearbejdelse.

“Socialpædagogikkens særkende er, at den sætter sine problemstillinger ind i forhold til og søger produktive løsninger på konflikterne i den dynamiske individ-samfund-interaktion. Dens begrænsninger sættes også af begge poler: i form af subjektets nægtelse af “at stå til rådighed” og af samfundets egenlogik” (Jensen, 2006, p. 239).

Der er efterhånden i dansk sammenhæng foretaget megen interessant forskning i socialpædagogisk arbejde og i udviklingen af teoretiske begreber og analyser af den socialpædagogiske praksis og medvirker til at indkredse særlige problemforståelser af børn og unges liv og udviklingsbetingelser.⁹

Her ses for eksempel forskning i socialpædagogisk arbejde og metode (Bryderup et al., 2002, 2003), der har et særligt fokus på problemstillinger knyttet til forståelser og handlinger i systemet, altså de anbringelsesinstitutioner, der forvalter de socialpædagogiske opgaver knyttet til børn og unge.

Bryderup et al. (2002, 2003) har medvirket til at indkredse en række problemstillinger knyttet til det arbejde, der udføres i det socialpædagogiske praksisfelt, i denne sammenhæng relateret til børn og unge anbragt uden for hjemmet.

For det første viser Bryderup et al. (2002; 2003), at socialpædagoger i deres arbejde ofte er rettet mod de anbragte børn og unges vanskelige fortid. Der er således tale om, at de anbragte børn og unges opvækst er forklaringen på deres nuværende problemer, ofte beskrevet gennem traditionelle klassiske diagnosebegreber. Herudover har undersøgelserne også identificeret, at socialpædagogerne vægter relationen mel-

de første, der bidrager med en teoretisk forståelse af begrebet med særlig fokus på, at pædagogik handler om menneskets dannelse i samfundet (for en uddybning af Natorps tanker, se især Mathiesens (1999) gennemgang). Såvel Hermann Nohl (1879-1960) som Gertrud Bäumer (1873-1954) medvirker i begyndelsen af 1920'erne til, at socialpædagogikken knyttes sammen med offentlig opdragelse af unge i statslige institutioner og betegnes “det tredje opdragelsesområde”, det vil sige det, der ikke foregår i familien eller i skolen. Et eksempel på socialpædagogik i denne tidsperiode gives på glimrende vis af den tyske forfatter Siegfried Lenz' (1926-2014) beskrivelse af Siggis liv i det tyske ungdomsfængsel i romanen “Tysktimmen”.

⁹ Socialpædagogisk arbejde fordeler sig i praksis over flere forskellige arbejdsområder for eksempel med fysisk/psykisk handicappede, hjemløse og misbrugere. Et tredje hovedområde, der har udskilt sig inden for pædagogisk arbejde, er den såkaldte specialpædagogiske indsats, der især kan identificeres inden for skoleområdet, hvor der tilrettelægges specialpædagogiske indsatser rettet mod børn med for eksempel indlæringsvanskeligheder.

lem barnet og den voksne som det afgørende for barnet/den unges videre udvikling og læringsmuligheder. Endvidere betones, hvordan socialpædagogerne anvender en række forskellige metoder, som for eksempel miljøterapi, relationspædagogik, konsekvenspædagogik eller struktureret pædagogik i deres daglige arbejde ofte med fare for, at disse metoder også bliver svar på eller forklaringer på forhold og vilkår mellem barnets problemer og de samfundsmæssige vilkår, barnet lever under.

Igennem de senere år er der forskningsmæssigt blevet sat fokus på forholdet mellem samfundets velfærdsinstanser i socialt arbejde og dem, der er modtagere af de sociale ydelser og tilbud, ofte benævnt klienterne (Järvinen et al., 2003; Järvinen & Mik-Meyer, 2004). Dette voksende forskningsfelt har bidraget med en række begreber og analyseperspektiver, som på afgørende vis har medvirket til at udvide fokus fra udelukkende klientens belastede livsforhold til også at omfatte *klientens samspil og (magtfulde)møde* med systemet i forskellige fremtrædelsesformer:

”Nemlig en proces, hvor menneskelige problemer oversættes til systemsprog, hvor individets situation afklares ud fra institutionelt fastlagte diagnoser og forståelsesrammer; hvor klienter tilpasses kategorier, der modsvarer de foranstaltninger og handlingsmodeller, velfærdsinstitutionerne råder over” (Järvinen & Mik-Meyer, 2004, p. 10).

Gennem dette forskningsperspektiv får vi viden om samspil mellem klient og system, og hvordan og på hvilke måder systemet medvirker til at skabe specifikke klientforståelser; for eksempel ”alkoholikere”, ”indvandrerbørn” eller ”hjemløse”. Forskellige institutionstyper kan således argumenteres at rumme og udvikle forskellige problemidentiteter ud fra den specifikke institutions arbejdsområde og de forskellige hjælpe-, kontrol- og behandlingstilbud, der tilbydes. Særligt begrebet identitet er centralt i dette forskningsperspektiv, idet menneskets identitet defineres som betinget af de sociale og institutionelle sammenhænge, som mennesker indgår i gennem deres tilværelse. Her trækkes således på Mead (2005) og Goffman (2004, 2006) i et symbolsk interaktionistisk perspektiv og fortolket ind i en dansk velfærdssamfundsorganiserings betingelser og præmisser.

Men også udforskning af socialpædagogiske indsatser analyseret med afsæt i moderne sociologiske teorier er trådt frem. Andersen (2004) har for eksempel med inspiration fra Bauman gennem sin undersøgelse af indvandrerbørn på fritidsinstitution åbnet for en analyse af, på hvilke måder en socialpædagogisk kriminalitetsforebyggende indsats i en tilrettelagt institutionel sammenhæng medvirker til at skabe egentlige problemidentiteter hos børn med anden etnisk baggrund end dansk. Identitetsbegrebet står centralt, idet undersøgelsen belyser, hvorledes de professionelle i det soci-

alpædagogiske arbejde tager afsæt i en forståelse af indvandrerbørnenes følelsesmæssige oplevelser af sig selv. Børnene beskrives af de professionelle som værende "identitetsløse" eller som havende en såkaldt splittet identitet eller en identitet, der er i konflikt mellem to kulturer. På samme tid viser undersøgelsen, at de professionelle oplever børnene som havende særlige problemer for eksempel i form af omsorgssvigt eller manglende voksensamvær (med deres forældre), og at disse problemstillinger argumenteres ud fra en kulturel problemforståelse, der ikke nuancerer, at der er store forskelle mellem familier, uanset etnisk oprindelse. På den ene side skal børnene have hjælp, og på den anden side skabes der på samme tid problemforståelser af børnene, deres fritidsliv (eller mangel på samme) og deres hele familiesituation, idet disse forhold jo er til observation gennem samfundets arrangerede institutionelle praksis, i dette tilfælde en fritidsinstitution.

Schwartz (2014) påpeger imidlertid også en meget interessant pointe i forbindelse med socialpædagogiske indsatser, idet de ofte er individualiserede, det vil sige optaget af at udpege problemer hos den enkelte, fokuseret på fejludvikling, og ser problemerne som iboende det enkelte barn. Schwartz (2014) indkredser disse individualiserede indsatser, særligt i forhold til børn anbragt uden for hjemmet, men der er meget, der taler for, at netop denne individualiserede forståelse også genfindes i socialpædagogiske indsatser, således som de udføres rettet mod udsatte børn og unge i en mangfoldighed af institutionelle sammenhænge (Petersen, 2011, 2013).

Schwartz (2014) peger i forlængelse af denne individualiserede forståelse på, at barnets vanskeligheder meget vel kan have rod i sociale forhold, forstået således at børnene kan være vokset op under udsatte livsforhold, men når skaden er sket, er den permanent og iboende barnet (se også Schwartz, 2014, p. 49 for en uddybning af disse overvejelser).

Netop disse forståelser knyttet til det enkelte individs vanskeligheder, som så at sige skal rettes op og tilbydes støtte, hviler på en stærk udviklingspsykologisk tænkning, der hører til især inden for den klassiske psykologiske udviklingsteori om børn og unge, hvor en såkaldt normaludvikling følger en række socialpsykologiske stadier, der knytter an til en sund personlighedsudvikling både socialt, emotionelt og kognitiv (Petersen, 2009, 2011, 2013, 2015). Netop disse udviklingspsykologiske teorier følger også en såkaldt universalisme, altså en forestilling om, at således gælder denne stadietudvikling for alle børn og unge, uanset hvilket land i verden man er født i, og uanset de til enhver tid gældende historiske, sociale, politiske og kulturelle forandringer, der hele tiden er til stede i samfundet. Vanskelighederne hermed er en tendens til, at børns og unges egne perspektiver og forståelser på eget liv løsriver fra disse psykologiske forståelser og medvirker til en risiko for at objektgøre de unge. Når dette forekommer,

forstærker det også risikoen for, at de socialpædagogiske indsatser ikke indfanger de unge, netop der hvor de unge befinder sig i deres liv. I selve analysen af datamaterialet i nærværende rapport (kapitel 5) foldes denne problemstilling særligt ud, idet flere af de socialpædagogiske indsatser, som fremtræder skræddersyede til unge med for eksempel såkaldt kriminalitetsadfærd, netop ikke opleves af de unge mænd som relevante og vedkommende for dem i specifikke perioder af deres liv – hvorfor indsatserne vælges fra og livet leves i bandegrupperingerne.

3.4. At forstå de unge

Netop i forbindelse med unge i bandegrupperinger synes der at herske en række dominerende forståelser af de unges adfærd og kriminalitet i disse grupperinger. En adfærd og kriminalitet som ofte argumenteres ind i tidlige opvækstforholds betydning, for eksempel fravær af faderen i hjemmet samt brudte familieforhold såvel som manglende skolegang eller en skolegang præget af skift og brud, der har ført til, at den enkelte unge ikke har fået en afsluttende eksamen eller uddannelse. Som jeg tidligere var inde på, særligt i kapitel 2, hvor en gennemgang af den internationale forskning og den danske viden på området blev præsenteret, er forskningen og viden på området i høj grad præget af henholdsvis en overvejende strukturel forklaringsramme overfor en mere individorienteret forklaringsramme på de unge mænds adfærd og kriminelle handlinger.

De beskrevne forskningsområder deler imidlertid skæbne med mange andre områder, især inden for den sociale og sundhedsmæssige forskning, idet der er en risiko for at udvikle *abstrakte* forståelser af mennesker, der udforskes løsrevet fra specifikke kontekster, hvorunder de lever deres liv (Højholt & Witt, 1996). Med abstrakt menes heri risikoen for, at teorier om og med mennesker, uanset hvilke videnskabelige discipliner der lægges til grund, ofte er teorier om *tænkte mennesker*, hvilket bevirker, at det er vanskeligt at indfange viden om menneskers handlinger for og med hinanden, der er indlejret i specifikke historiske, sociale og kulturelle forhold og vilkår. Her tænkes især på den type af forskning, som dominerer i den internationale bandeforskning, hvor store spørgeskemaundersøgelser på skoler eller i fængsler medvirker til at indkredse, hvorfor unge bevæger sig ind i bandegrupperinger, hvilke former for kriminalitet der begås, og hvordan de unge adskiller sig fra andre unge som "blot" er kriminelle, eller unge som ikke er kriminelle.

Helt centralt er det, at når viden, teori og begreber skal udvikles, så må dem, det hele handler om, nemlig de unge mænd i nærværende sammenhæng, inddrages i forskningsprocessen. Hele denne tænkning, som på mange måder er afgørende for denne rapports fokus, hviler i en kritisk psykologisk teoriramme (Holzkamp, 1998,

2005), især som den i de senere årtier er udviklet i Danmark (Dreier, 1979, 1998, 2001, 2004; Højholt, 2001, 2005; Schwartz, 2007, 2014) med særlig inspiration fra den socio-kulturelle læringsteori (Lave & Wenger, 2004; Wenger, 2004). At forholde sig til de unge i dette perspektiv, handler således ikke om en optagethed af forskellige former for kriminalitet, statistiske oversigter eller diskussioner om forskellige former for straf, men derimod om en optagethed af, hvad de unge selv oplever, erfarer og tænker – og videre også hvordan de unge handler med afsæt i deres egne forståelser af deres livsbetingelser og muligheder. Vi var kort inde på netop dette perspektiv indledningsvist og netop betydningen heraf i forhold til, at det er de unge selv, der i denne rapport giver et bidrag til forsknings- og vidensudviklingen på dette område, men i det følgende skal disse teoretiske perspektiver foldes yderligere ud, idet en række centrale begreber, netop hentet fra den kritiske psykologi føres videre ind i både kapitel 4, hvor de metodiske tilgange og problemstillinger drøftes, såvel som videre ind i kapitel 5, hvor selve analysen af de unge mænds opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme træder frem.

Når vi interesserer os for unge mænd i bandegrupperinger, er det centralt at udforske de unges oplevelser erfaringer og handlinger forbundet til deres liv og ikke løsrevet fra den unges samlede livssituation og handlingsmuligheder. Dette betones særligt, idet de unge (i dette tilfælde) i tråd med den kritisk psykologiske teori oplever mennesker som handlende og meningsfortolkende subjekter i deres egen livspraksis. Det handlingsorienterede er centralt, idet den kritiske psykologi har særligt fokus på menneskets handleevne:

”Jeg må finde frem til mine særlige muligheder i min særlige umiddelbare situation, og jeg må udvikle personlige forudsætninger for at kunne realisere mine muligheder, tage del i at råde over dem og måske udvide dem. Disse samlede forudsætninger kaldes den personlige handleevne, der altid er en handleevne i forhold til en bestemt konkret livssituation” (Dreier, 2001, p. 46).

Når Dreier (2001) anvender betegnelsen livssituation, er der således tale om det aktuelle samfund, således som det karakteriseres og opleves af det enkelte menneske og af dets handlinger på baggrund heraf.

Det meningsfortolkende element træder frem i forhold til forståelsen af menneskets handleevne. Mennesket handler ud fra den specifikke mening eller betydning, som en aktuell problemstilling tillægges. Der er således ikke tale om en irrationel adfærd eller en adfærd, der kan forstås løsrevet fra menneskets daglige livsførelse, men derimod om at mennesket til hver en tid foretager sine handlinger ud fra de betydning-

ger, der opleves som vigtige for det. Endvidere, og i forlængelse heraf, indkredser Holzkamp (1998) konceptet om *daglig livsførelse*. Begrebet livsførelse skal i Holzkamps betydning forstås som "*individets egen aktive præstation*". Begrebet sætter således fokus på, hvordan hver enkelt menneske vurderer sine muligheder for at handle og agere i sin specifikke livspraksis, det være sig i familien, i skole- og arbejdslivet eller i andre sammenhænge, som det enkelte menneske deltager i.

En indtagelse af dette standpunkt forhindrer imidlertid ikke, at subjektets fortolkning af sin egen virkelighed i sin specifikke handle-mæssige sammenhæng har afgørende betydning såvel teoretisk som i et empirisk perspektiv, men væsentligt er det at betone, at subjektets fortolkning af sin virkelighed, sine handlemuligheder og sin deltagelse netop er en fortolkning ud fra en bestemt position (Lave & Wenger, 2004; Dreier, 2004), og at denne position blandt andre positioner i den samme praksis kan antage mange forskellige fortolkninger.

Begrebet livsførelse viser hen til, at subjektet hele tiden aktivt forholder sig til samfundet og løbende forsøger at udvide sine handlemuligheder heri. På denne måde kan det argumenteres, at subjektet *både er med til at forandre og skabe samfundet på samme tid og sammen med andre* (Holzkamp, 1998). Heri betones således en grundlæggende forståelse af, at livsførelsesbegrebet som teoretisk begreb kan medvirke til både at forbinde og overskride de klassiske problemer inden for socialvidenskaberne, idet der hele tiden foregår en formidling mellem samfundsmæssige betingelser og subjektets livsførelse frem for et enten eller.

Man kan på mange måder sige, at forudsætningen for at skabe en dybere forståelse af, hvad der har betydning for netop de unge i bandegrupperinger, deres hverdag og de problemer, de møder, og udviklingen af fremadrettede socialpædagogiske indsatser på området, kalder på, at de unges perspektiver som aktivt handlende subjekter i deres egen specifikke livspraksis inddrages, idet netop dette perspektiv gør det muligt at indfange en større og bredere del af det meget komplekse sociale, politiske og retslige område, der knytter sig til unge i bandegrupperinger.

Alle menneskers liv er vævet ind i mange forskellige, sammensatte og ofte komplekse sammenhænge, det gælder naturligvis også for netop de unge, der er i fokus i nærværende sammenhæng, og det er således centralt at indkredse, hvordan og på hvilke måder de forskellige og komplekse sammenhænge har betydning for de unges hverdag og udvikling, men også for, hvordan de unge handler i deres livspraksis, både nu og fremad. Livsførelsesbegrebet er således centralt forbundet med analyserne af de unges, deres bevægelser og handlinger i deres eget liv, netop med fokus på at indfange de mange forskellige og komplekse sammenhænge, som de unge indgår i. Begrebet livsførelse kan imidlertid forekomme en anelse abstrakt og kan derfor i nærværende

sammenhæng oversættes til begrebet hverdagsliv. Hverdagslivsbegrebet er noget mere konkret, især for de unge, der har deltaget i forskningsprojektet og dermed også i denne rapport – det er alt andet lige væsentligt mere konkret at spørge til, hvordan deres hverdag ser ud, hvad de tænker og føler om deres liv, hvad de foretager sig i hverdagen, end at spørge til deres livsførelse. Sådanne praktiske foranstaltninger kan synes enklere, så snart de unge selv skal være med i forskningsforløbet og bidrage med deres egne perspektiver, og derfor fastholdes hverdagslivsbegrebet også, men med en teoretisk reference til den kritiske psykologis forståelse af begrebet livsførelse.

Denne teoretiske placering bevirker, at der som udgangspunkt tages afsæt i en specifik formuleret videnskabsteoretisk forståelse af mennesket og betydningen af menneskets handlinger, den såkaldte *subjektvidenskabelige metodik* (Holzkamp, 1983, 1998; Dreier, 1979, 2001). Med subjektvidenskabelig henvises der til den kritiske psykologis grundlæggende metateoretiske antagelse om mennesket som et aktivt subjekt i sin specifikke samfundsmæssige sammenhæng. Konkret betyder dette perspektiv, at man ikke kan foretage en analyse af mennesket uden samtidig at inddrage en analyse af menneskets *deltagelse* i sin sociale praksis.

De eksisterende psykologiske traditioner blev kritiseret for ikke at inddrage forståelsen og betydningen af menneskets aktive deltagelse i samfundslivet som en grundlæggende del af den teoretiske og metodiske analyse:

“... at fremgangsmåden til at opnå erkendelse i den traditionelle psykologi i bredere forstand, altså inkl. psykoanalysen, principielt må anses at være væsentligt bundet til fremhævede standardsituationer, forskeren har frembragt; ”eksperimentet” og den ”terapeutiske setting” (Holzkamp, 1998, p. 15).

Med denne kritik har den kritiske psykologi således taget sit teoretiske afsæt ved at positionere betydningen af at anskue mennesket som en del af samfundet, både i sin væren og sin handling.

Højholt (2005) anvender begrebet *dialektisk struktur*, der belyser, hvorledes der i denne sammenhæng er et særligt fokus på de sociale strukturer, som mennesker indgår og handler i, og hvordan de sociale strukturer på samme tid er både betingelser og muligheder for mennesker i et socialt praksisfællesskab. Der er således ikke tale om, at strukturerne er fastlagte og uforanderlige, men at strukturerne er udviklet gennem menneskers deltagelse i og med hinanden og hele tiden er under udvikling og forandring. Daginstitutionen er i denne sammenhæng et eksempel på en praksisstruktur, hvori mennesker handler. I denne praksisstruktur indgår både børnene, deres forældre og de professionelle for blot at nævne de mest indlysende, og alle disse parter er både

hinandens betingelser og muligheder i den selv samme struktur. Strukturbegrebet skal således ikke forstås som noget, der er fastlagt og uforanderligt, men viser derimod hen til, "at mennesker handler i og med strukturer" (Højholt, 2005, p. 32).

3.5. Udsatte børn og unge – eller børn og unge med dobbelte kompetencer?

Det kan synes ganske forvirrende at fastholde et fokus på både børn og unge i nærværende sammenhæng, al den stund at de unge mænd, der har deltaget i forskningsprojektet og indgår i formidlingen i denne rapport, alle er i alderen 16-29 år. De unge, der har bidraget i projektet, vil formodentligt opleve dette ganske forvirrende, al den stund at de jo netop er unge mænd, som på mange måder har lagt barndommen bag sig, og for fleres vedkommende også er godt på vej ind i deres voksenliv. Når betegnelsen børn og unge bringes i spil, skyldes det netop dette afsnit, hvor fokus er på forståelser af udsathed og argumentationen for, at netop denne gruppe af unge mænd først og fremmest teoretisk og analytisk må anskues som unge, der på forskellig vis befinder sig i sociale nødsituationer og i udsatte livsforhold – og som, vi skal se i analyserne, også har gjort det på forskellig vis gennem deres barndom (Mathiesen, 1999).

Udsathed blandt børn og unge er først og fremmest vanskeligt at adskille i tydelige alderskategoriseringer, al den stund at forskning og vidensudviklingen netop så at sige har en stærk tradition for at gribe tilbage i livet for at finde årsagsforklaringer på udsathed, ofte enten hos barnet i barndommens forløb eller subsidiært i barnets familie ofte begrundet i familieforhold, interaktioner mellem barn og forældre eller mellem barnets forældre (Petersen, 2013). Vi har altså at gøre med en art "tung visdom", der viser hen til, at når et ungt menneske er i vanskeligheder på forskellig måde i sin tilværelse, så er det muligt at gribe bagudrettet og finde en mængde tunge årsagsforklaringer i barndommen og i barndommens opvækst- og familieforhold. Det kan derfor synes meningsfuldt at fastholde, at når blikket retter sig mod teoretiske forståelser og indkredsning af udsathed, så omfatter dette både børn og ungeområdet, da vi ellers kun ganske vanskeligt kan indfange en række af de dominerende teoretiske forståelser på netop dette forskningsområde.

Forskningsområdet knyttet til udsathed blandt børn og unge er ikke et entydigt forskningsfelt, men derimod et felt, der består af mange forskellige videnskabelige discipliner, som både omfatter den samfundsvidenskabelige, den antropologiske og den psykologiske videnskab for blot at nævne nogle af de discipliner, der på forskellig vis er optaget af udsathed blandt børn og unge. I sagens natur åbner denne mangfoldig-

hed af discipliner også for et utal af forskellige metodiske og teoretiske tilgange til både børn og unge såvel som til forståelsen af udsathed.

Helt centralt er det, at når de unges egne perspektiver inddrages, så handler udsathed ikke kun om de unges problemer eller om forældrenes problemer, men i langt højere grad om nuancerede og ofte meget komplekse sociale forhold. Forhold som ofte har været uden for den unges egen rækkevidde at have indflydelse på, for eksempel opvækst i specifikke udsatte boligområder, hvor bandegrupperinger og kriminalitet præger hverdagslivet såvel som vanskeligheder ved at opnå adgang til uddannelse og arbejde. Pointen her er, at netop disse meget komplekse sociale forhold ofte italesættes som de unges egne individuelle problemer, alternativt – og meget ofte – som forældrenes problemer, mens de komplekse sociale og samfundsmæssige problemstillinger sløres – og til tider endda forsvinder helt ud af problemforståelsen.

Knyttet til forskningsfeltet om udsathed blandt børn og unge tegner der sig to overordnede forklaringsrammer, henholdsvis en strukturel og en individorienteret (Petersen, 2006, 2009, 2014) som grafisk illustreres i nedenstående figur.

Figur 1

Den strukturelle forklaringsramme viser hen til teorier, der åbner for analyser af samfundsmæssige forhold, der medfører udsathed, mens den individorienterede overvejende peger på psykologiske og psykiatriske teorier, hvor optagetheden primært er på barnet/eller den unges adfærdsvanskeligheder. En tilsvarende inddeling blev foretaget i kapitel 2, hvor en gennemgang af forskning på bandeområdet, herunder forståelser og teoretiske perspektiver på bandegrupperingers opståen, vedholdenhed og de unge i bandegrupperinger, blev belyst. Oprindeligt blev denne inddeling i henholdsvis en strukturel og en individorienteret forklaringsramme indkredset netop knyttet til udsathed blandt børn og unge (se også Petersen, 2006 og 2009, hvor disse inddelinger belyses). I nærværende sammenhæng skal netop de to forklaringsrammer og teoretiske perspektiver, der dominerer inden for henholdsvis det ene og det andet område, diskuteres.

Man kunne nemt foranlediges til at finde enkle og simple forklaringsmodeller på udsathed blandt børn og unge, men på trods af denne inddeling i henholdsvis en strukturel og en individorienteret ramme forenkler det på ingen måde kompleksiteten i forståelsen af begrebet udsathed. Der er netop tale om et meget komplekst område, hvor det er ganske vanskeligt at indkredse, hvilke børn og unge der er udsatte, hvornår, i hvilket omfang, hvor længe og hvad der kan hjælpe til at modvirke udsathed. På sin vis ville det være nærliggende at slutte, at en enkelt teori eller en entydig anvendelse af en forklaringsmodel ville afhjælpe alle disse spørgsmål, men sådan er det ingenlunde. Nogle perspektiver åbner for nogle mulige forklaringer og løsninger, atter andre peger helt andre steder hen.

3.5.1. En strukturel forklaringsramme på udsathed blandt børn og unge

Inden for den strukturelle forklaringsramme har især den uddannelsessociologiske forskning medvirket til at byde ind med teoretisk og empirisk baserede forståelser af, hvad der er på spil i et samfundsmæssigt perspektiv, når vi skal forstå udsathed blandt børn og unge (Hansen, 2003, 2005).

I det uddannelsessociologiske perspektiv har især Hansens (1986, 1988, 2003, 2005) generationsforskning givet væsentlige bidrag til forståelsen af begreberne *social reproduktion* og *social mobilitet*. Hansen belyser således, at det til stadighed, på trods af velfærdssamfundets udvikling, er sværere for børn, fra det Hansen (2003, 2005) betegner som arbejderklassen, at opnå adgang til længere videregående uddannelser, bedre job og derigennem også bedre boligforhold og andre sociale goder. Her anvendes begrebet *livschancer*, der defineres som forskelle i positioner i samfundsstrukturen og knytter an til et fokus på den samfundsmæssige sociale ulighed, der træder frem i form af forskelle i leveforhold mellem de forskellige sociale klasser (Hansen, 2003, 2005). Begrebet chanceulighed viser hen til strukturelle og samfundsskabte forskelle i adgang til uddannelse og arbejde og argumenteres således ikke som den enkelte unges eget ansvar og vilje i forhold til at gennemføre en skolegang og uddannelse.

At der fortsat, på trods af samfundsmæssige forandringer, kan identificeres markante sociale forskelle i uddannelsessøgning, såvel som i hvilket uddannelsesniveau individet opnår gennem sin livstid, er velunderbygget blandt andet gennem Hansens (1986, 1988) generationsundersøgelser. Således er det empirisk påvist, at der på trods af de senere årtiers samfundsmæssige forandringer fortsat er flest børn af forældre fra mellemlange og lange videregående uddannelser, der selv får en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Her overfor vises det således også, at børn fra ikke-faglærte arbejderhjem ofte selv forbliver i ufaglært arbejde. Tallene fra Hansens generationsundersøgelser, der har fulgt en generations livsforløb fra 14-års alderen i 1968 og frem til

38-årsalderen i 1992, er interessante i denne sammenhæng. Resultaterne fra undersøgelsen viser, at uligheden nemlig på samme tid er både *generel* og *systematisk*. Med *generel* henvises til, at den sociale ulighed genfindes inden for alle de komponenter, som der undersøges. Med *systematisk* henvises der til, at de gode og eftertragtede levevilkår findes blandt de bedst uddannede og omvendt, at de belastede levevilkår genfindes blandt de dårligst uddannede. Hansen (1986, 1988) påviser hertil, at forhold som sygdom, skilsmisse, generelt dårlige levekår såvel som arbejdsmæssige bevægelsesmuligheder direkte er knyttet til forældres (og børnenes) skole- og uddannelsesforhold, eller med andre ord jo højere uddannelse jo bedre levevilkår set i et generelt perspektiv.

Begrebet livschancer er helt centralt, idet det åbner for at flytte fokus fra den enkeltes egen (mangelfulde) formåen og hen på selve samspillet mellem individ og system. Livschancebegrebet er således ikke en karakteristik eller et kendetegn ved det enkelte individ, men derimod en karakteristik af de forskellige positioner i samfundsstrukturen, eller som Hansen meget præcist betoner det, er livschancer et spørgsmål om få eller mange valgmuligheder gennem livsforløbet (Hansen, 2003).

International forskning (De Graaf et al., 2000; DiPrete, 2000; Breen & Goldthorpe, 2001) indkredser for eksempel, at der på trods af de samfundsmæssige velfærdsinstan- ser og den generelle ekspansion i uddannelse i den vestlige verden fortsat kan argu- menteres for, at social arv stadig spiller ind i forhold til individets uddannelsesmæs- sige muligheder (og begrænsninger). I en undersøgelse foretaget af Shavit & Blossfeld (1993) viste resultaterne, at der fortsat i en lang række vestlige lande kunne påvises denne form for uddannelsesmæssig stabilitet, og at det kun var lande som Sverige og Holland, der kunne påvise en tydelig reducere- ring i forhold til faderens uddannelses- baggrund og arbejdsmæssige placering målt i forhold til børnenes uddannelse og ar- bejdsmæssige placering. De Graaf et al. (2000) har i en efterfølgende undersøgelse fore- taget med udgangspunkt i det hollandske skolesystem dog påvist, at et forhold som forældres læseadfærd har stor indflydelse på børnenes senere skole- og uddannelses- muligheder forstået således, at hvis forældrene læser systematisk med børnene, så åb- nes der så at sige op for en forøgelse af børnenes uddannelsesmæssige chancer, også selvom der er tale om børn fra forældre med lavt uddannelsesniveau. Imidlertid er det til stadighed vanskeligt for børn fra lavindkomstfamilier at trænge igennem skolesy- stemet.

"...and if the control over these cultural dispositions is rewarded in the educational system, the cultural reproduction explanation of social inequality in educational stratification seems to be valid" (De Graaf et al., 2000, p. 96).

De strukturelle perspektiver på forståelsen af udsatte børn og unges livsbetingelser medvirker til at indkredse en række samfundsmæssigt organiserede ulighedsbetingelser, der hver for sig og sammen virker ind på børn og unges tilværelse, men har imidlertid også den begrænsning, at de ikke kommer tæt på de processer og strukturer, som virker ind på det *levede liv*. Det er således i disse strukturelle perspektiver vanskeligt at indfange, hvad det er, der gør at nogle børn og unge, på trods af deres problemfyldte og udsatte opvækstforhold, alligevel ikke selv udvikler problemer i deres voksenliv, og hvilke forhold der gør det særligt vanskeligt for andre udsatte børn og unge at klare sig i deres barndom- og ungdomsliv.

3.5.2. Udsathed i et individorienteret perspektiv

Forståelser af udsatte børn og unge er ikke fastlagte og uforanderlige, men derimod bevægelige og tæt forbundet til skiftende historiske, socialpolitiske og kulturelle forandringer, som hele tiden ændre forståelserne af udsathed (Erlandsen et al., 2015). Netop denne pointe er væsentlig at fastholde og viser sig særlig betydningsfuld, når vi kigger nærmere på de teoretiske perspektiver, der er optaget af udsathed, set i et individorienteret perspektiv. Her bringes en række forståelser ind, som især er forankret inden for det psykologiske og psykiatriske forskningsområde, særligt knyttet til udviklingspsykologien og særligt knyttet til forskningen i børn og unge med for eksempel diagnoser. Særligt Woodhead (1997) har argumenteret for, at netop forståelser af børn og unge, deres udvikling og i forlængelse heraf forståelser af udviklingsmæssige vanskeligheder ofte belyses som faktuelle sandhedsmæssige forhold, som i virkeligheden er kamouflerede ind i det eksisterende samfunds kulturelle og socialpolitiske værdier og derfor har meget lidt at gøre med børn og unges reelle udvikling.

Inden for det individuelle perspektiv har forskningen i risiko og beskyttelsesfaktorer hos udsatte børn og unge (Rutter, 1985, 2000) ligeledes medvirket til at skabe viden om udsatte børn, specifikt knyttet til en identificering af en række såkaldte *risikofaktorer*, altså faktorer der forskningsmæssigt indkredser risikoen for en opvækst præget af udsathed. Forskningen i risici knytter dog samtidig også an til identificering af *beskyttelsesfaktorer* hos barnet/den unge eller i relation til barnets miljø og henviser til faktorer eller forhold, der på trods af socialt udsatte opvækstbetingelser alligevel antages at virke beskyttende ind overfor den unges livsudvikling.

Inden for denne forskningstradition er der blandt andet ofte anvendt et kvantitativt forskningsdesign, der gør brug af de såkaldte forløbsundersøgelser (Elder, 1999; Elder et al., 1985; Werner & Smith, 1982; 1992, 2001; Farber & Egeland, 1987), hvor en

kohorte af børn, udvalgt ud fra en række variable, følges gennem for eksempel barndom, ungdom og voksenliv.

En række danske studier har også medvirket til at indkredse såvel årsager som tegn på særligt svære opvækstvilkår og kan i denne sammenhæng anvendes til at komme tættere på, hvad der egentligt er på tale. Schultz Jørgensen et al. (1993) anvender for eksempel begrebet risikobørn, der omfatter en tredeling mellem børn, der på forskellig vis befinder sig i en risikozone; børn der var egentlige "problembørn", og som allerede havde været udsat for omfattende belastende forhold i deres opvækst, og børn der var "truede" i deres udvikling, fordi de havde oplevet alvorlige belastninger, der stillede krav om særlig pædagogisk hjælp, samt børn med særlige behov, der omfatter børn, som også har oplevet vanskeligheder i deres opvækst, men hvor problemstillingerne ikke har været så omfattende, at det har haft afgørende indvirkning på barnets udvikling og trivsel. Undersøgelsens konklusioner på daværende tidspunkt medvirkede på samme tid til at angive et cirkatal for omfanget af risikobørn i det danske samfund til mellem 10-15 %. Ti år senere har Schultz Jørgensen (2002) indkredset, på baggrund af den tidligere undersøgelse, at gruppen af risikobørn ikke er mindsket gennem denne tiårige periode. Der er snarere tale om, at der inden for den beskrevne tredeling kan iagttages forøgelse i antallet af risikobørn. Gruppen af problembørn vurderes således at være steget fra de dokumenterede 5 % i 1993 med grundlag i, at der for det første kan identificeres en stigning i antallet af børn henvist til specialundervisning, for det andet en forøgelse af børn med medicinske/neurologiske diagnoser, og for det tredje at andelen af børn anbragt uden for hjemmet er nogenlunde konstant over denne tiårige periode. For gruppen af truede børn vurderer Schultz Jørgensen (2002) ligeledes at være konstant omkring cirka 5 % også set over den tiårige periode. Denne vurdering skal ses i lyset af, at forekomsten af familier med sociale problemer ikke er mindsket gennem perioden, det vil sige det kan formodes, at børnene fortsat lever under belastende forhold. Derudover inddrages i denne sammenhæng også børn, der vurderes som isolerede/ensomme såvel som børn, der udsættes for massiv og hyppig mobning. For den sidste gruppe af børn, der omfatter børn med særlige behov, vurderes der også at være en stigning i relation til tidsspændet, idet henvisninger til PPR har været stigende gennem denne periode, ligeledes har forekomsten af skilsmisser i samfundet. Da Schultz Jørgensen et al.'s (1993) undersøgelse for ti år siden indkredsede, at der formodentligt var tale om en samlet gruppe på mellem 10 og 15 %, argumenterer Schultz Jørgensen (2002) imidlertid, at der cirka 10 år efter er tale om en samlet forøgelse af antallet af risikobørn og angiver tallet til at være mellem 15-20 %. Hvis vi tager afsæt i Schultz Jørgensens (2002) antagelser, så kan der således angives en

stigning i antallet af socialt udsatte børn i det danske samfund – set over en tiårig periode.

En del af den forskning, som især er relevant i dansk sammenhæng knyttet til forklaringer til udsathed i forbindelse med børn og unge, er forestillingen om denne transmission af vanskelige livsbetingelser, der nærmest pr. automatik føres fra barndom til voksenliv og videre til næste generation, og ofte begrebsættes som *negativ social arv*.

Negativ social arv er et begreb, der første gang optrådte hos den svenske forsker Jonsson (1969), og som henviste til, at der forekommer en overførsel af sociale problemer fra forældre til børn. Jonsson præsenterede imidlertid begrebet i en meget snæver kvalitativ sammenhæng baseret på hans eget forskningsarbejde med en gruppe kriminelle drenge i et socialt boligbyggeri, og Jonsson anvendte ikke begrebet i sin senere forskning. Derimod forskede Jonsson i, hvordan den negative sociale arv kunne brydes gennem socialt arbejde. Alligevel har begrebet negativ social arv haft en gennemslagskraft, som kan være svær at forstå også herhjemme i Danmark, således som også Ejrnæs et al. (2005) har belyst.

I den danske forskning er begrebet negativ social arv blevet videreudviklet og fremtræder mere nuanceret og mindre psykologisk determineret end Johnsons (1969) oprindelige anvendelse af begrebet (Ploug, 2003, 2007a, 2007b). I Forskningsprogrammet om social arv (Ploug, 2003, 2007a) anvendes begrebet social arv ud fra følgende definition:

”som de påvirkninger på adfærd, viden, holdninger, livsværdier og handlekompetencer, der kan føres tilbage til opvækstfamilien og socialt og subkulturelt opvækstmiljø i bredere forstand” (Ploug, 2007a, p. 14).

Her ser vi således, at begrebet social arv medinddrager en analyse af såvel de faktorer, der antages at have betydning i samspillet mellem barn og forældre, såvel som de sociokulturelle faktorer og de samfundsmæssige forhold, der på samme tid antages at virke ind på børns livsmuligheder, herunder for eksempel daginstitutionen, skolen såvel som uddannelses- og arbejdsliv.

Ejrnæs et al. (2005) argumenterer for, at der kan identificeres tre hovedbetydninger af begrebet social arv:

1. *overførsel af sociale problemer*
2. *risikofaktorer i barndommen*

3. *strukturel betinget chanceulighed med hensyn til at opnå uddannelse og attraktive jobs.*

Ejrnæs et al. (2005) argumenterer endvidere for en væsentlig skelnen mellem på den ene side den form for social arv, der henviser til strukturelt betinget chanceulighed inden for uddannelsessystemet, og på den anden side antagelsen om, at børn arver forældres sociale problemer, således som Jonsson (1969) tilbage i 1960'erne udviklede begrebet.

Denne skelnen er væsentlig, idet Ejrnæs et al. (2005) indkredser, at familiens klassemæssige position er afgørende for overhyppigheden af sociale problemer hos børnene. Herved er vi således inde i, at det i højere grad er sociologiske teorier om samfundsmæssig og social ulighed, der i højere grad skal danne teoretisk udgangspunkt for forståelsen af socialt udsatte børns vanskelige opvækstbetingelser, snarere end en individ-centreret deterministisk forståelse af begrebet.

"... at det er en undtagelse, at børn i svært belastede familier får sociale problemer af samme sværhedsgrad som deres forældres problemer" (Ejrnæs et al., 2005, p. 7).

Ejrnæs et al. (2005) medvirker til at påvise, at der i højere grad er tale om strukturelle forhold som for eksempel fattigdom, arbejdsløshed, manglende skolegang og uddannelse, end der er tale om, at børn arver forældres sociale problemer. Samtidig kritiseres begrebet, og med rette, for ikke at være funderet i for eksempel sociologiske, psykologiske eller økonomiske teorier, men således som begrebet udfoldes herhjemme, trækker det primært på psykologisk tænkning, det vil sige forståelser af, hvor svært det må være for børn at vokse op under svært belastede forhold og ofte *meget diffuse forklaringer på interaktioner mellem forældre og barn.*

Resultaterne fra Ejrnæs et al. (2005) viser, at det er almindeligt, at børn ikke får samme problemer som deres forældre, og at kun en meget lille andel af børnenes vanskeligheder kan genfindes i forklaringer, der omfatter forældrenes alvorlige sociale problemer. Derimod peger undersøgelsens resultater på, at der i langt højere grad er tale om en *klassemæssig sammenhæng* mellem barnets problemer og forældrenes vanskelige livssituationer.

I stedet argumenterer Ejrnæs et al. (2005) for at anvende begrebet risikofaktorer:

"Fordi afdækningen af risikofaktorer viser, at der er mange forskellige typer af risikofaktorer på flere forskellige niveauer, og at årsagsforholdene altså er meget komplekse" (Ejrnæs et al. 2005, p. 62).

Ovenstående argumentation knyttet til netop risikoforskningen medvirker til to samtidige forhold. På den ene side således som Ejrnæs et al. (2005) viser, at risikofaktorer befinder sig på mange forskellige og samtidige niveauer og optræder i komplekse samspil. Dernæst og samtidig, at de komplekse samspil er ganske vanskelige at få greb om, al den stund at vi jo har med levende mennesker at gøre, der hele tiden er i bevægelser i mange forskellige sammenhænge, i samspil med andre mennesker og i mange forskellige sociale praksisser, der både udgør betingelser og muligheder for den enkelte.

Samtidig er det centralt at indkredse, at inden for det individorienterede perspektiv har psykologien og særligt udviklingspsykologiske forklaringsmodeller en helt afgørende plads i forståelsen af vanskeligheder hos udsatte børn og unge (Petersen, 2009, 2014). Netop vanskeligheder der ofte træder frem som adfærdsproblemer, koncentrationsvanskeligheder, indlæringsvanskeligheder, problemer med at styre temperament og problemer i samspil med andre. Vi er dog her nødt til at være ganske varsomme med netop denne tendens til at hente forklaringsrammer inden for det udviklingspsykologiske område i relation til udsatte børn og unge. Det er i den fortsatte teoriudvikling knyttet til udsathed blandt børn og unge som om, det er umådelig vanskeligt ikke at anvende de mere traditionelle klassiske udviklingspsykologiske forståelser, hvor udviklingsproblemer knyttes til barnet og den unge eller alternativt til familien. Karakteristisk for de mere traditionelle perspektiver inden for udviklingspsykologien er også forståelsen af barnet og den unge som et *objekt*, der på mange måder lever i et sociokulturelt og samfundsmæssigt "neutralt" miljø. Det vil sige, at der hverken i de teoretiske diskurser eller i empiriske undersøgelser identificeres forståelser af barnet og den unge som et *subjekt*, der handler i sit liv, og hvor denne gruppe deltagelsesmuligheder og betingelser gøres til genstand for en samlet analyse af barnets eller den unges problemer.

Hedegaard (2003) pointerer i tilknytning til dette perspektiv, at forståelsen af børn og unges udvikling ofte anskues som en naturlig, det vil sige ontologisk medfødt proces, hvor der hele tiden forekommer en tilpasning og modificering af medfødte anlæg, således så barnets adfærd passer til omverdens krav. Samtidig ses barnets udvikling som noget, der primært omfatter den intellektuelle og den følelsesmæssige udvikling, hvilket bevirker, at alle handlinger hos barnet knyttes til disse to områder. Udvikling foregår således som en almen lovmæssighed, hvor der er en begyndelse og en slutning. Som Hedegaard (2003) nok så væsentligt betoner, så giver denne udviklingspsykologiske forståelse ikke tilstrækkelig plads til at medtænke barnets eller den unges egne handlinger og deltagelse i at udvikle og producere sine livsbetingelser, ligesom

der heller ikke skabes mulighed for at medtænke, hvorledes barnet eller den unge påvirkes af forskellige normer og værdier i sin tilværelse på forskellige tider og igennem deltagelse i forskellige sociale praksisser.

Burman (1994), der anlægger et kritisk perspektiv på udviklingspsykologien, betoner også en væsentlig pointe, idet hun argumenterer for, hvorledes udviklingspsykologisk forskning til stadighed har besvær med at udvide forståelsen af børn og unges vanskeligheder som andet end knyttet til familien, især samspillet med moderen, som om disse relationer er de eneste betydningsfulde i barnets liv og generelle udvikling. På denne måde bliver barnets øvrige sociale liv, herunder de sociokulturelle og økonomiske forhold, ikke medtænkt i en forståelse af barnet:

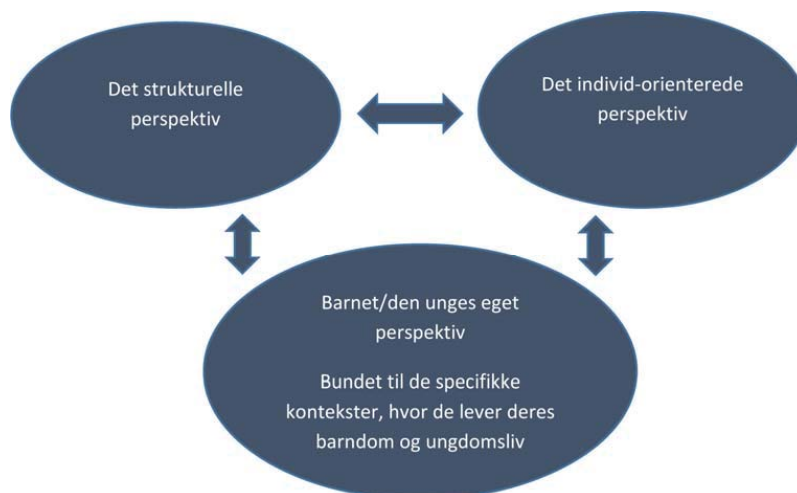
“... Den reelle effekt af dette ses inden for uddannelsespsykologiske områder, der arbejder med børn, der er identificeret til at “have problemer”. Enten bliver barnet med problemer behandlet som værende problemet, eller også bliver barnets familie placeret med ansvaret for at skabe barnets problemer” (Min oversættelse) (Burman, 1994, p. 75).

3.5.3. Kompetente børn og unge?

At forbinde unge til netop deres eget liv, deres eget perspektiv og deres deltagelse i en lang række sociale praksisfællesskaber (Lave & Wenger, 2004) er konstant en udfordring, der både omfatter den generelle forskning inden for børne- og ungeområdet, men så sandelig også i allerhøjeste grad knyttet til forskningsfeltet om udsathed. Højholt (2001) fanger denne udfordring, idet hun betoner, at vi har en lang tradition for netop at adskille og isolere nogle forhold, for eksempel køn, social baggrund og særlige vanskeligheder hos barnet eller den unge, fordi der er brug for at finde såkaldte årsagssammenhænge mellem et enkelt træk hos barnet eller den unge og de vanskeligheder, der opleves.

Uanset om vi ser på udsathed i et strukturelt perspektiv eller i et individorienteret perspektiv, vil der være vanskeligheder ved at indfange komplekse sociale, psykologiske og kulturelle forhold. Der er heller aldrig tale om et ensidigt årsagsvirkningsforhold, men derimod om flere og samtidige forhold på spil. At indfange kompleksiteten og nuancerne hos unge mænd, der befinder sig i udsatte livsforhold, kræver netop denne forståelse og kalder på, at vi inddrager børnene og de unges eget perspektiv i de kontekstuelle sammenhænge, de befinder sig i.

Nedenstående figur illustrerer, hvorledes alle tre perspektiver så at sige må arbejde sammen i forståelsen og teoriudviklingen af udsathed blandt børn og unge:

Figur 2

Hedegaard (2003) argumenterer for, at forståelsen af børn og unges liv, herunder deres psykologiske udvikling og vanskeligheder, må inddrage såvel et samfundsmæssigt perspektiv, altså de samfundsmæssige betingelser og de institutionelle praksisser, barnet indgår i, samt barnets egne motiver og sociale situation:

”et krav til en videnskabelig udforskning af børns og unges udvikling må være at inddrage de betingelser som samfundets institutioner (familien, børnehave, skole, etc.) giver for udvikling. Et sådant samspil kan ikke beskrives endimensionalt som et årsags-virkning forhold” (Hedegaard, 2003, p. 27).

I forlængelse af Hedegaards argumentation for, at udviklingspsykologisk teori må inddrage de samfundsmæssige institutioner, som børn og unge deltager i som en del af deres opvækst, kan denne tænkning videreføres til forskningen knyttet til udsathed blandt børn og unge. Der er således ofte en tendens til, at netop denne gruppe beskrives ud fra deres problemer, men ikke ser på de muligheder og betingelser for deltagelse, som samfundets instanser giver denne gruppe, for eksempel i daginstitutionen, i skolen eller i andre pædagogiske institutionelle sammengænge. Her belyses udsatte børn og unges livsbetingelser og muligheder ofte *endimensionelt*, som noget barnet eller den unge så at sige bærer rundt på, og som der skal løses op for. Og i den forbindelse er det ligeledes væsentligt at betone et fravær af forskningsstudier, der netop forbinder udsatte børn og unge med de betingelser, som daginstitution, skole, uddannelsesinsti-

tutioner og så videre giver udsatte børn og unge – vel og mærke set fra barnet eller den unges perspektiv.

Flere bud på en kontekstuel udviklingspsykologi er imidlertid trådt frem gennem de senere år (Lerner, 2003, 2005, 2006). Udvikling defineres her som et begreb, der knytter sig både til barnet og den unges relationer til andre såvel som til den aktuelle materielle, sociale og kulturelle kontekst, som den enkelte befinder sig i, og børn og unges udvikling må således nødvendigvis også studeres.

I dansk sammenhæng er der også budt ind med forståelser af børn og unges liv på tværs af forskellige sammenhænge, for eksempel familien og daginstitutionen, således som Kousholt (2006) har udforsket, men også børns liv og bevægelser fra daginstitution til skole, som Højholt (2001) har belyst, og hvor netop børns fællesskaber med hinanden og muligheder for at komme til deltagelse i disse fællesskaber analyseres som betydningsfulde for børns læring og udvikling. Tilsvarende har Schwartz (2014) åbnet for anderledes og mere nuancerede forståelser og teoriudvikling i relation til børn anbragt uden for hjemmet, hvor vanskelighederne ikke kun knyttes til det enkelte anbragte barn (hvis overhovedet), men derimod bredes ud til i højere grad at handle om voksnes samarbejde om børns anbringelse og betydningen af dette samarbejde for barnets trivsel og udvikling.

Et begreb om udsathed, der både er dynamisk og i højere grad kan rumme flere slags børne- og ungeliv, men også samtidig analytisk kan komme tættere på den enkelte, er begrebet *børn og unge i sociale nødsituationer* (Mathiesen, 1999), som kort blev berørt i indledningen. Med anvendelse af dette begreb åbnes der for en forståelse af børn og unges problemer som knyttet til deres aktuelle konkrete *deltagelse* i deres liv og søger således derigennem at overskride determinerende og statiske forståelser af såvel tyngden som omfanget af udsatte børn og unges livs- og udviklingsbetingelser. Mathiesen (1999) anvender i den sammenhæng begrebet pædagogiske nødsituationer, der henviser til, at barnet eller den unges livssituation er karakteriseret ved et fravær af udviklingsbetingelser. I denne forståelse fokuseres der på barnet eller den unges omsorgsrelationer som en basal udviklingsbetingelse, og det stiller krav til, at der på samme tid fokuseres på barnet eller den unges *mulighedsbetingelser* for at udvikle omsorgsrelationer frem for at se på udsathed som en statisk og vedblivende tilstand.

At børn og unges problemer anskues som knyttet til deres aktuelle og konkrete deltagelse i deres liv, bevirker flere samtidige vigtige forhold, som lige skal præciseres nærmere. Først og fremmest at vi ikke taler om eller udpeger børn og unge, som ser ud på en bestemt måde, kommer fra bestemte opvækstforhold eller har forældre, som opfører sig på en bestemt måde. Dernæst og absolut meget vigtigt, at de vanskeligheder, som børn og unge måtte have for en kortere eller længere periode i deres barndomsliv

eller ungdomsliv, ikke anskues som noget, de skal slås med resten af deres liv, og som aldrig kan hjælpes til det bedre. Og sidst men måske i virkeligheden først, at hvis vi skal forstå udsathed hos børn og unge, så er det deres deltagelse og deltagelsesmuligheder i deres eget barndoms- og ungdomsliv, som er i centrum.

Til begrebet deltagelse er det væsentligt at knytte en afsluttende bemærkning om kompetencer. Det er en grundlæggende forudsætning for udforskning af udsatte børn, at der anlægges et kompetenceperspektiv på børn og unges liv og udvikling (Nygren 2004, 2008), som netop betoner, at alle børn og unge er i besiddelse af kompetencer, som skal have mulighed for at udvikles gennem barndommen og ungdommens deltagelse i forskellige sociale kontekster, for eksempel deltagelse i daginstitution, skole, uddannelse og i lokalmiljøet, blandt kammerater og fritidsaktiviteter såvel som hjemme i familielivet. Størstedelen af den forskning, der eksisterer i dansk sammenhæng om netop udsatte børn og unge, anlægger i højere grad et såkaldt risikoperspektiv (Rutter 1985, 2000), hvor forskningen identificerer en lang række såkaldte risikofaktorer, for eksempel opvækst i fattigdom og med forældre uden tilknytning til arbejdsmarkedet, der medfører forudsigelser om en opvækst med en lang række sociale og psykologiske belastninger (Poulsen 2002; Petersen 2010), således som det blev belyst i det foregående afsnit.

Når der i denne sammenhæng sættes fokus på et såkaldt kompetenceperspektiv, ligger det i forlængelse af Nygren et al. (2008), der belyser, hvorledes børn og unge vokser op og skal håndtere nye og forskellige former for sociale, kulturelle og tekniske kompleksiteter som en del af det moderne samfunds betingelser. Dette stiller både krav om at udforske børn og unges kompetencer til at håndtere denne kompleksitet såvel som til at udforske de sociale praksisser, hvor børn og unge lever deres liv.

I herværende sammenhæng sættes der imidlertid ikke fokus på alle børn og unge, men udsatte børn og unge og de udfordringer, denne gruppe møder i deres barndom og ungdom rettet mod at udvikle kompetencer til at mestre barndoms- og ungdomslivets krav.

Dette fokus hviler på antagelsen om, at netop denne gruppe børn og unge er særligt udsatte og sårbare i deres opvækst og som følge deraf skal udvikle såkaldte *dobbelte kompetencer* for at klare sig i tilværelsen. Begrebet dobbelte kompetencer viser hen til, at denne gruppe børn både skal udvikle kompetencer til at leve i det moderne samfund (Nygren et al. 2008) såvel som kompetencer til at håndtere en opvækst præget af udsathed og ulighed med henblik på at forebygge en risikabel udvikling rettet mod dårlig skolegang, risikoen for at bevæge sig i bander, misbrug og kriminalitet.

3.6. Opsamling

I dette kapitel er centrale teoretiske perspektiver knyttet til forståelser af unge mænd i bandegrupperinger blevet præsenteret, og der kan nu foretages en kort opsamling af de perspektiver, som på afgørende vis får betydning for, hvorledes vi kan indfange analytiske redskaber i relation til netop denne gruppe af unge mænd, deres position og deres perspektiv på egne livsforhold.

Udfordringen knyttet til unge i bandegrupperinger er på mange måder så at sige at "komme forbi" kriminalitetsadfærden, volden og de konflikter, som tilsyneladende foregår bandegrupperinger imellem, med alt hvad deraf følger af skyderier på åben gade, mennesker der bliver såret, og nogle der også mister livet. Nødvendigheden af at komme forbi disse forhold handler absolut ikke om at negligere dem eller at tage netop disse forhold bort fra forskningen og vidensudviklingen, men derimod om netop at komme forbi det – og bagom, således at nuancer, kompleksitet, dilemmaer og vanskeligheder kan indfanges, vel og mærke set fra de unge mænds eget perspektiv. Nødvendigheden af at se på de unge mænd, sammen med dem, presser sig af indlysende grunde på – set i lyset af de senere års såkaldte bandekonflikter, det stigende mediepres, der i allerhøjeste grad tegner konturerne af nogle meget farlige unge mænd, såvel som en lang række love og vedtagelser på det såkaldte bandeområde i form af skærpede straffe, øgede politiresourcer og udvikling af indsatser til forebyggelse af bandekriminalitet.

Hvis vi skal udvikle viden om unge i bandegrupperinger, har vi brug for viden om de unge og deres liv, men vi har også brug for at analysere de unges måder at leve deres liv på, de unges oplevelser af hverdagen og de mange forskellige sammenhænge, som de indgår i. Hvordan disse sammenhænge på en og samme tid både er betingelser og muligheder fyldt med dilemmaer og udfordringer og en lang række forskellige handlinger forbundet til de unges deltagelse i deres eget liv.

I nærværende kapitel har der også været en optagethed af begrebet udsathed. Et begreb der ikke er et entydigt teoretisk eller empirisk begrundet begreb, men anvendes ofte i såvel forskningen, i den politiske offentlighed og i praksisfeltet som en samlet betegnelse for en gruppe af børn og unge, der af forskellige grunde har det særlig svært i deres opvækst. Det er dog imidlertid ganske vanskeligt at indkredse, hvornår de forskellige begreber anvendes og hvorfor, ligesom der i en gennemgang af såvel danske som internationale forskningsstudier kan identificeres en omfattende mængde af begreber, som tilsyneladende handler om det samme, nemlig børn og unge som har *det særlig svært i deres livssituation*, men at både årsagerne hertil samt omfanget og varigheden af det særligt svære varierer afhængigt af undersøgelsesernes teoretiske og empiriske design. I nærværende kapitel er en række centrale teorier og forståelser knyttet

til udsathed blevet inddraget og diskuteret. Netop dette fokus på teori om udsathed medvirker til at sætte en teoretisk og analytisk ramme rundt om de unge mænd i bandegrupperinger. Hvis vi skal komme "tæt på" de unge mænd og udvikle viden knyttet til de unge, så er bevægelsen hen mod at forstå de unge, deres adfærd, handlinger og det, de er optaget af, i relation til udsathedsbegrebet afgørende. Udsathed bundet til individorienterede forklaringsmodeller åbner for teorier, der kan medvirke til at sætte fokus på, hvad der kan være på spil for den enkelte unge mand. Som det blev drøftet, er netop teoretiske perspektiver inden for den individorienterede forklaringsramme ofte ganske benyttede inden for de mange forskellige professioner, der på forskellig vis har med børn og unge at gøre, og med stor forståelighed. Det er jo netop disse teoretiske perspektiver, for eksempel diagnoser, der så at sige hjælper de professionelle i deres arbejde, og som medvirker til at pege de pædagogiske indsatser i særlige retninger. Til gengæld, således som netop betegnelsen individ lægger op til, forsvinder de samfundsmæssige strukturer og rammer så at sige ud af billedet, og risikoen for, at udsathedsbegrebet bliver for forenklet og simplificeret, er stærkt tilstede.

Dreier (1997) argumenterer for, at netop opsplitningen mellem på den ene side problemer knyttet til samfundets struktur og på den anden side knyttet til individet ikke medvirker til at synliggøre, hvordan og på hvilke måder samfundets strukturer viser hen til, at problemer rent faktisk opstår hos den enkelte, og hvordan disse problemer rent faktisk håndteres. En forbindelse mellem henholdsvis det individorienterede perspektiv og det strukturelle perspektiv antages her at være netop de unge selv og deres eget levede liv.

Når de unges egne perspektiver inddrages, og de bliver til handlende subjekter i deres egen livspraksis, bliver det samtidig også vanskeligere at *sløre* de sociale og samfundsmæssige problemstillinger, der i allerhøjeste grad er forbundet til udsathed blandt børn og unge. Netop forskningsfeltet knyttet til udsathed, her særligt forstået som en *strukturel betinget chanceulighed*, medvirker til at indkredse en række forhold og faktorer, der på mange måder trods velfærdsstatens indsatser fortsat fastholder ulighed på et samfundsmæssigt niveau, således som især Hansens (2003, 2005) såkaldte generationsforskning har belyst. I denne sammenhæng er det især med fokus på ulighed i adgang til uddannelse. Hansen (2003) har i sit forløbsstudie empirisk belyst, hvorledes adgangen til og niveauet af den uddannelse, den enkelte oppebærer, har afgørende betydning for en lang række andre sociale, psykiske, geografiske og sågar helbredsmæssige forhold. Således har især Hansen (2003, 2005) gennem sine undersøgelser belyst, at netop uddannelse og dermed adgangen til arbejdsmarkedet er medvirkende til, at:

"Hvad der nedarves er derimod det grundlæggende princip, som dirigerer arbejdets eller aktiviteterne fordeling mellem personerne på de forskellige arenaer. Og dette princip er det hierarkiske princip, der både er skabt af og skaber magt- og klasseforskellene. Det er med andre ord, de hierarkiske strukturer og de heraf følgende forskelle i leveforhold der reproduceres fra en tidsperiode til den næste..." (Hansen, 2003, p. 115).

Her vises således en ulighed, som både er *systematisk* og *vedvarende* og på alle måder kan bindes til de unges fortællinger om deres eget liv, således som de unge selv præsenterede deres korte livsbiografier i det indledende kapitel i denne bog. Alle de unge har det til fælles, at de er vokset op i såkaldte udsatte boligområder, over halvdelen af de unge har anden etnisk baggrund end dansk, mens de unge med etnisk dansk baggrund kommer fra familier præget af skilsmisse, forældres manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, og for nogle forældres vedkommende også kriminalitet og misbrug. Fælles for alle de unge er også, at de har haft svært ved at finde mening med skolen, og flere af dem har oplevet skoleskift, skift som de ikke selv har valgt, men som er blevet valgt for dem, fordi de "lavede ballade". Kun to af de unge har fået en uddannelse, mens kun en af de unge iblandt alle ti har fået et arbejde. Ligeledes har alle de unge det til fælles, at de er påbegyndt kriminalitetsadfærd i alderen mellem 12-13 år og derfra har bevæget sig ind i forskellige bandegrupperinger. Hvis vi skal udvikle viden om unge i bandegrupperinger, har vi derfor brug for kendskab til de unges liv, de mange forskellige institutionelle sammenhænge, de har indgået i og fortsat indgår i, såvel som viden om, hvordan udsathedens træder frem for den enkelte unge mand og spiller ind på den enkeltes chancer i livet. Den næste centrale bevægelse bliver at analysere de unges måder at leve deres liv på med afsæt i disse teoretiske perspektiver og de unges subjektive måder at forholde sig til deres liv, deres subjektive oplevelser af betingelser og muligheder knyttet til deres hverdag.

Denne tilgang til de unge, overordnet placeret inden for det pædagogiske forskningsfelt, og med en særlig optagethed af socialpædagogikken, som knytter an til de samfundsmæssige situationer, hvor opdragelsespraksis netop ikke er lykkedes, således som Jensen (2006) betoner det, medvirker til at signalere, at det er nødvendigt at sætte den pædagogiske ramme rundt om hele projektet såvel som rundt om denne rapports formidling af teori, metode og analyser.

En nødvendighed, der mere end trænger sig på af flere grunde. Først og fremmest fordi alle børn og unge i dagens Danmark fra de er ganske små træder ind i de samfundsmæssigt arrangerede institutionelle sammenhænge, hvor pædagogikken varetager både socialisering og samtidig fungerer som en del af det samlede danske uddannelsessystem (Madsen, 2005; Jensen, 2006; Hansen, 2003, 2005; Petersen, 2009,

2013). Helt banalt kan det således betones, at alle børn træder ind i de pædagogiske rammer fra den tidlige barndom og på forskellig vis gennem daginstitution, skole, fritids- og ungdomsklub, ungdomsuddannelser og så videre følger dette gennem barndom og ungdom og langt ind i voksenlivet. Det betyder dernæst, at netop denne gruppe af unge mænd også har haft deres bevægelser og deltagelsesmåder gennem de mange forskellige institutionelle sammenhænge, ligesom de fleste af de unge mænd også har mødt de særligt arrangerede socialpædagogiske indsatser i en mangfoldighed af forskellige former. Når jeg bruger tid på at betone det banale, er det for ikke at overse dette i forskningen om unge mænd i bandegrupperinger. Alle de unge mænd har fortællinger om møder med pædagoger, skolelærere, sagsbehandlere, gadeplansmedarbejdere og forskellige projektmedarbejdere, og disse møder har haft betydning for de unge, deres oplevelser af deres hverdagsliv og sandelig også for deres oplevelser af dem selv som mennesker. Dette foldes naturligvis ud i de følgende kapitler, men skal her i opsamlingen have plads, idet netop betydningen af at forbinde de unge til deres mange forskellige erfaringer og oplevelser i de pædagogiske instanser åbner for at analysere deres handlinger og bevægelser som kontekstualiseret og subjektiveret frem for løsrevet og desubjektiveret.

Kapitel 4: Forskningsprojektets metodiske grundlag – At forske om og med unge mænd i bandegrupperinger – en meget lang og tålmodig pro- ces

Gennem en periode på snart to år har forskningsprojektet med titlen "Stemmer fra en bande – analyser af unge bandemedlemmers opvækst, hverdagsliv og fremtid" været i gang. Projektet blev indledt i det meget tidlige forår 2013 med læsning af forskningslitteratur på området og udarbejdelse af en projektbeskrivelse, herunder forskningsspørgsmål og metodeovervejelser. Herefter fulgte en meget lang og svær periode med at få adgang til unge mænd i forskellige bandegrupperinger.

Når tidsperioden her betones, er det primært for at belyse, at netop unge mænd fra bandegrupperinger er meget vanskelige at komme i nærheden af, og der har derfor været en meget lang arbejdsproces og kontakt til en masse mennesker, institutioner og områder i forsøget på at møde de unge mænd og invitere dem til at deltage i projektet. Således har det taget det meste af et år at opsøge og etablere kontakt til mennesker, som på forskellige vis har lidt eller meget adgang til unge mænd i bandegrupperinger, og det meste af tiden er i virkeligheden gået med en lang række afslag på interview, hvorfor projektet flere gange har været i en fase af at være opgivet, inden det overhovedet kom ordentligt i gang. Med stor vedholdenhed lykkedes det imidlertid til sidst at få adgang til en række unge mænd, der alle har det til fælles, at de på forskellige vis med forskelligt omfang og indlevelse befinder sig i bandegrupperinger, og i nærværende kapitel skal nogle af de centrale metodiske aspekter af selve forskningsprocessen præsenteres.

Netop dette kapitel kan i allerhøjeste grad formuleres som et vigtigt kapitel, der så at sige forbinder det forrige teoretiske kapitel (kapitel 3) sammen med det efterfølgende kapitel 5, der omhandler selve analysen af det indsamlede datamateriale. Når nærværende kapitel betones som vigtigt, udspringer det netop af hele rapportens (og

forskningsprojektets) grundlag, der er placeret inden for den såkaldte praksisforskning som metode, således som den især er udviklet inden for den kritiske psykologi (Markard et al., 2004; Bechman Jensen, 2005; Schwartz, 2005; Højholt, 2005; Mørck, 1995, 2000; Petersen, 2009), hvor de unge mænd, der har deltaget i projektet, anerkendes og inddrages som *medforskere*. Der er således tale om en helt særlig måde at gå til forskningen på, som er betydningsfuld, fordi den inddrager de unge som subjekter, der er aktivt handlende i deres egen livspraksis, og ikke som *objekter*, der er genstand for udforskning. Netop dette praksisforskningsperspektiv vil blive foldet uddybende ud i dette kapitel sammen med en række metodologiske overvejelser for til sidst at runde kapitlet af med en præsentation af de analysetemaer, som er fremkommet i forskningsprocessen, og som for alvor skal have fylde i det efterfølgende analysekapitel.

4.1. Interview med unge mænd

Projektets forskningsdesign placerer sig som nævnt overordnet inden for praksisforskning, således som forskning i praksis er udviklet inden for den kritisk psykologiske tænkning (Markard et al., 2004; Højholt, 2005; Schwartz, 2007; Petersen, 2009), der har et specifikt fokus på menneskers forståelser og handlinger knyttet til deres hverdag, vel og mærke set fra menneskets *eget perspektiv*, altså fra menneskers eget ståsted i livet med fokus på deres egne forståelser, oplevelser og følelser.

I denne sammenhæng udforskes ti unge mænds opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme, sammen med de unge selv gennem såkaldt *semistrukturerede* interview (Kvale, 2003), der er karakteriseret ved at være et interview mellem forsker og informant (den unge) baseret på en række spørgsmål. Kvale (2003) definerer det semistrukturerede forskningsinterview som et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener (Kvale, 2003, p. 19). Videre herfra placerer det semistrukturerede forskningsinterview sig ind i praksisforskningen, både metodisk og teoretisk.

Selve praksisforskningsperspektivet udfoldes især i nærværende forskningsprojekt med inspiration fra et af den kritisk psykologiske tæknings centrale begreber, der omfatter forståelsen af subjektet som *medforsker*. Holzkamp (1998) påpeger, hvorledes begrebet medforsker viser hen til, at subjektet ikke skal indgå som en form for objekt i udforskningen, men derimod skal indgå som medforsker af subjektets egen daglige livsførelse. Oprindeligt knytter medforskerbegrebet an til en radikal kritik af den klassiske psykologiske forståelse af at kunne observere og teste mennesker i forskellige tilrettelagte settings løsrevet fra menneskers daglige liv, der såvel direkte som indirekte medvirker til at objektgøre mennesker:

"De nægter mig min status som medmenneske ved at gøre mig til objekt for deres interesser, uanset hvordan de legitimerer dem" (Holzkamp, 1998, p. 23).

Begrebet *medforsker* (Holzkamp, 1998) medvirker til at indramme det særlige eller det specifikke aspekt ved praksisforskning. Her betones netop betydningen af, at praktikerne, i dette tilfælde de unge mænd, ikke er genstand for forskerens udefrakommende blik, men derimod inddrages som medforskere i forskningsforløbet. Her henvises der til, at både forsker og medforsker opleves som subjekter, der begge er deltagere i et forskningsprojekt, der udforsker en given social praksis om end fra hver deres perspektiv og ståsted.

Medforskerbegrebet gør i denne sammenhæng også op med klassiske begreber som validitet, generaliserbarhed og reliabilitet, således som de traditionelt diskuteres inden for forskningsmetodologiske problemstillinger. Inden for den kritiske psykologi medvirker medforskerbegrebet derimod til, at alle medforskerens oplevelser, vurderinger og handlinger er interessante, og medvirker til at begrunde handlinger og derfor ikke kan reduceres til "fejlkilder" (Forchammer, 2001).

Særligt betydningsfuldt er, at når der anlægges et praksisforskningsperspektiv, så er der på samme tid et epistemologisk og ontologisk ønske om at arbejde med de unge mænds egne forståelser af deres livsforhold.

Markard et al. (2004) belyser i den sammenhæng specifikke måder at spørge på i selve forskningsinterviewet, som adskiller sig væsentligt fra andre metodiske tilgange med udviklingen af et særligt såkaldt praksisportræt:

- *Hvilke handlemuligheder giver det dig?*
- *Hvilke begrænsninger medfører det?*
- *Hvilke problemer, konflikter og modsigelser sætter det dig i?*
- *Og hvordan forholder du dig så til dem?*
- *Hvilke handlegrunde danner du dig i forhold til dem?*
- *Hvad fører dine handlinger i forhold til dem til?*

(Markard et al. 2004, p. 7).

Praksisportrættet som metodisk redskab er konstrueret således, at der både undersøges oplevelser, vurderinger og forestillinger såvel som handlinger knyttet til disse forestillinger (Markard et al., 2004; Bechman Jensen, 2005). Der er således et specifikt fokus på, hvilke handlinger og handlingsmuligheder der både opleves at være til stede, og som rent faktisk foretages som følge af den betydning, som tillægges.

Netop forskningsinterviewene med de unge mænd havde således ikke kun fokus på at udforske de unges livshistorier, men også sammen med de unge at udforske,

hvordan og på hvilke måder forskellige oplevelser og hændelser i livet vurderedes at have betydning, og hvilke handlinger disse betydninger førte til. Netop handlingsaspektet er særligt centralt inden for praksisforskningsperspektivet, således som det er udviklet inden for den kritiske psykologiske tænkning. Vi mennesker er andet og mere end vores fortællinger, idet vores forståelser og oplevelser af vores liv fører til handlinger både i hverdagen her og nu såvel som på længere sigt i tilværelsen.

Under interviewforløbet med en af de unge mænd, Saif, bliver dette tydeligt, idet vi taler om, hvad han oplevede som en ung mand, der gerne ville i gang med at feste, drikke og møde piger, men havde en oplevelse af ikke at kunne komme ind nogen steder på de barer og diskoteker, hvor unge befinder sig. Saif fortæller, at han er meget bevidst om, at han alene på grund af sin etniske minoritetsbaggrund bliver afvist i dørene, ofte med undskyldninger om forkert påklædning, at der er for mange mennesker på diskoteket og lignende forklaringer. Herfra taler vi under interviewforløbet, dels om, hvordan dette opleves for Saif, men især også om, hvilke handlinger netop dette medførte for Saif i hans hverdag. Helt centralt bliver det, at Saif her fortæller, at så var det en løsning at hænge ud sammen med venner på gadehjørner og i butikcentre og finde” deres egne steder”, hvor de kunne feste, drikke og møde piger.

I forlængelse af den kritiske psykologiske teori anlægges endvidere et såkaldt *ungeperspektiv*, der sætter fokus på at udvikle viden om unge mænd i bander set fra de unge mænds eget perspektiv og deres ståsted i livet. Meget viden om unge i bander er netop karakteriseret ved et fravær af de unge mænds egne stemmer (se også kapitel 2 for gennemgang af forskning på området) og overvejende (endnu) domineret af viden, der formidler en lang række statistiske analyser af kriminalitetsadfærd, fængselsophold, bevægelser ind og ud af bande grupperinger såvel som kortlægning af forskellige bande grupperinger på det danske landkort.

Når der i nærværende sættes fokus på de unges eget perspektiv, trædes der således på relativt ubetrådte veje inden for forskningen om bander, al den stund at netop forskning om unge mænds egne oplevelser og perspektiver er ganske begrænset inden for dette forskningsområde, hvor primært kriminologien som videnskabelig disciplin med fokus på studier af kriminalitet, årsager, udbredelse og indsatser er stærkt dominerende.

At forske både teoretisk, empirisk og analytisk ud fra et såkaldt ungeperspektiv, stiller krav om at udforske unges liv så at sige indefra (Kousholt, 2005; Schwartz, 2014). Dette indefra-perspektiv står i modsætning til mange forskningsområder, som betragter både børn og unge udefra, dvs. udvikler teorier om børn og unge, vel og mærke uden at medtage børnene og de unges tanker, følelser og handlinger direkte knyttet til børn og unges livsbetingelser og -muligheder. Netop i denne sammenhæng med afsæt

i forskningsinterview med ti unge, der alle selv oplever at være tilknyttet bandegrupperinger, om end med forskelligt omfang og tyngde, skabes der således mulighed for at udvikle viden om de unges egne forståelser, handlinger, tanker og oplevelser direkte forbundet til deres konkrete livsbetingelser.

4.2. Projektets datagrundlag og vanskeligheden i at få adgang til et følsomt felt

Projektets datagrundlag består af ti forskningsinterview med unge mænd i alderen 18-29 år, der alle har det til fælles, at de selv oplever, at de lever en del af deres liv i det såkaldte bandemiljø enten inde i eller ude på kanten af forskellige bandegrupperinger. For nogle vedkommende er der tale om at have bevæget sig mellem forskellige bandegrupperinger over en længere tidsperiode gennem deres sene barndom og ungdom, for andres vedkommende, at de så at sige er vokset ind i en bandegruppering siden den meget tidlige ungdomsperiode og slet ikke kan forestille sig, at de skulle tilhøre en anden bandegruppering eller slet ingen for den sags skyld. For atter andre foregår bevægelserne i kanterne af forskellige bandegrupperinger, uden at de egentlig selv har en oplevelse af at ville høre til en særlig bande, men derimod gerne selv vil bestemme over egen tid og muligheder – og alligevel hele tiden befinder sig i en bandegruppering.

Uanset disse forskelle i bevægelser, omfang og tyngde har de ti unge dog det til fælles, at de selv beskriver at tilhøre en bande, og med denne oplevelse er de unge mænd inddraget i forskningsprojektet "Stemmer fra en bande" og har bidraget med deres tid og deres egne fortællinger.

Som belyst ganske kort i indledningen til dette kapitel, har det været ganske udfordrende at opnå adgang til unge mænd i bandegrupperinger. I notater fra projektets påbegyndelse er listet alle de institutioner, gadeplansmedarbejdere, væresteder, bolig-sociale medarbejdere og så videre, som er kontaktet med henblik på at få hjælp til at få adgang til unge mænd i "bandemiljøet". Alle steder har folk været hjælpsomme og venlige, men for de flestes vedkommende også uden muligheder for at hjælpe med adgang til de forskellige bandegrupperinger.

Denne problemstilling er betonet i tidligere forskning knyttet til unge mænd i bander (Jacobsen, 2012), hvor adgangen til netop denne gruppe unge mænd belyses som særlig vanskelig opgave for forskningsfeltet, hvorfor der netop også kun er meget begrænset forskningsbaseret viden, der belyser de unge mænds egne perspektiver, handlinger og forståelser af deres tilværelse.

“Bander er i reglen derfor uinteresserede i og afoisende overfor at lade forskeren få adgang til at studere deres dagligliv, aktiviteter eller organisation, da man ikke ønsker at afsløre potentielt inkriminerende viden om det, man foretager sig” (Jacobsen, 2012, p. 89).

Forskning om unge i bandegrupperinger er, som også beskrevet i kapitel 1 og 2, i høj grad præget af netop dette fravær af de unge mænds egne perspektiver og primært funderet i en lang række kvantitative og statistiske opgørelser om antallet af unge i bander, omfanget af forskellige former for kriminalitet samt i nogen omfang en række opgørelser af de unges opvækst med fokus på forældres socioøkonomiske forhold, som dog ikke er fremkommet gennem de unge selv, men netop også gennem statistiske analyser. Dertil en lang række spørgeskemaer, som ofte formidles til store grupper af unge i en specifik aldersperiode, enten på skoler eller i fængsler. Disse fund er yderst relevante, men giver imidlertid ikke en tættere kontakt til de unge, det hele handler om, og derfor heller ikke mulighed for at få adgang til viden om, hvilke socialpædagogiske indsatser der fremadrettet er relevante at udvikle på det socialpædagogiske område. Ligeledes er der også udkommet en del forskning samt journalistisk materiale, hvor unge (og nu voksne) mænd fortæller om deres tidligere liv i en bandegruppering. Også dette er yderst relevant viden, der kan medvirke til fortsat udvikling af forebyggende og tidlige indsatser, der kan modvirke et liv i bander, men har jo af indlysende grunde karakter af et *retrospektivt* perspektiv, al den stund at dette liv som bandemedlem, de kriminelle handlinger, man har begået, og de forestillinger, man havde om sin tilværelse, ses *bagudrettet i bagklogskabens ofte ulidelige klare lys* og ikke i netop den situation, man befinder sig i her og nu i sin tilværelse.

Det centrale i denne sammenhæng er imidlertid også at fastholde, at når der ikke indfanges viden om de unge mænds egne perspektiver, oplevelser og handlinger om deres liv, så er der en stor risiko for, at meget af den viden, der eksisterer på området knyttet til bandegrupperinger, enten (for)bliver et fokus på kriminalitetsstatistikker og risikofaktorer eller også er *desubjektiveret* (Dreier, 1998), altså løsrevet fra personen selv, således som det blev diskuteret i forrige kapitel. Når forskning foregår løsrevet fra den eller de, der udforskes, det være sig børn, unge eller voksne og deres liv, så er der altid en risiko for, at der i bedste fald mangler væsentlige nuancer og betoning om livsforhold, muligheder og vanskeligheder, og i værste fald, at verden slet ikke ser ud som statistikkerne viser – vel og mærke set fra de udforskedes eget perspektiv. Mørck (2000) har rejst tilsvarende problemstillinger i forhold til at forske i unge mænd, som tidligere har været i rocker- eller bandegrupperinger, og netop belyst, hvorledes de unge mænds egne perspektiver medvirker til at indfange ofte meget komplekse og

svære vilkår og betingelser, for eksempel knyttet til at beslutte sig for at forlade rockermiljøet og deltage i exitprogrammer.

Netop forskningsfeltet knyttet til unge i bandegrupperinger deler skæbne med mange områder inden for den sociale og sundhedsmæssige forskning, idet der i høj grad er en risiko for at udvikle *abstrakte* forståelser af mennesker, der udforskes løst fra specifikke kontekster (Højholt & Witt, 1996). Med abstrakt menes heri risikoen for, at teorier om og med mennesker, uanset hvilke videnskabelige discipliner der lægges til grund, ofte er teorier om *tænkte mennesker*, hvilket bevirker, at det er vanskeligt at indfange viden om menneskers handlinger for og med hinanden, der er indlejret i specifikke historiske, sociale og kulturelle forhold og vilkår.

Man kan naturligvis stille det lidt udfordrende spørgsmål, hvorfor det er vigtigt, at de unge mænd skal have en stemme i forskningen, al den stund at den tilsyneladende mest relevante viden om dem netop kan trækkes frem gennem statistikker; omfanget af kriminalitet, hvilke former for kriminalitet, forskellige bandegrupperingers bevægelser i det offentlige rum og så videre. Men spørgsmålet er naturligvis, om den viden, der for nuværende eksisterer, i tilstrækkeligt omfang rækker ud og indfanger komplekse samfundsmæssige forhold, de unge mænds egne overvejelser, vanskeligheder og udfordringer med at leve et liv i bandegrupperinger, såvel som viden om, hvordan det pædagogiske område fortsat kan udvikles på måder, der kan forebygge bevægelser ind i bandegrupperinger – og absolut ikke mindst måder, hvorpå samfundet gennem tidlige forebyggende indsatser kan forebygge en opvækst præget af ud-sathed.

4.3. Anonymisering – skjulte unge mænd

De ti unge mænd, der har bidraget med deres egne fortællinger i forskningsinterviewene, er "*dobbeltanonymiserede*". Begrebet dobbeltanonymiserede viser i denne sammenhæng hen til dels anonymisering, således som det traditionelt foregår i forskningsprocessen i forlængelse af datatilsynets etiske retningslinjer, hvor anonymiseringen knytter an til, at ingen kan genkende og identificere informanter, der deltager i et forskningsprojekt. Således er både navn, alder, boligområde, bandetilknytning, kriminalitetsforhold og familieforhold stærkt anonymiserede. Derudover er der foretaget yderligere anonymisering – heraf begrebet den dobbelte anonymisering – med henblik på at beskytte de unge mænd. Denne anonymisering handler om, at forskeren heller ikke kender til de unge mænds fulde navne, familier, boligområder, skoler/uddannelsesinstitutioner, kriminalitetsforhold og bevægelser i bandegrupperinger. Af etiske årsager er der ligeledes udelukkende givet mundtligt samtykke fra de unge ved interviewets påbegyndelse, således at de unge mænds underskrifter og fulde navn

ikke eksisterer nogen steder i forskningsforløbet og kunne forøge risikoen for, at deres navne kunne blive identificeret. Ved interviewets påbegyndelse er de unge helt i tråd med datatilsynets etiske retningslinjer blevet informeret om, hvad forskningsprojektet havde fokus på, samt at de unge til hver en tid undervejs i projektføreløbet kunne afbryde deres deltagelse enten ved kontakt til forsker eller kontakt til gatekeeper, der så ville tage kontakt til forsker. Ingen af de unge mænd, der har deltaget i forskningsprojektet, har benyttet sig af denne mulighed. Flere af dem har tværtimod været meget interesseret i at deltage i forskningsprojektet, særligt i forhold til at der skulle udkomme en rapport, som kunne læses af for eksempel "lærere og pædagoger."

Ingen interview er optaget på bånd, men udelukkende nedskrevet undervejs i interviewforløbet og derefter læst igennem af den enkelte unge, når interviewforløbet er afsluttet med henblik på at sikre, at der ikke eksisterer nogen oplysninger om de unge, som kan have interesse for andre. Når den unge har godkendt de nedskrevne noter, har de efterfølgende læst den korte biografi, som er skrevet om dem, såvel som alle noter, og ved afslutning af rapportering er alle noter vedrørende interview blevet makuleret. Ligeledes har jeg sammen med de unge ved indledning på interviewforløbet sløret alle oplysninger, der kan identificere dem; vi har sammen valgt andet navn, anden alder, andet antal søskende, skoleforhold, etnisk minoritetsbaggrund og kun meget overfladisk berørt, hvilke former for kriminalitet de har begået. Ligeledes er navnene på de bandegrupperinger, de forskellige unge tilhører, udeladt, men er i nogle tilfælde, men langt fra alle, bekendt af forskeren. Denne sløring kan nogle steder i selve analysekapitlet forekomme en anelse forvirrende, for eksempel at en af de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk selv har valgt, at han gerne vil kaldes Kurt, et meget traditionelt etnisk dansk navn, men netop i selve grundlaget for dobbeltanonymiseringen ligger, at de unge selv har valgt deres anonymiserede navne, alder, antal søskende og andre (måske) genkendelige karakteristika.

Der er ingen tvivl om, at netop det, at unge i bandegrupperinger vælger at deltage i interviewforløb om deres egen livshistorie, kan være en farefuld færd for dem selv, også selvom det ikke er deres kriminelle aktiviteter eller kortlægning af bandegrupperinger, som er i fokus i forskningsprojektet. Andre kan således åbenlyst eller skjult have interesse i disse informationer, hvorfor det netop er særligt vigtigt at beskytte de unge mænd, som vælger at bidrage med deres meget personlige fortællinger. Det er meget vigtigt at understrege, at alle forestillinger om genkendelse ikke er mulige, undtagen i den enkelte læsers eget hoved, og må formodentligt tilskrives forestillingerne om, hvordan et "bandemedlem" ser ud, hvad vedkommende "foretager sig", og hvad vedkommende har "begået af kriminalitet".

Interview med de unge mænd har også rent fysisk foregået flere forskellige steder i Danmark hele tiden med afsæt i, hvor de enkelte unge mænd oplevede, at det var trygt for dem at mødes. Flere af dem var under interview iført skudsikre veste, hvilket dog var en fast del af deres hverdag, og flere af de unge mænd havde ligeledes skydevåben på sig, ligeledes som en fast del af deres hverdagsliv. At tale med unge mennesker, som periodisk eller hele tiden som en fast del af deres liv, befinder sig i forskellige former for farer og risikosituationer, er en yderst alvorlig del af en forskningsproces og stiller således store krav til forskeren om hele tiden at beskytte sine informanter. Netop de indsamlede interview understreger, hvorledes disse unge mænd bevæger sig i områder, hvor de er udsatte for andre bande-grupperingers (og andres) reaktioner i form af overfald, vold og skyderier, men også udsatte i forhold til politiets overvågning og reaktioner over for unge mænd i bander.¹⁰ Flere af de unge mænd fortæller, hvordan de periodisk er overvåget af politiet og flere gange gennem deres ungdomsliv har oplevet at få deres hjem ransaget af politiet – ofte om natten og ganske uventet. Flere fortæller også om at have fået "tæsk af politiet" og om at have oplevet voldsomme sammenstød med politiet, både verbalt og fysisk. Sidst, men absolut ikke uvæsentligt har de unge mænd jo begået en lang række kriminelle handlinger i form af vold, overfald, røveri, tyveri og skyderi mod andre, og netop disse kriminelle handlinger gør også de unge mænd nervøse for at tale med nogen og stiller krav om en særlig beskyttelse i interviewforløbet.

Flere mennesker har hjulpet til med at etablere kontakt til de unge mænd – i hverdagen betegnes disse mennesker som såkaldte "gatekeepers", altså mennesker der på forskellige vis åbner dørene ind til en ellers meget lukket verden (James, 2014). Det omfatter i nærværende sammenhæng mennesker, som på forskellige måder kender eller har kendskab til de unge mænd enten gennem venskaber eller gennem tilknytning til forskellige boligområder, projekter eller vennegrupperinger. Også disse men-

¹⁰ Flere af de unges mænds interview fortæller om en lang række episoder med politiet (og det øvrige sociale og juridiske system), der fra de unges perspektiv er præget af stor voldsomhed og omfattende konflikter. I nærværende sammenhæng tages der på ingen måde stilling til om politi eller andre myndighedspersoner har en tilsvarende oplevelse af disse episoder, da denne del af forskningsprojektet udelukkende fokuserer på de unges stemmer. I tredje og sidste rapport i forskningsprojektet (rapport nr. III) gives stemmer til flere af de professionelle, som på forskellig vis arbejder med unge i bande-grupperinger, og her vil de professionelle perspektiver foldes ud – fra deres ståsted og perspektiv. Selvom flere af de unges fortællinger om voldsomme episoder med politiet genfortælles her i stærkt anonymiseret og bearbejdet form, skal det på ingen måde ses som et udtryk for, at de unges oplevelser er en objektiv sandhed om, hvordan voldsomme sammenstød med politiet foregår – tilsvarende problemstilling gælder naturligvis også den anden vej rundt, hvor myndighedspersoner og fagprofessionelle beskriver deres oplevelser.

nesker, der har hjulpet med at etablere kontakt og adgang, er anonymiserede. Ikke fordi de nødvendigvis selv har ønsket dette, men for at det i tråd med den dobbelte anonymisering ikke er muligt at indkredse, hvor de unge mænd hører til i forhold til bandegruppering, boligområde, familieforhold, projekter, skoler og kommuner.

Ved afslutningen af denne rapport er alle notater og kommentarer blevet makuleret, og der eksisterer således ikke noget materiale nogen steder, ud over denne rapport, som kan have interesse for nogen, og som kan identificere de unge mænd. De eneste, der kender til de unge mænd, er forskeren, de unge mænd selv og den/eller de personer, som har hjulpet med at etablere kontakt.

4.4. At forske i et meget følsomt og problematisk felt – etiske overvejelser i forskningsprocessen

Det kan ikke understreges tilstrækkeligt, at forskning inden for human- og samfundsvidenskaberne traditionelt – og med rette – er underlagt en række meget eksplicite krav til etiske overvejelser både før, under og absolut også efter forskningsforløbet. Årsagerne hertil er umiddelbart indlysende, al den stund at netop menneskers levede liv på forskellig vis er i fokus inden for netop disse videnskaber. Selvsamme etiske problemstillinger kan af gode grunde ikke gøre sig gældende inden for andre typer videnskaber, hvor det for eksempel er planter, jord eller bygninger, der er genstand for forskning. Her kan der være helt andre etiske overvejelser knyttet til forskningsprocessen, men det helt særlige her er, at vi har at gøre med levende mennesker, hvis liv udforskes af forskeren og dermed også overlades til forskerens forskningsproces i forhold til håndtering og analyse af datamateriale, konklusioner og publicering af materiale.

At foretage forskning med mennesker stiller store krav til forskningsprocessen. Dette gælder særligt også, når forskningsmetoden omfatter det kvalitative forskningsinterview, som netop af Kvale (2003) kan beskrives som havende karakter af en *terapeutisk praksis*, uden at der dog på nogen måde er tale om et terapiforløb. Men netop interviewet som forskningsmetode kan rumme elementer af terapeutisk praksis, al den stund at to personer sidder sammen og taler i fortrolighed, den ene spørger indgående og den anden svarer og fortæller, og der kan meget vel skabes en stemning af at være meget fortrolige. Der er dog på ingen måde tale om en terapeutisk praksis, men derimod om et forskningsinterview, hvor forskeren introducerer emnet, holder fokus på emnet og fravælger andre emner og hele tiden følger op på den interviewedes svar. Når interviewet er afsluttet, går den interviewede ud i verden og mødes (formodentligt) aldrig igen med forskeren.

Når forskning foregår inden for denne specifikke sammenhæng, altså unge mænd i bandegruppering, røres der ved en række samfundsmæssige forhold, der på

forskellig vis berører både politiske, sociale og retsmæssige forhold. Først og fremmest at de unge mænd jo har begået (og fortsat begår) kriminelle handlinger, det være sig tyveri, vold, røveri, skyderier og salg af stoffer for blot at nævne nogle. Dernæst at de unge mænd ligeledes beretter om nogle meget personlige forhold, for eksempel psykiske lidelser, religiøse forhold og etnisk baggrund, forhold som i et retssamfund er meget private og absolut ikke tilgængelige for offentligheden. Sidst men absolut ikke uvæsentligt er også det forhold, at forskeren i en sådan forskningsproces netop får viden om forhold knyttet til kriminalitet som, selvom dette på ingen måde har været i fokus i forskningsprocessen, alligevel er blevet berørt med forskellig omfang og tyngde. Når dette berøres i nærværende sammenhæng, er det primært for at betone, at netop forskning inden for dette område, uanset hvilke teoretisk perspektiver der danner grundlag, er et meget følsomt og vanskeligt forskningsfelt at udforske, der stiller store krav til de etiske overvejelser knyttet til hele forskningsforløbet.

Netop disse forhold har hele tiden undervejs i både projektforløbet og i analyse såvel som i selve formidlingen af projektets resultater været påtrængende at forholde sig til og har medvirket til dels begrebet dobbeltanonymisering, såvel som i anvendelsen af såkaldte typer af unge mænd, som på ingen måde skal ses som fastlagte figurer uden levet liv, men derimod om et meget stærkt ønske om at fastholde etiske retningslinjer inden for særligt følsomme områder af forskning i unge mænds liv og hverdag, når de er tilknyttet bandegrupperinger.

4.5. Kan man stole på de unge mænds fortællinger – om den såkaldte sandhed inden for forskningen?

Spørgsmålet om, hvornår noget er sand viden eller sågar mere rigtig viden, er gennem årtier diskuteret inden for forskningsfeltet. Inden for social- og samfundsvidenskaben skelnes der almindeligvis mellem to hovedformer for metodisk fremgangsmåde, henholdsvis den kvalitative og den kvantitative metode, der til stadighed argumenterer for forskellige forståelser af viden, og hvornår denne viden kan betragtes som mere sand eller rigtig end andet (Somekh & Lewin, 2006).

Det, der primært ud fra en overfladisk betragtningsmåde adskiller de to fremgangsmåder, er anvendelsen af tal. Andersen (1990) argumenterer for, at kvalitative metoder indebærer en ringe grad af formalisering, idet metoden primært har et forstående sigte, hvorimod de generelle datas gyldighed ikke er i fokus. Det væsentlige i den kvalitative metode er, at man gennem forskellige former for dataindsamling bliver i stand til at skabe en dybere forståelse for det problemkompleks, der er genstand for undersøgelsen, samt at det skaber mulighed for at forstå problemkompleksets sammenhæng med helheden (Andersen, 1990). De kvantitative metoder er derimod kende-

tegnet ved at være mere formaliserede og strukturerede, og metoden er præget af langt mere kontrol fra undersøgerens side. Den kvantitative metodes erkendelsesmæssige interesse er forklaring, idet undersøgelsesmetoden søger at definere, hvilke forhold der er af speciel interesse ud fra den valgte problemstilling.

I et videnskabshistorisk perspektiv (Collins & Kjøppe, 2007) har der igennem mange år været store uenigheder knyttet til anvendelse af de metodiske traditioner, primært knyttet til metodologiske overvejelser, og det kan være indlysende, at disse uenigheder til stadighed vedbliver at have en fastholdelsesværdi set i lyset af deres erkendelsesteoretiske forskelle om, hvad der er særlig vigtig og rigtig viden, og på hvilke måder viden kan indsamles.

Mens den positivistiske tradition anvender formaliserede og strukturerede metoder, ofte med fokus på store mængder data, fokuseres der i den hermeneutiske tradition på at komme tæt på forståelsen af det fænomen, der undersøges. Weber¹¹ (2003), som er en af de væsentlige grundlæggere af den hermeneutiske tradition, tager grundlæggende udgangspunkt i, at de samfundsmæssige normer er uomgængelige og nødvendige for at forstå den menneskelige adfærd. Særdeles centralt er endvidere et epistemologisk udgangspunkt om, at mennesker ikke er objekter eller ting, men derimod udstyret med en bevidsthed om sig selv og den verden, de lever i, og at mennesker lever og handler i deres verden.

Anvendelsen af kvalitative metoder er gennem tiden især blevet en metodologi inden for human- og samfundsvidenskabene. Den kvalitative metode giver mulighed for at komme tæt på et problem og afdække de forskellige strukturer i problemområdet. Schultz Jørgensen (1989) påpeger, at den kvalitative metode i sin helhed er velegnet til at opfange grundstrukturer, helhedsdannelser og udviklingstræk. Schultz Jørgensen (1989) rejser imidlertid også en central problemstilling. Anvendelsen af den kvalitative metode inden for videnskaben stiller også krav om overvejelser knyttet til metodens videnskabelige grundlag. Dette grundlag omhandler især spørgsmålet om gyldighed:

”Hvordan kan man sikre gyldighed i en metode, der ligger tæt på beskrivelsesplanet og ofte bygger på få observationer eller interviews” (Schultz Jørgensen, 1989, p. 62).

¹¹ Max Weber (1864-1919) koncentrerede sig især om, hvilke faktorer der lå bag den vestlige verdens udvikling frem mod den moderne kapitalisme. Ligeledes behandlede Weber samfundsvidenskabelige metodeproblemer og politiske, særligt tyske, forhold. Hans samlede indsatser omfatter således både videnskabslære, religionssociologi og politisk sociologi.

Schultz Jørgensen (1989) argumenterer for, at gyldighed som et spørgsmål om sandhed og objektivitet altid er til stede som et problem for et videnskabeligt projekt, hvilket i den kvalitative metode bliver et særligt påtrængende problem, fordi det subjektive plan har en meget dominerende plads. Det karakteristiske ved den kvalitative analyse er anvendelsen af få cases, forskerens valg af få interviewpersoner samt en tæthed på datamaterialet, hvilket medvirker til, at metoden får et præg af det personlige, det direkte og det konkrete. Schultz Jørgensen (1989) belyser, at vanskeligheden ved gyldigheden ikke er løst ved at placere den kvalitative analyse som forløber for en anden og større kvantitativ undersøgelse, og heller ikke ved at gøre den kvalitative undersøgelse til en casuistisk eksempelsamling. Herimod handler gyldighed om at hæve sig op over tid og sted og opnå udsigelseskraft i mere almen forstand – altså knyttet til det forskningsmetodologiske spørgsmål om generalisering.

Det kvalitative metodologiske problem knyttet til generalisering afvises derimod af Dreier (1997), der argumenterer for, at generalisering må opfattes som en hypotetisk påstand, idet generalisering ikke skal vise hen til et givent forskningsmateriales generaliserbarhed over specifikke fænomener, men derimod må ansues som en indkredsning af muligheder, der er åbnet gennem forskningsprocessen, og som giver andre grundlaget for at tage muligheden op og udforske den i nye problemstillinger. Således knyttes generaliserbarhed i denne sammenhæng sammen med forskningens resultater, direkte begrundet i muligheden for at udvide og overskride eksisterende dominerende forståelser samt med muligheden for, at der kan opstilles nye problemstillinger og nye spørgsmål til forskningsfeltet.

Som beskrevet tidligere er den kritiske psykologi optaget af mennesket som et handlende subjekt i og med sine samfundsmæssige betingelser og muligheder. Dette afsæt i subjektet har flere samtidige teoretiske og analytiske konsekvenser; det kalder på, at vi både forstår subjektet som handlende, men også at vi ikke kan fastholde subjektet som værende statisk eller uforanderligt. Med dette henvises der til, at de forhold og betingelser, som af de unge mænd kan opleves uforanderlige, til hver en tid er udtryk for deres egne vurderinger af handlemuligheder i en konkret praksis under bestemte samfundsmæssige betingelser. En analyse af det empiriske materiale må nødvendigvis knytte an til denne subjektforståelse og hele tiden have fokus på betydninger og handlinger knyttet til subjektets deltagelse i sin egen livspraksis.

Disse overvejelser knytter også an til at stille spørgsmål til de mere traditionelle forståelser af, hvad viden er, og hvornår noget kan fastholdes som en sand eller mere rigtig viden end andet. Danziger (1990) belyser en central pointe i hans historiske analyse af videnskabelig metodeudvikling, særligt inden for den psykologiske videnskab, idet han argumenterer for, at den viden, der indfanges, og de metoder, der anvendes, altid

må ses i relation til samfundets historiske udvikling. De metoder, der bringes i anvendelse, og den viden, der frembringes, er således situeret i en specifik historisk og social praksis og kan ikke forstås løserevet herfra:

"In other words, rules about the admissibility and desirability of particular kinds of knowledge product are generated in the course of a historical process of negotiation that involves the coming to terms of knowledge producers with the realities of social power and influence in the world they inhabit" (Danziger, 1990, p. 180).

Gennem de unges perspektiver på deres eget hverdagsliv er det antagelsen, at der kan opnås viden om, hvordan og på hvilke måder de unge handler og oplever hverdagen. Det betyder på den ene side, at der gennem dette perspektiv kan opnås viden ud fra de unges perspektiv, og på den anden side, at denne viden ikke er mere sand eller rigtig end den viden, der ville være indsamlet, hvis forskningen for eksempel havde fokus på de professionelle, der på forskellig vis arbejder med de unge, det være sig i socialforvaltningen, i socialpædagogiske projekter eller i skolesammenhænge. Årsagen hertil knytter blandt andet an til forståelsen af begrebet *position* (Dreier, 2004). Forskning, uanset hvilken videnskabsteoretisk erkendelse og metode der anvendes, foretages altid fra en position, et sted at stå i verden så at sige, hvorfra betydninger, betingelser og muligheder medvirker til at bestemme positionen.

På samme tid viser dette perspektiv også hen til et forskningsmæssigt ønske om at anerkende de unge som dem, der har viden om deres eget liv, og ikke udelukkende skal arbejde ud fra forskningsfeltets *videnskabelse om unge i bandegrupperinger*. Der er i højere grad tale om et ønske om at anerkende den unges position og den viden og de handlinger, der træder frem som følge af en specifik position, end der er tale om at indsamle viden ud fra mere traditionelle videnskabeligt begrundede metoder, der præsenteres som sand viden om, hvordan de unge handler i deres hverdagsliv. Højholt (2005) argumenterer i den sammenhæng for, at praksisforskning kan forstås som både en særlig arbejdsmåde og på samme tid knyttes an til nye eller anderledes forståelser af viden, end de mere traditionelle videnskabsteoretiske perspektiver normalt fastholder. Helt centralt står Højholts argument om, at viden ikke kan skabes løserevet fra praksis (se også Højholt, 2005, kapitel 1). Viden er således en del af de sociale praksisser, som mennesker deltager i:

"Viden skabes og udvikles i praksis gennem fælles handlinger, samarbejde, problemer, konflikter, dilemmaer, håndtering, strategier og erfaringer hermed" (Højholt, 2005, p. 25).

4.6. Analysemetode – at finde det væsentlige i materialet

Ti interview med unge mænd indebærer en omfattende mængde datamateriale, hvor det kan være ganske udfordrende at analysere det væsentlige frem i materialet.

Det centrale i denne sammenhæng har været at udforske og analysere de unges egne perspektiver og ståsteder i livet, deres oplevelser af opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme såvel som at inddrage de unge i den fortsatte udvikling af socialpædagogiske indsatser på bandeområdet. På et mere overordnet teoretisk niveau har fokus til gengæld været på at indsamle empirisk materiale til at udvikle den fortsatte viden om udsatte børn og unge og socialpædagogiske indsatser forbundet til forebyggelse af udsathed. Men helt centralt er det, at det indsamlede materiale tager afsæt i de unges egne ståsteder i livet, deres oplevelser af handlinger, muligheder, betingelser og dilemmaer.

Konkret bevirker dette analysefokus, at det indsamlede datamateriale hele tiden læses ud fra en optik, der koncentrerer sig om at komme tæt på den betydning, forskellige forhold og faktorer har for den unge. Men det handler også om at tage skridtet videre i analyseprocessen og identificere de handlinger, der knytter sig til betydningen. Det er således ikke tilstrækkeligt at opnå viden om, hvordan den enkelte oplever og vurderer sin opvækst, sin hverdag og de socialpædagogiske indsatser, den unge har modtaget, men i lige så høj grad at klarlægge, hvilke handlinger der udspiller sig forbundet hertil. Set i forhold til for eksempel den fænomenologiske forskningstradition (Kvale, 2003), hvor der er fokus på den interviewedes livsverden, således som den opleves ud fra dennes perspektiv, ses en afgørende forskel især i skæringspunktet for selve analysen. Hvor den fænomenologiske tradition koncentrerer sig om at opnå indsigt og viden om verden, således som den umiddelbart opleves, følger den kritiske psykologiske analyse med videre ind i en udforskning af, *hvilke handlinger og handlingsmuligheder der både opleves at være til stede, og som rent faktisk foretages som følge af den betydning, som tillægges.*

Inden for det kritisk psykologiske perspektiv sættes der fokus på to væsentlige analysebegreber:

1. en analyse af betydninger, der omfatter et perspektiv på, hvorledes de problemer og muligheder, der træder frem, har betydning for de unge mænd.
2. en analyse af begrundelse, altså et fokus på de unge mænds begrundelser for at handle i forhold til den betydning, som de betingelser tillægges.

Netop her ses det specifikke forhold ved den kritiske psykologi, nemlig det handlingsorienterede element i teorien om subjektet. Her overskrides således på afgørende vis i forhold til andre socialvidenskabelige perspektiver, der beskæftiger sig med analyser af mennesket, nemlig koncentrationen på de handlinger, der foretages af subjektet i sin specifikke praksis.

Sammenfattende for de her introducerede analysebegreber er, at de knytter an til at skabe viden om de unges eget perspektiv og ståsted i hverdagslivet, alene og i fællesskab med andre (Lave & Wenger, 2004), og på hvilke måder de unge handler netop i relation til deres egne oplevelser og erfaringer med deres eget liv. På samme tid knytter analysebegreberne an til at udvikle viden om, hvordan og på hvilke måder de unge har erfaret deres (mange) forskellige møder med "systemet", det være sig daginstitution, skole og fritidstilbud til en lang række socialpædagogiske indsatser såvel som afsoning i fængsel og på sikrede institutioner.

En teoretisk udvikling om unge i bandegrupperinger stiller krav om at udforske de unges perspektiver, forståelser og ståsteder og at analysere forholdene mellem:

- de unge ud fra deres objektive livsbetingelser og deres subjektivitet
- de unges tilknytning og deltagelse i en lang række pædagogiske indsatsformer.

En række temaer er således trådt frem i det samlede datamateriale og vil i det følgende kapitel foldes ud gennem analyserne af de unge mænds opvækst, hverdagsliv, fremtidsdrømme og socialpædagogiske indsatser:

Tema nr. 1. Opvækst og familierelationer – forskellige oplevelser af tryk og omsorg.

Tema nr. 2. Skolegang og fritidsaktiviteter, uddannelse og job.

Tema nr. 3. Veje ind i en bande og hverdagen i en bande – konsekvenser, begrænsninger og muligheder.

Tema nr. 4. At leve med stress, uro og angst.

Tema nr. 5. Nye indsatser og gamle der ikke har virket.

4.7. Opsamling

I dette kapitel er det metodiske grundlag for selve forskningsprojektet med de unge mænd blevet belyst. At forske i og sammen med unge mænd i bandegrupperinger er en stor udfordring i et forskningsforløb, som indledningsvist har bevirket, at blot det at opnå adgang til et meget svært tilgængeligt område flere gange har betydet, at projektet blev aflyst, inden det overhovedet blev påbegyndt. Mange og lange samtaler med

mennesker, der på forskellig vis kunne antages at have kontakt med netop denne målgruppe, vedblev at føre ingen vegne, indtil det endelig lykkedes at etablere kontakt til de unge mænd, flere af dem ved hjælp af såkaldte gatekeepers, der åbnede dørene og gjorde selve dataindsamlingen mulig.

Dette kapitel har netop belyst en række af de metodologiske udfordringer, der har knyttet sig til dette specifikke forskningsområde, såvel som diskuteret de etiske overvejelser, der har været forbundet til at forske i så følsomt et forskningsfelt. Netop unge i bandegrupperinger er jo af indlysende grunde et område, som kan være ganske svært at komme i nærheden af, da de unge mænd ikke ønsker, at nogen udefrakommende skal opnå viden om, hvad der foregår i de forskellige bandegrupperinger, for eksempel i forbindelse med kriminalitetshandlinger. De unge mænds kriminalitetsadfærd har imidlertid ikke været i fokus som grundlag for interview, hvilket formodentligt har medvirket til, at det blev muligt at komme i nærheden af de unge mænd og foretage en række forskningsinterview sammen med de unge. Men de unge mænds modvilje mod at lade nogen komme i nærheden er naturligvis et forhold, som forskeren skal tage meget alvorligt, idet der jo samtidig er tale om, at når netop disse unge mænd lader sig interviewe, så udsættes de også for alvorlige risici. Der er ingen tvivl om, at der er tale om unge mænd, der befinder sig i meget udsatte positioner i samfundet, udsatte både i forhold til, hvem de taler med, og hvad denne viden kan bruges til.

Målet med forskningsprojektet og udgangspunktet for denne rapport har været at indfange viden om unge mænd i bandegrupperinger, deres opvækst og livsforhold såvel som pædagogiske indsatser, der har været iværksat og fremadrettet kan udvikles forebyggende – netop med afsæt i de unge mænds egne forståelser og oplevelser. Målet med dette arbejde kan således siges både at omfatte viden om de unge mænd og dermed et bidrag til udvikling af forståelse, teori og begreber knyttet til forskning om unge mænd i bandegrupperinger såvel som at bidrage til den fortsatte udvikling af pædagogisk arbejde på dette område. Disse to samtidige formål – unge i bandegrupperinger og pædagogiske indsatser – kan i nærværende teoretiske og empiriske perspektiv ikke anskues adskilt, men derimod som tæt forbundet. For hvordan kan man udvikle viden om pædagogisk arbejde med unge mænd uden netop at inddrage de unge mænd i samarbejdet om udvikling af de pædagogiske indsatser? Dette spørgsmål har på en eller anden måde været grundlæggende for hele forskningsprojektet og især for tilrettelæggelsen af de forskningsmetoder, der har dannet grundlag for dataindsamlingsprocessen.

Målet med netop dette forskningsprojekt og denne rapport har således været at forbinde (social)pædagogikken og de pædagogiske indsatser til de unges levede liv – og netop ikke løsrevet herfra.

Kapitel 5: Analyse

I nærværende kapitel præsenteres analyserne af det empiriske materiale, der er fremkommet gennem de ti forskningsinterview med de unge mænd i forskellige bandegrupperinger. De ti unge mænd blev indledningsvist præsenteret i kapitel 1 med en række korte fortællinger om deres oplevelse af deres barndom, opvækst, familieforhold, skolegang, tilknytning til bandegruppering såvel som uddannelse og arbejde. I nærværende sammenhæng folder de unge mænds fortællinger sig uddybende ud og medvirker til at udforske deres fortællinger yderligere.

Analyserne af datamaterialet viser hen til, at der kan udskilles en række temaer i de unges fortællinger, som på forskellig vis fortæller om de unge mænds opvækstforhold, skolegang, veje ind i og hverdagen i en bandegruppering, måder at håndtere stress, uro og ængstelse samt fremadrettet de unges egne bud på, hvilke indsatser der kan støtte og hjælpe unge mennesker i bandegrupperinger.

Der kan således indkredses fem overordnede temaer, der udfoldes igennem dette analysekapitel, og som kort blev introduceret i forrige kapitel:

Tema nr. 1. Opvækst og familieforhold – forskellige oplevelser af tryk og omsorg.

Tema nr. 2. Skolegang og fritidsaktiviteter, uddannelse og job.

Tema nr. 3. Veje ind i en bande og hverdagen i en bande – konsekvenser, begrænsninger og muligheder.

Tema nr. 4. At leve med stress, uro og ængstelse.

Tema nr. 5. Nye indsatser og gamle der ikke har virket.

Alle fem temaer tager afsæt i projektets teoretiske og empiriske tilgang inden for det kritisk psykologiske perspektiv (Holzkamp, 1998; Dreier, 2004; Højholt, 2001; Kousholt, 2005; Schwartz, 2005, 2014; Petersen, 2009, 2011) med en særlig optagethed af at indkredse både de *betydninger* og *begrundelser*, som den enkelte unge mand handler ud fra i sin tilværelse, således som tilværelsen opleves fra et såkaldt ungeperspektiv (Kousholt, 2005; Schwartz, 2014; Petersen, 2009). Netop dette ungeperspektiv, der er karakteriseret ved at sætte fokus på de unges egne oplevelser, erfaringer, følelser og handlinger – set fra deres specifikke ståsted i livet – følges gennem hele analysen og medvirker til, at både dilemmaer, udfordringer og muligheder træder frem i de unges

tilværelse og i deres drømme for fremtiden. Begrebet hverdagsliv har også en central plads i analysen, et begreb der er hentet med inspiration fra den kritiske psykologis anvendelse af begrebet livsførelse (Holzkamp, 1983, 1998), og som netop indfanger den grundlæggende forståelse, at subjektet hele tiden aktivt forholder sig til samfundet og løbende forsøger at udvide sine handlemuligheder heri. På denne måde kan det argumenteres, at subjektet *både er med til at forandre og skabe samfundet på samme tid og sammen med andre* (Holzkamp, 1983, 1998).

På samme tid foldes analyserne også ud med afsæt i både projektet og rapportens overordnede perspektiv på pædagogiske indsatser og disse indsatser betydning i relation til forebyggelse af unge mænds bevægelser ind i bandegrupperinger i en dansk sammenhæng. Hele forskningsprojektet såvel som denne rapportes formidling hviler på en antagelse om, at pædagogiske indsatser, herunder i nærværende sammenhæng især socialpædagogiske indsatser, skal udvikles forbundet med de unge, som netop modtager de socialpædagogiske indsatser, og ikke adskilt og løsrevet fra dem. Konkret betyder dette, at der i analysen hele tiden er en optagethed af at udforske, hvilke indsatser de unge mænd har modtaget gennem deres opvækst, ungdom og for nogles vedkommende nu også i deres tidlige voksne liv. En lang række af disse indsatser knytter an til velfærdsstatens traditionelle institutionelle sammenhænge såsom dagtilbud, skole og fritidstilbud, men indkredser også, hvordan de unge oplever at have mødt andre pædagogiske indsatser, f.eks. socialpædagogiske projekforløb såvel som møde med forvaltning og sagsbehandlere.

Mødet mellem de unge mænd og de forskellige institutionelle sammenhænge såvel som de professionelle, der på forskellig vis arbejder med de unge, er helt central i analysekapitlet og medvirker til at indkredse udfordringer og muligheder i udviklingen af det pædagogiske arbejde fremadrettet med netop denne gruppe af unge mænd. De ti unge mænd har alle det til fælles, at de på forskellige måder er tilknyttet en bandegruppering, nogle for kortere perioder, andre med en oplevelse af, at de er tilknyttet deres bande for livet, uanset hvad der måtte ske i tilværelsen. Nogle af de unge mænd har været i den samme bandegruppering, siden de var 12-13 år, mens atter andre har bevæget sig mellem forskellige bandegrupperinger. Præsentationerne af de unge mænd følger ikke en særlig kronologi, idet hvert enkelt interview med de unge mænd har haft forskelligt omfang og tyngde og har rummet væsentlige forskellige foki undervejs gennem interviewforløbene, særligt i forhold til hvad den enkelte unge mand har været optaget af i sin daglige livsførelse. Ligeledes er der af etiske hensyn udeladt en række meget detaljerede oplevelser og fortællinger, således at selve formidlingen af forskningsprojektets datamateriale og analyser følger etiske retningslinjer (Riele et al., 2013). Nogle af de mere detaljerede oplysninger, der er udeladt, omhandler i høj grad

de unges fortællinger om forældre, pædagoger, skolelærere, sagsbehandlere og politi, hvor disse fortællinger kunne risikere at blive genkendelige for nogle, også selvom de blev omskrevet sammen med den enkelte unge under interviewforløbet. I det omfang der i formidlingen af projektets resultater er medtaget nogle af disse oplysninger, er de stærkt omskrevet og kan således ikke indkredses til at omhandle nogle bestemte mennesker, men må i højere grad tilskrives *typer* af politiindsatser eller *typer* af møder med sagsbehandlere, pædagoger, psykologer, skolelærere og psykiatere. Anvendelsen af begrebet *type* er tidligere indkredset af Schwartz (2005) samt Petersen (2009), som netop argumenterer for, i et forskningsmæssigt perspektiv, at det ikke handler om at udpege indsatser, grupper af mennesker; det være sig forældre, pædagoger eller andre af velfærdsstatens professioner, samt politi, dommere eller andre myndighedspersoner som henholdsvis gode eller dårlige, men i langt højere grad om at indfange typer af (fag)grupper, der har forskellige *mulighedsforhold* (Jartoft, 1996) knyttet til forældreskab eller til den pædagogiske, sociale eller politimæssige praksis. Begrebet mulighedsforhold henviser til den kritiske psykologis forståelse af, at der eksisterer en grundlæggende sammenhæng mellem mennesket og samfundet. Begrebet mulighedsforhold knytter i denne sammenhæng an til, at de professionelle i de forskellige af velfærdsstatens institutioner vurderer, oplever og erfarer at have forskellige mulighedsforhold knyttet til deres arbejde. Netop de professionelle stemmer og deres oplevelser og erfaringer med unge mænd i bandegrupperinger og de muligheder og begrænsninger, som dette arbejde rummer, vil imidlertid ikke blive uddybet i nærværende rapporters formidling, men vil træde frem i forskningsprojektets tredje og sidste rapport (rapport nr. III), der forventes at udkomme i maj 2016. For nuværende er det således alene de unge mænds stemmer, der kommer frem i analyserne.

5.1. Tema nr. 1. Opvækst og familieforhold – forskellige oplevelser af tryghed og omsorg

I et bredt vue hen over forskning og viden knyttet til unge i bandegrupperinger, særlig i international sammenhæng, herunder også unge der begår kriminalitet, men uden at være tilknyttet bandegrupperinger, indkredses ofte en opvækst præget af skilsmisse, brudte hjem, manglende kontakt til faderen, dårlig skolegang og manglende tilknytning til uddannelsessystemet (Axelman & Bonnell, 2006; Alleyne & Wood, 2010, 2012; Petersen, in prep.).

De ti unge mænds fortællinger om deres opvækst viser imidlertid en markant forskel i de unge mænds oplevelser af deres opvækst og familieforhold – set fra hver deres specifikke stædet og position (Dreier, 1997). Denne forskel træder først og frem-

mest frem mellem henholdsvis unge mænd med etnisk dansk baggrund og unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk.

Således viser analyserne af datamaterialet, at de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk, uanset etnisk minoritetsbaggrund, stort set alle beskriver en opvækst med "gode og kærlige forældre", som altid har støttet dem og taget vare på dem. Heroverfor tegner der sig et mere nuanceret billede i relation til de unge mænd med etnisk dansk baggrund, der i langt højere grad beskriver opvækstforhold præget af uro, vold, skilsmisser, afbrudt kontakt med familie og følelser præget af ambivalens over for både forældre og søskende såvel som skiftende eller manglende socialt netværk.

Disse forskelle i opvækstfortællinger sætter sig igennem som forskellige muligheder for at håndtere hverdagens vanskeligheder og problemstillinger, men sætter sig også igennem i de unge mænds fortællinger i forhold til, hvordan og på hvilke måder familien kan støtte og hjælpe i det, der opleves som vanskelige perioder i tilværelsen. Både Henry, Saif, Abdalla, Hans, Kurt og Jesper, som alle har anden etnisk baggrund end dansk, beretter om en opvækst i boligområder, hvor de både er født og har boet hele deres barndom og ungdom, og for fleres vedkommende tæt omkranset af både fætre, kusiner, bedsteforældre, onkler og tanter, så at sige dør om dør. Fælles for disse unges perspektiver er beskrivelserne af en tryk barndom med familie, som på alle måder har støttet de unge mænd i deres barndom- og ungdomsliv. I interviewforløbet fortæller Henry (ung mand nr. 2), der er midt i tyverne, at han er meget knyttet både til sin mor og far, som han holder meget af. Hans opvækst beskriver han som rolig, præget af skolegang og masser af fritidsaktiviteter og sport, indtil han kom i de tidlige ungdomsår. Han har stor respekt for sine forældre og ville aldrig drømme om at gøre dem urolige over noget. Konkret betyder dette, at Henrys forældre ikke ved, at Henry er tilknyttet en bandegruppering og har været det, siden han var cirka 13 år gammel. Under interviewet fortæller Henry, at det har været ganske vanskeligt for ham at fastholde, at hans forældre ikke må vide noget om hans bandetilknytning. Da han tidligere var involveret i et forløb med politiet og blev fængslet, måtte han fortælle sine forældre, at det ikke "var ham, der havde gjort det", og denne fortælling støttede hans søskende, således at forældrene ikke reelt fik at vide, hvad der foregik, men rent faktisk troede, at Henry var dømt og fængslet ved en fejltagelse.

Henry bor fortsat hjemme og er fortsat meget knyttet til sine forældre, og han har ingen planer om at flytte hjemmefra. Det er dejligt at bo hjemme, og Henry lægger særlig vægt på, at han er glad for sin mors omsorg i hverdagen. Hans forældre er meget stolte af, at han har fået en uddannelse og nu også et arbejde som VVS-installatør. Gennem hans opvækst har Henry haft en meget klar oplevelse af at han altid er blevet

støttet af sine forældre både til at klare sig godt i skolen såvel som til at deltage i forskellige fritidsaktiviteter. Henry oplever, at hans forældre er glade for ham og stolte af ham, og han fortæller, at han fortsat føler sig meget tæt knyttet til både sin far og mor. Saif (ung mand nr. 3), som i dag er midt i tyverne, fortæller ligeledes om en meget rolig og tryk opvækst med forældre, der har ønsket ham "alt det bedste". Hverdagen har også hos Saif været præget af skolegang og fritidsaktiviteter, indtil han kom i de tidlige ungdomsår og sammen med sine barndomskammerater bevægede sig ind i den lokale bandegruppering. Heller ikke Saifs forældre ved, at han er tilknyttet en bande, men de ved dog, hvorfor han har siddet fængslet og i store træk, hvad han har foretaget sig. Said beskriver sine forældre som "gode forældre", der holder meget af ham og på alle måder har støttet ham. Said har selv fået familie nu, idet han har kone og to små børn. Saif fortæller, at hans familie holder meget af hans kone og hans to små børn. Hans kone har han været kæreste med, længe før de blev gift.

Hans (ung mand nr. 4), som ligeledes har anden etnisk baggrund end dansk, men er født og vokset op i Danmark, beretter også om at være meget tæt knyttet til sin familie, som både omfatter far og mor samt flere yngre søskende. Ligesom Henry og Saif beskriver Hans en opvækst præget af forældre, som han holder meget af og føler en stærk ansvarsfølelse overfor, og om søskende, som han tager sig af og er tæt knyttet til. Hans bor ikke hjemme hos sin familie, men det er "for at passe på dem". I forbindelse med Hans' tilknytning til en bande har han været nødt til at flytte hjemmefra for at beskytte familien, således at de ikke bliver udsat for problemer – uden at Hans dog kommer nærmere ind på, hvad det er for problemer, der er forbundet hertil. Hans er 19 år og er kun flyttet hjemmefra, så han ikke udsætter sin familie for vanskeligheder, ellers ville han fortsat have boet hjemme med sine forældre.

Abdalla (ung mand nr. 5), der også har anden etnisk baggrund end dansk, men er født og vokset op i Danmark, har en tilsvarende fortælling om en tæt og kærlig tilknytning til sine forældre, søskende og bedsteforældre. Også Abdalla har boet hele sit liv i det samme boligområde, sågar i den samme lejlighed, sammen med sin familie og har stort set hele sin øvrige familie, det vil sige bedsteforældre, onkler, tanter, fætre samt kusiner boende rundt om sin gadedør. Abdalla, som har været tilknyttet en bandegruppering, siden han var cirka 13 år, fortæller, at hans forældre godt ved dette og er meget kede af, at han er i en bande, men at hans far, som han har stor respekt for, ofte taler med ham om, hvor dumt det er, at Abdalla er i en bande. "Vi taler om tingene – min far er rigtig god at tale med", fortæller Abdalla, vel vidende at han også giver sine forældre og bedsteforældre store bekymringer, netop fordi han er tilknyttet en bande. Abdalla beskriver også en opvækst præget af stor omsorg fra hans forældre og støtte til at passe skolegang såvel som støtte til at få en uddannelse og arbejde. Han

beskriver ligeledes en meget stor kærlighed til sine bedsteforældre, som har haft stor betydning for ham hele hans opvækst. Abdalla har særligt været tæt knyttet til sin bedstefar, en mand som han har haft stor respekt for, og som "har vidst", hvad Abdalla lavede, uden at skælde ud eller straffe ham. Også Abdalla har udsat sin familie for store udfordringer, især i forhold til gentagne politiransagninger ofte om natten og uventet, mens familien lå og sov, og hans mindre søskende var hjemme og blev meget bange. Abdalla bor fortsat hjemme hos sin familie og har foreløbig ingen planer om at flytte hjemmefra. Han har en kæreste, som han er meget forelsket i og gerne vil giftes med, men foreløbig er han glad for at bo hjemme.

Kurt (ung mand nr. 7), der er 16 år og ligeledes anden etnisk baggrund end dansk, fortæller under interviewet, at han er meget glad for sine forældre og sine yngre søskende. Kurt har ingen fortællinger om, at hans forældre ikke har støttet ham gennem hans opvækst og ungdom. Kurt har ikke under interviewet så meget at fortælle om sin opvækst, men forklarer dog, at han har det godt med sine forældre og altid har haft den oplevelse. Han har også en oplevelse af, at hans forældre ønsker, at han skal klare sig godt i tilværelsen, få en eksamen og en uddannelse samt et godt arbejde.

Jesper (ung mand nr. 9), der er 20 år og ligeledes har anden etnisk baggrund end dansk, fortæller under interviewforløbet, at han er meget tæt knyttet til begge sine forældre og har stor respekt for dem begge. Jespers mor har altid gået hjemme og taget vare på Jesper og hans søskende og sørget for, at de passede skolen og fik lavet lektier. Jespers far har altid arbejdet, mens han har boet i Danmark; det samme har Jespers to onkler og hans bedstefar. Jesper bor fortsat også hjemme og har ingen planer om at flytte hjemmefra. Jesper har også boet hele sit liv i samme boligområde og har venner, som han har gået i børnehave og skole med. Flere af hans bedste venner og også familiemedlemmer, som for eksempel hans fætre, har stort set tilbragt hele deres barndom og ungdom sammen, gået til sport sammen og i klub.

Netop disse beskrivelser fra et subjektsperspektiv (Holzkamp, 1998) medvirker for alvor til at nuancere forståelserne af en opvækst præget af belastende opvækstvilkår, særligt i forhold til udsathed i et såkaldt individorienteret perspektiv, således som det blev belyst i kapitel 3, afsnit 3.5.2. De seks unge mænd har alle det til fælles, at deres oplevelser og erfaringer med familie samt støtte til barndom og ungdomsliv har været – og fortsat er – særdeles vigtigt for dem og på ingen måde kan forbindes til deres medvirken i bandegrupperinger.

Ganske anderledes beskrives opvækstforholdene for de unge mænd med etnisk dansk baggrund. Både Martin (ung mand nr. 1) og Daniel (ung mand nr. 6) samt Oskar (ung mand nr. 8) og Søren (ung mand nr. 10) er alle vokset op med forældre, der er

skilt, og hvor familieforholdene, om end på meget forskellig vis, fortælles at været præget af uro, skænderier, adskillelse og skilsmisse.

Martin er primært vokset op hos sin mor sammen med sine søskende. Hans far har siddet fængslet det meste af Martins barndom og har således skiftevis været i hjemmet i kortere perioder og ellers været i fængsel. Mor har taget sig af alt i hjemmet og af Martin og hans søskendes opvækst, skolegang og hverdag. Martin har søskende, som er fra moderens tidligere forhold, og søskende som også er fra et efterfølgende forhold. Martin fortæller, at han er meget glad for og tæt knyttet til sin mor og ligeledes fortsat bor hjemme hos hende, men stort set ikke har haft kontakt til sin far, siden han var i de tidlige ungdomsår. Mor beskrives som den bedste og en kæmpe støtte i Martins liv, mens faderen beskrives som "kriminell" og "psykopat". Martin har kontakt med nogle af sine søskende, hvoraf nogle af dem også er og har været tilknyttet forskellige bander og har siddet fængslet – og nogle fortsat er det – mens han ikke har så meget kontakt med andre. Martin har slet ikke nogen oplevelser eller fortællinger om en tryk barndom, snarere tværtimod, idet barndommens oplevelser med faderen fylder meget i hans fortællinger. Faderen har været voldelig og meget kriminell, og dette har domineret i familiens hverdag, fortæller Martin. Så var han i fængsel, og så var han hjemme, og når han var hjemme, lavede han ny kriminalitet ofte synligt for familien og med inddragelse af først Martins ældre søskende og senere også med inddragelse af Martin, der lavede kriminalitet for sin far. Martin fortæller også om faderens temperament, som er meget uberegneligt, og at han tilsyneladende uden vanskeligheder gerne slog og truede sine børn. Martin kan især huske, da han selv kom i den tidlige pubertet og begyndte at opleve faderens trusler og vold. Faderen slog ud efter ham og tævede ligeledes hans lillebror ofte, mens Martin måtte se på det.

Ligeledes forventede faderen, at hans børn "lavede kriminalitet" for ham; tyveri, hæleri og røveri, således at faderen kunne tjene flere penge. Flere af Martins ældre søskende begik deres første kriminalitet i en ung alder, og det samme gjorde Martin. Han mener selv at kunne huske, han startede, da han var cirka 12-13 år gammel. Martin har i den forbindelse bevæget sig ind og ud af forskellige bandegrupperinger, uden at han egentlig forbinder sig selv som et medlem af en specifik bande. Hans familie har gennem hans opvækst boet i forskellige boligområder, og disse områder har skabt forskellige muligheder for at bevæge sig ind i en bande og videre til en ny, når de flyttede igen, beretter Martin. Mens faderen har skabt uro og ustabilitet i familien, har Martins mor til gengæld altid været en stor støtte for Martin og er det fortsat. Han fortæller længe under interviewet om en stærk tilknytning mellem ham og hans mor og om, hvordan moderen altid har søgt at passe på ham og hjælpe ham, når han var i vanskeligheder. Hun har aldrig skældt ud eller taget afstand fra ham, uanset hvad han har

lavet af ballade, og støtter ham i alt, hvad han gerne vil med sit liv. "Jeg kan tale med min mor om alt", fortæller Martin og fortæller samtidig, at hun er en stærk kvinde, som stort set alene har opdraget Martin og hans søskende og klaret alting uden hjælp hele hendes liv.

Daniel (ung mand nr. 6), som også har etnisk dansk baggrund, har tilsvarende oplevelser af brudte familieforhold og en opvækst præget af skilsmisse og periodisk manglende kontakt til enten den ene eller den anden af sine forældre. Daniel fortæller, at han er glad for sin far, som altid "har været ok", mens forholdet til hans mor er mere præget af ambivalens. På den ene side er hun god nok, og på den anden side opleves hun ikke rigtig som en støtte for ham, heller ikke gennem hans opvækst. Daniel føler sig heller ikke tæt knyttet til sine søskende og har heller aldrig været det. Der har aldrig været kriminalitet i Daniels familie, og begge hans forældre har både haft uddannelse og arbejde gennem hele hans barndom. I forbindelse med forældrenes skilsmisse, da Daniel var cirka 10 år gammel, flyttede familien fra hus, og Daniel har boet hos skiftevis den ene eller den anden forældre op gennem hans barndom og ungdom.

Oskar på 19 år er vokset op med sin mor og sine søskende. Forældrene blev skilt, da han var lille, men han husker, at de skændes meget og drak meget. Oskar har ikke meget kontakt med sin far, der har en ny "dame" og fået flere børn og bor et helt andet sted. Oskar er vant til at være alene med sin mor og er meget knyttet til hende. Hun hjælper ham meget, fortæller Oskar. Oskar nævner ikke andre familierelationer, som har betydning for ham.

Søren på 22 år bor alene i egen lejlighed og flyttede hjemmefra på institution, da han var cirka 16 år, fordi han skændes meget med sin mor. Også Søren's forældre blev skilt, da han var lille, og moderen blev alene med ham og hans søskende. Søren har indimellem kontakt med sin far, men ikke stabilt, og han bruger ikke sin far til støtte og hjælp med noget. Søren har stort set klaret sig selv, fortæller han, selvom han er glad for sin mor. De skændes mindre nu, men dengang skændes de meget over, at Søren ikke passede sin skole, røg hash og lavede meget kriminalitet. Hans mor var meget bekymret, og det var derfor, de altid skændes. Siden Søren flyttede hjemmefra på institution, har han klaret sig selv. Han husker, at han kun boede kort tid på institution, inden han fik sin egen ungdomsbolig. I dag har han det fint nok med sin mor, og de skændes aldrig. Søren kommer ofte hjem til hende, men "klarer sig selv".

Forskellene i de unge mænds fortællinger om deres opvækst og tilknytning til familie medvirker til at indkredse vidt forskellige oplevelser af sig selv og egne handlemuligheder i opvæksten og i hverdagslivet (Dreier, 1998, 2004; Schwartz, 2005, 2014). Først og fremmest må billedet af unge mænd i bander, således som den eksisterende forskning og vidensudvikling både i dansk og international sammenhæng har belyst, i

høj grad nuanceres, idet især de unge mænd med anden etnisk herkomst netop ikke beskriver en opvækst præget af brudte familieforhold, vold og misbrug (Alleyne & Wood, 2010, 2012). Fælles for både Henry, Saif, Hans, Abdalla, Kurt og Jesper er fortællinger om oplevelsen af gode forældre og en tryk barndom med forældre, der har støttet og ønsket det bedste for dem. Ingen af de unge mænds forældre er skilt, og ingen af de unge mænds forældre beskrives som forældre, der ikke har kunnet tage vare på omsorg for deres børns hverdag, trivsel og skolegang.

Til gengæld stemmer de etnisk danske drenges opvækstforhold med brudte familier, en fraværende far, og for Martins vedkommende faderens egen kriminalitet og hårde opdragelse af sine børn, i allerhøjeste grad overens med den eksisterende forskning på området, der netop indkredser, at for unge i bandegrupperinger er der ofte kun moderen i hjemmet til at varetage opdragelse og omsorg (Alleyne & Wood, 2010, 2012).

Især i den internationale forskning om unge mænd i bandegrupperinger betones ofte fraværet af en faderfigur og en opvækst, hvor moderen har været alene med børnene samt såkaldte hårde opdragelsesmønstre som nogle af de stærkeste faktorer, unge mænd i bandegrupperinger har til fælles (Alleyne & Wood, 2010, 2012; Gaines, 2010). I en dansk kontekst står disse faktorer i en skærende kontrast i forhold til netop de unge mænds egne beretninger om deres opvækst og tilknytning til deres fædre. Både Henry, Saif, Hans, Abdalla og Jesper fortæller entydigt om fædre, der har været der for dem hele deres barndom, og som de føler sig stærkt knyttet til og holder meget af, mens Kurt ikke fortæller så meget om sine forældre. Særligt Abdalla fortæller under interviewforløbet om, hvorledes både hans far og bedstefar er mænd, som han er meget knyttet til og har oplevet som rollemodeller for, hvordan man skal opføre sig som voksen mand. Det er straks sværere for Abdalla at forklare, hvordan han håndterer denne forskel mellem sin far og bedstefars liv på den ene side og Abdallas egen hverdag i en bandegruppering på den anden side. Abdallas far ved, at han er tilknyttet en bandegruppering, og familien har ligeledes gentagne gange oplevet politiet komme uventet om natten og foretage ransagning i hjemmet, mens Abdallas forældre og søskende var hjemme. Abdalla fortæller, at hans far absolut ikke støtter den måde, Abdalla lever sit liv på, men at han altid kan tale med sin far og fortælle, hvordan han har det, og faderen er god til at lytte, også selvom faderen på ingen måde synes, Abdalla gør det rigtige i sin tilværelse ved at være i en bandegruppering, med alt hvad deraf følger af uro, politi, kriminalitet og ransagninger. Abdalla oplever, at hans forældre lever "et ordentligt liv med arbejde og børn", mens Abdalla på ingen måde selv gør det rigtige. Abdalla beskriver, hvorledes disse forskelle opleves konfliktfyldte for ham på en lidt diffus måde, der ofte sætter sig igennem som uro i maven, ængstelse og en bevidsthed om, at

han ikke lever på den korrekte måde, når han ikke holder sig fri af bandegruppering, kriminalitet og tager sin uddannelse, således som hans forældre ønsker.

Netop de vanskelige og pressede opvækstforhold med ustabilitet i forhold til en far gør sig primært gældende for de unge mænd med etnisk dansk baggrund og stemmer i væsentlig grad overens med den eksisterende forskning på området. I beretningerne fra de unge mænd med etnisk dansk baggrund viser enten fraværet eller faderens ustabilitet sig og har om end på meget forskellig vis sat sig igennem hos de unge mænd i form af forskellige oplevelser af støtte og omsorg i barndommen og ungdomsårene. Heroverfor træder de stærkeste faktorer for de unge mænd med etnisk dansk baggrund frem i form af opvækst præget af uro, skilsmisse, flytning til skiftende boligområder og forskellige skoler og manglende tæt kontakt til familien. Både Martin og Daniel beretter om, hvorledes de har lært at klare sig selv meget tidligt i deres barndom og at gå deres egne veje i tilværelsen, uafhængigt af hvad andre synes og mener. Martin oplever, at han kan fortælle sin mor alt, og at hun altid vil støtte ham, men han klarer sig på alle måder selv i sin hverdag og har gjort det altid på samme måde som Daniel. Oskar på 19 år har også boet alene med sin mor og sine søskende og bor fortsat hjemme hos mor, når han ikke sidder fængslet, som han selv udtrykker det. Oskar oplever også at være tæt knyttet til sin mor, mens forholdet til faderen er præget af, at faderen for længe siden har stiftet ny familie, og Oskar kan ikke huske, at han nogensinde har fået hjælp eller støtte af sin far. Han husker, at forældrene skændtes meget og drak meget sammen med deres venner, da han var helt lille, men ellers har han ikke nogen oplevelser af sin far. Det samme gælder for Søren, der nu er 22 år. Han bor alene i egen lejlighed, men fysisk tæt på sin mor, hvor han ofte kommer hjem og spiser aftensmad. Søren flyttede hjemmefra på institution, da han var 16 år, mest fordi han altid skændtes med sin mor. Men de skændtes, fordi "hun var bekymret for ham", fortæller Søren under interviewforløbet. Søren husker, at han gjorde, hvad der passede ham; pjækkede fra skole, røg hash og lavede kriminalitet, og det hjalp ikke, at hans mor sagde, hun var bekymret. Søren har heller ikke kontakt med sin far og omtaler ham slet ikke som en, der har betydning for hans hverdag eller opvækst. Han har været så vant til at være alene med sin mor, og det er altid hans mor, der har hjulpet ham, når han har haft behov for det. Hvorfor de unge mænds fortællinger om deres barndom og opvækstforhold her inddrages og diskuteres, er ikke for at fastholde den eksisterende og dominerende forståelse af, at alt hører til i barndommen så at sige, således som den klassiske udviklingspsykologi ofte argumenterer for.

Opvækstforhold og barndomsliv har naturligvis betydning for de unge mænd, men betydningen er i nærværende sammenhæng koncentreret om, at den enkelte unges egne oplevelser af muligheder, konflikter og dilemmaer kommer i centrum og

medvirker til gennem analyserne af datamaterialet at *begribe*, hvordan oplevelser, erfaringer og hændelser har haft (og fortsat har) betydning for den enkelte unges handlemuligheder i eget liv. Vi er således ikke her ude i et ærinde, der handler om at fastholde klassiske udviklingspsykologiske perspektiver på barndommens udvikling, hvor alvorlige hændelser og traumatiske oplevelser nærmest pr. automatik sætter sig igennem hos den enkelte unge og så gentages af den unge selv livet igennem. Når de unges egne fortællinger om barndom, forhold til forældre og søskende og ungdomsliv inddrages som et tema i analyserne, er det rent faktisk fordi, de unge som medforskere (Mørck, 2015) i forskningsprocessen selv havde meget lange og handlingsmættede fortællinger om forholdet til mor og/eller far, søskende, barndomslivet, vanskeligheder og glæde forbundet til nærhed med for eksempel mor gennem opvæksten.

Dreier (2004) påpeger, hvorledes subjekter kan udvikle såkaldte *restriktive handlemåder*, som kan forstås som en handlemåde, hvor den nuværende oplevelse og erfaring med konfliktuelle forhold i livet tages for givet, og der handles ud fra disse oplevelser.

"En restriktiv handlen, tænkning og emotionalitet udtrykker altså den subjektive rationalitet i en særlig måde at reagere på eksisterende konflikter på: Af angst for konsekvenserne undviges og afværges de, eller søger man at udnytte dem til egen individuel fordel på andres bekostning, i stedet for at overvinde dem" (Dreier, 2004, p. 30).

Martin (ung mand nr. 1) udtrykker denne sammenhæng mellem hans oplevelser og forståelser af sit barndoms- og ungdomsliv, idet han under interviewforløbet peger på, at opvæksten med en far, der "var kriminel" og "forventede, at hans børn foretog kriminelle handlinger for ham", for Martin har medvirket til, at disse forhold og disse handlinger tages for givet og vurderes at være de muligheder, der rent faktisk er til stede i Martins tilværelse. Kun i de perioder, hvor Martin har siddet i fængslet, har der været muligheder til stede for at overvinde netop denne restriktive tænke- og handlemåde, idet en hverdag i fængslet har virket "beroligende" på Martin og åbnet for tanker om nye og andre muligheder, for eksempel et arbejde eller sågar en uddannelse.

At tro på noget eller ikke

Flere af de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk er under interviewforløbene optagede af at fortælle, hvad de tror på, og hvordan de praktiserer deres tro i deres liv. En tro der samtidig også er en del af deres opvækst derhjemme.

Både Henry og Said, som er midt i tyverne, fortæller under interviewforløbene, at deres religiøse tro er en stor del af deres liv. Begge fortæller, at de er troende og praktiserer deres religion, ganske som deres familier har gjort og fortsat gør.

Især for Henry blev hans tro særlig vigtig for ham, mens han har siddet i fængsel.

”Sp: ...Hvordan kunne du mærke det?”

Sv: Jeg begyndte at bede hver dag, og læste meget om min tro.

Sp: På en anden måde end før du kom i fængsel?”

Sv: Ja, helt sikkert, jeg blev rolig af det – og kunne bedre klare dagen derinde...” (Interview med Henry).

Henry fortæller, at netop hans tro og hans måde at håndtere denne på blev meningsfuld for ham i den lange tid, han sad fængslet. Før han blev fængslet, var han ikke særlig optaget af sin tro, men netop i fængslet som en måde at handle på, mens dagene og aftnerne var lange, gav det ham ro og styrke at hente sin tro frem og systematisere sin hverdag i fængslet netop omkring bøn og læsning. Henry er vokset op med sin tro ligesom sin familie og beskriver, at han altid har været troende, dog uden at have tænkt over, hvordan hans tro for alvor kunne give mening og betydning for ham i hans hverdag.

Til gengæld er Henry også meget opmærksom på, at der er nogle modsætninger mellem hans tro og den måde, han lever sit liv på i hverdagen. Denne modsætning beskriver Henry tydeligt under interviewforløbet, som flere adskilte, men samtidige måder at leve på; et liv med sin tro, og et helt andet liv i en bandegruppering, med alt hvad deraf følger. Disse adskilte måder er en færdighed, som Henry har opbygget, mens han har været tilknyttet en bandegruppering, således at han både kan leve sit liv med sin tro og sin familie, og på den anden og samme tid kan være med sin bande og sine venner, der også opleves som meget vigtig for ham. Hans venner i bandegrupperingen er hans ”blodbrødre” og er lige så vigtige for ham som hans familie og hans kæreste og kan derfor ikke adskilles fra hans liv, fortæller Henry ganske roligt under interviewforløbet. Begge dele skal således håndteres i hverdagen, om end de indbyggede modsætninger og konflikter, der er forbundet hermed, og færdigheden, som Henry har udviklet, handler om at lave *skarpt adskilte vægge* mellem de to verdner.

Hans familie og hans tro kender ikke til hans liv i en bandegruppering, og omvendt blander han på ingen måde sin familie og sin tro ind i hverdagen i banden.

Et tilsvarende forhold indkredses hos Saif, som også fortæller, at han er meget bevidst om sin tro og ligeledes udøver den i praksis både alene og sammen med sin familie, som også er troende. Hans egen kone konverterede til Saifs trosretning, da de blev gift, og Saif fortæller, at hun på mange måder lever mere i overensstemmelse med deres tro, end han selv gør. Hun er ligeledes fuldt ud accepteret af hans familie og lever efter de både skrevne og uskrevne regler for kvinder inden for hans trosretning. Saif derimod lever ligesom Henry i to adskilte verdner; på den ene side en verden med familie og hans religion, traditioner og skikke, på den anden side en verden i en bandegruppering, med alt hvad dertil hører. Også Saif håndterer på mange måder denne adskilthed mellem de to verdner på samme måde som Henry, nemlig ved at bruge energi på at holde det adskilt, så de to verdner så at sige ikke mødes. Dog har Saif en ekstra dimension på, der i høj grad handler om, at han har kone og to børn, som han også samtidig skal beskytte og tage vare på. Saif har derfor foretaget nogle handlinger, der kan medvirke til at passe yderligere på sin lille familie, for eksempel at flytte fra det boligområde, hvor han er født og vokset op, og hvor hans bandegruppering hører til, netop for at hans familie er beskyttet, så ingen ved, hvor de bor, og ingen kan finde dem.

Hverken Hans, Kurt, Abdalla eller Jesper er optaget af en særlig trosretning og religion i deres egen hverdag. Alle fire har samme religiøse baggrund, men bruger under interviewforløbet slet ingen tid på at tale om tro og religion, og hvordan denne tro håndteres i hverdagen. Vi får derfor ingen eksplicit viden om, hvilken betydning tro har for de fire unge mænd og ej heller, på hvilke måder tro har haft betydning gennem opvæksten i familien.

De unge mænd med etnisk dansk baggrund er heller ikke optaget af tro og religion i deres tilværelse. Hverken Martin, Daniel, Oskar eller Søren fortæller under interviewforløbene, at de har en eksplicit religiøs overbevisning eller på anden måde er tilknyttet steder, begivenheder eller foreninger, der har en særlig betydning for dem i deres tilværelse. Hvad der især træder frem i datamaterialet for netop de fire unge mænd, er imidlertid en form for tro på sig selv og på, at de nok skal klare sig i tilværelsen, uanset hvad der måtte komme af vanskeligheder, og hvad der har været tidligere af modgang. For Martins vedkommende træder denne tro på sig selv frem i forhold til, at han vedblivende forsøger at finde sin vej i tilværelsen gennem arbejde og uddannelse og gennem sin nærhed med sin mor, som han oplever som sin faste støtte i livet. Martin vil gerne have en uddannelse og under interviewforløbet træder hans ønsker

og håb for hans liv tydeligt frem. Martin er overbevist om, at han nok skal klare en uddannelse med egne evner og hårdt arbejde og med sin mors støtte.

”Sp: Så bliver du den første i din familie, der får en uddannelse?”

Martin: Ja, ja (smiler stort), det skal jeg – det er også først nu, jeg har fundet ud af, hvad jeg gerne vil ik?” (Interview med Martin).

Daniel derimod har en tro på, at han nok skal klare sig, bare han får lov at passe sig selv og være i fred. Han ønsker ikke andet i tilværelsen end netop dette og giver ikke udtryk for forventninger om andre ting i tilværelsen. Daniels tro på sig selv træder især frem under interviewforløbet i hans fortællinger om, at han ikke har brug for andre og helst bare vil klare sig alene. Hverken venner eller familie opleves som afgørende for hans eget liv, udvikling og muligheder, snarere tværtimod.

Det samme gælder for Oskar og Søren. Også de har begge en oplevelse og erfaring med at klare sig selv i tilværelsen – allerhøjest at få hjælp fra deres mødre. Når deres mødre ikke har kunnet gøre mere, som for eksempel Sørens mor, ja så var det ikke, fordi hun ikke gjorde det godt nok, men fordi Søren ikke gjorde, hvad hun sagde, men bare passede sig selv, lavede kriminalitet, pjækkede og røg hash sammen med sine venner. Der er tilsyneladende helt klare årsagsfortællinger hos både Oskar og Søren, der handler om, at det er dem selv, der ikke har gjort det, de skulle, mens deres mødre til gengæld hele tiden har været der for dem og forsøgt at hjælpe dem i deres hverdag, for eksempel med at komme op og i skole, lave lektier og ikke begå kriminalitet. Søren husker mange voldsomme skænderier med sin mor, som ofte endte med, at hun ”gav op” og sagde, at nu måtte han klare sig selv. Men hver gang hjalp hun ham alligevel, husker Søren. Netop disse aspekter af at ”klare sig selv”, som træder frem i datamaterialet hos både Oskar og Søren, ses også hos Martin og Daniel og medvirker til at indkredse, at hvis der er noget, der fører dem gennem deres tilværelse, er det i høj grad en tro på sig selv i forhold til at klare sig. Søren siger det meget specifikt under interviewforløbet, da han forklarer, hvordan han bare har lært at klare sig selv, og hans erfaring er, at det går bedst for ham, hvis han selv ordner tingene.

Ingen af de fire unge mænd med etnisk dansk baggrund har således oplevelser og erfaringer med fra opvæksten om, at andre end deres mødre har støttet dem, samtidig med at de alle fire meget tidligt har lært at klare deres egen tilværelse og ikke oplever at have brug for hjælp eller støtte.

Med afsæt i de unges egne perspektiver og ståsteder i deres tilværelse træder både forskelle og enslydende fortællinger frem om opvækst, støtte og hjælp, eller man-

gel på samme, såvel som betydningen af noget at tro på, enten det er sig selv eller noget uden for sig selv.

Datamaterialet peger på, at for de unge med anden etnisk baggrund er der en række relativt enslydende fortællinger om gode og trygge opvækstforhold, ofte en hel barndom- og ungdomsperiode i det samme boligområde, og oplevelser af, at forældre har støttet skolegang og lektielæsning såvel som haft ønsker for de unge mænds fremtidige uddannelses- og arbejdsliv. Ligeledes peger datamaterialet på, at for de unge med etnisk dansk baggrund er der også en række enslydende, men væsentligt anderledes fortællinger om opvækst med brud og skilsmisser, fædre som der ikke har været en tæt og stabil kontakt til, nogle gange vold, men overvejende en opvækst med en mor, der har klaret hverdagen alene med børnene. Fælles for de unge mænd med etnisk dansk baggrund er også en oplevelse af at være meget tæt knyttet til deres mødre, og fortsat være det, selvom nogle af de unge mænd er trådt ind i voksenlivet, og en enkelt er flyttet hjemmefra. Særligt de unge mænd med etnisk dansk baggrund viser gennem deres perspektiver, hvorledes en opvækst i de såkaldt udsatte boligområder, forældres skilsmisse, fædres kriminalitet samt konflikter mellem forældre (fædre) og børn kan være nogle af overvejelserne fra de unge selv, om hvordan de har oplevet kriminaliteten som en mulig handling i hverdagen allerede i de tidlige ungdomsår, en bevægelse der gav nogle helt særligt muligheder i form af fællesskab med andre unge, der også pjækkede fra skole og tilbragte tiden på gader og stræder, og muligheden for at forbedre sin egen økonomiske situation.

Fælles for alle de unge, der har bidraget med deres perspektiver i dette forskningsprojekt, er imidlertid, at de alle befinder sig i udsatte livsforhold, særligt udsathed, således som den træder frem inden for det *strukturelle perspektiv*, hvor udsathed i forskningsfeltet ofte indkredsnes gennem samfundsmæssige forhold knyttet til opvækst i udsatte boligområder, fattigdom, forældres manglende uddannelse og tilknytning til arbejdsmarked, etnicitet, race og samfundsmæssige socialt ulige livsforhold (Hansen, 2003, 2004; De Graaf et al., 2000; Diprete, 2000; Breen & Goldthorpe, 2001).

De ti unge mænds perspektiver er *ikke* enslydende og identiske, blot fordi der er tale om, at deres respektive perspektiver og ståsteder inddrages, således som Højholt (2005) tidligere har betonet inden for forskning i børns perspektiver i forskningsprocessen. Der er snarere tale om en flerhed af perspektiver inden for den videnskabelige og teoretiske position, der er optaget af subjektets aktive handlen i sin specifikke samfundsmæssige sammenhæng (Holzkamp, 1983, 1998; Dreier, 1979, 2004). Det, der på afgørende vis træder frem, er de måder, hvorpå de unge mænd deltager og indgår i samfundet, og hvordan de unge fra hver deres position (Dreier, 1997) oplever deres muligheder for at handle som et aktivt subjekt i sin specifikke samfundsmæssige hand-

len. Netop heri kan der indkredses nogle nærmest enslydende handlinger, der i høj grad ser ud til at være forbundet til udsatte livsforhold i et strukturelt perspektiv; bevægelser ind i kriminalitet og samvær med andre unge, der begår kriminalitet. Helt afgørende er det at betone, at netop udsathed i et strukturelt perspektiv ofte er karakteriseret ved en række (ulige) forhold i de samfundsmæssige strukturer, som det enkelte barn eller den enkelte unge ofte ingen umiddelbar indflydelse har på, for eksempel at vokse op i bestemte boligområder overfor andre boligområder, at forældrene ikke er tilknyttet arbejdsmarked eller har uddannelse og lever et liv på overførselsindkomst. De handlemuligheder, som de unge synes at råde over i deres opvækst, er imidlertid ganske enslydende; begyndende med småkriminalitet og videre ind i kriminelle grupperinger, som opleves som en udvidelse af rådigheden over egne livsbetingelser.

Hvad der ligeledes træder frem under dette første tema i analyserne, er, at unge mænd med etnisk dansk baggrund, når de vel og mærke er udsatte set i et strukturelt perspektiv tilsyneladende også oplever sig selv som udsatte i et såkaldt individorienteret perspektiv, altså på en række områder, der knytter an til forældres opdragelsespraksis, omsorg eller mangel herpå, støtte til skole og uddannelse samt fritidsliv, og hvor der på en og samme tid er tale om både en overførsel af sociale problemer såvel som risikofaktorer i barndommen, således som Ejrnæs (2005) tidligere har indkredset. I de følgende analyser skal dette uddybes yderligere gennem de unges fortællinger om skolegang, uddannelse og bevægelser ind i bandegrupperinger.

5.2. Tema nr. 2. Skolegang og fritidsaktiviteter, uddannelse og arbejde

Under dette tema sættes fokus på analyserne af de ti unge mænds perspektiver på skolegang, fritidsaktiviteter gennem barndom og ungdom såvel som uddannelse og arbejde.

Fælles for alle ti unge mænd er en oplevelse af, at de ikke har været særligt dygtige rent bogligt i folkeskolen og på forskellig vis ligeledes ikke har været særligt glade for at gå i skole. Ligeledes er deres drømme for fremtiden i forhold til uddannelse og arbejdsliv også præget af oplevelser af begrænsninger, særligt knyttet til forståelser af egne evner og muligheder. Ingen af de unge mænd har under interviewforløbene givet udtryk for drømme eller ønsker om at læse videre og få en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Fælles for de unge mænd er også, at ingen af dem nogensinde har haft et arbejde, hverken fritidsjob eller at de er gået ud af skolen for at få et arbejde. Netop disse fund i datamaterialet viser hen til, at unge mænd i bandegrupperinger træder frem som en udsat gruppe af unge i det danske samfund – særligt set i et uddannelsesmæssigt perspektiv (Hansen, 2003, 2005; Jensen et al., 2012, 2015).

Etniske minoritetsdrengene laver ballade i skolen – eller gør de?

Der er i de unges fortællinger således en lang række historier om at lave ballade i skolen, komme i slåskamp, fordi man "har temperament", at være blevet smidt ud af flere forskellige skoler, også selvom man ikke selv har ønsket dette, og ligeledes en oplevelse af ikke rigtig at kunne se sig selv i selve skoleforløbet, hverken som elever der var stærke rent bogligt eller med en oplevelse af interesse for skoleforløbet.

Dog træder henholdsvis Saif og Henry frem i datamaterialet med nogle lidt anderledes fortællinger om muligheder i forhold til skole, uddannelse og arbejde.

Henry har netop for første gang i sit voksne liv fået job som VVS-installatør efter flere års arbejdsløshed, siden han blev færdiguddannet. Henry fortæller, at han som barn var glad for både skole og fritidsaktiviteter, han passede sin skole og dyrkede meget sport efter skoletid. Da han begyndte at være tilknyttet en bandegruppering formåede han fortsat at fastholde sin skole og efterfølgende en uddannelse som VVS-installatør, som han dog måtte afbryde, da han blev fængslet. Efter fængselsophold genoptog Henry sin uddannelse og gjorde den færdig uden vanskeligheder. Henry fortæller, at det netop ikke var vanskeligt for ham at genoptage sit uddannelsesforløb, da han hele tiden har vidst, at han gerne ville have en uddannelse som håndværker, og hans forældre har støttet ham i dette ønske for hans fremtid. Henry kan slet ikke forestille sig ikke at skulle have en uddannelse, men fortæller, at det har været meget svært i flere år at gå arbejdsløs, når det eneste han gerne ville var at få et arbejde som installatør. Nu har Henry fået arbejde med hjælp fra en mentor, som han er tilknyttet, og han er meget glad for sine fremtidsudsigter.

Også Saif har passet skole og uddannelse gennem hele sin barndom og ungdom og har ligeledes fået en uddannelse, men det er ikke lykkedes for ham at få et arbejde. Saif fortæller, at han ikke oplevede, at han var dygtig i skolen, men at han passede den og gerne ville have en uddannelse med støtte fra sin familie. Han har fået en uddannelse, som han klarede uden de store vanskeligheder, men har ikke fået et arbejde, selvom han har søgt mange jobs og har nu også svært ved at holde fokus på arbejde, da han har så mange bekymringer vedrørende sin familie og sin hverdag for nuværende. Tættere på i fortællingen beretter Saif dog også om konflikter i skolen, hvor han var sammen med andre, der lavede ballade og uro, og at han derfor også skiftede skole, fordi hans forældre synes, han skulle klare sig bedre i skolen.

Herfra deler de unge mænd sig, idet både Hans, Kurt, Martin, Abdalla og Daniel, Oskar, Søren og Jesper har ganske anderledes fortællinger om oplevelser af skole, uddannelse og arbejde.

Lad os gå lidt tættere på ovenstående ved at se nærmere på interviewforløbet med Abdalla (ung mand nr. 5). Abdalla har aldrig oplevet at være god til at gå i skole

og har samtidig altid haft en oplevelse af, at det var "kedeligt". Nærmere i samtalen uddyber Abdalla, at det kedelige handler om, at han ikke rigtig synes, at der var nogen af fagene, han var dygtig til, og selvom han gerne vil have en uddannelse, så er det endnu ikke rigtig blevet til noget. Han har fået sin 9. klasses afgangseksamen og har flere gange tænkt, at han gerne ville tage en HF, men har ikke kunnet koncentrere sig om dette. Abdalla er tilknyttet et socialpædagogisk projekt, som netop skal hjælpe ham med afklaring af skole og uddannelse, men Abdalla er selv meget opmærksom på, at han ikke rigtig kan få fokus på skole og uddannelse, således som han aktuelt lever sit liv. Flere forsøg er gjort med lektielæsning og støtte til at få tilmeldt sig til skole, men Abdalla har svært ved at koncentrere sig. Under interviewforløbet taler vi om Abdallas forældres arbejde og uddannelsessituation, og Abdalla fortæller med både glæde og stolthed, at hans far har en mellemlang videregående uddannelse og er meget dygtig til sit arbejde, mens mor går hjemme og tager vare på familien. Abdallas bedsteforældre kom til Danmark som gæstearbejdere tilbage i 1970'erne, og hans bedstefar har ligeledes altid arbejdet hårdt og tjent sine egne penge. Også bedstefarens arbejdsliv og væremåde fylder Abdalla med stolthed og glæde. Abdalla fortæller, at han var en mand, som alle respekterede, fordi han var god og klog, og Abdalla holdt meget af at gå rundt sammen med sin bedstefar i boligområdet, hvor alle kendte hans bedstefar og hilste på ham med respekt og venlighed.

Netop faderens og bedstefaderens arbejde og uddannelse såvel som deres måde at være på overfor andre er noget, Abdalla er meget opmærksom på, og som vi taler om længe under interviewforløbet. Hverken hans far eller bedstefar har nogensinde været involveret i kriminalitet eller bandegrupperinger, og Abdalla har svært ved at forklare, hvorfor han har bevæget sig denne vej i sine tidlige ungdomsår. Særligt det, at han ikke var god i skolen og havde svært ved at koncentrere sig, kan dog sagtens være en af forklaringerne, fortæller Abdalla. Han er særligt optaget af, at han selv som medlem af en bande, hvor alle kender ham, også oplever respekt omkring hans person. Abdalla kan "komme ind alle steder" og kender alle og "møder respekt omkring sig". Samtidig træder der tydeligt en konflikt frem imellem Abdallas liv og det liv, han kender og respekterer fra sin far og bedstefar. Der er på en eller anden måde en afgrund mellem hans liv og deres måde at håndtere tilværelsen på. En afgrund som vi taler om, og som træder frem i Abdallas fortælling om, hvordan det ligger ham på sinde, at han skal have en uddannelse og klare sig selv i tilværelsen, men at det endnu er for svært for ham at få disse forhold i fokus i hans hverdag. På den ene side vil Abdalla så gerne leve ligesom sin far og bedstefar med arbejde og respekt fra omgivelserne, på den anden side er det som om, Abdalla ikke rigtig kan finde den ro og koncentration, som han ved, han skal bruge for at kunne få en uddannelse og et arbejde.

Både Hans, Kurt og Oskar (unge mænd nr. 4, 7 og 8) som de yngste unge mænd, der har deltaget i forskningsinterviewene i nærværende forskningsprojekt og dermed er dem, der inden for det korteste tidsrum har afsluttet deres skolegang, har ingen positive oplevelser knyttet til deres skolegang. Alle tre fortæller, at de stort set er holdt op med at gå i skole omkring 6. klasse.

For alle tres vedkommende har de også oplevet at være blevet smidt ud af flere skoler, fordi de havde lavet "ballade", og for alle tres vedkommende har de slet ingen oplevelser af at have været gode til noget rent fagligt i deres skoleforløb. Ballade betyder for Hans' vedkommende, at han fortæller, at han har for meget temperament, og at de andre i skolen vidste dette og let kunne drille ham, således at han "gik amok" og derfor ofte kom uheldigt af sted og flere gange har skiftet skole netop af denne grund. For Kurts vedkommende har ballade betydet, at han ofte lavede uro, ikke passede sin skole og ligeledes kom op at slås. Hverken Hans eller Kurt har fået deres afgangseksamen fra folkeskolen og har slet heller ikke fokus på, at dette er vigtigt for dem i deres tilværelse. De har begge været tilknyttet forskellige socialpædagogiske projekter, hvor der især har været fokus på at støtte dem til at få en afgangseksamen, men de har begge været optagede af andre ting og har haft svært ved at holde fokus på undervisning og lektier og ved heller ikke rigtig, hvad de skal bruge det til i deres tilværelse. "Penge kan man altid få", fortæller Kurt under interviewforløbet og understreger derved, at skole og uddannelse ikke nødvendigvis er den eneste mulighed for at tjene penge og klare sig i tilværelsen. Hans fortæller på den anden side, at han ikke vil tage imod nogen af de tilbud, som kommunen siger han skal, hverken uddannelse eller job, og han er derfor irriteret på kommunen over, at de ikke vil hjælpe ham med at få sin egen bolig – det er det eneste, han vil have for nuværende. For Oskars vedkommende er hans fortælling knyttet til at pjække fra skolen, lave ballade med nogle andre drenge, kriminalitet og komme på sikret institution og ikke kunne se nogen som helst mening i at passe skolen, hverken det ene eller det andet sted. Oskar husker også en oplevelse af ikke at kunne koncentrere sig og fortæller, at han nok har "ADHD", uden at han egentligt ved, om dette er blevet udredt og behandlet. Når han nævner dette i denne sammenhæng, er det især, fordi han husker, at han ikke kunne sidde stille i timerne og tit blev skældt ud for det af lærerne. Disse fortællinger fra unge mænd med anden etnisk baggrund er tidligere indkredset af Gilliam (2015), som har fulgt børn i en 6. klasse og har indfanget, hvorledes drenge med anden etnisk baggrund kan befinde sig i en art ond cirkel, hvor negative forventninger fra skolelærere og sociale krav om hård maskulinitet og ballade kan forstærke hinanden. Gilliam peger på, hvorledes hendes ob-

servationsstudier af en 6. klasse¹² har medvirket til at indfange, hvorledes skolelærerne, vel og mærke uden at ville det, ofte oplever etniske minoritetsdrengene som *fagligt svage* set overfor lærernes opfattelser af henholdsvis etnisk danske drenge og piger såvel som etniske minoritetspiger. Gilliam (2015) beskriver en form for mønster heri, idet hun indkredser, hvorledes lærernes undervisning og interaktion med eleverne i klassen medvirkede til at få indflydelse på de etniske minoritetsdrenge og piger oplevelse af skolen.

”På tværs af timerne og lærere er det primært de etnisk danske børn og to af de etniske minoritetspiger, der får ros og positiv respons fra lærerne, mens resten af de etniske minoritetsbørn, og her især drengene, ikke har det rigtige svar, bliver rettet, kritiseret for deres arbejdsindsats og irettesat for deres adfærd” (Gilliam, 2015, p. 356).

Pointen hos Gilliam (2009, 2015) er, at der kan indfanges en sammenhæng mellem de etniske minoritetsdrenge og piger erfaringer med ikke at leve op til skolens krav og drengenes skolemodstand, der foldes ud for eksempel gennem at lave ballade og en fravælgelse af skolens krav.

Yderligere hertil peger Gilliam (2009, 2015) på, hvorledes skolelærerne også opfatter de etniske minoritetsdrengene og piger som børn, der kommer fra hjem, hvor der er en manglende opdragelse eller sociale problemer i hjemmet såvel som såkaldt svage forældre.

”Således forklarer de drengenes ballade med, at deres familier er ressourcetsvage og ikke magter forældreopgaven, at de voksne derhjemme slår eller er ligeglade med dem, og at deres familier har sociale problemer med at få familien til at hænge sammen og få sig selv til at hænge sammen” (Gilliam, 2015, p. 360).

Gilliam (2015) betoner, hvorledes disse udtalelser fra skolelærerne har præg af generaliseringer over kategorierne tosprogede familier, som ofte omtales i bekymrende vendinger, og at kategorien tosproget dreng konnoterer sociale problemer, hvor læreren ser en sammenhæng mellem drengens adfærd i skolen og familiens udsatte livsforhold.

Men ganske centralt er det, at selvom de fleste af de unge med etnisk minoritetsbaggrund, der har deltaget i nærværende forskningsprojekt, bidrager med meget markante fortællinger om oplevelser i skoletiden af at lave ballade og komme i slåskampe,

¹² Gilliam har i sin forskning fulgt en klasse på både 4. og igen på 6. klasses trin gennem i alt 7 måneders feltarbejde (se Gilliam, 2009 for yderligere uddybning af hendes metodiske tilgang).

ikke forstå skolearbejdet og ikke være god til at gå i skole, så er fortællingerne om forældrenes indsats, støtte og betydning væsentlig anderledes end de forståelser, Gilliams (2009, 2015) forskning indkredser knyttet til lærernes forståelser af børnenes forældre. Både Henry, Saif, Hans og Kurt såvel som Abdalla fortæller om forældre, der har støttet og søgt at fastholde dem i skolen, lave lektier og "blive til noget". Ingen af de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund fortæller om forældre, der var ligeglade med drengenes skoletid og uddannelsesmuligheder, eller om forældre, der selv havde så mange problemer, at de ikke magtede at koncentrere sig om deres barns skoleliv. Både Hans' far og Kurts forældre har arbejde og uddannelse og er ikke tilfredse med, at deres sønner ikke går i skole og får en uddannelse, fortæller de begge. Men fra både Hans' og Kurts perspektiv og ståsted i tilværelsen er det ikke umiddelbart det, der giver mening for dem lige nu. De er meget mere optagede af at være på vej og i bevægelse, hvor der er fart og spænding, og hvor der foregår interessante ting.

Netop de unge mænds fortællinger medvirker således til at udfordre forståelserne af, at etniske minoritetsforældre er udsatte og ikke selv magter forældreopgaven, og medvirker i højere grad til at indkredse, at der er noget særligt på spil i skolen, som for de unge mænds vedkommende ikke handler om deres reelle evner, men måske i højere grad viser hen til kategorien af de såkaldt tosprogede børn (Gilliam, 2015) og lærernes forståelser af børnenes hjemlige forhold, der på kompleks vis sætter sig igennem i forhold til drengenes adfærd og forståelser af sig selv i skolen.

Om ikke at være god til at gå i skole

Oskar har ingen kontakt til sin far og fortæller ikke under interviewet, om han ved, hvad hans far laver, eller om han er i arbejde. Oskars mor har ikke arbejde, og han mener ikke, hun har arbejdet, da han var lille. Oskar mener heller ikke, at skole og uddannelse er særlig vigtigt. Han skal nok klare sig uanset hvad og er "god til det", fortæller han. Han har ingen oplevelser af, at det var godt at gå i skole, men han synes ikke, han lavede ballade. Han holdt simpelthen blot op med at gå i skole "på et tidspunkt".

Daniel og Martin (unge mænd nr. 6 og 1) har heller ingen fortællinger om, at det har været godt at gå i skole. Og de har ligeledes begge to oplevelser af, at de relativt tidligt simpelthen holdt op med at passe skolen og havde mere travlt med at lave kriminalitet sammen med venner. Det er uklart gennem interviewene, hvilke indsats der er foretaget med henblik på at støtte de unge mænd til at fastholde skolegang, men til gengæld tydeligt, at hverken Daniel eller Martin på nogen måde har synes, skolen var interessant og relevant for dem. De har ingen oplevelser af at have været gode til noget gennem deres skolegang og har heller ikke haft fritidsinteresser, som de har væ-

ret optagede af. Begge begyndte i 12-13 års alderen at lave kriminalitet, uden at dette på nogen måde var knyttet til en bandegruppering, men foregik derimod alene eller sammen med få venner og bevirkede, at de havde penge og samtidig blev dygtigere og dygtigere til at begå kriminalitet både indbrud, røveri og tyveri.

Daniel, hvis forældre begge har uddannelse og arbejde, fortæller under interviewet, at han aldrig har haft et arbejde i sit liv, hverken fritidsjob eller et fuldtidsjob, selvom han nu er i slutningen af tyverne. Han begyndte at "lave kriminalitet", da han var cirka 12 år gammel og her holdt han stort set også op med at gå i skole og levede sit eget liv isoleret fra sine forældre, der var ved at blive skilt på dette tidspunkt. Daniel fandt hurtigt ud af, at han kunne få mange penge ved at begå kriminalitet, og på en eller anden måde gav det således ingen mening at få afgangseksamen og uddannelse, da han alt andet lige har forsøret sig selv gennem kriminalitet, lige siden han var i de tidlige ungdomsår og slet ingen vanskeligheder har med at få penge. For nuværende under interviewforløbet vil Daniel heller ikke have en uddannelse eller et job, men blot bo i sin egen lejlighed og passe sig selv.

Lidt anderledes ser det ud for Martin, som meget gerne vil have en uddannelse og arbejde med unge, som selv har haft det svært. Martin vil, såfremt han får sin uddannelse, være den første i sin familie, som får en uddannelse, idet hverken hans forældre eller søskende har uddannelse eller arbejde. Men også Martin fortæller, at han har haft svært ved at koncentrere sig om skole og uddannelse og stort set ikke har passet sin skole gennem sin tidlige ungdom. Hver gang Martin har siddet i fængsel, har han fået fokus på betydningen af skole og uddannelse og arbejde, men når han er kommet ud af fængslet igen, er det ikke lykkedes ham at holde dette fokus, om end han fortæller, at det hele tiden har været hans ønske at klare sig godt i sin tilværelse.

Martin har en oplevelse af, at hans mor har støttet ham altid, både i forhold til at passe sin skole og få en uddannelse, men at hans egen tilværelse har været alt for kaotisk til, at han har kunnet koncentrere sig. En stor støtte for ham for nuværende er, at han fortsat kan bo hjemme, mens han nu skal til at tage en uddannelse, og det er han rigtig glad for.

Jesper og Søren (unge mænd nr. 9 og 10) har begge afsluttet 9. klasses afgangseksamen. Jesper fortæller, at hans mor altid har støttet ham gennem hans skoletid og sørget for, at han passede skolen og lavede sine lektier. Jesper har dog ingen oplevelser af at være god til noget i skolen, måske nogle enkelte fag, men ikke noget særligt og heller ingen oplevelser af, at han skulle noget bestemt med sin skolegang. Jesper er hverken i uddannelsesforløb eller arbejde nu. Han har haft påbegyndt en ungdomsuddannelse, men den er afbrudt, da han synes, han har for travlt. Jesper ved godt, at hans forældre synes, han skal tage en uddannelse og få et arbejde, især hans far presser på.

Jespers far har altid haft arbejde, fortæller Jesper, men Jesper ved ikke rigtig, hvad han vil og synes, "der sker for meget" i hans dagligdag.

Søren har heller ingen fortælling om at have klaret sig godt i skolen. Også her var der i tidlig alder fravær fra skolen og ikke nogen fag, som rigtig havde Sørens interesse. Tiden gik mest med at hænge ud med andre drenge, lave ballade og kriminalitet og ryge hash. Søren husker, at han altid skændtes med sin mor om morgenen, når hun prøvede at vække ham, og at hun fik sværere og sværere ved det, jo ældre han blev. Søren flyttede hjemmefra på døgninstitution, og det var nok "derfor, han fik afsluttet 9. klasse", som han fortæller. Søren fik også af pædagogerne hjælp til at komme i gang med en ungdomsuddannelse, men det blev til flere, fordi han ikke kunne passet det og hele tiden blev smidt ud, fordi han havde for meget fravær. Søren husker ikke, han lavede ballade i de sammenhænge, men at han ofte sad og sov i timerne, fordi han var træt. Søren husker også, at pædagogerne blev ved med at presse på, for at han skulle tage en uddannelse eller et arbejde, men at han ikke rigtig "gad noget af det". Gjorde det blot, "fordi han skulle". Først nu, hvor Søren er blevet 22 år, er han begyndt at tænke, at han gerne vil være håndværker, særligt vil han gerne være elektriker, og han er blevet tilknyttet et projekt, hvor hans kontaktperson er rigtig god til at hjælpe ham med at finde en læreplads – også selvom Søren ikke har en ren straffeattest, og lærepladsen endnu ikke er fundet.

I et bredt vue hen over alle de ti unge mænds fortællinger om skolegang og uddannelse ses meget tydeligt oplevelser og erfaringer med skolen som noget, de unge mænd ikke rigtig kunne finde mening med og heller ikke havde en oplevelse af at være dygtige til. For de unge med etnisk dansk baggrund stemmer disse fortællinger om manglende mening med skolen, tidlig debut med pjækkeri, ballade og begyndende kriminalitet i væsentlig grad overens med eksisterende dansk forskning på området knyttet til unge med kriminalitetsadfærd (Rasmussen, 2010). Inden for den eksisterende danske forskning i kriminalitet ses en indkredsning af skolens manglende mening og betydning for de unge, manglende tilknytning til fritidsaktiviteter og manglende støtte i hjemmet som nogle af de mest markante årsagsforklaringer på, hvorfor unge mænd bevæger sig ud i kriminalitetsadfærd. Til gengæld ses andre fortællinger hos de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk, idet de alle seks har oplevelser og erfaringer med forældre, der har støttet og fastholdt skolegang, også selvom de unge mænd har syntes, at skolen ikke rigtig gav mening for dem. For to af de unge mænd, der i dag er 25 år, henholdsvis Henry og Saif, der begge har gennemført videregående uddannelse, forklares netop dette med forældrenes støtte til deres skole- og uddannelsesforløb – og for Henrys vedkommende også med en drøm om at få sin egen virksomhed en dag. Men desuagtet har de alligevel alle seks en fortælling om, at det var

svært at finde mening med skolen, og flere af dem har måttet skifte skole på grund af ballade og uro.

De unges perspektiver på skole og uddannelse såvel som fremtidsplaner i relation til arbejde falder i høj grad i tråd med tidligere dansk forskning af både daginstitutioner og skole, hvor både køn, klasse og etnicitet fastholdes som centrale forhold, der både kalder på (uddannelses)pædagogiske udfordringer, men også medvirker til at indkredse, hvordan de unge selv har erfaret deres egen skoletid (Palludan, 2005; Gilliam, 2009; Bundgaard & Gulløv, 2008; Andersen, 2005). Gilliam (2009) har blandt andet indkredset, hvorledes børn i en folkeskoleklasse opdeler skolen i en gruppe af danskere og en gruppe, som børnene kalder indvandrere, udlændinge, perkere, arabere eller muslimer, og belyser, hvorledes disse to grupper så at sige står i et modsætningsforhold til hinanden. Modsetningsforholdet ses især i forståelsen af, at det er de etniske minoritetsbørn, der beskrives som dem, der laver ballade, mens de danske elever er dem, der opfører sig efter skolens og pædagogikkens idealer.

Selvom de fleste af de unge mænd, der har bidraget i nærværende forskningsprojekt, har gennemført folkeskolen, for Kurts og Hans vedkommende dog endnu ikke afsluttet den med en eksamen, så er det til gengæld som om, det herfra bliver vanskeligt at komme videre rent uddannelsesmæssigt. Netop mellem folkeskolens afslutning og forløbet videre ind i ungdomsuddannelse og/eller arbejde er der tilsyneladende et form for gab, en art *mellempæriode*, hvor de unge mænd har vanskeligt ved at komme videre. Dette gab eller denne mellempæriode finder tydeligst en forklaring hos de tre unge mænd, henholdsvis Hans, Kurt og Jesper, som alle er under 20 år ved interviewtidspunktet og derfor aktuelt befinder sig i denne mellempæriode. Netop i denne aldersperiode for disse unge mænd leves hverdagen i de forskellige bandegrupperinger og tager al deres tid, både fysisk og tilsyneladende også psykisk. Jesper kan slet ikke koncentrere sig om at tænke på en uddannelse, mens Kurt fortæller, at han blot siger ja til at afslutte 9. klasse for at slippe for at afsone en dom på sikret institution. Hans kan heller ikke koncentrere sig, livet kører meget stærkt, og han er mest optaget af ikke at gå glip af noget, samtidig med at han heller ikke har noget sted at bo. Dette gælder imidlertid ikke kun for de unge med etnisk minoritetsbaggrund, men også for Oskar, som er 19 år med etnisk dansk baggrund, som heller ikke har fået afsluttet 9. klasses afgangseksamen. Fra Oskars specifikke stædet og position giver det slet ingen mening at beskæftige sig med uddannelse og arbejde. Under interviewforløbet er det som om, han synes det er ganske betydningsløst at forholde sig til dette. Der er så meget andet, der er vigtigt lige nu, og Oskar har ingen planer fremadrettet.

Dette gab eller denne mellempæriode mellem afslutning af folkeskole og påbegyndelse på uddannelse og/eller arbejdsliv ser ud til at handle om, særligt for de fire

unge mænd der endnu ikke er fyldt 20 år, at netop det, der optager dem i deres liv lige nu, fylder meget mere end fremtidsplaner knyttet til et arbejdsliv. Det er også i denne periode, de alle fire unge mænd på forskellig vis har siddet fængslet, enten på sikret institution, hvis de var under 18 år, eller i fængsel, for nogle af dem ad flere omgange, og selvom der var skoletilbud i disse institutionelle sammenhænge, så var fokus ikke på undervisning og læring, men derimod på at komme ud igen og leve sit liv sammen med de andre venner, med alt hvad det indebærer.

5.3. Tema nr. 3. Veje ind i en bande og hverdagen i en bande – en livsfortælling

De ti unge mænd har alle det til fælles, at de i en alder af 12-13 år begyndte at begå forskellige former for kriminalitet. En markant forskel mellem de unge mænd i data-materialet viser sig dog især mellem de unge mænd med etnisk dansk baggrund på den ene side og de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk på den anden side set i relation til årsagerne til at bevæge sig ind i en bandegruppering – og hvorfor de unge vælger at blive eller forlade en bandegruppering. En tilsvarende forskel, som også blev indkredset i relation til de unges oplevelser og perspektiver på deres egen barndom og opvækst, og en forskel, der også trådte frem i forhold de unges oplevelser af støtte hjemmefra til skolegang og uddannelse. Hvorfor disse forskelle træder frem på flere områder af de unge mænds liv mellem henholdsvis unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund og etnisk dansk baggrund, netop i udforskning af unge mænd i bandegrupperinger er relevant at udforske yderligere. Først og fremmest viser de unge mænds fortællinger, hvor forskellige deres opvækst- og skolebetingelser er fra et førstestepersonsperspektiv (Holzkamp, 1998; Dreier, 2004). Væsentligt er det her ikke at for-tabe sig i overvejelser om den ene gruppe overfor den anden gruppe, idet netop de unge mænds perspektiver og forståelser på deres barndom og skoleliv netop er deres perspektiver fra deres specifikke position og ståsted i livet. At forske i og sammen med børn og unge fra et indefra-perspektiv, således som Kousholt (2005) har præciseret dette, betyder ikke, at alle børn og unge oplever det samme, har samme muligheder, betingelser og udfordringer, men netop at der er en flerhed af perspektiver på børn og unges egne oplevelser af livsforhold, opvækstbetingelser og vanskeligheder. At ind-drage børn og unges egne perspektiver i forskning er tidligere blevet drøftet (se kapitel 3 og 4) og er ligeledes ganske omdiskuteret i forskningsfeltet.

Afgørende er imidlertid også, at børn og unges liv er tæt forbundet med historiske, politiske og sociale forhold i det aktuelle samfund, en forbundethed der både ud-gør betingelser og muligheder for det enkelte barn eller den enkelte unge. Indefra-perspektivet på børn og unges liv, det der her præsenteres som de unges stemmer, kan

bidrage til at åbne for nye forståelser af, hvordan unge udsatte mænd håndtere deres opvækst og hverdagsliv, og hvordan dilemmaer og vanskelige sammenhænge også samtidig er tæt forbundet til samfundets velfærdsinstitutioner og de aktuelle sociale og politiske forståelser og tiltag på børne- og ungeområdet. Centralt er det, som Hede-gaard (2003) har betonet, at der i forskningen gives tilstrækkelig plads til at medtænke barnets eller den unges egne handlinger og deltagelse i at udvikle og producere sine livsbetingelser, og at der skabes mulighed for at medtænke, hvorledes barnet eller den unge påvirkes af forskellige normer og værdier i sin tilværelse på forskellige tider og igennem deltagelse i forskellige sociale praksisser.

Når dette betones her, er det fordi, at det samtidig også er væsentligt at indfange, at der på trods af eller måske netop fordi en flerhed af stemmer inddrages, så er der også muligheder for at udvikle en viden om børn og unge i udsatte livsforhold, der nok ikke kan generaliseres, men dog kan medvirke til at indkredse særlige problemkomplekser, dilemmaer og udfordringer, som knytter an til udsatte unge mænd, der befinder sig i sociale nødsituationer (Mathiesen, 1999), og dermed også kan åbne mulighed for (videre)udvikling af pædagogiske og socialpædagogiske indsatser. Fordi der i denne sammenhæng er ti unge mænd, der bidrager med deres fortællinger, får vi naturligvis ikke viden om, at således ser verden ud for alle de unge mænd, der befinder sig i eller omkring en bandegruppering. Denne metodiske problemstilling er tidligere belyst i kapitel 4 og skal som sådan ikke rejses igen, men kan derimod for nuværende tidspunkt i analysen imidlertid medvirke til at indfange, at de unge mænd også har noget til fælles i deres fortællinger om deres liv, og at dette fælles i høj grad sætter sig igennem som muligheder for at handle i og med de samfundsmæssige tilrettelagte strukturer. Man kan på mange måder sige, at for nuværende i analysemateriale, hvor de første to temaer er blevet præsenteret, og det tredje om de unges bevægelser ind i bandegrupperinger skal introduceres, så er det væsentligt at betone, at den vinkel, som Højholt (2005) har peget på med anvendelsen af begrebet dialektisk struktur, i denne sammenhæng medvirker til at belyse, hvordan de sociale strukturer i samfundet på en og samme tid er både betingelser og muligheder for (i dette tilfælde) de unge mænd. Flere af de unge mænd har for eksempel netop det til fælles, at de er vokset op i de såkaldt særligt udsatte boligområder,¹³ som i nærværende sammenhæng ansues som en særligt samfundsmæssig tilrettelagt struktur, der viser hen til en *boligmæssig segregation*, der helt konkret betyder, at mennesker bliver nødt til at bo dér, hvor de får anvist

¹³ Se tidligere fodnote om definitionen af de såkaldt særlige udsatte boligområder. Men se evt. også Jensen et al., 2012, 2015, der med afsæt i Waquants (2010) bysociologiske studier diskuterer de såkaldt særligt udsatte boligområder og udviklingen af disse boligområder i en dansk sammenhæng.

en bolig, og økonomisk har mulighed for at betale husleje (se også Jensen et al., 2012, 2015 for diskussionen om de såkaldt udsatte boligområder). En samfundsmæssig tilrettelagt struktur er naturligvis ikke fastlagt og uforanderlig, således som også Højholt (2005) har påpeget. Strukturerne er udviklet gennem menneskers deltagelse i og med hinanden og er hele tiden under udvikling og forandring. Hvordan de unge håndterer netop det vilkår, at de er vokset op i de særligt udsatte boligområder, er naturligvis både individuelt, men rummer også nogle fællestræk, som vi i det følgende skal se nærmere på – særligt i forhold til de unge mænds fortællinger og deres bevægelser ind i bandegrupperinger.

Unge mænd med etnisk dansk baggrund

Analyserne af datamaterialet peger på, at de unge mænd med etnisk dansk baggrund tilsyneladende træder ind i kriminalitet i tidlig alder, uden at dette nødvendigvis er forbundet med en tilknytning til en bandegruppering, men i højere grad handler om selve det forhold at begå kriminalitet og mulighederne for økonomisk eller anden gevinst i den sammenhæng. Samtidig indikerer datamaterialet, at dette ser ganske anderledes ud for de unge med anden etnisk baggrund end dansk, som tilsyneladende først er i en eller anden form for gruppering, der hænger ud på gaden sammen, og derfra bevæger sig ind i den bande, der tilhører det lokale boligområde, enten gennem ældre brødre og/eller ældre venner, de kender til. Det at begå kriminalitet i forskellige former ser ud til at være sekundært i denne sammenhæng, mens vennegruppen, samværet og lokalområdet, hvor man er vokset op og har levet sin barndom, er det primære for de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk. Det er absolut ikke ny viden i den internationale forskning, knyttet til unge i bandegrupperinger, at netop det lokale boligområde så at sige kan danne bagtæppe for bevægelser ind i den lokalt forankrede bandegruppering – og ligeledes kan danne grundlag for en vedvarende tilknytning til denne gruppering i det lokale boligområde (Del Carmen, 2009; Esbensen & Carson, 2012). Del Carmen (2009) belyser for eksempel gennem interview med unge i en lokal forankret bandegruppering, at de unge hænger ud sammen (min oversættelse fra engelsk) og bruger meget tid på at snakke sammen i hverdagen, på gader og stræder, om hvad de lavede i går, spiller fodbold sammen, eller blot kører rundt i deres biler i lokalområdet. Til gengæld viser Prowse (2012), at ikke kun det lokale boligområde har betydning, idet der også findes unge mænd, som bevæger sig på tværs af by- og boligområder for at deltage i en bandegruppering på kortere eller længere sigt. Der er således grundlag for at indkredse, at der er nuancer og personligt begrundede forskelle i, hvorfor unge mænd bevæger sig ind i en bandegruppering.

Lad os se nærmere på disse forskelle mellem de unge mænd med afsæt først i Martin, Daniel, Oskar og Søren, som er de unge mænd med etnisk dansk baggrund, som har deltaget i forskningsprojektet.

Martin fortæller, at det nærmest skete helt automatisk, at han begik kriminalitet. Han nævner forskellige former for tyveri og hæleri, som var det, der foregik for ham i begyndelsen. Han begik kriminalitet sammen med sine brødre og nogle venner, og i flere perioder også for sin far. Han mener selv, han var cirka 13 år, da han begyndte at lave kriminalitet, så vidt han kan huske. Flere af hans ældre brødre havde begået kriminalitet, og det samme havde Martins far, som ligeledes ville, at hans børn skulle begå kriminalitet for ham. Dette gjorde Martin, og undervejs blev han tilknyttet en bande-gruppering, som han dog ikke fortæller, at han havde noget særligt forhold til, og han har ligeledes skiftet til andre bande-grupperinger gennem årene, afhængigt af hvad han synes han kunne bruge disse grupperinger til. Martins afsæt for tilknytning til en bande-gruppering, uanset hvilken det måtte være, var de muligheder, der var for at kunne begå kriminalitet og samtidig også muligheden for forskellige former for beskyttelse, afhængigt af hvad han nu synes han havde brug for. Det betyder konkret, at Martin også har bevæget sig på tværs af bygrænser til forskellige bande-grupperinger og altså ikke kun været tilknyttet en gruppering i hans eget boligområde. På mange måder viser interviewforløbet med Martin, at de forskellige bande-grupperinger og hans deltagelse heri har været meget afhængig af, hvad han lige nu synes, han kunne få ud af det, og når det ikke var tilfredsstillende, forlod han det og bevægede sig af sted på egen hånd. Forskellige bande-grupperinger har givet forskellige muligheder for kriminalitet, beskyttelse og samvær med andre, og når disse muligheder synes opbrugt, har Martin bevæget sig videre til en anden gruppering.

Daniel husker, at han var cirka 12 år, da han begyndte at lave kriminalitet sammen med en kammerat og oplevede, hvor "let det var at skaffe penge og ting". Hans familie vidste ikke noget om dette, fortæller han, og Daniel levede det meste af sin ungdom på denne måde, enten ved at lave kriminalitet alene eller sammen med en ven. Daniel har også været tilknyttet forskellige grupperinger, uden at han dog på nogen måde synes, at det er særlig interessant eller relevant for ham. Daniel klarer sig alene i sin tilværelse, og det samme gælder for hans kriminalitet. Han er ikke optaget af, hvor han hører til, og hvad de forskellige grupperinger står for, eller hvem de er uvenner med, men er optaget af sin egen tilværelse, og hvordan han kan klare sig selv i livet. Daniel har således bevæget sig ind i en bande-gruppering og ud af den igen – tilsyneladende uden vanskeligheder. Daniel lægger under interviewet vægt på, at han er en god kammerat og en man kan stole på, men han er ikke særlig optaget af, hvordan andre er, og hvad en bande-gruppering eventuelt kan hjælpe ham med. Daniel bevæger

sig tilsyneladende ubesværet rundt mellem mange forskellige sammenhænge og passer først og fremmest sig selv. Fra Daniels perspektiv og ståsted er det ikke særlig interessant, hvad de forskellige bandegrupperinger foretager sig, og han giver slet ingen opmærksomhed på, om bandegrupperinger hører til i den ene eller den anden bydel, hvad grupperingerne indbyrdes er i konflikt omkring eller hvorfor. Daniel har venner på tværs alle steder og befinder sig kun i de forskellige grupperinger periodisk, fordi han er venner med nogle, eller de laver kriminalitet sammen.

Oskar på 19 år har allerede siddet fængslet for en række kriminelle forhold. Han startede ligeledes tidligt med at begå kriminalitet, især tyveri, sammen med nogle af de klassekammerater, som også pjækkede fra skolen, og derfra tog det fart. Der er ikke det Oskar ikke har prøvet, fortæller han, uden at jeg dog under interviewet spørger dybere ind til denne udtalelse, men Oskar fortæller dog, at han først begyndte at bevæge sig ind i en bandegruppering, da han var cirka 15 år, og det mest handlede om, at der var det også "spændende at være". Oskar har siden da bevæget sig rundt til en anden bandegruppering, fordi han synes, der var lidt bedre, og han kendte nogle der, som var hans gode venner. Det var ikke noget problem for Oskar at skifte fra den ene bandegruppering til den anden fortæller han, da han har gode venner flere steder.

Søren, som i dag er 22 år, har ligeledes bevæget sig mellem forskellige grupperinger periodisk, fordi de laver kriminalitet sammen, og nogle af dem er han gode venner med. Også Sørens bevægelse ind i en bandegruppering handlede om, at han lavede en masse kriminalitet sammen med nogle andre, og derfra var det nemt at følge vejen ind i en bandegruppering. Søren bruger slet ikke tid på at fortælle om, hvad der er vigtigt ved at være i en bande, derimod taler vi længe om de tidlige år, hvor han havde meget fravær fra skolen, røg meget hash og lavede meget kriminalitet. Søren har også siddet fængslet flere gange, men er for nu meget optaget af, at han gerne vil have en uddannelse og et arbejde. Søren mener ikke, at det er vanskeligt for ham fortsat at være venner med flere fra det såkaldte bandemiljø, selvom han nu skal starte på uddannelse, hvis alt går som han gerne vil. Nogle af dem er hans gode venner, og Søren skal nok klare sig selv, mener han.

Unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund – om venskab for livet

Et noget andet billede tegner sig for de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk, idet de i højere grad taler om, at være sammen med deres *bedste venner* og høre sammen med dem i en form for "*broderskab*", mens kriminaliteten tilsyneladende er noget mere sekundært og især er startet med afsæt i forskellige former for hærværk i lokalområderne. Saif fortæller, at der ikke var langt fra, at når de stod og hang sammen på gadehjørner og i butikcentre og kedede sig, så var det nemt at kaste den første sten

gennem en butiksrude. Især Saif åbner for nogle vinkler, som er bemærkelsesværdige i forståelsen af unge mænds veje ind i bandegrupperinger. En af vinklerne, som Saif fortæller under interviewforløbet, er, at unge mænd med anden etnisk baggrund ikke mødes hjemme hos hinanden efter skole og om aftenen og i weekenderne. De mødes på gadehjørner og i butikcentre og sidder ikke hjemme hos hinanden ligesom "danskerne". Under interviewforløbet får jeg ikke spurgt ind til, hvorfor det er således, da Saif videre fortæller, at vennerne ofte står og keder sig sammen i flok og heller ikke rigtig har nogen steder at gå hen og være. Jeg spørger ind til fritidsaktiviteter og ungdomsklubber, men som Saif forklarer mig, så lukker de jo på bestemte tidspunkter om aftenen, og derfra er der ingen steder at gå hen. I forlængelse heraf fortæller Saif ligeledes, at han kan huske, at han har prøvet at komme ind mange steder, men uden held. Han kan tælle på en hånd de gange, det er lykkedes at komme ind på et diskotek eller en bar, da han blev lidt ældre.

"De lukker ikke sådan nogen som os ind, heller ikke selvom vi blot kommer to eller tre sammen", fortæller Saif under interviewforløbet. Han har flere gange prøvet at komme ind på barer og diskoteker, enten en hel flok eller bare to-tre venner, men hver gang har de fået at vide, at de for eksempel ikke har den korrekte påklædning på eller lignende, som Saif godt ved bare er en "undskyldning for ikke at lukke dem ind". Netop disse vinkler, henholdsvis at det ikke er muligt at mødes hjemme hos hinanden, og heller ikke opleves som muligt at komme ind på barer og diskoteker, er for Saif to afgørende faktorer for, hvorfor de unge mænd er på gaden i deres lokalområde og er sammen om at stå og kede sig netop i den alder, hvor lysten til at feste, drikke og møde piger begynder at tage form.

En meget stor del af interviewforløbet med Saif kommer faktisk til at handle om netop disse vinkler på veje ind i en bandegruppering; oplevelsen som han tydeligt kan huske af ikke at have nogen steder at være sammen med sine venner, og oplevelsen af ikke at kunne komme til deltagelse i et ungdomsliv med fester, at drikke og møde piger – noget der dengang følte som meget vigtigt for ham. På trods af, at Saif nu er midt i tyverne og har fået kone og børn og uddannelse, er hans opmærksomhed og erindring om netop disse forhold meget tæt på ham. Han bruger ikke begreber som racisme eller diskriminering rettet mod etnisk minoriteter, men er meget bevidst om, at der er ham og hans venner, som ser ud på en særlig måde og derfor bliver udelukket, mens der er andre "danskere", som ser anderledes ud og derfor kan komme ind i de eftertragtede fællesskaber, som tilbydes til ungdommen i det danske samfund.

Bemærkelsesværdigt er også, at i netop denne tidsperiode, hvor både Saif og Henry er i deres begyndende ungdom, mister de også begge interessen for deres sport og fritidsaktiviteter, som de ellers begge giver udtryk for, at de har dyrket hele deres

barndomsliv med stor glæde og energi. Som Henry fortæller, hænger intensiv boksetræning ikke sammen med at hænge ud med venner og drikke. Bevægelserne ind i en bandegruppering fortæles ikke som en lineær bevægelse frem mod noget bestemt, men handler mere om at være en løs gruppe af venner, der hænger ud sammen, og på et eller andet (ubestemt) tidspunkt bevæger gruppen sig ind i den tilsyneladende allerede eksisterende bandegruppering i boligområdet, hvor både ældre brødre og ældre fætre ligeledes færdes.

Det ser således ud til, at man som ung mand i 13 års alderen ved, at der eksisterer en bandegruppering i ens eget boligområde og har måske også kendskab til, hvilke ældre brødre og ældre venner der er medlemmer af bandegrupperingen, og derfra åbnes dørene ind til et fællesskab, hvor man kan være og samtidig få mulighed for at være sammen med sine venner, feste, drikke og møde piger.

Henry gør mig under interviewforløbet opmærksom på, at "det med kriminaliteten ikke er særlig vigtig". Vennerne og broderskabet er til gengæld det vigtigste for netop de unge med anden etnisk baggrund og har været deres veje ind i forskellige bandegrupperinger i de lokale boligområder:

"Henry: ... Altså, du tager helt fejl... det handler ikke om kriminalitet

Interviewer: Nå ok ok, hvad tænker du så, det handler om?

Henry: Jamen det er jo ens bedste venner. Vi har jo gået i børnehave og skole sammen og kendt hinanden altid. Så ja, det er et broderskab, forstår du?

Interviewer: Ja, det tror jeg, at jeg forstår..." (Interview med Henry).

Også Hans, som endnu er ganske ung, fortæller om netop betydningen af at være venner og være der for hinanden, uanset hvad der sker. Man skal altid stille op for hinanden, selvom det forbliver lidt uklart, hvad det er, man egentlig skal stille op til. Det samme gælder for Kurt, som dog ikke fortæller så meget under interviewforløbet om netop dette. Han beretter blot om, at det handler om venskabets betydning, som "går foran alt andet". Det samme gælder for Jespers fortælling, hvor netop venskaberne og samværet med vennerne er det allervigtigste. Men ikke tilfældige venner, det skal være venner, som er i den samme bandegruppering, og som man altid har været sammen med.

Abdalla, Saif og Henry, som jo alle tre er kommet op i tyverne, er mere specifikke om, hvad broderskab og venskab betyder under interviewforløbene med dem. Man er sammen med sine venner, som man har kendt hele sit liv og er vokset op sammen med, har gået i daginstitution og skole med og tilbragt al sin fritid sammen med. Disse barndomsvenner er de samme, som er fulgt med ind i en bandegruppering, og denne

bandegruppering hører til i det selvsamme lokalområde, hvor man er født og vokset op. Der er således både et stærkt barndoms -og livsvenskab såvel som et lokalt forankret tilhørsforhold, der er afgørende for oplevelsen af at høre til i en bandegruppering, og tilsyneladende ikke specielt en optagethed af kriminalitet og kriminelle handlinger, som afgør de unge mænds overvejelser i forhold til at være i en bandegruppering.

De unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk handler således tilsyneladende ikke alene og/eller på tværs af forskellige by- og boligområder, således som datamaterialet indikerer i forhold til de unge mænd med etnisk dansk baggrund. Der er ingen af de unge mænd med anden etnisk baggrund i datamaterialet, der fortæller om at bevæge sig uden for eget lokale boligområde og tilknytte sig en bandegruppering et andet sted på landkortet. Ligeledes har flere af de unge mænd med anden etnisk baggrund også storebrødre, ældre venner og fætre, som er tilknyttet den selvsamme bandegruppering, og netop dette har også været en vej ind i den lokale bandegruppering.

For de unge mænd med etnisk dansk baggrund har deres bevægelser ind i bandegrupperinger, virket nærmest tilfældig og vilkårlig, og i højere grad forbundet til kriminalitetsadfærd, end et egentligt ønske om at tilhøre en bestemt gruppering. Hverken Martin, Daniel, Oskar eller Søren gør særligt meget ud af at fortælle om venskaber siden barndommen eller stærke følelser for et særligt boligområde, de er vokset op i. Snarere tværtimod er det tilsyneladende muligt at gå ind i en bandegruppering, og når den ikke lever op til forventningerne, så kan man forlade den igen. Martin har prøvet netop dette og fortæller om det undervejs i interviewforløbet. Jordan har flere gange "brændt under ham" i netop den sammenhæng, fordi nogle blev sure over, at han forlod grupperingen og gik til en anden, hvor han forventede at få et bedre tilbud, også selvom han "skulle tage bus og tog langvejs".

Netop også Martin er den eneste af de unge mænd i forskningsprojektet, som har prøvet at få hjælp til at komme ud af en bandegruppering gennem regeringens exitprogram i en periode, hvor alle var efter ham, og han havde brug for hjælp til at komme væk "fra det hele". Men Martins oplevelse af dette forløb var, at det kunne han slet ikke bruge til noget. Det ville tage alt for lang tid, og han havde brug for hjælp netop her og nu, fordi der var nogle efter ham. Så selvom Martin havde samtaler med fagpersoner i forbindelse med exitprogrammet, så følte han ikke, at det blev taget tilstrækkeligt alvorligt, og slet ikke at der kunne handles så hurtigt, som han mente, der var brug for, og valgte derfor at klare sig selv og selv ordne sine problemer. Det har konkret betydet, at Martin har levet rundt omkring og hele tiden i en periode været i bevægelse, fordi den bandegruppering, han valgte at forlade, var "efter ham". Det var en stressende tid for Martin, fortæller han, samtidig med at han udtrykker en mistro over for

systemets måde at hjælpe på. Martin endte med at klare sagen selv og tage konsekvensen af, at han ikke synes, han kunne få tilstrækkelig hjælp i det tempo, han mente var nødvendigt:

"Interviewer: Hvordan klarede du det selv?"

Martin: Ja, jeg gik under jorden... boede forskellige steder, men gik slet ikke ud på gaden. Hverken om dagen eller om natten. Blev bare dér.

Interviewer: Hvordan fandt du ud af, at du nu kunne gå på gaden igen?"

Martin: Det var der nogen, der fortalte mig, og så kunne jeg være ude igen. SÅ var det slut ikk?" (Interview med Martin).

Søren har også bevæget sig rundt mellem forskellige bandegrupperinger, men har ikke en oplevelse af, at det har været vanskeligt for ham. Han kender nogle det ene sted og nogle det andet sted, og der, hvor der var muligheder for ham, bevægede han sig hen, når han havde lyst.

Både Martin, Daniel, Oskar og Søren's fortællinger om bevægelser rundt om, i og på vej i forskellige bandegrupperinger medvirker også samtidig til at indkredse, at der er flere og samtidige måder at være tilknyttet en bandegruppering på – det er således ikke sådan, at enten er man i en bandegruppering, eller også er man ikke. Det er tilsyneladende muligt at være løst tilknyttet med afsæt i vurderinger af, hvad der kan betale sig for en selv og for den pågældende bandegruppering, uden at man på nogen måde oplever, at dette er for resten af livet. Det ser i højere grad ud til, at netop de kriminelle aspekter her er i særlig fokus. Hvad man gensidigt kan bruge hinanden til med henblik på at opnå belønning gennem kriminelle handlinger, og i det øjeblik man ikke synes, man kan bruge hinanden mere til dette, eller hellere vil tilslutte sig en anden gruppering, forlades gruppen. Daniels fortællinger om sit tidlige ungdoms- og voksenliv medvirker til at underbygge disse antagelser, idet han netop ikke oplever, at han på noget tidspunkt har tilhørt en særlig bandegruppering, og ej heller har haft interesse heri. Han fortæller om at have bevæget sig alene med afsæt i sig selv og sine egne behov, og indimellem har hans veje krydset andre unge mænd, der har været i en bande og/eller rockergruppering, og Daniel har slået følgeskab i kortere eller længere perioder uden på nogen måde at opleve det som venskab for livet eller et broderskab, hvor han gerne ville være med, og hvor man stillede op for hinanden. Daniel er først og fremmest sig selv, fortæller han, og klarer alt selv her i livet. Han har som udgangspunkt heller ikke brug for nogen til at begå kriminalitet sammen med, da han ikke er bange for noget her i livet og sagtens kan foretage eventuelle kriminelle handlinger selv, eller sammen med en ven eller to. Således har det været for Daniel siden de tidli-

ge ungdomsår, og nu, hvor han er sidst i tyverne, har han ingen oplevelse af, at dette skal ændres. Daniel bringer slet ikke begreber eller fortællinger i spil om loyalitet, broderskab, lokale tilhørsforhold eller blot at have brug for fællesskabet med de andre i en bandegruppering. Daniel er sin egen og bevæger sig alene. Han har flere gode venner og fortæller selv, at han først og fremmest lægger vægt på at være en god kammerat, man kan stole på, men bringer ikke dette videre til et fællesskab, hvor man uanset hvad stiller op for hinanden altid. Daniel fortæller selv under interviewforløbet, at han flere gange har overvejet, om han skulle tilknytte sig en rockergruppering, men det er blot blevet ved tanken. Det er nok bedst, at han lader være med dette, fortæller Daniel bevidst om, at han synes han klarer sig bedst selv her i tilværelsen.

En bandegruppering ser således ikke ud til at være en fast sammentømret gruppering, men derimod, især med afsæt i Daniel, Martin, Oskar og Sørensen fortællinger, en gruppering, der kan bestå af mange forskellige former for deltagelse, fra ude i periferien med en løs tilknytning, hvor der forhandles om forskellige former for tilknytning til gruppen, til bevægelser fra den ene gruppe til den anden og videre over til en meget stærk følelsesmæssig oplevelse af, at "dette er mine brødre, og her hører jeg til og stiller op for livet uanset hvad", således som både Henry, Saif, Abdalla, Hans, Kurt og Jesper fortæller under deres respektive interviewforløb. Med afsæt i deres fortællinger og deres perspektiver er det tydeligt, at deres oplevelser af tilknytning og placering i en bandegruppering er væsentlig anderledes end de unge mænd med etnisk dansk baggrund fortæller. Her er det vennerne, venskabet og selve *livsfortællingen*, der er det centrale.

Kan man forlade en bandegruppering igen?

Livsfortællingen handler i denne sammenhæng om en form for fortælling om at høre til et særligt sted, afgrænset fra andre steder, og hvor nogle (særligt) udvalgte er indenfor, mens alle andre er udenfor dette sted. Stedet behøver ikke nødvendigvis at være eksplicit fysisk, men tager for alle seks vedkommende afsæt i de lokale boligområder, hvor de er vokset op, og hvorfra deres bandegrupperinger er funderet. Netop dette sted er afgrænset fra andre steder gennem deres fortællinger af tilsyneladende usynlige grænser, som kun de selv kender til, og er deres tilhørssteder adskilt fra omverden. Dem, der er venner for livet og tilhører broderskabet, hører til indenfor grænsen, mens alle andre er udenfor, ikke nødvendigvis som fjender, men blot udenfor og omfattes ikke af broderskabet og loyalitetsfølelserne. Derfor kan man sagtens være venner og bekendte med andre, således som Abdallas fortælling belyser under interviewet med ham. Han har mange venner og bekendte i byen, føler sig afholdt og respekteret uden

for grænsen, uden at de mange venner og bekendte nødvendigvis hører til indenfor grænsen i hans tilhørssted, hans bande-gruppering.

Netop denne livsfortælling opleves som en stærk følelse hos de seks unge mænd på hver deres måde og med forskellig tyngde og omfang, på tværs af at de alle bor i forskellige boligområder og tilhører forskellige bande-grupperinger, men den træder til gengæld frem som noget, de alle vægter meget højt og har til fælles som grundlag for at være tilknyttet en bande-gruppering. Livsfortællingen om at høre til sammen med vennerne i et specifikt broderskab går forud og foran alt andet, er meningsskabende for de unge mænd og skaber tilsyneladende grundlag og mulighed for at handle på bestemte måder i tilværelsen. "Man stiller altid op, uanset hvad", fortæller Henry under interviewforløbet, og da vi udforsker dette sammen under interviewet, fortæller Henry, at vennerne kommer foran alt andet, både familie, kæreste, uddannelse og arbejde.

Med Saif spørger jeg ind til, om det er muligt at vælge at forlade den bande-gruppering, man tilhører, set i lyset af at han nu har fået kone og små børn. Saif fortæller, at dette ikke er en mulighed, han har hverken lyst til at forlade bande-grupperingen og har slet heller ikke overvejelser herom. Han fortæller, at hvis man ikke var i bande-grupperingen, så var man jo "venneløs og alene i verden", hvilket tydeligvis ikke er et godt sted at stå i tilværelsen, heller ikke selvom man har kone, børn og familie.

Bemærkelsesværdigt er det, at ingen af de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk giver udtryk for at ville forlade en bande-gruppering, heller ikke selvom nogle af dem nu er midt i tyverne, har fået arbejde, kærester, kone og børn. En bande-gruppering er noget man bliver i resten af sit liv, fortæller Henry mig under interviewforløbet, og man stiller op for sine venner, når de har brug for det og kalder på en, uanset hvad:

*"Sp: Hvad så når du nu har fået arbejde, og der bliver kaldt på din hjælp, hvad gør du så?
Sv: Ja, men man stiller altid op for sine venner" (Citat, interviewforløb med Henry).*

Heller ikke Abdalla og Saif, som ligeledes er oppe i tyverne, har nogen oplevelse af, at de en dag skal forlade den bande-gruppering, de på forskellig vis tilhører.

Netop her træder betydningen af samvær, venskab og broderskab ind i bande-grupperingen, idet det jo er ens bedste venner, der er i den bande-gruppering, som de unge mænd befinder sig i, og det opleves derfor som meningsfuldt at være sammen i den gruppering. Det er netop i denne gruppering, at venskaber folder sig ud, og samvær foregår alle vennerne imellem.

Henry fortæller, at det er godt at have et sted at mødes og hænge ud sammen, høre musik, invitere piger, drikke og hygge sig sammen. Det er et tilhørssted og samtidig ens bedste venner, man er sammen med.

Netop dette forhold, at de unge mænd ikke oplever, at de på et tidspunkt skal forlade den bandegruppering, de oplever at tilhøre, er ganske bemærkelsesværdigt i datamaterialet og træder entydigt frem blandt både Hans, Henry, Saif, Abdalla, Kurt og Jesper. Abdalla fortæller hertil, at netop hverdagen i en bandegruppering også er et særligt sted at høre til, adskilt fra andre steder og områder, og et sted der afføder respekt fra andre, både dem der ikke hører til samme sted, og fra dem der er i samme bandegruppering, om end det tilsyneladende er forskellige former for respekt. Den ene form for respekt, som Abdalla beretter om, er alle de mennesker, som kender ham, men som ikke er med i Abdallas bandegruppering. Folk man møder på gaden, har kendskab til og er bekendte med og folk på barer og cafeer og i andre forskellige sociale sammenhænge, som ved, at Abdalla er i en specifik bandegruppering. Dette afføder respekt og giver også samtidig en række privilegier, idet Abdalla for eksempel oplever, at det "åbner døre" for ham rundt omkring, at han altid kan komme ind, hvor han gerne vil, for eksempel på en bar, hvor der er proppet med mennesker, og ligeledes at disse privilegier også betyder, at folk omkring ham advarer ham, hvis politiet er i nærheden, så han kan nå at komme væk. Abdalla har således gennem sin tilknytning til en særlig bandegruppering erfaret, at det giver ham en række muligheder i samvær med andre mennesker, og at det afføder respekt omkring hans person. Abdalla kender ikke til at stå i en dør til et diskotek og ikke blive lukket ind – snarere tværtimod har han en oplevelse af, at han bliver lukket ind, netop fordi han er den, han er, og at han ligeledes bliver advaret om, hvis politiet er i nærheden, også selvom politiet ikke nødvendigvis er efter ham, men blot så han kan undgå problemer.

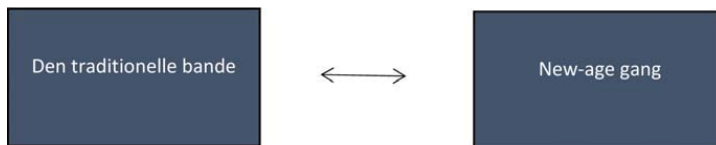
Livsfortællingen er næret og udviklet gennem mange år sammen med venner, man har kendt siden børnehaven. Livsfortællingen handler om en fortælling om at høre til et bestemt sted i verden sammen med mennesker, der meget tydeligt holder af en og vil gøre alt for en – og omvendt. Livsfortællingen handler også om, at det er nødvendigt at være sammen på særlige måder, da man ellers er alene i verden – som ikke opleves som en rar følelse at tænke på. Livsfortællingen handler til gengæld tilsyneladende ikke om kriminalitet – ikke særlig meget i hvert fald – som Henry forklarer mig under interviewforløbet, men om sammenhold og et sted at være, hvor der er godt og rart som grundlag for ens egen tilværelse. Og livsfortællingen er også udviklet gennem oplevelser, man har haft sammen, hvoraf nogle af disse oplevelser har været med livet som indsats, og hvor man har hjulpet og forsvaret hinanden. Mennesker, som man er uvenner med, uden for ens egen bandegruppering, som man jager, eller som

jager en med trusler om vold, slåskampe og våben. Flere af de unge mænd, som deltager i interviewforløbene, beretter om netop disse begivenheder, hvor de har været oppe at slås mod andre, der ikke hørte til i deres egen bandegruppering; slåskampe der både har involveret våben og voldsomme tæsk, der har afstedkommet fysiske skader på både krop og sjæl. Flere af de unge fortæller, at de har oplevet at blive skudt på flere gange og ligeledes har skader efter skud- eller voldsepisoder.

Der er tilsyneladende noget forskelligt på spil, og der handles forskelligt i hverdagens livspraksis, afhængigt af hvilken betydning hverdagen i en bandegruppering tillægges af de unge mænd.

I en dansk sammenhæng ser det således ud til, at netop begge måder at deltage i en bandegruppering er til stede, og så at sige går hånd i hånd sammen i hverdagens levede liv i de forskellige bandegrupperinger.

To måder at deltage i en bandegruppering

Figur 3

Ovenstående figur medvirker til at illustrere, at en bandegruppering, således som den træder frem i en dansk sammenhæng, med afsæt i analyserne af datamaterialet tilsyneladende både kan bestå af unge særligt med anden etnisk baggrund end dansk, som er bundet-sammen-for-livet, og samtidig bestå af grupper af unge tilsyneladende overvejende med etnisk dansk baggrund, som i langt højere grad bevæger sig på tværs af by- og boligområder, og hvor (løse) venskabsforhold samt kriminalitetsmulighederne afgør de unges bevægelser. Bevægelserne for netop de etnisk danske unge kan således både omhandle at gå ind i en bande, men lige så vel også at gå ud af en bande, ind i en anden bande eller helt forlade bandemiljøet. Som Prowse (2012) betoner, er det de sociale relationer og bevægelserne imellem by- og boligområder, der udgør afsættet for de såkaldte new-age gangs, og netop denne betoning af skiftende venskaber og skiftende bandegrupperinger ses meget karakteristisk for de unge med etnisk dansk baggrund, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt. Der fortælleres ikke om en loyalitet rettet mod en specifik bandegruppering, et særligt geografisk tilhørssted, og der er tilsyneladende heller ikke en loyalitet med eventuelle hierarkiske strukturer inde i selve bandegrupperingen. Loyaliteten er knyttet til muligheden for at begå kriminalitet

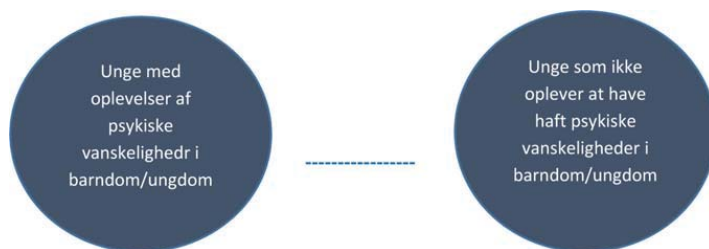
(og naturligvis tjene på dette), og når denne mulighed indskrænkes eller ophører, så bevæger de unge mænd sig videre til den næste bandegruppering. Bevægelserne kan være konfliktfyldte, således som Martin for eksempel betonedede, da han blev interviewet og fortalte om hans bevægelser mellem flere forskellige bandegrupperinger og hans periodiske flugt, fordi de var "efter ham", men de kan tilsyneladende også være relativt uproblematisk, således som både Daniel og Søren beskriver deres deltagelse i forskellige bandegrupperinger.

5.4. Tema nr. 4. At leve med stress, uro og ængstelse

Det er ikke uden omkostninger at være en ung mand, der på forskellig måde lever i en bandegruppering. Flere af de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, fortæller om forskellige måder at skulle håndtere, stress, uro og ængstelse i hverdagen, netop fordi livet leves i en bande eller på tværs af forskellige bandegrupperinger.

Datamaterialet viser ikke en entydig fremstilling af, at unge mænd i bandegrupperinger som udgangspunkt har psykiske vanskeligheder igennem barndommen og den tidlige ungdom. Begrebet psykiske vanskeligheder, der anvendes som et samlebegreb i denne sammenhæng, er et bredt begreb, som dækker over de unges egne fortællinger om at håndtere følelser i eget barndoms- og ungdomsliv og fremtræder naturligvis meget forskelligt fra den ene unge mand til den anden afhængigt af den unges eget perspektiv på sig selv og sin tilværelse (Dreier, 1997, 2004). Selvom begrebet psykiske vanskeligheder kan forekomme en anelse bredt og kan omfatte mange forskellige følelser og oplevelser, anvendes det netop i nærværende sammenhæng, idet der i de unge mænds fortællinger breder sig en lang række mangeartede følelser, der både rummer oplevelser af noget, der har været svært, og måder hvorpå de unge har fundet veje til at håndtere det svære i deres hverdagsliv – og som samtidig er så åbent, at det rent faktisk kan rumme meget forskellige oplevelser af indre følelser og strategier til at håndtere disse følelser hos de ti unge mænd.

De ti unge mænd fordeler sig nærmest ligeligt imellem to poler. På den ene pol er en gruppe af unge mænd, som på forskellig måde har haft det svært rent psykisk gennem deres opvækst, for eksempel i fortællinger om at håndtere vrede og traumatiske barndomsoplevelser, og på den anden pol er en gruppe af unge mænd, som ikke har haft oplevelser af psykiske problemer i barndom og tidlig ungdom, men hvor netop hverdagen i en bandegruppering har afstedkommet et liv med mange forskellige oplevelser af stress, uro og ængstelse, som der nu i hverdagen kæmpes med at håndtere fra ens eget ståsted og på måder, der opleves som meningsfulde for den enkelte.

Figur 4

De unge mænd, som gennem interviewforløbet fortæller om forskellige psykiske vanskeligheder i deres opvækst, er især Martin, Hans, Daniel, Kurt og Oskar, som beretter om stærke følelser af vrede, temperament der har været vanskeligt at håndtere samt (andres) mistanker om diagnoser allerede i den tidlige barndom, som tilsyneladende ikke er blevet udredt og håndteret til hjælp for de unge mænd. Kurt fortæller ikke om psykiske vanskeligheder, men dog kort undervejs i interviewforløbet om at have lavet ballade i de forskellige skoler, han har gået på og er blevet smidt ud af, uden at han dog trækker disse forhold ind i en sammenhæng med hans eget følelsesliv. Det er derfor vanskeligt at medtage Kurts hele fortælling i netop denne sammenhæng, idet hans fortællinger om at lave ballade gennem sin skoletid meget vel kan have andre begrundelser set fra Kurts ståsted og perspektiv.

Martin fortæller om at leve med stress og uro, uden at det dog er de begreber, han anvender under interviewforløbet. Derimod beskrives oplevelser af "nedture", som især er kommet til ham de gange, han er kommet ud af fængslet og har haft en oplevelse af at skulle "starte forfra" med sin tilværelse. Martin har været fængslet adskillige gange og har derfor også haft oplevelsen af at skulle starte forfra, når han kom ud igen. Martin fortæller, at det næsten har virket uoverskueligt at finde ud af, hvad han så skulle foretage sig. Han har hver gang haft et ønske om at komme i gang med skole eller et arbejde og har hver gang været fast besluttet på, at han ikke igen skulle ind og sidde i fængsel, men har hurtigt erfaret, at den beslutning var svært at holde. Kedsomhed og oplevelsen af, at det var svært at holde fokus og finde ud af, hvad han gerne ville, stressede Martin og gjorde, at han flere gange er gået tilbage til sit vante hverdagsliv med forskellige bandegrupperinger og kriminalitet – også selvom han ikke havde en oplevelse af, at det var det, han ville – det var mere en handling, som han synes, han var nødt til i oplevelsen af mangel på andre handlemuligheder (Dreier, 2004; Petersen, 2009). De første par uger, efter han har forladt fængslet, er gået nogenlunde, men når det ikke lykkedes Martin at finde ud af, hvad han gerne ville, og hvor-

dan det skulle foregå, for eksempel at få et arbejde, så blev det hurtigt for svært at holde beslutningen og nemmere "at glide tilbage i det gamle liv".

Noget af det sværeste for Martin har været at være forelsket og have en kæreste. Netop dette har afstedkommet mange og meget svære følelser at håndtere for ham. Vrede, uro, jalousi og at være ked af det er nogle af de følelser, Martin fortæller om, har præget hans relationer til de kærester, han har haft. Under interviewet fortæller Martin, at netop episoder med kærester har betydet, at han flere gange har "tabt hovedet" og er kommet op at slås, selvom han slet ikke oplever sig selv som en, der slås med andre. Når han har været ked af det og ulykkelig over et skænderi med sin kæreste, har han ofte taget stoffer eller drukket og er kommet i slagsmål – og kan stort set slet ikke huske det bagefter, og slet ikke genkende fortællingen, når han er blevet præsenteret for den i retten eller af politiet. Martin har blot været ulykkelig og følt afmagt i forhold til kæresten og slet ikke vidst, hvad han skulle gøre, og tilfældige forbipasserende er så blevet involveret i dette, uden at Martin på nogen måde har villet gøre nogen fortræd. Martin ved slet ikke, hvorfor han reagerer så voldsomt, når han er forelsket og er i et forhold, men har lige nu besluttet, at han ikke skal have en kæreste foreløbig, fordi han simpelthen ikke oplever, at han kan "styre det".

Lignende voldsomme følelser beskrives under interviewforløbet med Daniel. Han er nu sidst i tyverne, men fortæller med stor beslutsomhed i stemmen, at han ikke skal have kæreste eller børn for den sags skyld. Det at være i et kæresteforhold er også for svært for Daniel og stiller for store krav til ham. Daniel bevæger sig hele tiden dagen igennem, således at han kan være i fred og passe sig selv, da han indeni har en enorm vrede, der lynhurtigt bryder frem i hans hoved og giver ham lyst til at have konfrontationer med andre mennesker, både dem han kender, og dem han ikke kender, men som blot tilfældigt krydser hans vej. Hvor denne vrede kommer fra, ved Daniel ikke med sikkerhed, fortæller han. Den har været der i mange år, og han fortæller, at han har en liste inde i sit hoved over de mennesker, der har gjort ham fortræd på forskellig måde, og at han ofte tænker på, hvordan han kan gøre dem fortræd på forskellig vis. Daniel giver flere eksempler på mennesker, som han gerne vil gøre fortræd, men at han prøver at lade være. Daniel vil helst bo alene og være helt i fred, for så kan han styre sine tanker og dermed også sin vrede. Om morgenen skal han helst vågne alene og ryge en del hash, således at han kan hjælpe sig selv med at få fred i sit hoved og kontrol over sin vrede. Daniel fortæller under interviewforløbet, at han har oplevet nogle voldsomme traumatiske oplevelser i sin tidlige barndom (som ikke uddybes specifikt af hensyn til anonymitet), og at han allerede der fik tilbudt en masse hjælp af lærere, pædagoger og psykologer, men at det eneste Daniel husker, at han ønskede midt i al denne hjælp, bare var at være sammen med sin familie. Daniel husker en årrække,

hvor han blev tilbudt samtaler med både psykologer og psykiatere, uden at han dog oplevede, at dette på nogen måde gav mening for ham, men kan til gengæld tydeligt huske, at det var med afsæt i disse traumatiske oplevelser meget tidligt, at han begyndte at få det svært rent psykisk.

Som voksen beretter Daniel nu om et langt barndoms- og ungdomsliv, hvor han har været til "alverdens psykologer og psykiatere", og har fået "en masse diagnoser". Vi prøver sammen under interviewforløbet at få rede på, hvilke diagnoser som han har fået stillet, og Daniel nævner både ADHD og "alt muligt andet". Daniel kommer også i tanke om, at han har fået diagnosen posttraumatisk stress syndrom, men han fortæller ligeledes, at han ikke vil tage medicin for nogle af disse diagnoser, da han ikke tror på, at medicin kan hjælpe ham med noget. Daniel ryger hash og har lært gennem tiden at bruge hashen til at berolige sig selv. Derudover har han udviklet en række strategier til at håndtere følelser af stress, voldsom vrede, uro og angst. Mere specifikt fortæller Daniel, at han sørger for at bo alene, så han kan være i fred, når han kan mærke, at han har brug for det. Derudover sørger han også for at vågne op alene og ryge hash alene, da han bruger morgenen på at få kontrol over sin uro og vrede. Derfra kan han så bevæge sig uden for lejligheden.

Hverdagen kan dog rumme mange oplevelser af pludselig vrede rettet mod mennesker, han ikke kender, og mod mennesker, han har mødt undervejs i sit liv, og som han føler har gjort ham fortræd. Daniel fortæller også om at være angst – uden at han dog bruger netop dette ord. Det er mere en række forskellige følelser; diffus uro, ængstelse og måder at trække sig fra andre på, der tilsammen træder frem i form af angst, og som bevirker, at Daniel helst vil være alene i sin tilværelse. Daniel har prøvet andre former for stoffer, men mener selv, at hashen er det, der bedst hjælper ham til at håndtere sin vrede og uro. Daniel har også en strategi om hele tiden at være klar til, hvad der nu måtte komme og til at passe på sig selv. Han har altid våben på sig, eller i nærheden, således at han kan forsvare sig selv, hvis det bliver nødvendigt, og han er ikke længere bange for nogen eller noget. Snarere tværtimod fortæller Daniel, at han nok har besluttet, at han ikke vil være bange og altid sørger for at være parat i hvilken som helst situation, han måtte møde i hverdagen.

Også Hans er altid parat i sin hverdag. Hans er også iført skudsikker vest under interviewforløbet, fortæller han, da han konstant er parat, hvis der skal ske noget – uden at han dog præciserer, hvad dette noget handler om. Hans fortæller om, at han altid har haft et meget voldsomt temperament og tit er kommet op at slås gennem sin barndom, hvis nogen har drillet ham eller hans søskende. Slåskampene havde således altid en betydning for Hans, idet han sloges, hvis han følte han blev drillet.

”De andre vidste, at jeg havde temperament”, fortæller Hans under interviewforløbet, og så var det nemt at få ham til at gå amok. Hans oplever, at han har haft dette temperament hele sit liv og ligeledes altid har været nem at ”tænde af”. Det forbliver uklart under interviewforløbet, om Hans har fået tilbudt nogle former for hjælp og støtte til at håndtere det, han selv kalder sit temperament gennem hans barndom, men det er til gengæld tydeligt, at Hans har måttet leve med en masse konsekvenser som følge heraf. Adskillige slåskampe og ballade på de skoler, han har gået på, og stadigvæk en oplevelse af, at han hele tiden er klar til at slås, hvis han oplever, der er behov for det.

Hans er en meget urolig ung mand under selve interviewforløbet, hvor han har svært ved at koncentrere sig om samtalen og tilsyneladende har svært ved at fortælle om sig selv. Han sidder hele tiden og tripper sine ben op og ned under interviewforløbet og gør kun vanskeligt sine sætninger færdige, hvilket står i stærk kontrast til, at vi efterfølgende kan stå og snakke sammen ganske roligt. Da jeg forlader Hans, har vi udover selve interviewforløbet også efterfølgende snakket sammen ganske uformelt og delt en cigaret, hvor Hans er helt anderledes rolig og smilende. Men også Hans taler om, at han blot ligesom Daniel har brug for at være i fred og ikke vil modtage nogen former for hjælp. Han vil bare have sin egen lejlighed og være alene.

Oskar mener også at huske, at han var meget urolig, da han var barn. Det sagde de i hvert fald til ham i skolen. Han er ikke helt sikker på, om han er blevet undersøgt eller har ”fået en diagnose”, men kan i hvert fald huske en masse samtaler med skolelærere og hans mor, og ”vistnok også en dame, der var psykolog”.

Heroverfor træder de øvrige fortællinger, især fra Saif, Henry, Jesper, Søren og Abdalla, at de ikke kan erindre at have haft psykiske vanskeligheder i deres barndom og tidlige ungdom. Til gengæld lever flere af dem i dag med forskellige vanskeligheder knyttet til diffuse følelser omkring stress, uro og ængstelse, der dog sætter sig igennem meget forskelligt hos de unge mænd, og som de selv oplever er trådt frem gennem deres ungdomsliv i bandegrupperinger. Ikke direkte fordi de er tilknyttet en bandegruppering, men fordi de har oplevet mange voldsomme episoder med vold, overfald og skyderi, som har haft afgørende betydning for deres måde at håndtere deres eget følelsesliv på.

Abdalla fortæller i interviewforløbet, at han, siden han i 13 års alderen blev tilknyttet en bande i det boligområde, hvor han var født og vokset op, har levet med en konstant uro og ængstelse, som ofte har siddet i ”hans mave” og stresset ham. Fra han var cirka 13 år og frem til, han blev 17 år, erindrings han disse urolige følelser og den konstante stress, som var meget ubehagelige for ham. Direkte adspurgt mener Abdalla selv, at det handlede om, at han hele tiden var opmærksom på, at politiet var efter

ham. De kom ofte om natten, uventet naturligvis, og foretog razzia i hans hjem, hvilket betød at familien blev vækket, og både forældre og søskende blev bange og kede af det. Ofte blev Abdalla taget med af politiet og tilbragte natten i detentionen. Først da Abdalla når 17 årsalderen, lykkes det for ham at "gøre sig iskold" og derfra finde måder at håndtere tilværelsen på, og siden da har det været meget nemmere for ham. Uroen og ubehaget har stort set været væk siden da, og vi snakker længe om, hvad der gjorde, at han nærmest fra den ene dag til den anden blev iskold og derfor blev i stand til at håndtere den stress og uro inden i sig selv. Abdalla fortæller, at det formodentligt hænger tæt sammen med, at han mistede sin onkel, der døde, netop da Abdalla var 17 år gammel. Abdalla var meget tæt knyttet til sin onkel, som betød noget helt særligt for ham og altid havde været der og boet under samme tag som ham gennem hele hans barndom og ungdom. Under interviewforløbet taler vi sammen om, at det måske er sorgen over onklens død, der bevirkede, at Abdalla kunne handle på denne måde og derved blive iskold. Sorgen over sin onkel blev således, som Abdalla fortæller det, "hjalp" ham til at blive kold, således at han nu har en oplevelse af, at han ikke længere er bange for noget og heller ikke har uro i sin mave.

Saif, som er midt i tyverne og har kone og to små børn, fortæller om at leve med en konstant følelse af uro for, at der skal ske hans familie noget. Vi kommer under interviewet ikke tættere ind på, hvordan hans familie kan blive berørt af hans hverdag i en bandegruppering, men det optager Saif meget, at han hele tiden bekymrer sig for dem. Saif fortæller også om, at han selv føler stress og uro i sin krop og sætter selv ord på, at han nok har posttraumatisk stress syndrom.

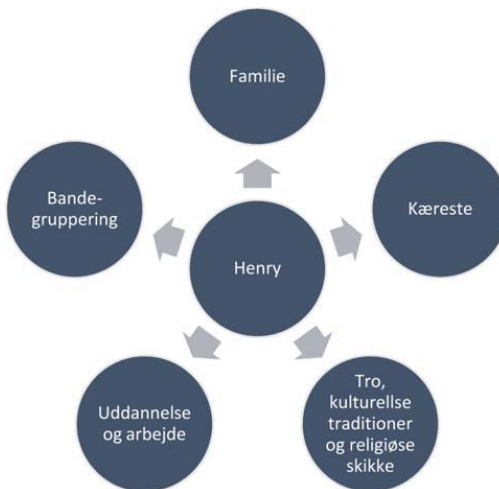
Vi taler længe om dette under interviewet. Hvordan det træder frem hos ham, og hvor meget det påvirker hans tanker og følelser. Saif har været overfaldet (af hvem fortælles naturligvis ikke i interviewet) og er blevet skudt på, således at han i dag har konstante smerter i sin arm. Saif har også selv begået vold og været involveret i episoder, hvor han har skudt på andre, og alle disse handlinger flyder rundt inde i hovedet på ham hele tiden og sætter sig igennem som en konstant uro – især i forhold til sin kone og sine to små børn og som ængstelse for, at der skal ske dem noget.

Saif har ingen oplevelser af at have haft psykiske vanskeligheder gennem barndom og tidlige ungdomsåre. Han beskriver sig selv som en glad og rolig dreng, der holdt meget af at dyrke sport og var god til flere sportsgrene. Dette ser imidlertid helt anderledes ud for ham nu. De handlinger, som Saif har foretaget for at kunne håndtere sin uro, handler især om at flytte fra sit eget boligområde og til et helt andet område, således at ingen kan finde hans familie. Dertil søger han hele tiden at passe på sin kone og små børn i løbet af dagen, og han sover kun let om natten, så han hele tiden kan være klar. Selvom Saif har en uddannelse, føler han ikke, at han kan magte et arbejde.

Der er for meget uro inde i ham, og vi taler om, at denne uro kan være forbundet til alle de begivenheder, han har været igennem. Saif vil gerne tale med en psykolog, så han kan få hjælp til at finde ro i sit hoved, men "kommunen" har ikke ville bevillige ham dette.

Henry har en tilsvarende oplevelse af sig selv gennem sin barndom og tidlige ungdom. Han var en glad dreng, som var tæt knyttet til sin familie, dyrkede meget sport og havde mange venner. Da han er cirka 13 år bevæger han sig ind i den lokale bandegruppering og begynder derfra at miste sin interesse for sport, men ikke for skolegang og uddannelse. Henry formår at holde fast i sin skole og senere også i sit uddannelsesforløb, samtidig med at han er i en bandegruppering. Også Henry har haft voldsomme oplevelser i den forbindelse og har siddet fængslet i længere tid, hvorefter han måtte tage fat på sin uddannelse igen. Alle disse aspekter taler vi om under interviewforløbet, og det bliver tydeligt for Henry, at hans strategi for hans tilværelse er, at han formår rent psykisk at holde de forskellige dele af sit liv, meget skarpt adskilt.

Vi tegner sammen under interviewforløbet en slags lagkage skåret set oppefra i fem dele, hvor Henry fortæller, at den ene del rummer hans familie, den anden del rummer hans liv i en bandegruppering, mens den tredje del rummer hans kæreste, som han er meget glad for og gerne vil giftes og have børn med. Den fjerde del rummer hans uddannelse og hans arbejde, og den femte del rummer hans tro, kulturelle traditioner og religiøse skikke

Figur 5

Ingen af disse dele "kender til hinanden", fortæller Henry, og han bruger meget af sin følelsesmæssige energi på at kontrollere, at disse dele holdes skarpt adskilt fra hinanden. Henry placerer sig selv inde i midten af lagkagefiguren, som ham det hele handler om, men også som ham, der skal sørge for, at ingen af de forskellige dele får kendskab til hinanden eller bliver blandet sammen. Henry fortæller under interviewforløbet, at det er meget svært at holde alle disse dele adskilte, og at han bruger meget tid på det. Det er vigtigt for ham, at delene ikke på nogen måde blandes sammen. Hans forældre må ikke få kendskab til hans liv i en bandegruppering, som omvendt ikke må kende til hans familie. Hans kæreste ved lidt om hans liv i en bandegruppering, men ikke "det hele". Netop denne strategi har Henry udviklet, således at han kan håndtere og handle i sin hverdag. Han kommer ikke tættere ind på, hvad der ville ske, hvis de forskellige dele fik kendskab til hinanden, men er tydeligt meget opmærksom på, at dette ikke skal ske. Han vil ikke skuffe sine forældre, og slet ikke sin mor, som han er meget glad for. Hans forældre er stolte af ham, fordi han har fået uddannelse og nu også arbejde, og dette vil han på ingen måde ødelægge. Det samme gælder for hans tro og religiøse skikke, som ikke stemmer overens med hans hverdag og handlinger i en bandegruppering. Måden at håndtere disse forhold er således at holde det hele skarpt adskilt fra hinanden.

Både Jesper og Søren fortæller også om at leve med stress og uro i hverdagen, særligt når "jorden har brændt" under ham, som Jesper fortæller under interviewforløbet. Men hverken Jesper eller Søren synes, de kan huske at have haft psykiske vanskeligheder i deres barndom og opvækst. Søren har haft et tæt forhold til sin mor, og de "kunne sagtens skændes meget", men ellers "ikke noget". Først da Søren begyndte at bevæge sig ind i bandegrupperinger, synes han, at han begyndte at "få paranoia":

"Søren: De var efter mig helt tiden

Interviewer: Høem oplevede du var efter dig?

Søren: Politiet, de andre, ja du ved xxxxx... jeg fik sku hele tiden paranoia" (Interview med Søren).

Det Søren kalder paranoia, bliver mere konkret til hele tiden at kigge sig over skuldrene, fortællinger om at blive jagtet og fanget samt få tæsk af nogle, han "var blevet uvenner med", og selv at have givet andre tæsk, så det "virkelig var slemt."¹⁴

¹⁴ Datamaterialet fra flere af de unge mænds fortællinger rummer beretninger om slåskampe, skudepisoder og knivstikkeri, men der er af anonymiseringshensyn udeladt mange af disse beretninger. Der hvor disse beretninger nævnes, gøres det udelukkende overfladisk og ikke i detaljer, der kan virke genkendelige for nogen.

Jesper underbygger Sørensen fortællinger om at føle sig jaget og overvåget hele tiden, om at have svært ved at bevæge sig rundt alene og om at vide, at der er nogle, der er efter en. Jesper fortæller også om, at han kan huske, han nogen gange har svært "ved at falde i søvn", og at han også kan være meget hurtig til at mene, at der er nogen, der gerne vil slås med ham, også selvom han ikke kender dem.

Netop disse aspekter af de unge mænds psykiske vanskeligheder, uanset oplevet i barndom eller trådt frem som følge af de (for nogles vedkommende) voldsomme oplevelser, der har været forbundet med hverdagen i en bandegruppering, er dette nok det aspekt, som stort set er fraværende i den internationale forskning på bandeområdet. Langt oftere er det indkredset, i et forskningsmæssigt perspektiv, hvorledes netop unge i bandegrupperinger ser ud til at være mere aggressive, har større vanskeligheder med impuls kontrol og i langt højere grad søger at integrere nogle meget "maskuline" adfærdsformer sammenlignet med andre unge, som ikke er i bandegrupperinger, men som begår kriminalitet (Kelly, 2005; Bennet & Brookman, 2008; Barnes et al., 2010; Gaines, 2010). Gaines (2010) har i sit studie belyst, hvorledes unge, der har oplevet at have haft såkaldte adfærdsproblemer i tidlig alder eller en opvækst præget af hårde opdragelsesmetoder, i langt højere grad søger ind i bandegrupperinger, men egentlige analyser af, hvordan de unges psykiske vanskeligheder er trådt frem i børne- og ungdomslivet eller gennem det levede hverdagsliv i en bandegruppering, og hvordan de unge mænd søger at håndtere disse vanskeligheder, er ikke fremkommet i søgningerne i det internationale forskningsfelt. I dansk sammenhæng har Lindstad (2012) fra Justitsministeriets Forskningskontor indkredset, at unge i såkaldte rocker- og bandegrupperinger overvejende adskiller sig fra kontrolgruppen, der har begået kriminalitet, men ikke er tilknyttet en rocker- eller bandegruppering, ved blandt andet at have haft en mere belastet opvækst og har ligeledes peget på, at det at skulle forlade en gruppering ofte er forbundet med risici både i form af beskyttelse og tab af identitet (Pedersen, 2012, 2014). Men forskning, der går tættere på så at sige og indfanger, hvordan og på hvilke måder en belastet opvækst medvirker til, at den enkelte unge oplever, at det at bevæge sig ind i en bandegruppering er en løsning, er ikke indfanget i søgningen efter forskningsbaseret viden på netop dette område.

Det ser dog ud til, særligt med afsæt i de unges egne fortællinger, at opvæksten for nogle af de unge, når det har drejet sig om oplevelser af at håndtere vrede, uro, manglende koncentration i skolen og for nogles vedkommende også uro i hjemmet, har åbnet for at finde sammen med venner – vel og mærke uden for skolen – begå forskellige former for kriminalitet, ryge hash og tage andre stoffer og derfra bevæge sig ind i en bandegruppering.

Det har på ingen måde været dette forskningsprojekts formål at udforske og indkredse særlige psykologiske vanskeligheder hos de unge mænd, der har bidraget med deres perspektiver i projektforsøget. I såvel de teoretiske perspektiver, der har dannet grundlag for det empiriske arbejde, såvel som i analyserne af datamaterialet har det i langt højere grad handlet om at udforske de livssammenhænge og fællesskaber, som de unge mænd har prøvet at deltage i og forsøger at blive en del af, og hvorledes disse sammenhænge og fællesskaber har udgjort både muligheder og betingelser for de unge gennem deres opvækst. Når temaet om de unge mænds psykologiske vanskeligheder er fremkommet, er det overvejende fordi, fortællingerne om psykologiske vanskeligheder hele tiden har dannet en form for bagtæppe i de unge mænds beretninger, enten som noget der har haft betydning i forhold til deres deltagelsesmuligheder i barndomslivets forskellige fællesskaber, for eksempel i skolen, eller som noget der har fået betydning for deres muligheder for at komme til deltagelse i forskellige fællesskaber i deres voksenliv, for eksempel gennem uddannelse og arbejde.

Hans fortæller om sin skoletid og de mange skoleskift, han har oplevet, og forklarer mig under interviewforløbet, at det hele tiden har handlet om, at han "har haft meget temperament". Dette temperament afstedkommer – set fra Hans' perspektiv – at han ofte bliver provokeret af de andre børn og "derfor kommer op at slås", og derfra må forlade skolen og påbegynde en ny skole. Hans' erfaringer med at deltage i skolelivet er blevet til, at skolen ikke er noget for ham, og at han slet ikke har brug for skolegang og uddannelse. Mens jeg som forsker er optaget af, hvordan vi samfundsmæssigt organiserer børn og unges skoleforløb og spørger ind til skolelærernes handlinger og beslutninger vedrørende skoleskift, er Hans imidlertid under interviewet mere optaget af at fortælle om "sit temperament". Hans medvirker til at pege på, at der er noget særligt på spil med dette temperament, noget tilsyneladende nærmest medfødt og iboende, som Hans har måttet håndtere hele sit barndoms- og ungdomsliv, og som har ført ham frem til nu, hvor han bor på gaden og må klare sig selv. Hans' fortælling førte til en yderligere gennemlæsning af datamaterialet og medvirkede til at indfange, at der både er en gruppe af de unge mænd, som hele deres barndom har måttet finde frem til måder at deltage i sociale fællesskaber på, samtidig med at de har måttet håndtere forskellige former for psykologiske vanskeligheder, og en anden gruppe af unge mænd, som først efter de er trådt ind i en bandegruppering, for alvor mærker, hvordan deres deltagelse medfører bekymringer, angst, uro og stresslignende symptomer i hverdagen.

En væsentlig pointe med ovenstående er, at uanset om den enkelte unge mand har oplevelser af at have haft psykiske vanskeligheder i barndomslivet eller først har oplevelser af dette som følge af en hverdag i tilknytning til en bandegruppering, så er

det centralt at indfange, at de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, på forskellig vis og med forskellig omfang og tyngde befinder sig i *sociale nødsituationer* (Mathiesen, 1999). Disse nødsituationer er individuelle og træder frem forskelligt, men rummer både alvorlige og komplekse sociale og emotionelle problemstillinger. Problemstillinger der både har virket og fortsat virker ind på de unge mænds daglige livsførelse og de unges oplevelser af muligheder, problemer og dilemmaer i hverdagslivet. Dreier (2001) peger på mennesket som handlende og meningsfortolkende subjekter i deres egen livspraksis og knyttet til de unge mænds fortællinger, medvirker netop handlingsaspektet til at indkredse, hvorledes den personlige handleevne altid er en handleevne i forhold til en bestemt konkret livssituation. Handleevnen udvikles og etableres for nogle af de unge mænds vedkommende, således at hverdagens uro og stress kan håndteres, for eksempel ved at opdele sit liv i meget adskilte kasser, der ikke må blandes sammen, således som Henry fortæller, eller ved at starte morgenen med at ryge hash, således at der er styr på vrede og uro, således som Daniel beretter. For de unge mænd, som gennem deres barndom har oplevelser af psykiske vanskeligheder, ses ligeledes gennem deres fortællinger en række oplevelser, problemer og udfordringer, som de unge på forskellig vis har oplevet at skulle handle på. Hans har oplevet at skulle skifte skole adskillige gang på grund af hans "temperament", et temperament, han har en oplevelse af, har fulgt ham altid, og som alle har kendt til og derfor også har kunnet "tænde". At leve med dette temperament har bevirket, at Hans ikke har kunnet koncentrere sig, har flere slåskampe i skolelivet bag sig og dermed også flere skoleskift med nye lærere og nye kammerater, som han på ny har skullet orientere sig omkring og håndtere i sin hverdag.

Begrebet sociale nødsituationer præciserer Mathiesen (1999) som omfattende et fravær af udviklingsbetingelser hos barnet eller den unge for en kortere eller længere periode af barnet eller den unges liv. Fraværet af udviklingsmuligheder handler ikke om at finde og udskille nogle specifikke forhold, for eksempel hos barnet eller hos barnets forældre, men derimod om at åbne for, hvornår og absolut også hvordan pædagogiske og socialpædagogiske indsatser kan medvirke til at forøge børn og unges udviklingsmuligheder, når denne gruppe befinder sig i en social nødsituation. Disse sociale nødsituationer må også altid ansues i et kontekstuellet perspektiv (Lerner, 2003, 2005, 2006). Det betyder, at de sammenhænge, hvor børn og unge lever og udvikler sig, må medinddrages i analyserne af barnet eller den unges udvikling og i analyserne af de sociale nødsituationer. Heri påpeger Lerner (2005), hvorledes børn og unges relationer til andre såvel som den aktuelle materielle, sociale og kulturelle kontekst må inddrages. Netop Hans fortælling om hans skoletid og hans egne oplevelser af temperament medvirker til at belyse, hvorledes Hans relationer til andre i høj grad kom til at handle

om at "tænde hans temperament" og derfra bevirkede, at han hele tiden kom op at slås. Hans har helt tydeligt i sin fortælling en oplevelse af, at hans temperament er hans eget så at sige, nærmest noget iboende og medfødt, og de sammenhænge, hvor han har befundet sig, har presset hans temperament, således at Hans nu har en erfaring med og en oplevelse af, at hans muligheder i livet hele tiden skal organiseres rundt om hans temperament. Han skal ikke gå i skole, han skal blot være i fred og passe sig selv, og han skal ikke presses ind i pædagogiske sammenhænge, da han på forhånd ved, "at han ikke kan styre sig" – og jo alligevel ender med at blive smidt ud.

Forskning- og vidensudvikling om udsatte børn og unge, der befinder sig i sociale nødsituationer, har ofte en tendens til at blive forenklet, alle udsatte børn og unge har oplevet "en belastet opvækst" eller er i risiko for "fejludvikling", som om der er tale om en entydig gruppe af børn og unge, der kan udskilles, udpeges og dermed også (be)handles på entydige måder. Og som om en belastet opvækst og fejludvikling ser ud på en helt bestemt måde, som vi alle kender på forhånd og derfor ikke behøver at udforske – og slet ikke fra børnene og de unges perspektiv. Mens der inden for både børne- og ungeområdet generelt gennem de senere år er sat fokus på at medtage børn og unges oplevelser, perspektiver og handlemuligheder – også i konkret tid og sted – så er forsknings- og vidensudviklingen knyttet til udsathed stadig udfordret af en lang række såkaldte risikofaktorer eller særlige problemkomplekser, hvor vi nærmest pr. automatik godt ved, hvordan en belastet opvækst ser ud, og at denne belastede opvækst kan bringes i spil som en forklaring på barnet eller den unges adfærd. Man kan også sige, at når vi ikke spørger udsatte børn og unge om deres liv, og hvordan hverdagslivet håndteres i en række forskellige sociale fællesskaber, så er det måske fordi, vi ikke bryder os om at høre disse fortællinger, eller at vi rent faktisk ikke føler, vi kan klare at høre de fortællinger om, hvordan udsathed træder frem – når det træder frem fra barnet eller den unges perspektiv. Hensigten med at rejse dette er naturligvis ikke at kritisere de forskellige professionelle, der arbejder med udsatte børn og unge, og ej heller den meget vigtige forskning, der foregår på området, men derimod om at pege på, at når vi ikke medtager børn og unges egne perspektiver, så er der risiko for en form for *dobbelt udsathed*. En udsathed hvor det enkelte barn eller unge befinder sig i en social nødsituation (Mathiesen, 1999) og samtidig tæt forbundet hertil en udsathed, som er forbundet til de samfundsmæssige sociale og socialpædagogiske indsatser, der ikke i bedste fald er tilstrækkelige, og i værste fald direkte overser børn og unge, som har det særlig svært i deres liv.

Begrebet dobbelt udsathed er tidligere indkredset (Petersen & Ladefoged, 2015a)¹⁵ i udforskningen af små udsatte børn og deres forældre i forhold til velfærdsstatens indsatser gennem sundhedspleje og daginstitution og medvirker til at indkredse, at nogle af de indsatser, velfærdsstaten tilrettelægger, kan medføre yderligere og særlige problemstillinger for netop de udsatte børn – og ikke som det var tiltænkt forebygge eller forhindre udsathed.

5.5. Tema nr. 5. Nye indsatser og gamle der ikke har virket

Det femte og sidste tema i analysen udforsker, hvilke indsatser de unge mænd oplever at have modtaget, hvilke der har betydet noget for dem i deres tilværelse, og hvilke der absolut ikke synes at have været positive for dem.

Fælles for alle de ti unge mænd er en lang række fortællinger, mere eller mindre usammenhængende, om oplevelser med skolelærere, pædagoger, sagsbehandlere og for nogle vedkommende også med psykologer og psykiatere, hvilket i nærværende sammenhæng sammenfattes under pædagogiske indsatser, idet netop disse indsatser primært er tilbudt som en del af det samlede danske uddannelsessystem, herunder særligt i folkeskoleperioden. Disse fortællinger om en lang række pædagogiske indsatser træder forskelligt frem, især afhængigt af hvordan den enkelte har oplevet at have brug for en eller anden form for støtte eller hjælp undervejs i barndom og ungdom såvel som begyndende voksenliv.

Særligt tre markante fund træder frem i datamaterialet knyttet til pædagogiske indsatser. Det første fund, som omfatter de fleste af de unge mænd, er mange forskellige oplevelser af at være *smidt ud af forskellige pædagogiske sammenhænge*. Det andet fund viser til gengæld *betydningen af, hvornår forskellige indsatser tilbydes og iværksættes*, set i et aldersmæssigt tidsperspektiv. Det tredje og sidste fund omfatter fortællinger om noget, *der er lykkedes og har været godt* i forhold til støtte og hjælp såvel som nogle af de unges vurderinger af, hvad der fremadrettet kunne være relevant at iværksætte.

¹⁵ Diskussionen om begrebet dobbelt udsathed viser fra Petersen & Ladefoged (2015a) hen til interviews med sundhedsplejersker, der har erfaringer med f.eks. ordninger om, at forældre kan passe sit eget og en andens barn derhjemme, en ordning, som for nogen familier betyder, at nogle børn ikke kommer i daginstitution før børnehaven og dermed er i hjemmet uden at lære det danske sprog eller møde andre børn, indtil de er cirka 3-4 år, og derfor skal nå at lære det hele i børnehaveperioden, inden skolegang påbegyndes.

At blive smidt ud

I relation til det første fund er der omfattende beskrivelser fra datamaterialet, som bringer en lang række oplevelser frem fra de unge mænd om at være blevet smidt ud af forskellige pædagogiske sammenhænge. Flere af de unge mænd fortæller om at være blevet smidt ud af skole på grund af ballade og slåskampe, om flere skoleskift af samme årsag og en lang række oplevelser af, at der ikke har været pædagogiske indsatser, som de har kunnet bruge til noget i deres tilværelse. Både Martin og Daniel, såvel som Kurt, Hans, Søren og Saif har erfaringer med, at de har skiftet skole, for nogle af dem flere gange, undervejs gennem deres folkeskoletid, og ingen af dem har oplevelser af, at det har været godt at gå i skole, og at lærerne har haft en vigtig betydning for dem. Fælles for dem alle er fortællinger om, at de selv lavede ballade og derfor blev smidt ud og skulle gå i en anden skole, for norges vedkommende blev dette en oplevelse, der blev foretaget flere gange i løbet af deres skoletid.

Der er dog ingen af de unge mænd, der i interviewforløbene er særligt optaget af at fortælle om, hvordan det opleves at skulle skifte skole, få nye lærere og nye klassekammerater, men i højere grad er de optaget af at fortælle, hvorfor det på forskellig vis oplevedes svært at gå i skole. Ofte har det handlet om noget med ballade og temperament, og det har handlet om ikke at kunne se meningen med at gå i skole og få sin eksamen. Netop dette, at skolen ikke gav mening, er særlig fælles for de unge mænd, også for de af dem, der har en oplevelse af at have passet deres skolegang, lavet lektier og været støttet hjemmefra til at gå i skole hver dag. Det er ganske vanskeligt at indkredse, hvorfor skolen ikke gav mening for de unge mænd. Men især det faglige indhold, vanskelighederne med at forstå, hvad man rent faktisk skal bruge sin folkeskoleeksamen til og uklarheden om, hvad man vil rent uddannelsesmæssigt er væsentlige faktorer i de unges forskellige fortællinger.

Flere af de unge har gået både i daginstitution, fritidsklub og ungdomsklub gennem deres opvækst, men der træder ikke specifikke fortællinger frem om disse indsatser, hverken som værende gode eller dårlige. Andre indsatsformer får til gengæld væsentligt mere fylde i de unges fortællinger.

Saif, som nu er i midten af tyverne, fortæller, at han har brug for, at kommunen hjælper ham med at få psykologhjælp, men det vil "de" ikke, da det tilbud, han kan få, er at komme i arbejde. Men Saif, som gennem årene er kommet fysisk til skade i forbindelse med slåskampe og skudepisoder mellem forskellige bandegrupperinger, har ondt i sin arm og har svært ved at bruge armen uden smerter. Det betyder, at Saif heller ikke kan få nogen hjælp og støtte og har svært ved at se, hvad han skal stille op med sin tilværelse. Han kan slet ikke se meningen med, at han skal i arbejde, når han både har fysiske smerter og samtidig har det svært psykisk. Netop fraværet af mening i

denne sammenhæng træder tydeligt frem hos Saif, der slet ikke kan finde ud af, hvorfor han ikke kan modtage psykologhjælp, når det nu er det, han mener at have særligt brug for. Saif vil meget gerne have et arbejde, fortæller han, men har allerførst brug for, at få psykologisk støtte til at komme videre i sin tilværelse.

Daniel, som har fået tilbudt mange forskellige former for hjælp gennem både barndom, ungdom og voksenliv, beretter om, at han slet ikke kunne se, hvad han skulle med alle de tilbud om støtte. På samme tid fortæller Daniel også om, at især sagsbehandlere er dem, han har haft det sværest med, da det jo er dem, der har villet iværksætte forskellige ting til ham gennem tiden, for eksempel skolegang, jobtilbud og projekter, uden at noget af det gav mening for Daniel. Han synes også, at det er ganske irriterende at være til møde med sagsbehandlere i forvaltningen. De er bange for ham, fortæller Daniel, men lader samtidig som om, de ikke er det. Men Daniel ved, at de er bange. Der er vagter på gangen, og sagsbehandlerne sidder med en overfaldsalarm i tilfælde af, at Daniel skulle gøre dem noget. Mere specifikt fortæller Daniel om et møde med flere sagsbehandlere, hvor den ene tabte overfaldsalarman ud af lommen ved et uheld og forsøgte at skubbe den væk med foden, så Daniel ikke så den. Og da Daniel alligevel så den ligge på gulvet, lod sagsbehandleren som om, det blot var en lille ting, der ikke betød noget – lod som om de ikke var bange for ham, men Daniel ved godt, at de er bange for ham. Daniel beretter også om sagsbehandlere, som har ladet som om, at de forstod ham og hans situation og gerne ville have ham til at fortælle om alt, hvad "han havde lavet", og hvor han senere oplevede, at han alligevel ikke kunne have tillid til dem, og Daniel oplevede det som om, de blot var interesseret i ham, fordi han var "spændende" og ikke for hans egen skyld. Hvori det spændende bestod, forklarer David, da jeg spørger ind til dette. Det handlede om, hvilke bandegrupperinger han var i, og hvad han havde begået af kriminalitet. Hvorfor dette er spændende for en sagsbehandler, er dog ganske uklart, men det var Davids tydelige oplevelse, at det kun var derfor, han skulle "åbne sig" og fortælle alt, hvad han havde lavet.

Martin er den eneste unge mand i datamaterialet, der har forsøgt at få hjælp gennem det såkaldte bandeexitprogram, men det var slet ikke en hjælp, han overhovedet oplevede som brugbar for ham. Hans støttekontaktperson og ham selv havde haft et møde med en medarbejder i bandeexitprogrammet, men der var tilsyneladende ingen mulighed for at få hurtig hjælp, og Martin endte derfor på gaden, på flugt, og valgte at klare problemerne selv. Martin griner af disse exitprogrammer under vores interviewforløb og siger, at de slet ikke kan bruges til noget. Når man står i det til halsen, og nogle er efter en, så skal der handles hurtigt fortæller Martin, og det kan "systemet" slet ikke finde ud af. Han havde sin kontaktperson med til mødet med medarbejderen for bandeexitprogrammet, og hans kontaktperson havde også forklaret, hvor vigtigt

det var, at Martin fik hjælp her og nu, da der var en bandegruppering efter ham, men heller ikke dette havde hjulpet. Så Martin kan slet ikke se, hvad dette program skal bruges til. "Det er bare noget fis", fortæller Martin under interviewforløbet.

Betydningen af hvornår indsatser iværksættes

Datamaterialets andet centrale fund knyttet til temaet om pædagogiske indsatser viser betydningen af, hvornår pædagogiske indsatser tilbydes og iværksættes – set i et tidsperspektiv.

Dette er et centralt fund i analyserne af datamaterialet, der trådte tydeligt frem, efter at alle de ti unge mænd var blevet interviewet, og der kunne foretages sammenligninger på tværs af de unges fortællinger.

Netop de unges fortællinger om hjælpeforanstaltninger træder meget forskelligt frem set i et *tidsperspektiv*. Med dette henvises især til spredningen i aldersgruppen af de unge mænd, fra cirka 16 år og op til slutningen af tyverne, som har deltaget i forskningsprojektet, og viser i høj grad, at der er forskel, i hvilke typer af foranstaltninger der vurderes at kunne hjælpe eller ikke hjælpe afhængigt af alder og stædet i tilværelsen – vel og mærke set fra de unges eget stædet.

Med begrebet tidsperspektiv vises der hen til ikke nødvendigvis en talmæssig aldersforskel, men til gengæld en form for tidsspænd, der kan analyseres frem i de unge mænds fortællinger, således at de alle har det til fælles, at de påbegyndte deres bevægelse ind i kriminalitet og bandegrupperinger i 12-13 års alderen, levede nogle (for alle ti) meget hektiske ungdomsår med vold, kriminalitet og fængsel i perioden, fra de var cirka 14 -19 år og derfra på forskellig måde søgte at få støtte og hjælp af "systemet" især i alderen 17-19 år, men ligeledes i denne tidsperiode samstemmende beskriver oplevelser af ikke at kunne få den støtte og hjælp, som de unge selv synes at have brug for.

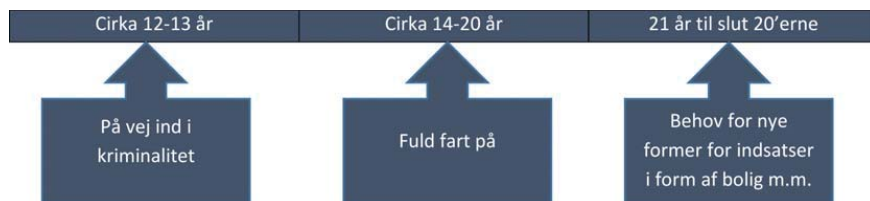
Men tidsspændet viser også, at der er forskel på den hjælp, de unge synes, de har brug for afhængigt af deres alder. Saif, som tænker længe over et spørgsmål under interviewforløbet, om hvad der kunne have hjulpet ham, da han i en alder af 13 år begynder at bevæge sig ind i den lokale bandegruppering, fortæller, at han synes, der mangler fritidstilbud til børnene og de unge, når de er 12-13 år, som også har åbent i weekenden både om dagen og om aftenen. Han taler om, at der mangler steder at være og samles, hvor der er aktiviteter, som er spændende, også lørdag og søndag aften. Saif forklarer under interviewet, at de unge med anden etnisk baggrund ikke mødes hjemme hos hinanden på værelset og hører musik, ligesom "danskerne" gør, men er nødt til at samles på gadehjørner og i butikcentre for at være sammen – "og når man så står der alle sammen, er der ikke langt til, at den første kaster en sten ind af butiksruden".

Der er ikke så meget at lave om aftenen og slet ikke i weekenderne, og de keder sig, fortæller Saif. Sådant startede det også selv for Saif, og derfra bevægede han sig ind i den lokale bandegruppering, indtil han nu i dag er midt i tyverne og tænker tilbage på de tidlige ungdomsår.

Der er ikke nogen af de unge mænd, der fortæller om at have et behov for støtte og hjælp, mens livet for alvor var hektisk i ungdomsårene i de forskellige grupperinger – snarere tværtimod er det som om, at i netop denne tidsperiode opleves tilbud om støtte som pres og krav, der ikke giver mening for den enkelte. I en gennemgang af datamaterialet viser det, at først når de unge mænd når op i 19 års alderen, begynder de at have et eget specifikt udtrykt ønske om forskellige former for hjælp – ofte et ønske om hjælp – der ikke stemmer overens med det, de selv synes, de får tilbudt. Fælles for både Henry, Saif, Abdalla, Daniel samt Martin er, at de først i begyndelsen af tyverne begynder at have meget specifikke ønsker for, hvad der skal ske med deres fremtid; skole, uddannelse, arbejdsdrømme, egen bolig, hjælp til at komme i arbejde og uddannelse og økonomisk støtte til at klare sig. Og her oplever de alle at støde ind i et system, som ikke kan hjælpe på netop den specifikke måde, de ønsker og føler at have brug for.

Tidsspændet viser således også hen til, at når de unge er forskellige steder i deres liv – et sted når de er 17 år, og et andet sted når de er 25 år – så peges der også på, at det er forskellige former for støtte og hjælp, de giver udtryk for at have brug for i deres liv.

En tidslinje

Figur 6

Hans, som er 19 år, fortæller under interviewforløbet, at han lever på gaden og ikke modtager nogen form for økonomisk støtte eller andet fra "kommunen", da "de" ikke vil hjælpe ham med et sted at bo og kontanthjælp. Hans kan heller ikke bo hjemme, da han fortæller, at han udsætter sin familie for fare på grund af hans liv i en bandegruppering og derfor selv har valgt at flytte hjemmefra. Det eneste, Hans ønsker, er at få en

lejlighed og nogle penge, så skal han nok klare sig selv. Arbejde og uddannelse er ikke i fokus hos Hans, dertil synes han selv, at han har det alt for svært – har svært ved at finde ro, svært ved at koncentrere sig og svært ved at styre sit temperament. Hans kan ikke forstå, han ikke kan få den hjælp, han ønsker og vælger derfor at leve på gaden, sove hos venner og klare sig selv.

Daniel, som er i slutningen af tyverne, har modtaget mange forskellige former for hjælp og er, i sammenligning med de øvrige ni unge mænd, ham der har modtaget flest forskellige tilbud om støtte både gennem barndom, ungdom og voksenliv. Daniel beskriver alt fra pædagogisk støtte til psykologhjælp, psykiater, projekter og sagsbehandlere, der alle på forskellig måde har tilbudt ham hjælp, men Daniel vil ikke have noget af det, er han nu kommet frem til. Han vil blot være i fred i sin egen lejlighed og have økonomi til at klare sig selv. Han vil ikke have uddannelse eller arbejde og vil ikke til psykiater, vil ikke have medicin eller pædagogisk støtte på anden vis.

Kurt, som er 16 år, fortæller i interviewforløbet, at han synes, at hans sagsbehandler har presset alt muligt ned over hovedet på ham, som han slet ikke har haft lyst til at lave. Mere konkret adspurgt er det forskellige projekter, hvor der har været fokus på skole og afklaring af arbejdsmuligheder. Det er slet ikke noget, der interesserer Kurt. Han fortæller, at han kan klare sig selv – også økonomisk – og har slet ikke brug for al den slags. Nogle ting siger Kurt ja til blot for at kunne opnå noget andet for sig selv, men slet ikke fordi han oplever nogen interesse i de forskellige ting, uanset om det er skolegang, arbejde eller tilknytning til et socialpædagogisk projekt.

Martin fortæller, at mens han var ung, ville han ikke have hjælp til noget som helst – han klarede sig fint selv, men at det først var, da han kom i begyndelsen af tyverne, at han blev opmærksom på, at han gerne ville have hjælp til nogle særlige ting og begyndte at formulere disse både for sig selv og sammen med sin mor. Tiden fra han var 12-13 år, og indtil han var cirka 20 år, gik med fuld fart på; masser af ballade, masser af kriminalitet og forskellige bandegrupperinger, og der havde han slet ikke tid til at tænke på fremtiden, uddannelse, arbejde og den slags.

Abdalla fortæller også om rigtig mange tilbud om skolegang og forskellige projekter gennem hans ungdomsår, tilbud han slet ikke havde tid til. Når hverdagen leves i en bandegruppering, så er der ikke rigtig tid til skole, projekter og eksaminer, fortæller Abdalla. Først nu, hvor Abdalla er blevet 22 år, har han taget imod hjælp fra et socialpædagogisk projekt, hvor der både er en mentorordning såvel som mulighed for at få hjælp til at tage en uddannelse, og Abdalla er meget glad for sin mentor, som han taler meget med, og som han har en helt klar oplevelse af hjælper ham. Det er tydeligt, at for Abdalla handler det om, at han er nået en alder, hvor han synes, han skal begynde at tænke på sin fremtid, og at fremtid er forbundet med uddannelse og arbejde, og derfor

bliver disse indsatser nu meningsfulde for ham, også selvom hverdagen i hans bandegruppering stadig tager meget af hans tid og er vigtig for ham.

Oskar på 19 år er også en af de unge mænd, som på ingen måde synes, at nogle af de pædagogiske indsatser, han er blevet tilbudt, har interesse for ham her og nu i hans liv. Lige nu leves livet, og Oskar har ikke en oplevelse af, at han gerne vil have en uddannelse eller et arbejde, det er i hvert fald ikke noget, han tænker på lige nu. Under interviewforløbet fremhæver Oskar den lokale ungdomsklub, hvor der var nogle pædagoger, der var helt ok, men ellers har Oskar ikke noget eller nogle, han gerne vil fremhæve, som har været vigtigt for ham – specifikt i forhold til pædagogiske og socialpædagogiske indsatser. Størstedelen af Oskars ungdomsliv har været fyldt op med at hænge ud med venner, lave kriminalitet og være tilknyttet en bandegruppering, fortæller han. Under interviewforløbet taler vi lidt om de gange, Oskar har siddet i fængslet, et sted, hvor han også husker at være blevet tilbudt muligheder for undervisning og hjælp til at tænke på uddannelse og arbejde, men Oskar synes slet ikke, at det "var noget for ham":

"Oskar: ... altså de var flinke nok – lærerne (i fængslet)

Interviewer: Sagde du ja til undervisning, mens du sad i xxx?¹⁶

Oskar: Næææ, nej, altså lidt, men nej nej, det gjorde jeg ikke

Interviewer: Hvorfor sagde du nej?

Oskar: Hvad skal jeg bruge det til... jeg klarer mig jo. Noget gjorde jeg, mest for at få tiden til at gå ikke?" (Interview med Oskar).

Oskar synes ikke, han kan huske nogle, der ikke har været ok, lige med undtagelse af nogle af hans lærere i folkeskolen, men ellers har de fleste pædagoger og lærere, han har mødt, været "ok". Nogle af lærerne i folkeskolen var slet ikke ok, husker Oskar. Især var de sure på ham, fordi han ikke kunne sidde stille og koncentrere sig, men han husker en lærer, som sagde, at han "havde et godt hoved, hvis han bare ville bruge det".

Jesper er en af de unge mænd, som har deltaget i forskningsprojektet, der har flere oplevelser og erfaringer med socialpædagogiske indsatser gennem hans ungdomsliv. Han har været tilknyttet flere former for projekter, for at han "skulle tage en uddannelse", men han har slet ikke synes, han kunne fokusere på dette, mens han er i fuld gang med alt muligt andet, for eksempel at være sammen med sine venner, køre biler og lave kriminalitet. De fleste pædagoger, som Jesper har mødt, er flinke, men han husker ikke nogen, som han var særlig glad for, eller som han talte godt med. Når

¹⁶ Xxx henviser til anonymisering af det fængsel, som Oskar omtaler.

Jesper har prøvet at være tilknyttet flere forskellige projekter¹⁷, er det fordi, han hurtig har lavet "noget ballade" eller slet ikke er kommet, så han er blevet smidt ud.

Søren, som er 22 år, er en af de unge mænd i forskningsprojektet, som for alvor medvirker til at indkredse det såkaldte tidsspænd i betydningen af, hvornår indsatser forekommer relevante og meningsfulde for de unge mænd i deres hverdagsliv. Søren fortæller netop om, hvordan han slet ikke oplevede, at de muligheder, han fik, da han var yngre, gav mening for ham – snarere tværtimod. Pædagogerne (på døgninstitutionen) var "flinke nok", men Søren var optaget af "alt muligt andet". I dag fortæller Søren, at han har en kontaktperson i det projekt, han er tilknyttet, som er god til at hjælpe ham, og som "er ret flink". Søren tror selv på, at han nok skal få en uddannelse som håndværker.

Med afsæt i netop dette beskrevne tidsspænd er der også meget, der tyder på, at de unge kan befinde sig i forskellige *faser af tilknytning til en bandegruppering*. Begrebet fase omhandler i denne sammenhæng en form for afgrænset tidsperiode, som karakteriseres ved den unges egne opfattelser og vurderinger af betydningen af tilknytningen til en bandegruppering. Som Schwartz (2014) tidligere har påpeget, er børn og unges perspektiver på noget, nemlig de steder og fællesskaber, hvor de lever deres hverdagsliv og ligeledes, hvordan disse steder og fællesskaber opleves som betydningsfulde. Analyserne af datamaterialet medvirker til at pege på, hvorledes der både kan indfanges en såkaldt *præbandefase*, en *egentlig bandefase* og ligeledes en såkaldt *senbandefase* på tværs af de unges fortællinger om de betydninger, som bandetilknytningen udgør for dem fra hver deres ståsted og position (Dreier, 2004). Begrebet præbandefase omfatter den periode, fra den enkelte unge begynder at bevæge sig rundt sammen med andre unge, hænger ud på gader og stræder, begår kriminalitet, ryger hash og pjækker fra skole. Denne præbandefase kan tilsyneladende variere i en aldersperiode, fra den unge er cirka 12 år, og frem til den egentlige bandefase påbegyndes, hvor det for alvor opleves, at livet går stærkt, og der er fuld fart på, som Hans har berettet. I den egentlige bandefase ser det heller ikke ud til, med afsæt i de unges fortællinger, at de unge egentligt er optaget af at forlade en bandegruppering. Netop betydningen af deltagelsen i bandegrupperingen bevirker også, at de socialpædagogiske indsatser, der iværksættes, oftest kan opleves i bedste fald som ligegyldige og i værste fald helt meningsløse. Både Kurt, Hans og Jesper har som de yngste, der har bidraget i forskningsprojektet, medvirket til at kunne indfange konturerne af denne oplevelse af ligegyldighed og – for Kurts vedkommende – i høj grad meningsløsheden. Det ligegyldige omfatter følelsen af, at det, der bliver tilbudt, slet ikke giver mening,

¹⁷ De forskellige projekter uddybes ikke yderligere under interviewforløbet, så det forbliver uklart, hvilken type af projekter der specifikt er tale om.

hverken socialpædagogiske projekter med fokus på at afslutte folkeskolen eller på længere sigt at få en uddannelse og et arbejde. Hvad skal man med et arbejde, når man sagtens kan klare sig selv økonomisk på anden vis vel og mærke, som Kurt og Jesper fortæller under deres interviewforløb. Kurt, som befinder sig midt i *selve bandefasen* så at sige, kan slet ikke finde mening i nogle af de indsatser, han skal tage imod. Han får at vide, at han skal, og han siger ja, for at få nye muligheder for at gøre som han gerne selv vil, som han fortæller under interviewforløbet:

Interviewer: ... Jamen skal du så tage din 9. klasses afgangseksamen?

Kurt: Ja, ja, men jeg gider ikke vel?

Interviewer: Hvorfor gør du det så?

Kurt: Fordi de siger, jeg skal

Interviewer: Hvem er det, der siger det?

Kurt: Min sagsbehandler, ja og du ved xxxx¹⁸..." (Interview med Kurt).

I selve bandefasen kører livet rigtig stærkt. Fra flere af interviewene med de unge mænd i forskningsprojektforløbet underbygges denne vinkel, idet også de unge mænd, som er ældre, men fortsat er tilknyttet en bandegruppering, også beretter om, at de i en periode for alvor havde "meget travlt". Det meget travle skal ikke her af hensyn til anonymitet uddybes i detaljer, men spænder over fortællinger fra de unge mænd om at bruge al sin tid på den bande, man er tilknyttet, tid på at slås med andre, lave kriminalitet, blive "jaget" af politiet og sidde i fængsel – for nogle af de unge mænds vedkommende ad flere omgange.

Herfra sker der tilsyneladende en bevægelse, hvor det, der kan indkredses med afsæt i de unge mænds fortællinger, er en bevægelse i *betydningen* af tilknytningen til en bandegruppering for den enkelte unge mand. Betydningen udvides til *også* at omfatte en kæreste, at få en uddannelse og måske, som for Henrys vedkommende, et arbejde samt for Saifs vedkommende også børn, der skal tages vare på. I denne såkaldte senbandefase er de unge fortsat tilknyttet en bandegruppering og har ikke nogen oplevelser af at skulle forlade en bandegruppering, men der er noget andet og mere, der også skal føjes til tilværelsen. For nogle af de unge mænd, som nu er i tyverne, træder denne såkaldte senbandefase frem i deres fortællinger om, hvordan de nu – modsat tidligere – er på vej gennem et uddannelsesforløb, er meget glad for de socialpædagogiske indsatser, som de er tilknyttet, og oplever, at det er meget godt at have nogle voksne, man "kan stole på og tale med", og som "kan hjælpe en".

¹⁸ Xxxx markeringen viser, at noget er udeladt af hensyn til Kurts anonymitet.

Med afsæt i Mørcks forskning om unge mænd, der har forladt rocker- og bandetilknytning (2015), er der måske også mulighed for at udpege konturerne af en form for *postbandefase*, det vil sige en fase, hvor den unge mand har ønsker om at forlade bandegrupperingen, for eksempel gennem de tilrettelagte exitprogrammer.¹⁹ Mørck (2015a, 2015b) har belyst, hvordan den enkelte unge mand kæmper for at etablere sig i et nyt liv uden tilknytning til en bandegruppering, kriminalitet og fængselsforløb. Datamaterialet fra de unge mænd, som har deltaget i dette forskningsprojekt, åbner imidlertid ikke mulighed for at indkredse en egentlig *postbandefase*, idet netop ingen af de unge mænd, som har medvirket med deres perspektiver og fortællinger, har givet udtryk for, at de havde ønsker eller planer om at forlade den bandegruppering, de oplevede at tilhøre.

Nogle indsatser har en særlig betydning

Datamaterialets tredje og sidste fund knyttet til betydningen af pædagogiske indsatser indkredser nogle af de tiltag, som de unge selv oplever, har haft betydning for dem på en måde, der har bragt dem videre i deres tilværelse og medført oplevelser af at høre til et sted og at møde mennesker, der gerne vil hjælpe dem med vigtige ting i tilværelsen.

Knyttet til indsatser der på forskellig vis har hjulpet de unge i deres tilværelse, viser datamaterialet, at især en eller anden form for mentorordning, der kan hjælpe med uddannelse og arbejde såvel som pædagogiske projekter, hvor der er professionelle, der opleves at være til at stole på og tale med, især ser ud til at være indsatser, som nogle af de unge erfarer, har været betydningsfulde for dem.

I de unges fortællinger om indsatser, der har hjulpet dem på forskellig måde og på forskellige tidspunkter i deres liv, er der flere gennemgåede fællestræk om noget, der har betydet noget for dem. Det er især, når de unge er kommet ind i det tidlige voksenliv først i tyverne, at fortællingerne om det, der betyder noget afgørende, træder frem i datamaterialet.

Også dette træder dog meget individuelt frem. Henry, som har en mentor, der har hjulpet ham med at få arbejde på trods af hans straffeattest, er vigtig for Henry nu i en alder, hvor han er færdig med sin uddannelse og har prøvet så længe at søge job, men uden held. Nu har hans mentor, som han har været tilknyttet en kort periode, hjulpet ham, og han har fået job. Henry er under interviewet en meget glad ung mand,

¹⁹ Se evt. uddybende Mørcks (2015) artikel, der sammen med medforsker x navn udforsker, hvorledes x søger at skabe sig et nyt liv uden tilknytning til en rocker- eller bandegruppering, og vanskelighederne forbundet hertil.

der med stor glæde fortæller om sit nye job som VVS-installatør og om hans chef, der siger, at det ikke gør noget, at han ikke har ren straffeattest.

Det job har Henry fået med hjælp fra sin mentor, og det er han fuldstændig klar over, da han selv gennem flere år forgæves har søgt mange jobs, både som faglært og som almindelig arbejdsmand – alt sammen uden held. Henry mener nok, at det er finanskrisen, der har gjort, at der ikke har været arbejde til alle, og så selvfølgelig at han ikke har en ren straffeattest. Henry fortæller under interviewforløbet, at dette er det vigtigste for ham – at få et job og lave det, han er uddannet til. Han kan slet ikke forestille sig, hvis han ikke skulle arbejde og bruge sin uddannelse, som han er meget stolt af. Han har altid ønsket at være håndværker og var næsten færdig med sin uddannelse, da han blev fængslet og derfor måtte smide det hele på gulvet og starte forfra, da han kom ud af fængslet igen.

Henry har masser af fremtidsdrømme. Nu vil han passe sit allerførste arbejde som faglært VVS-installatør, og med tiden vil han gerne selv have sit eget firma med egne ansatte. I afslutningen af interviewet taler vi længe om disse fremtidsdrømme, og Henry smiler tydeligt og stolt ved tanken om, at han en dag får sit eget VVS-firma med sine egne ansatte. Han mener selv, at han vil blive en meget streng, men retfærdig chef. Henry mener selv, han har fået den rigtige hjælp nu på det helt rigtige tidspunkt. Det har været hårdt at være arbejdsløs, han har kedet sig meget og ikke vidst, hvad han skulle stille op med sig selv, men nu er det lykkedes, og Henry er en glad ung mand. Henry fortæller ikke meget om sin mentor undervejs i interviewforløbet, men omtaler til gengæld betydningen af, at denne har været der og hjulpet ham på vej.

Daniel, som er sidst i tyverne, og som har oplevet mange forskellige hjælpeforanstaltninger gennem både barndom og ungdom, mødte først en "rigtig god hjælp", da han i midten af tyverne kom ind i et projekt og oplevede, at der var nogen, der var gode at snakke med, at han var glad for det arbejde, han lavede der og havde gode kollegaer. "Det var de bedste år af mit liv", fortæller Daniel under interviewet. Daniel vidste slet ikke før da, at han kunne opleve det som noget godt at være tilknyttet et projekt, hvor der var fokus på arbejde og uddannelse, og hvor han synes, han havde det godt. Det hele blev imidlertid brat afbrudt, fortæller Daniel, fordi han blev tævet af politiet, og dette forskrækkede ham så meget, at han slet ikke har kunnet fokusere på at fortsætte i projektet efterfølgende. Daniel fortæller, at politiet formodentligt havde overvåget ham gennem længere tid, hvor han slet ikke selv var klar over det, og så overraskede ham en dag, hvor han slet ikke var forberedt. Nu er Daniel hver dag og hele tiden forberedt på alt og har slet ikke energi til at deltage i noget projektførløb mere, fortæller han. Under interviewet taler vi ikke i detaljer om, hvorfor politiet var efter ham, og hvad han havde gjort, siden de var efter ham, men i højere grad om, hvad net-

op denne oplevelse har gjort ved ham i forhold til at fokusere på arbejde og uddannelse. Daniel synes, at han skal bruge den energi, han har til at passe sig selv og være i fred. Han vil ikke, selvom "kommunen" hele tiden forsøger, i uddannelse eller arbejde eller i forskellige projekter, han vil bare være i fred og passe sig selv. På trods af dette fastholder Daniel, at den støtte han modtog i projektforsløbet var det helt rigtige for ham. Her mødte han mennesker, som gerne ville være sammen med ham, og som var gode at snakke med – flere af dem har han fortsat kontakt til, og han ser tilbage på denne periode som noget af det bedste, han har oplevet.

Martin, som er først i tyverne, har flere oplevelser af at have fået den helt rigtige hjælp – særligt gennem de seneste par år. Martin er også tilknyttet et projekt, hvor han arbejder, og hvor han er meget glad for at være, men er også klar over, at han gennem tiden har fået tilbudt hjælp, som han ikke kunne bruge og ikke kunne se meningen i. Han er tæt knyttet til flere af pædagogerne og lærerne, som han oplever som en stor støtte for ham, og han har for første gang i sit liv fået en drøm om, at han gerne vil have en uddannelse. Hvis Martin får en uddannelse, så bliver han den første i sin familie, der har en uddannelse, fortæller han under interviewet. Martins mor, som han er meget tæt knyttet til, støtter ham i dette, men er bekymret for, hvordan han skal klare sig økonomisk, mens han uddanner sig. Martin vil gerne arbejde med mennesker og være ligesom nogle af dem, der har hjulpet ham rigtig meget i hans tid i projektet (XX).²⁰ De har betydet meget for ham og været der for ham på alle tider af døgnet, alle ugens dage. Netop disse erfaringer ser ud til at være meget vigtige for Martin og tillægges en helt særlig betydning for ham. Det er noget med tillid og noget med at have nogen at tale med, som man kan stole på, der træder frem i interviewet med Martin, og endvidere oplevelsen af, at netop de mennesker, der er til at stole på, også tror på, at Martin har gode evner til at klare sig i tilværelsen og få en uddannelse og et arbejde.

Saif er den eneste af de unge mænd i forskningsprojektet, som beretter om betydningen af tidlige forebyggende pædagogiske indsatser – altså vel og mærke indsatser, der kan iværksættes, *inden* de unge træder ind i en bandegruppering. Han har en lang række overvejelser over netop betydningen af pædagogiske indsatser til de unge såvel som forslag til, hvad der kunne være brug for at iværksætte med afsæt i hans egne erfaringer med at være ung og på vej ind i en bandegruppering.

Saif fortæller, at både fritids- og ungdomsklub har været gode, men har lukket for tidligt og slet ikke har haft tilstrækkeligt åbent i weekenderne, da han selv var i 12-15 års alderen og havde brug for steder at være, hvor der var hygge og samvær og interessante aktiviteter. Særligt weekenderne er vigtige og særligt aftenene i weekender-

²⁰ XX viser hen til, at projektet er anonymiseret af hensyn til Martins anonymitet.

ne, da det netop er disse tidsrum, hvor de unge ikke har noget at lave og ingen steder at være.

Der træder en tydelig kompleksitet frem gennem de ti unge mænds fortællinger om indsatser, de har modtaget gennem barndom, ungdom og tidlige voksenliv – spændende fra folkeskolen til en lang række sociale og socialpædagogiske tiltag, der formodentligt både har haft til hensigt at forebygge såvel som at modvirke de unges bevægelser ind i bandegrupperinger, kriminalitet og fængselsophold. Under tema nr. 2 i dette kapitel var fokus på de unge mænds oplevelser af deres skoletid, hvor størstedelen af de unge mænd beskrev, hvordan de på forskellige måder havde forladt skolen og bevæget sig ind i kriminelle grupper, hængt ud på gader og stræder og absolut ikke havde nogen interesse i skolegangen, lektier og eksamen. I nærværende sammenhæng skal der imidlertid knyttes en række afsluttende bemærkninger til de socialpædagogiske indsatser, som unge udsatte mænd møder i deres ungdoms- og tidlige voksenliv. Den første bemærkning knytter an til – og er tæt forbundet med – de unges oplevelser af mening med de indsatser de på forskellig vis indgår i. For de unge mænd, som under interviewforløbet er under eller lige omkring 20 år, får vi en vigtig viden, der i høj grad handler om, at socialpædagogiske indsatser forbundet til et fokus på at hjælpe med til færdiggørelse af folkeskolen, praktikforløb, støtte til uddannelse og arbejde er relevante for de unge, men også vanskelige at få i fokus for den enkelte unge mand, når livet kører stærkt sideløbende hermed.

Den anden, men tæt forbundne bemærkning handler især om nogle dilemmaer knyttet til de forskellige indsatser – set fra de unge mænds perspektiver. Dilemmaer, der træder frem, som at det tilsyneladende ikke er et spørgsmål om ikke at ville have eller modtage en særlig form for støtte, men at det kan være vanskeligt at tage imod den, at rumme den og integrere den i sit liv, sideløbende med alt det andet der også skal foregå. Når dette betegnes som et dilemma, er det fordi, interviewene med de unge mænd, som er kommet op i tyverne, i allerhøjeste grad viser, at de selv samme indsatser absolut erfarer som betydningsfulde – blot på et senere tidspunkt i deres liv. Når position og perspektiv er forandret, er andre betydningsfulde relationer tilsyneladende trådt ind i de unge mænds liv, og for nogles vedkommende også en åbning mod en fremtid med uddannelse, arbejde og et familieliv.

Et væsentligt forhold, der ser ud til at være forbundet med indsatser – uanset om det er de generelle pædagogiske indsatser eller specifikke socialpædagogiske indsatser – er tilsyneladende den enkelte unges oplevelse med at møde voksne, som "man kan stole på" og "tale med". Både David og Martin beretter om netop dette som afgørende for deres ønsker om at indgå i for eksempel socialpædagogiske projekter, hvor der er fokus på mentorordning, uddannelse og arbejdsmuligheder. De unge har gen-

nem deres barndom og ungdom, såvel som tidlige voksenliv, mødt forskellige voksne mennesker, og nogle af disse får betydning for den enkelte unge mand, en betydning der tilsyneladende kan åbne for nye muligheder for den enkelte unge mand. Mulighederne synes forbundet til andre måder at deltage på i forskellige sammenhænge, for eksempel i et socialpædagogisk projekt, hvor der er et voksent menneske, som "bare er fantastisk at snakke med", som Martin beskriver det. Tæt forbundet hertil synes det modsatte også at gøre sig gældende. I de forskellige sammenhænge, hvor de unge har bevæget sig gennem barndom og ungdom, er der også voksne mennesker, som har fået betydning, men ikke nødvendigvis på måder som de unge har oplevet som muligheder for at komme til deltagelse i fællesskaber.

I de unges fortællinger ser to gennemgående træk ud til at gøre sig gældende. Det ene handler om lærere, de har mødt i folkeskolen, og hvor flere af de unges fortællinger er ganske mættet med oplevelser af, at "læreren ikke kunne lide dem", eller at læreren "synes, jeg altid lavede ballade" eller relationer til pædagoger og sagsbehandlere, som man ikke "kunne stole på". Her synes relationen til voksne mennesker for nogle af de unge at have en særlig betydning, som udgør oplevelser af begrænsninger og kan medvirke til, at de unge giver slip på skolen eller de andre sociale og pædagogiske sammenhænge, de unge har indgået i. Dette træk medvirker til at sætte fokus på betydningen af det *relationelle* aspekt i børn og unges tilknytning til de forskellige områder, som udgør børne- og ungeområdet, uanset om det er daginstitution, folkeskole, fritids- og ungdomsklubber eller de socialpædagogiske indsatser, der så at sige træder ind, når de unge befinder sig i sociale nødsituationer (Mathiesen, 1999; Bechman Jensen, 2005; Jensen et al., 2012, 2015). Betydningen af det relationelle aspekt omfatter i nærværende sammenhæng samværet eller samspillet mellem den unge mand og de voksne mennesker, som den unge møder, for eksempel i et socialpædagogisk projekt. Relationen kan af de unge opleves som værdifuld, vigtig og betydningsfuld, for at den unge synes at kunne bevæge sig hen mod nye muligheder, men kan også opleves som det afgørende begrænsende for den unge i den konkrete kontekst – og være netop så betydningsfuld, at den unge medtager oplevelser af at være den, der altid kommer i slåskamp eller er dårlig i skolen.

Det andet gennemgående træk i de unges fortællinger handler om, at de forskellige områder, det være sig daginstitution, folkeskole, ungdomsklubber eller socialpædagogiske projekter, repræsenterer forskellige muligheder for de unge i deres opvækst og ungdomsliv – men absolut også ligeledes har stillet forskellige typer af krav til de unge mænd. Krav som opleves forskelligt og individuelt, og naturligvis håndteres på subjektive måder, men som kan se ud til at være vanskeligere at håndtere, hvis relationerne til de voksne mennesker i de forskellige områder opleves som konfliktfyldte og

vanskelige, men også krav, som kan opleves som uforståelige og meningsløse. Krav om at gå i skole, tage eksamen og få et arbejde er blot de mest i øjenfaldende, men også nogle af de krav, som netop de unge mænd gennem deres fortællinger har medvirket til at indfange som ganske vanskelige at opfylde.

Afsættet for en fortsat udvikling af pædagogiske og socialpædagogiske indsatser på området knyttet til udsatte børn og unge, herunder også de unge i bandegrupperinger, må i høj grad pege i retning af at få øje på, hvad der er på spil for de unge i de forskellige sammenhænge de deltager i, og i de relationer, de indgår i sammen med voksne mennesker.

5.6. Opsamling af analysekapitel

I dette kapitel er selve analyserne af de unge mænds fortællinger præsenteret. Indledningsvist kunne disse analyser inddeles i en række temaer, henholdsvis et tema knyttet til de unge mænds fortællinger om deres barndom og opvækstforhold, et tema knyttet til skolegang og uddannelse samt fremtidsdrømme, og et tredje tema, der udforskede de unge mænds bevægelser ind i og hverdag i forskellige bandegrupperinger. Det fjerde tema satte fokus på psykiske vanskeligheder, enten trådt frem gennem opvæksten, eller for nogle af de unge mænds vedkommende, som forbundet til deres levede liv, heraf også gennem oplevelser og erfaringer knyttet til deres deltagelse i forskellige bandegrupperinger. Det femte og sidste tema i analysen fokuserede på de dele af de unges fortællinger, som kunne indkredse en lang række af de pædagogiske og socialpædagogiske indsatser, som de unge har modtaget gennem deres tilværelse, deres oplevelser af disse indsatser såvel som fremadrettede forslag fra de unge selv, til hvad forebyggende indsatser kunne indeholde i forhold til unge i bandegrupperinger.

Med et teoretisk afsæt inden for kritisk psykologi (Holzkamp, 1983, 1998; Dreier, 2001), således som den især er udviklet i en dansk sammenhæng gennem de senere år (Højholt, 2001, 2005; Schwartz, 2005, 2014; Kousholt, 2006; Petersen, 2009, 2011, 2013) har analyserne af de unge mænds fortællinger haft et helt særligt fokus på at trække de unges egne perspektiver frem i datamaterialet. De unges egne perspektiver med afsæt i deres position og ståsted i livet, deres oplevelser af deres barndom, ungdom, hverdagsliv, erfaringer og følelser omkring disse oplevelser har således været i centrum af analyserne. Videre – og i tæt forlængelse heraf – har der også været et særligt blik på selve handlingsaspektet forbundet til de unges fortællinger. Handlingsaspektet er et af de helt særlige begreber inden for den kritiske psykologi, som på afgørende områder skiller det kritiske psykologiske perspektiv fra andre psykologiske teorier, idet der ikke blot er en optagethed af, hvordan noget føles og opleves, men i allerhøjeste grad også hvilke oplevelser af handlemuligheder disse følelser og oplevelser giver den enkelte

unge mand i hans hverdag. Det er således ikke muligt inden for dette teoretiske perspektiv at udelade de handlinger, der er forbundet til de unges perspektiv, men derimod at forbinde både perspektiv og handling sammen.

De fortællinger, vi har mødt fra de unge mænd, med afsæt i deres specifikke ståsted og perspektiv, beretter først og fremmest om, hvordan de selv har oplevet deres opvækst og barndomsforhold. Netop her viser en væsentlig pointe knyttet til forskning inden for et såkaldt børn- og ungeperspektiv. Der er nemlig ikke tale om et perspektiv eller en stemme så at sige, men om mange og forskellige perspektiver, hvilket er ganske væsentligt ikke at tabe i ivrigheden efter at forske sammen med de unge fra deres ståsted og med dem som medforskere. De mange stemmer fra de unge selv viser (selvfølgelig) forskellige fortællinger om følelser, tanker og forståelser af egne opvækstforhold, relationer til forældre, søskende, bedsteforældre og andre nære. Overordnet er der dog nogle af de unge, der har fortællinger, som i de store grove træk ligner hinanden, og som bevæger sig rundt om betydningen af at være tæt knyttet til sin familie, at opleve familien som en støtte og en kilde til omsorg i barndommen, der har haft og fortsat har betydning ind i ungdoms- og voksenlivet. Særligt de unge med anden etnisk baggrund end dansk, uanset etnisk minoritetsbaggrund, har meget tydelige fortællinger om forældre, der opleves som omsorgsfulde, støttende og med klare ønsker og planer for deres børn om at klare sig godt i tilværelsen, særligt i forhold til skolegang, eksaminer, uddannelse og arbejde, således som de unge beretter om dette. Heroverfor træder de unge mænd med etnisk dansk baggrund frem i datamaterialet med atter andre fortællinger om opvækst præget af skilsmisse, mange flytninger, at være alene og forsøge at klare sig selv fra ganske tidlig alder. Det er umiddelbart ganske vanskeligt at udlede, hvorfor netop denne forskel træder frem i de unges perspektiver og ståsteder på deres barndom og ungdomsliv, og det vil formodentligt være misvisende at udlede entydige konklusioner knyttet hertil alene på baggrund af antallet af unge mænd, der har deltaget i forskningsprojektet. Bemærkelsesværdigt er det dog, at netop de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk i deres fortællinger om opvækst, barndomsforhold og tilknytning til familie på afgørende områder adskiller sig fra den internationale forskning på bandeområdet, hvor især unge i bander indkredses ofte at have en opvækstbaggrund præget af, at faderen er fraværende fra hjemmet, og moderen alene varetager opdragelse, og at opdragelsen kan være præget af hårde og strenge opdragelsesmetoder, også selvom en stor del af de bandegrupperinger, der er indkredset i international sammenhæng, ofte har etnisk minoritetsbaggrund (Pahukka, 2005; Björk, 2008; Lien 2008, 2010; van Gemert et al., 2008; Esbensen & Carson, 2012). Vi kan måske få et indblik til forståelse ved at kigge på nogle af de internationale undersøgelser på området netop knyttet til forskning i, hvem de unge er,

der bevæger sig ind i bandegrupperinger, og hvor netop argumentationen om, at den største betydning eller årsagsforklaring for deltagelse i bandegrupperinger indkredses i forhold til vanskeligheder i familien, herunder opdragelse eller mangel på samme. Men med afsæt i de unges egne fortællinger, vel og mærke i en dansk kontekst, er der noget, der tyder på, at det ikke primært er her i samspejlet mellem barn og forældre, i hjemmet og i omsorgen og opdragelsen af barnet, at den entydige og ofte forenklede forklaring kan indfanges på de unges bevægelser ind i bandegrupperinger.

Ganske anderledes ser det ud i relation til de unge mænds oplevelser og perspektiver på skolegang og oplevelsen af meningen med at gå i skole så at sige. Her har de ti unge mænd stort set alle det til fælles, at skolen er vanskelig at få greb om, det er svært at forstå, hvad den skal bruges til, også selvom om flere af de unge mænd fortæller, hvordan forældrene hele tiden har støttet dem i at passe skolen og lektierne. Hvorfor netop de unge mænd har disse oplevelser til fælles, springer til gengæld meget tydeligt frem i den enkelte unges fortælling – det er ganske svært at se, hvad man skal bruge skolen til, når man ikke oplever sig selv som dygtig i skolen. Det kan jo ganske simpelt være en tilfældighed, at netop disse ti unge mænd deler denne subjektive oplevelse, dette ståsted, men alligevel er der foretaget så megen relevant forskning netop knyttet til skolegang, som er vanskelige at overse, og som for alvor har kaldt på, at netop her træder de unge mænds udsatte livsforhold frem. Hvad der er bemærkelsesværdigt er, at ingen af de unge mænd beretter om oplevelser af, at det var skolen eller lærerne, de andre elever eller undervisningen for den sags skyld, der havde betydning for, at skoletiden ikke gav mening, snarere tværtimod ser analyserne ud som den enkelte unge bærer rundt på alene – og alene har ansvaret for.

Analyserne viser også en række andre bevægelser, som de unge har til fælles på tværs af deres forskellige ståsteder og perspektiver. Det gælder især bevægelsen hen imod en (eller flere) bandegrupperinger og deres deltagelse heri. Denne entydighed i bevægelsen forekommer umiddelbart indlysende, idet de unge, som har deltaget i forskningsprojektet, jo alle beskriver at være tilknyttet en bandegruppering, om end med forskelligt omfang og forskellig tyngde. Men når bevægelsen hen mod en bandegruppering også trækkes frem som fælles i analyserne af datamaterialet, er det i højere grad for at belyse, at dette tilbud eller denne invitation til deltagelse i en særlig form for fællesskab har virket interessant og åbnet sig med nye handlemuligheder (og betingelser) for de unge mænd på et særligt tidspunkt i deres liv. Alle de unge mænd har netop også bevæget sig hen imod forskellige bandegrupperinger i den samme aldersperiode, fra de var cirka 13 år og fremad i de tidlige ungdomsår. Men også her skiller bevægelserne sig ad og bliver forskellige afhængigt af ståsted og perspektiv. For de unge mænd med etnisk dansk baggrund ser det ud til, at bevægelserne hen imod del-

tagelse i en bandegruppering tager afsæt i, at de unge først og fremmest er begyndt at foretage kriminalitet, alene eller sammen med få venner. Derfra, men ikke nødvendigvis, har der åbnet sig muligheder for at bevæge sig ind i en bandegruppering. Helt anderledes træder analyserne frem knyttet til de unge med anden etnisk baggrund og deres bevægelser ind i en bandegruppering. Her ser det ud til, at der er en livsfortælling på spil, en livsfortælling om at være venner for livet, være sammen i et broderskab, og at denne livsfortælling også er bundet til det specifikke boligområde, hvor de unge på forskellig vis er vokset op. Det er ikke nødvendigvis den kriminelle adfærd, der træder først frem, men derimod betydningen af samvær, at høre til og at have nogen at være sammen med, og for nogles vedkommende også steder at være sammen, som indikerer de første bevægelser hen imod et bandefællesskab. Det ser også ud til, at de unge først bevæger sig i kanterne af bandegrupperingen og derfra med tiden tættere på. Dette tættere på er ikke nærmere defineret, men henviser i denne sammenhæng til en subjektiv oplevelse af at være tilknyttet et fællesskab – vel og mærke også et fællesskab, som man ikke forlader igen. Netop dette ikke at forlade fællesskabet er trukket frem i analyserne og viser, at de unge, særligt de unge med anden etnisk baggrund, som har deltaget i dette projekt, ikke oplever, at de på et tidspunkt skal forlade det fællesskab, som bandegrupperingen udgør. Uanset hvad bliver man sammen, også selvom ens egne livsforhold ændrer sig, for eksempel i forhold til kone og børn og ønsker om uddannelse og arbejde.

At bevægelsen hen imod og deltagelsen i en bandegruppering også rummer konsekvenser, dilemmaer, konflikter og begrænsninger for de unge mænd, er også belyst i analyserne, særligt i forhold til at have afsonet fængselsdomme (for nogles vedkommende flere gange) og at have oplevet og erfaret, hvordan de selv hver især må leve med psykiske og fysiske vanskeligheder. Netop de fysiske og psykiske vanskeligheder forbundet til at være tilknyttet en bandegruppering er trådt frem i datamaterialet. De unge mænd lever med uro, ængstelse, og stresslignende symptomer, som træder forskelligt frem hos den enkelte og håndteres med afsæt i egne subjektive oplevelser af muligheder og begrænsninger. Det kan være fysiske skader i forbindelse med at have været involveret i skud- og voldsepisoder, men det kan i allerhøjste grad også være psykiske vanskeligheder, hvor det kan være svært at sove om natten, hele tiden bekymre sig, have diffuse følelser af uro i maven og oplevelsen af at have svært ved at koncentrere sig.

Centralt for analyserne af de unge mænds fortællinger har også været at udforske de unges opvækst og hverdag i et pædagogisk perspektiv og mere specifikt inden for den del af den pædagogiske forskning, der har fokus på udsathed blandt børn og unge, og de socialpædagogiske indsatser, som den danske velfærdsstat iværksætter

rettet mod denne gruppe børn og unge. Således er de pædagogiske indsatser, som de unge har oplevet at have modtaget, medtaget som en vigtig del af analyserne, men så sandelig også som netop grundlaget for, at flere af de unge gerne ville deltage i interview. Netop flere af de unge påpeger selv, at pædagoger, socialrådgivere og lærere mangler viden om denne gruppe af unge og dermed også viden om, hvilke pædagogiske indsatser der kunne være relevante at iværksætte i et fremadrettet perspektiv.

Nærværende rapport indkredser en række fund, som fremstilles i nedenstående oversigtsform:

- At viden på bandeområdet – særligt i dansk sammenhæng – endnu er meget begrænset i et forskningsmæssigt perspektiv, men med afsæt i de unges positioner og perspektiver kan der indkredses forskellige begrundelser og betydninger for unge mænd, der bevæger sig ind i en bandegruppering, og som kan medvirke til at udvide den forskningsbaserede viden på området. De mest markante forskelle i de unge mænds begrundelser og betydningen for tilknytning til en bandegruppering ses i et tværsnit i analyserne, idet unge mænd med etnisk dansk baggrund tilsyneladende bevæger sig ind og ud mellem forskellige bandegrupperinger afhængigt af subjektive begrundede overvejelser især knyttet til kriminalitetsmuligheder, venskaber, uenigheder og samtidig med refleksioner over, at det ikke er så vigtigt at være i en bande, eller sågar hvilken bande man er tilknyttet. Man kan således bevæge sig ind i en bande og bevæge sig ud igen, når muligheder synes begrænset, nogle gange uden vanskeligheder og andre gange absolut forbundet til voldsomme konflikter. Heroverfor indikerer analyserne, at unge med anden etnisk baggrund oplever tilknytning til en bandegruppering for livet så at sige. Den pågældende bande er ofte med afsæt i ens eget lokale boligområde og omfatter venner, brødre og fætre, som man har kendt altid, og som udgør en oplevelse af at høre til, være venner for livet, i en form for broderskab, og at det slet ikke er meningen for de unge, at de igen skal forlade bandegrupperingen, heller ikke selv om de bliver ældre, får kone og børn og måske et arbejde.
- Hertil kommer, at de unges egne oplevelser af opvækst, barndoms- og ungdomsliv, samvær med forældre, søskende og bedsteforældre samt øvrige sociale netværk opleves som betydningsfulde i forhold til at bevæge sig ind i en bandegruppering, men igen med forskellige perspektiver – set i et tværsnit i analyserne af datamaterialet. De unge mænd med etnisk dansk baggrund, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, indkredser overvejende en opvækst præget af udsatte livsforhold, både i et strukturelt og individuelt perspektiv, mens de unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk overvejende oplever en udsathed i

livsforhold knyttet til strukturelle perspektiver, for eksempel en opvækst i udsatte boligområder, hvor en bandegruppering så at sige indeholder alle ens venner, ældre brødre, fætre med flere og dermed udgør et socialt samvær og et "broderskab".

- Henholdsvis udsathed i et strukturelt overfor et individuelt perspektiv bliver centralt for dette forskningsprojekts analyser og resultater, idet de forskellige former for udsathed medvirker til at skabe viden om, hvordan og på hvilke måder tidlige forebyggende indsatser fremadrettet kan udvikles, men også skaber grundlag for at se nærmere på de eksisterende sociale og socialpædagogiske indsatser, som den danske velfærdsstat tilrettelægger for udsatte børn og unge, herunder også unge mænd i bandegrupperinger. Nærværende projekts datamateriale har medvirket til gennem de unges perspektiver at pege på, at særligt skolen har stor betydning for de unges oplevelser af handlemuligheder i deres tidlige ungdomsliv, og jo sværere skolegang opleves, i jo højere grad bliver de unge mænds handlemuligheder foldet ud i forhold til at bevæge sig uden for skolen, pjække, begå småkriminalitet, ryge hash og hænge ud på gader og stræder. Der foregår tilsyneladende en form for *udskillelsesproces* af de unge gennem skoleårene. En udskillelsesproces, der af de unge opleves som deres egen skyld, idet de for eksempel ikke var dygtige i skolen eller ikke forstod de skolemæssige opgaver, men som nærmest enslydende foldes ud i de unges fortællinger som fortællinger om at lave ballade, blive uvenner med lærere, pjække, og for nogle af de unge også en del skoleskift undervejs gennem folkeskolen. Netop dette forhold knyttet til skolegang og dermed også fremadrettede uddannelses- og arbejdsmuligheder kræver i høj grad et fokus på skolens muligheder for at udvikle indsatser, der kan forebygge disse udskillelsesprocesser, men det kalder også på videreudvikling af indsatser, der foregår rundt om skoletiden gennem fritids- og klubtilbud, således som flere af de unge selv fortæller. Der er med afsæt i datamaterialet grundlag for at pege på netop betydningen af at udvikle tidlige forebyggende indsatser, men også at videreudvikle de eksisterende indsatser, idet der tilsyneladende er forskel på, hvilke aldersperioder de unge oplever det som relevant at indgå i socialpædagogiske indsatser. De tidlige ungdomsår, fra de unge er cirka 10-13 år, fremtræder som en væsentlig indsatsperiode, mens selve ungdomstiden – fra de unges eget perspektiv – er en periode med meget fart på, hvor forskellige indsatser kan synes meget lidt relevante. Herfra sker tilsyneladende et skift, når de unge kommer i begyndelsen af tyverne. Her bliver både projekter med fokus på skole, uddannelse og arbejde mere relevante for den enkelte unge og ligeledes åbnes for betydningen af at have en mentor eller være et

sted, hvor der er voksne, der opleves som anerkendende, til at stole på, og som vil hjælpe en videre i livet.

- I forlængelse af ovenstående medvirker analyserne af datamaterialet også til at indkredse, at de unge mænd, som har bidraget med deres stemmer i nærværende forskningsprojekt, fordeler sig på to poler så at sige i forhold til psykiske vanskeligheder og udfordringer. Begrebet psykiske vanskeligheder kan forekomme en anelse bredt, men rummer en samlebetegnelse for de unges fortællinger om at have det særlig svært i livet; vanskeligheder med at håndtere vrede, ængstelse, uro og angst. På den ene pol placerer de unge sig, som hele livet, både gennem barndom og ungdom, har oplevet at have haft det særlig svært og på forskellig vis og med forskellig omfang og tyngde har oplevet psykiske vanskeligheder. De såkaldt psykiske vanskeligheder er naturligvis håndteret individuelt; at ryge hash for at berolige sig selv eller komme i slagsmål, når vrede presser sig på, men peger samstemmende på, at det i langt højere grad er nødvendigt at inddrage betydningen af psykiske vanskeligheder igennem barndom og ungdom gennem de pædagogiske indsatser, som for eksempel skole, fritidstilbud og ungdomsklubber. På den anden pol træder fortællinger fra nogle af de unge frem, som ikke er fokuseret på psykiske vanskeligheder gennem barndom og ungdom, men i højere grad psykiske vanskeligheder, der er fremkommet gennem de unges deltagelse i forskellige bandegrupperinger, hvor slåskampe med andre, vold, oplevelser med politi, fængsling og fysiske mén skal håndteres i en hverdag, og for nogles vedkommende opleves som ganske vanskelige at håndtere og overkomme. Flere af de unge mænd efterlyser selv mulighederne for psykologbehandling eller anden behandling, som dog ikke præciseres, der kan støtte og hjælpe dem til at overkomme psykiske vanskeligheder.
- Afslutningsvis, men i allerhøjeste grad forbundet til de ovenfor beskrevne punkter, skal nævnes det forhold, at alle de unge, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt, stort set på samme alderstidspunkt har påbegyndt bevægelserne ind i forskellige bandegrupperinger. Aldersperioden 13-14 år ser ud til gennem de unges fortællinger at være en central aldersperiode, uanset om de unge har bevæget sig ind i en bestemt bandegruppering eller sammen med nogle kammerater har begået småkriminalitet og derfra er kommet ind i forskellige bandegrupperinger. Netop denne aldersperiode bliver central ikke nødvendigvis som en pejling for den rent fysiske alder, men som et fokusområde, der kan åbne for at udvikle viden om, hvordan børn og unge har levet og udviklet sig gennem barndom og tidlige ungdomsår i nogle af de konkrete steder, hvor børn og unge lever; boligområder, daginstitution, skole, fritidstilbud og ungdomsklubber. Helt

centralt viser det, at udfordringer, dilemmaer og vanskeligheder befinder sig på en flerhed af steder og tilsyneladende hen over tid bliver til de unges egne subjektive problemer. Arbejdet med unge mænds tilknytning til bandegrupperinger starter tilsyneladende ikke i et her og nu i de unges liv, men må kalde på en fortsat og presserende optagethed og interesse for børns og unges reelle udviklingsforhold og betingelser i det danske velfærdssamfund.

Kapitel 6: Konklusion

Denne rapport, som nu er ved sin afslutning, har givet stemme til ti unges mænds fortællinger om deres opvækst, hverdagsliv og fremtidsdrømme – vel og mærke fra deres ståsted og perspektiv (Dreier, 2004; Kousholt, 2005; Schwartz, 2014; Højholt, 2005; Petersen, 2009). Det særlige, som de ti unge mænd har til fælles, og som har dannet grundlag for rapportens empiriske, teoretiske og analytiske materiale, er, at de alle ti udover at være unge mænd også oplever, at de lever et liv i en bandegruppering, om end på meget forskellig vis, i forskelligt omfang og med forskellig betydning.

Forskningsprojektets formål kan sammenfattende opstilles i tre nedenstående punkter:

- Har fokus på unge, der selv oplever at være tilknyttet en bandegruppering.
- Har et særskilt fokus på med afsæt i et såkaldt ungeperspektiv at udvikle viden om de unges egne perspektiver, oplevelser og vurderinger af deres hverdagsliv, deres opvækst og livsforhold.
- Har fokus på at udvikle viden til brug for fremadrettede social- og specialpædagogiske indsatser på bandeområdet.

I det følgende vil dette kapitels afsluttende konklusioner bevæge sig rundt om netop disse tre sammenhængende formål og endvidere samle op på de forskningsanalytiske spørgsmål, der er fulgt gennem selve forskningsprojektet og videre ind i analyserne af det empiriske materiale, der har dannet grundlag for denne rapport:

1. Hvordan ser de unge mænds hverdagsliv ud fra deres perspektiv og ståsted?
2. Hvilke muligheder og betingelser oplever de unge mænd, de har haft i deres barndom og ungdom – særligt i forhold til skole, uddannelse, arbejde og socialpædagogiske indsatser?
3. Hvordan oplever de unge, at deres fremtid ser ud?

Formålet med denne rapport (og forskningsprojektet) har således netop været at indfange og udforske viden om unge mænd i bandegrupperinger – med afsæt i de unges egne fortællinger og fra deres eget perspektiv og ståsted i livet, og absolut ikke at kortlægge bandekriminalitet, forskellige banders opståen og udvikling eller at indfange viden om konflikter bander imellem. Hvad der derimod har været et meget specifikt

formål, har været at formidle de unge mænds oplevelser af, hvilke socialpædagogiske, skolemæssige og andre indsatser, som de har erfaring med, har haft betydning for dem, og hvad der kunne ændres. Netop dette formål har betydet, at flere af de unge mænd har valgt at ville deltage i forskningsprojektet og formidlingen af denne rapport, da de meget klart giver udtryk for, at både pædagoger, skolelærere og sagsbehandlere kunne have brug for at vide mere og dermed også få mulighed for at udvikle den pædagogiske praksis fremadrettet på området. Denne rapport er således en rapport, der også henvender sig til disse faggrupper med det direkte formål at bidrage til en fortsat udvikling af det pædagogiske arbejde med unge mænd, der på forskellig vis befinder sig i udsatte positioner i samfundet og på meget forskellig vis har brug for pædagogisk støtte og hjælp.

Hele det bagvedliggende afsæt for forskningsprojektet og denne rapports udformning var især båret af en nysgerrighed knyttet til de unge mænds bevægelser rundt i de udsatte boligområder, hvor jeg gennem flere år har foretaget en del forskning. Nysgerrigheden var især fremkommet gennem en lang række interview med forskellige professionelle faggrupper såvel som forældre, der på forskellig vis berettede om netop disse unge mænd og deres adfærd i disse boligområder. En adfærd, der ofte blev beskrevet i bekymrende termer og blev forbundet til historier om bander, vold, våben, og ballade i områderne. Disse beretninger afstedkom, at den eksisterende forskning om unge i bandegrupper blev nærmere udforsket og primært frembragte en viden, der er domineret af det kriminologiske forskningsfelt, mens det pædagogiske forskningsfelt, herunder socialpædagogisk teori og praksis, stort set er fraværende inden for den såkaldte bandeforskning. Det er allerede diskuteret indledningsvist, at netop dette forhold, at det endnu primært er det kriminologiske forskningsfelt, der har bidraget med vidensudvikling, åbner for en særlig viden, men også at der er tale om et forskningsfelt, som i dansk sammenhæng mangler viden om betydningen af pædagogiske indsatser knyttet til netop denne gruppe af unge. Man kan sige, at der netop er noget paradoksalt i, at det jo er pædagogikkens opgave at tilrettelægge forskellige lærings- og udviklingspraksisser i velfærdsstaten for både børn og unge, herunder også for de unge, som samfundet er bekymrede for på forskellig vis, men at det pædagogiske forskningsfelt endnu ikke i tilstrækkeligt omfang har fået en plads i netop disse opgaver. Et væsentligt forhold for at kunne udvikle de pædagogiske indsatser med unge, som på forskellig vis befinder sig i sociale nødsituationer, må jo netop være at udvikle viden om de forskellige indsatsers betydning både for de unge og deres familier såvel som for de professionelle, der tilrettelægger de pædagogiske indsatser.

Netop på denne måde repræsenterer nærværende forskningsprojekt i både sit fokus og metodiske tilgang en helt ny måde at forstå det såkaldte bandeområde på – snævert forbundet til det pædagogiske (og socialpædagogiske) forskningsfelt og meget tæt forbundet til de unges egne perspektiver og ståsteder i livet. Netop forskning i unge mænds egne perspektiver, når hverdagen leves i en bandegruppering, er stort set fraværende i dansk forskning og ligeledes meget begrænset i såvel den nordiske som den internationale forskning (Del Carmen, 2009). I denne rapport's indledende kapitler (se kapitel 1 og 2) redegøres der indledningsvist for forskning på bandeområdet, både nationalt og internationalt, som netop medvirker til at belyse, at unge mænd i bander og deres hverdag, opvækst og fremtidsdrømme er et særligt område af den såkaldte bandeforskning, som fortsat er meget begrænset.

At inddrage de unges eget perspektiv, de unges følelser, handlinger og erfaringer om deres eget liv skaber grundlag for en helt særlig viden – en viden som i nærværende sammenhæng har medvirket til at udforske de unges mænds barndom, opvækst, skole og uddannelse og deres bevægelser ind i og rundt omkring i bandegrupperinger – vel og mærke sammen med de unge. Men nærværende forskningsprojekt og især denne rapport's indhold repræsenterer også en ny og anderledes måde at anskue og forstå netop de unge i bandegrupperinger, en måde der rækker forbi kriminalitet, konflikter og vold og i højere grad følger de unges egne forståelser af at komme til mening i deres egen hverdag og daglige livsførelse (Holzkamp, 1998; Dreier, 2004). Netop de unges egne forståelser og meninger er væsentlige for fortsat at kunne udvikle pædagogiske indsatser i velfærdsstaten, som har betydning for de unge og kan tilbyde alternative måder at håndtere udfordringer, krav og dilemmaer forbundet til en opvækst præget af udsathed.

Begrebet udsathed har været et meget væsentligt begreb, der på mange måder kan siges at have båret både *bevægelsen* hen mod forskningsprojektet om de unge mænd i bandegrupperinger såvel som de teoretiske og analytiske perspektiver, som er inddraget undervejs i både dataindsamling og formidling af denne rapport. Når begrebet udsathed fastholdes som et afgørende begreb, er det fordi, udsathed anskues som et væsentligt forhold ved de unges opvækst, skolegang og hverdagsliv, en udsathed der hele tiden bevæger sig så at sige med de unge hen over tid og sted og i hver og en af de mange forskellige sammenhænge, hvor de unge befinder sig, både i barndom, ungdom og voksenliv. Begrebet udsathed er i denne sammenhæng teoretisk forbundet til det pædagogiske forskningsfelt og særligt knyttet til socialpædagogikken, hvor Mathiesen (1999) argumenterer for en forståelse af udsathedsbegrebet som forbundet til børn og unges levede liv, og som i praksis handler om, at nogle børn og unge befinder sig i såkaldte sociale nødsituationer, der er karakteriseret ved et kortere eller længere

fravær af udviklingsmuligheder ofte i flere og samtidige sammenhænge, og for nogles vedkommende også over lange perioder af barndom og ungdomsliv. I kapitel 3 blev disse teoretiske overvejelser præsenteret uddybende, men skal her i det afsluttende kapitel igen danne rammen om en række konkluderende bemærkninger knyttet til de centrale fund, som projektets dataindsamling og analyserne har belyst i de forrige kapitler.

At anskue de unge mænd i bandegrupperinger som udsatte og som befindende sig i forskellige former for sociale nødsituationer, er nok ikke noget, de unge mænd selv ville præcisere om sig selv – snarere tværtimod. Netop de unge mænds egne fortællinger medvirker til at indkredse, at mennesker hele tiden handler i og med de sammenhænge, de indgår i – og at disse sammenhænge hele tiden kræver ny stillingtagen, ændrede muligheder og betingelser, dilemmaer og konflikter – og der søges hele tiden mening i det hverdagsliv, den enkelte lever. Når dette er sagt, fastholdes imidlertid netop udsathedsbegrebet, idet de unge mænds fortællinger medvirker til at indfange forskellige sociale nødsituationer, som de individuelt og med forskelligt omfang og tyngde såvel som årsag alle har befundet sig i gennem barndom, ungdom og for nogle af dem også i de tidlige voksenår. Det er dog væsentligt her, at netop begrebet udsathed i denne sammenhæng, når den er tæt forbundet til det pædagogiske forskningsfelt, ikke er optaget af udsathed som noget, der er iboende den enkelte unge som noget medfødt, der skal rettes og støttes gennem pædagogiske indsatser, men derimod en teoretisk og empirisk forståelse af udsathed som hørende til inden for den del af pædagogisk forskning, som især er optaget af de strukturelt betingede samfundsvilkår, der medvirker og vedligeholder, at det fortsat er børn og unge fra de såkaldt lavere samfundsklasser, der har sværest ved at opnå adgang til gode skoler, gode uddannelsessteder og dermed også til arbejde og gode levevilkår (Hansen, 2003, 2004; Jensen et al. 2012, 2015).

Analyserne af de unge mænds fortællinger viser både, hvordan samfundsmæssige strukturer har betydning for de unge mænd, men også hvordan netop disse strukturerer sætter sig igennem hos den enkelte unge mand som måder at handle på i sin daglige livsførelse, som betingelser og muligheder og som særlige oplevelser og forståelser af egne fremtidsdrømme. En helt central pointe er her, at de unge mænd ikke oplever sig selv som udsatte. Dette skyldes flere samtidige forhold. Først og fremmest har dette begreb slet ikke på noget tidspunkt været i spil i nogen af interviewene med de unge mænd og ville formodentligt træde frem for dem som noget, de ikke ville kunne genkende om sig selv i deres egen tilværelse. Dernæst men absolut ikke uvæsentligt er netop det forhold, at den samfundsmæssige strukturerede ulighed sjældent sætter sig igennem som subjektive oplevelser af egen udsathed (se for eksempel også Jensen et

al., 2012 for denne diskussion), men derimod er så slørede, at disse uligheder i langt højere grad opleves som den enkeltes egen formåen eller mangel på samme som årsag til, hvad man kan opnå i tilværelsen knyttet til de samfundsmæssige goder, som for eksempel uddannelse og arbejde. I kapitel 3 blev netop disse teoretiske perspektiver præsenteret og drøftet videre gennem analyserne af de unge mænds fortællinger i kapitel 5, hvor dette slørede blev indkredset. Hansen (2003, 2005) har tidligere argumenteret for, at den samfundsmæssige strukturelt betingede ulighed er demaskeret i den danske velfærdsstat. Begrebet demaskeret er både centralt og relevant, idet netop denne ulighed ikke kan ses med det blotte øje og ofte er skjult for de fleste – også i de mange forskellige pædagogiske praksisser, hvor professionelle har med børn og unges læring og udvikling af gøre (Palludan, 2005; Bundgaard og Gulløv, 2008; Andersen 2005; Gilliam, 2009; Petersen, 2014).

Med afsæt i netop de unge mænds egne fortællinger rejser konturerne sig imidlertid i langt højere grad for anvendelsen af begrebet sløring som noget, der både er skjult, men som man alligevel godt ved findes – det er ikke synligt, men åbner alligevel for, at der er noget, som man som enkelt ung mand i tilværelsen ikke helt kan få greb om. Det er udenfor en selv og alligevel noget, man bærer rundt på inden i så at sige, og som sætter sig igennem som individuelle oplevede udviklingsbegrænsninger, som den enkelte unge skal kæmpe med i hverdagen. Saif er lidt inde på dette slørede noget, da jeg interviewer ham, og han fortæller om oplevelsen af ikke at kunne komme ind på cafeer og diskoteker i sine unge år sammen med sine venner. Her fortæller han netop om flere af disse oplevelser af at stå i dørene og blive afvist, fordi han ikke havde de "rigtige bukser på", eller fordi der var "overfyldt", samtidig med at han godt ved, at det ikke er "det, det handler om". Og Saif fortæller videre om ikke at have nogen steder at være om aftenen og i weekenderne sammen med sine venner, fordi man ikke mødes derhjemme hos hinanden, men derimod på gaden og i butikcentre.

Men der hvor dette slørede noget træder allertydeligst frem, er i de unge mænds fortællinger om deres skolegang, som for dem alles vedkommende bærer præg af en individuel oplevelse af, at skolen ikke rigtig har givet mening for dem. Ganske bemærkelsesværdigt har de alle netop en oplevelse til fælles af, at de ikke rigtig var dygtige til noget i skolen. Henry nuancerer dette en anelse, da han fortæller, at han passede sin skole uden problemer, men fælles for de unge mænd er dog oplevelsen af ikke at være dygtig til det faglige i skolen, og netop denne oplevelse sætter sig igennem hos hver enkelt unge mand som noget, han selv har ansvar for, og som har bevirket, at det har været svært at finde mening med det at gå i skole. Meningen med skolen forbliver uklar også for de unge mænd i datamaterialet, som har forladt skolen og er i gang med deres voksenliv, både i deres *bagudrettede* beskrivelser af skoleforløbet, men også i de

fremadrettede beskrivelser af deres fremtid, hvor skolen ikke kobles sammen med de muligheder, som denne kan give for uddannelse og arbejde. Der er snarere tale om en lidt *opgivende bevidsthed*, som for eksempel viser sig hos Abdalla, da han under interviewet fortæller, at han flere gange har forsøgt at tage sin afgangseksamen, men ikke har formået at fastholde fokus herpå, heller ikke selvom hans forældre hele tiden søger at støtte ham heri. Under interviewforløbet får jeg et lidt opgivende smil under dette emne, samtidig med at Abdalla forklarer, at der "hele tiden er for meget andet i hovedet".

"Jeg lavede ballade i skolen", fortæller Hans, da jeg interviewer ham, og derfor blev han smidt ud, mens Kurt fortæller mig, at han blot siger ja til sagsbehandleren, som insisterer på, at han skal tage 9. klasse, for at han "kan få fred" og måske derfor ikke behøver at sidde i fængsel. At netop denne gruppe af unge mænd oplever skolen som noget, der er svært at finde mening med på trods af en oplevet støtte hjemmefra, er slet ikke ny viden. Willis (1977) foretog tilbage i 1970'erne analyser af engelske arbejderklassedrenge's holdninger og adfærd til skolen og viste, hvorledes drengene anbragte sig i positionen som skoletabere ved ikke at give skolen betydning og lave konflikter med lærerne og i stedet i langt højere grad fokusere på livet udenfor skolen med druk, piger og værtshusbesøg. På mange måder kan de selvsamme fund bringes frem i relation til netop de unge mænd i nærværende sammenhæng og i en nutidig kontekst. Der er noget, der er vigtigere uden for skolen, og som slet ikke har noget med skolens faglige indhold at gøre. Når netop denne problemstilling rejses her i det afsluttende konkluderende kapitel, er det med den hensigt at fastholde netop skolen og uddannelsens betydning for børn og unge i det danske velfærdssamfund, men samtidig også for at fastholde, at når de unge mænd aner dette slørede noget, som formidles som deres eget ansvar og deres egne manglende skolestiske evner, så er der i virkeligheden mere på spil. Dette andet og mere betones særligt af Hansen (2003), der argumenterer for, at

"... sandsynligheden for at tilhøre den dårligst placerede gruppe i den nuværende samfundsstruktur er størst, når ens forældre også i sin tid var dårligst placeret i den daværende anderledes samfundsstruktur" (Hansen, 2003, p. 117).

At nogle børn og unge befinder sig i såkaldte sociale nødsituationer, er traditionelt og historisk, i både dansk og nordisk sammenhæng, en socialpædagogisk opgave, som varetages af velfærdsstaten på forskellige vis (Jensen, 2006; Erlandsen et al., 2013), og som hele tiden udvikles tæt forbundet til en lang række pædagogiske praksisser, der, om end på forskellige måder, har at gøre med børn og unges læring og udvikling (Jensen, 2006; Erlandsen et al. 2013, 2015; Schwartz, 2005, 2014). Gennem de unges fortæl-

linger har netop en lang række af disse indsatser vist sig. Det gælder både de almenpædagogiske, såsom daginstitution, skole, fritids- og klubaktiviteter, men også de socialpædagogiske indsatser i form af en lang række forskellige måder at søge at nå de unge på, når den samfundsmæssige opdragelsespraksis ikke er lykkedes (Jensen, 2006).

Fra de unge tegner der sig fortællinger om sagsbehandlere, socialpædagogiske projekter, mentorordninger og forskellige måder at få en eksamen på, når den traditionelle fra folkeskolen ikke blev færdiggjort. Meget bemærkelsesværdigt for netop indkredsningen af de socialpædagogiske indsatser, de unge har mødt gennem deres vej i børne- og ungdomsperioden, er, at de tilsyneladende på forskellige tidspunkter eller ståsteder i deres liv oplever indsatserne som mere eller mindre relevante for dem selv.

"Hopper du ikke på ambulancen, så mister du chancen", forklarer Hans mig, da jeg interviewer ham. Hans bliver nødt til at fortælle mig, hvad han mener med dette, og han uddyber, at det netop handler om, at der er fart på hele tiden, livet kører stærkt af sted, og Hans vil gerne følge med. Netop denne bemærkning fra Hans indrammer på sin vis, at de unge befinder sig forskellige steder i deres liv på forskellige tidspunkter (naturligvis), og at det derfor ikke nødvendigvis opleves som meningsfuldt i en alder af 19 år at skulle gå i skole og lave lektier i et socialpædagogisk projekt, hvor man skal komme hver dag til faste tidspunkter. Ikke at der er noget galt med projektet, som Hans siger til mig: "De voksne er flinke nok, men altså ambulancen kører jo". Interviewet med Hans viser på mange måder, at de socialpædagogiske indsatser har betydning, men ikke nødvendigvis den afgørende betydning, på netop det givne tidspunkt i hans liv. I analyserne kunne der ved en sammenligning mellem de ti unge mænds fortællinger indkredses, at det især var, når de unge kom ind i den tidlige voksenalder, at de forskellige socialpædagogiske indsatser for alvor blev oplevet som relevante og vedkommende for den enkelte. Om ambulancen tager farten af så at sige, når de unge når ind i den tidlige voksenalder, er svært at sige, men ikke desto mindre ser det ud til, at netop de unge mænd i denne tidlige voksenalder i langt højere grad finder mening i de socialpædagogiske indsatser, de møder og tilbydes, mens de unge mænd, som for eksempel Kurt, Hans, Jesper og Oskar, der endnu er ganske unge, meget gerne vil "bestemme selv", som Kurt udtrykker det. Kurt kan slet ikke forstå de forskellige ting, som han skal deltage i, for eksempel tage en afgangseksamen, tænke på uddannelse eller være i socialpædagogiske projekter. Kurt fortæller, at mens han sad fængslet på en såkaldt sikret institution, sagde han ja til at tage en eksamen. Han fortæller, at han siger ja til alt bare for at komme ud derfra, men intet af det ser ud til at give mening for ham. Væsentligt anderledes ser det ud for de unge, som er kommet ind i det begyndende voksenliv. Her giver de socialpædagogiske indsatser en langt højere grad af

mening i forhold til deres aktuelle livssituation. Både Martin, Henry, Saif, Abdalla, Daniel og Søren har i deres tidlige voksenliv deltaget i en række af socialpædagogiske indsatser, som de på ingen måde fandt meningsfulde, da de var yngre. For disse unge mænd, på hver deres måde vel og mærke, ser det ud til, at netop de indsatser, de møder, får en anden betydning end for de yngre unge mænd. En betydning, der især er koncentreret om at ville noget særligt, en uddannelse, et arbejde, en god kontakt til voksne, som man oplever at kunne stole på og hjælp til forskellige ting. Fra netop disse unge mænd beskrives de socialpædagogiske indsatser som særlige og personligt betydningsfulde. Martin fortæller, hvorledes hans kontaktperson har hjulpet ham med at undersøge uddannelse, muligheden for økonomisk støtte og opmuntret ham til at tro, at han godt kan tage en uddannelse, vel og mærke som den første i hans familie. Gennem Martins ungdom har der været andre voksne, der har budt ind med hjælp og støtte, men ikke noget, som Martin fortæller som særligt relevant for ham på daværende tidspunkt. Også i hans tidlige ungdomsliv var der fart og tempo på, masser af kriminalitet, flugt fra politiet, stoffer og ballade, og han havde alt for travlt til at koncentrere sig om skole og uddannelse. Nu ser det anderledes ud, og Martin er optaget af, hvordan han kan få sig en uddannelse og en anden fremtid. Netop knyttet til udvikling af socialpædagogiske indsatser er dette tidsaspekt på mange måder centralt – formet som et tidsforløb i analysen – hvor de socialpædagogiske indsatser for alvor bliver relevante for de unge i begyndelsen af tyverne, mens selve ungdomsperioden i langt højere grad ser ud til at være karakteriseret ved at have fart på gerne alene og uden hjælp, og for Hans' vedkommende illustrativt gennem en hastig ambulancekørsel. Netop forbundet hertil har datamaterialet også medvirket til at pege på, at der tilsyneladende også er forskellige faser i en bandetilknytning, henholdsvis en præbandefase, en egentlig bandefase og en såkaldt senbandefase. Disse faser er åbenbart tæt forbundet til de unges oplevelser af, hvad de har af muligheder i hverdagen først og fremmest gennem præbandefasen, hvor de unge mænd har bevæget sig rundt i små grupper, pjækket fra skole og ikke rigtig haft noget af lave. I denne præbandefase inviteres eller inviterer de unge mænd sig selv ind i et større fællesskab, for nogles vedkommende en bandegruppering, som hører til i det lokale boligområde. Den egentlige bandefase ser ud til at være, fra de unge er cirka 14 år gammel, og indtil de når op først i tyverne, og her kører livet meget stærkt. De pædagogiske og socialpædagogiske indsatser, der er til rådighed for de unge, kan virke ivedkommende, mens hverdagen er fuldt optaget af travlhed med den bandegruppering, den enkelte unge er knyttet til. I den såkaldte senbandefase presser andre opgaver og betydningsfulde relationer sig på og her forsøges det at håndtere både tilknytningen til bandegrupperingen såvel som relation til

den kæreste, man er glad for, familie, uddannelse og for Henrys vedkommende også arbejdslivet.

Netop knyttet til de forskellige faser ser det ud til, med afsæt i datamaterialets analyser, at forståelsen af begrebet bandegrupperinger, således som det blev drøftet særligt i kapitel to, rummer væsentlig mere kompleksitet, når fokus er på unges tilknytning til bandegrupperinger i en dansk kontekst. Forskellige faser af et tilhørsforhold til en bandegruppering medvirker til at underbygge konturerne af, at unge mænd ikke blot bevæger sig rundt om en bandegruppering og derfra ind i den, men derimod om at bandegrupperingens betydning forandres og udvikles over tid for den enkelte unge og således ikke er en fastlagt og på forhånd fasttømret størrelse, hvori de unge blot sluses ind så at sige. Tværtimod ser det ud til, at tilknytningen til en bandegruppering er i bevægelse over et tidsspænd, og samtidig at de unge på hver deres måde i høj grad er optaget af, hvordan og på hvilke måder de kan få hjælp og støtte i deres tidlige voksenliv til skole, uddannelse, arbejde og andre typer af indsatser, selvom de er tilknyttet en bandegruppering. Datamaterialet peger således i retning af, at en tilknytning til en bandegruppering og muligheden for pædagogiske og socialpædagogiske indsatser kan kombineres – set fra de unges perspektiv – og særligt i den såkaldte senbandefase. At datamaterialet viser hen til dette fund, er på den ene side ganske centralt for forståelsen af unge i bandegrupperinger set i en dansk kontekst og skal på den anden og samme tid naturligvis tages med forsigtighed, al den stund at det ikke er alle unge mænd, der er tilknyttet forskellige bandegrupperinger, som har deltaget i nærværende forskningsprojekt. Den viden, der er indkredset med afsæt i de ti unge mænd, må således alene udgøre et afsæt for at indkredse problemstillinger, vanskeligheder og udfordringer knyttet til unge i bandegrupperinger – og ikke udgøre en udtømmende viden om unge i bandegrupperinger.

Knyttet til de unge mænds fortællinger om deres opvækst, hverdagsliv og forestillinger om deres fremtid har analyserne af datamaterialet også medvirket til at indfange og udfordre eksisterende viden på bandeområdet, idet flere af de unge mænd, særligt de unge med anden etnisk baggrund end dansk, ikke har oplevelser og erfaringer med at komme fra socialt belastede opvækstforhold, således som meget af den internationale forskning har belyst i relation til såkaldte årsagsfaktorer på tilknytning og bevægelse ind i en bandegruppering. For nogle af de unge, som har deltaget i dette forskningsprojekt, viser det sig imidlertid, at de på forskellig vis har levet med og skulde håndtere forskellige psykiske vanskeligheder gennem barndom og ungdom. Årsagerne til de psykiske vanskeligheder er til gengæld heller ikke enslydende for de unge mænd, men handler både om fortællinger om svære episoder i barndommen såvel som oplevelser af uro eller forældres skilsmisse, men er på ingen måde entydige fortællin-

ger om, at de unge mænd tilknyttet bandegrupperinger lever med konsekvenserne af belastede opvækstforhold – og at dette kan anskues som forbundet til at bevæge sig ind i en bandegruppering. Hertil viser datamaterialet endvidere, at det også – for nogle af de unge mænd – har alvorlige psykiske og fysiske konsekvenser at være tilknyttet en bandegruppering, og at hver enkelt unge mand søger at håndtere disse fysiske og psykiske konsekvenser på måder, der opleves meningsfulde for dem. Således ser det ud til, at nogle af de vanskeligheder, de unge har berettet om i interviewene, bevæger sig mellem vanskeligheder, der er trådt ind i barndomslivet overfor vanskeligheder, der skal håndteres her og nu i hverdagens daglige livsførelse. Pointen med dette er at fastholde, at det ikke er muligt at udpege enkelte entydige årsagsforklaringer på de unge mænds bevægelser ind i en bandegruppering og ej heller på deres begrundelser for at blive i en bandegruppering. Der er snarere tale om en flerhed af begrundelser.

Dreier (1997) har argumenteret for, at opsplitningen mellem på den ene side problemer knyttet til samfundets struktur og på den anden side knyttet til individet ikke medvirker til at synliggøre, hvordan og på hvilke måder samfundets strukturerer viser hen til, at problemer opstår hos den enkelte, og hvordan disse problemer rent faktisk håndteres. Heri er en meget afgørende pointe, som skal medvirke til at danne rammen om denne rapports afslutning. En række centrale fund skal netop med afsæt i denne pointe og i analyserne af de unge mænds forståelser trækkes frem her i rapportens afslutning og kan forhåbentligt medvirke til at forbinde de samfundsmæssige udviklingspraksisser, der tilrettelægges for børn og unge, med de unges egne stemmer.

Først og fremmest ser det ud til, at unge, der bevæger sig ind i og rundt om forskellige bandegrupperinger, har flere forskellige forståelser og forklaringer på deres bevægelser ind i bandegrupperinger, og at denne forskel som udgangspunkt træder frem i fortællingerne med afsæt i de unges etniske baggrund. De unges etniske baggrund ser ud til at medvirke til at skabe forskellige oplevelser af tilværelsen, forskellige ståsteder og positioner og dermed meget forskellige handlemuligheder og dermed også forskellige forklaringer på bevægelserne ind i en bande – eller flere bevægelser ind i flere bandegrupperinger.

Således ses i analyserne, at unge mænd med etnisk dansk baggrund, der har deltaget i forskningsprojektet, slet ikke har en oplevelse af, at de nødvendigvis behøver at være i en bandegruppering, men derimod i højere grad har fundet steder og måder, hvorpå det var muligt at begå kriminalitet sammen med andre, men hvor selve det at bevæge sig ind i en bandegruppering i høj grad var et sted eller et fællesskab, som man kan bevæge sig ind i og ud af igen, når det ikke længere blev oplevet som et sted eller et fællesskab, der gav mening for de unge. Dette fund skal naturligvis tages med et stort forbehold, idet kun fire unge mænd med etnisk dansk baggrund har deltaget i

forskningsprojektet, men medvirker til at indkredse, at selvom de unge mænd er vokset op i forskellige udsatte boligområder, hvor bandegrupperinger har været til stede i hverdagen, så opleves det at bevæge sig ind i denne gruppering meget forskelligt for henholdsvis de unge med etnisk dansk baggrund overfor de unge med anden etnisk baggrund end dansk. Netop de unge med anden etnisk baggrund end dansk, i denne sammenhæng seks unge mænd, beretter om helt andre følelser, oplevelser og årsager til deres bevægelser ind i en bandegruppering. Også her er bevægelserne ind i en bandegruppering foregået med afsæt i det lokale boligområde, hvor de unge er vokset op, men derfra er det helt andre forklaringer, der træder frem i de unges fortællinger.

For unge med anden etnisk baggrund end dansk handler fortællingerne om venskaber for livet, et broderskab og om at stille op for hinanden – uanset hvad – også med livet som indsats. Det handler om at have været venner altid, have gået i børnehaven og skole sammen, dyrket de samme fritidsaktiviteter og om at kende hinandens familier, fordi de unge stort set er vokset op sammen dør om dør. Det handler også om at have ældre brødre, som er i den selvsamme bandegruppering, eller ens vens ældre bror, som er det og dermed åbnes dørene ind til dette fællesskab.

”Det handler om meget andet et kriminalitet”, fortæller Henry mig, da han bliver interviewet, og dette meget andet ser netop ud til at være et særligt fællesskab, et særligt sted at høre til, som er tydeligt markeret og adskilt fra andre steder og andre fællesskaber. Hans fortæller også, at ”det handler om at stille op for hinanden og hjælpe hinanden altid og ikke svigte sine venner”. Mens Saif fortæller, at hvis man ikke er med i netop dette fællesskab, så er man ”alene i verden” og ”venneløs”. Der er en form for livsfortælling på spil, en livsfortælling som er bundet sammen med hverdagslivet, og som på afgørende vis skaber mening og betydning for de unge i hverdagen både bagud, i nuet og fremadrettet.

Hvordan og på hvilke måder vi skal forstå netop disse forskelle imellem de unge mænds forståelser og tilgange til en bandegruppering, har de unge givet forskellige bud på igennem deres fortællinger, men helt centralt er netop dette perspektiv på de væsentligt forskellige måder at anskue deltagelsen i en bandegruppering på – fra et fællesskab man kan bevæge sig ind i og ud af igen, afhængigt af hvad det kan bruges til – og til at være et broderskab for livet. Netop dette er også centralt, fordi især også de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund ligeledes er fælles i nærværende sammenhæng om at opfatte deres hverdag i en bandegruppering som noget, man ikke forlader igen – heller ikke selvom man bliver voksen, får familie og børn, uddannelse og arbejde.

”Det er for livet”, fortæller Henry og har slet ikke en oplevelse af, at dette skulle være et problem for ham, snarere tværtimod. Banden er et sted at høre til og være

sammen, som sagtens, men absolut ikke uproblematisk, kan foregå sideløbende med de øvrige aktiviteter og opgaver, der er forbundet til et voksent liv, således som Henry oplever det; at gå på arbejde hver dag og få kone og børn og være sammen med sin familie.

Tæt forbundet hertil er også det hidtil mest overraskende fund i nærværende forskningsprojekt, der peger på, at det på ingen måde tilsyneladende opleves som forkert eller samfundsmæssigt stigmatiserende at være med i en bandegruppering af de unge selv. Det er således muligt i de unge mænds egne forståelser af deres livsførelse at forbinde både deltagelse i bandegruppering med uddannelse, arbejde og en hverdag med kæreste, børn og øvrige familie, også selvom hverdagen for den enkelte er præget af ikke at gå i skole eller have et arbejde. Når dette fund i nærværende sammenhæng betegnes som overraskende, er det primært, fordi det netop medvirker til at indkredse kontourerne af betydningen af at tilhøre netop dette fællesskab som en bandegruppering udgør, og tyngden af at være sammen med andre, der opleves og føles som vigtige mennesker i ens eget liv – så vigtige at de udgør en oplevelse af et fundament for selve tilværelsen – det er det, der medvirker til at skabe mening. De unge har med afsæt i netop denne oplevelse af betydningen af fællesskabet udviklet en lang række forskellige forudsætninger og måder at deltage i dette fællesskab på, måder der er individuelle og meget personligt begrundet, men som absolut synes at skabe mening for den enkelte.

Når dette fund også betones som overraskende, er det også fordi, at netop disse forestillinger og tanker, som både politikere, forskere og professionelle, der arbejder med de unge, gør sig, på mange måder kan udvides, når de unges egne forståelser og perspektiver inddrages. At de unge selv peger på, hvad netop deres deltagelse i en bandegruppering betyder for dem selv hver især, og at det ikke opleves som noget, man nødvendigvis skal bevæge sig væk fra for at kunne leve sit hverdagsliv. Debatter og diskussioner såvel som forsknings- og vidensudvikling om unge, deres udvikling og såkaldte udviklingsvanskeligheder har ofte en tendens til at være præget af, hvad de voksne synes, der er det rigtige for de unge – hvad der er godt at gøre – og hvordan det rigtige ungdomsliv skal leves. Tilsvarende problemstilling presser sig særligt også på inden for udviklingen og varetagelsen af socialpædagogiske indsatser knyttet til unge i udsatte livsforhold. Også her vil fagfolk, politikere, medier og forskere meget gerne bidrage med forslag om de rigtige indsatser, nye måder at gøre tingene på, og særligt hvad der ikke skal gøres – eller hvad der ikke virker. Når dette betones som en problemstilling, er det ikke fordi, indsatserne og diskussionerne fra fagfolk, politikere, forskere og andre ikke er relevante – snarere tværtimod – men betones her i højere grad, fordi vi netop mangler at spørge dem, det hele handler om – de unge selv. Når vi

spørger de unge selv, inddrager dem fra deres specifikke position og ståsted, så bringer det mulighed for at medtage flere refleksioner over udvikling af socialpædagogiske indsatser. Netop dette, at de unge ikke selv oplever med afsæt i konkret tid og sted, at de forestiller sig, at en bandegruppering er noget, der skal forlades igen, og at deltagelsen i en bandegruppering så at sige udgør et fundament i tilværelsen, et tilhørssted, der skaber mening og retning, må siges at være væsentlige refleksioner at medtage i udviklingen af socialpædagogiske indsatser på netop dette område. Det gør bestemt ikke udviklingen af de socialpædagogiske indsatser fremadrettet mindre dilemmafyldte og mindre komplekse, men det åbner til gengæld for at udvide mulighederne for at forandre tilgangen til de unge og til det, der synes vigtigt for netop dem i deres hverdagsliv. Dette er naturligvis ikke den eneste måde at udvikle socialpædagogiske indsatser på, men det er en måde blandt mange til at bidrage med udviklingen på.

De ti unge mænd, der her har bidraget med deres fortællinger, udgør langt fra alle unge i alle bandegrupperinger rundt om i landet og heller ikke de unge, som bevæger sig rundt i kanterne af bandegrupperinger og søger eller ønsker at komme til deltagelse i disse grupperinger. Men de ti unges deltagelse i dette forskningsprojekt medvirker imidlertid til at pege fremad på nogle af de områder, hvor den pædagogiske og socialpædagogiske praksis kan rette fokus hen og kan forhåbentligt danne grundlag for diskussion af nogle af de problemstillinger, der er forbundet til unges liv i bandegrupperinger, såvel som en fortsat udvikling af tidlige forebyggende indsatser på området knyttet til udsatte børn og unge.

Referencer

- Arfaniarromo, A. (2001) Toward a psychosocial and sociocultural understanding of achievement motivation among Latino gang members in U.S. schools. *Journal of Instructional Psychology*, 28(3), 123-136.
- Alleyne, E., & Wood, J.L. (2010) Gang involvement: psychological and behavioral characteristics of gang members, peripheral youth, and nongang youth. *Journal of Aggressive Behavior*, 36(6), 423-436.
- Alleyne, E., & Wood, J.L. (2012) Gang-related crime; the social, psychological and behavioral correlates. *Psychology, Crime & Law*, 2013, vol.19(7), 611-627.
- Andersen, I. (red.) (1990) *Valg af organisations sociologiske metoder – et kombinationsperspektiv*. København: Samfundslitteratur.
- Andersen, K.V. (2004) Indvandrerbørn leger dårligt; institutionel konstruktion af farlig fritid. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer (red.), *At skabe en klient – institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, K.V. (2005) *Problembørn, pædagoger og perkere – identitet og ambivalens i mødet mellem etniske minoritetsbørn og systemet*. Ph.d.-afhandling. Sociologisk Institut, Københavns Universitet & AKF, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, København.
- Andersen, A.S. et al. (red.) (2005) *Livshistorisk fortælling og fortolkende socialvidenskab*. Roskilde Universitetsforlag.
- Axelman, M., & Bonnell, S. (2006) When the peer group becomes the parent: Social and developmental issues associated with youth gangs. I: T.G. Plante (Eds.), *Mental disorders of the new millennium. Volume two. Public and social problems*. Praeger, Westport, Connecticut, London.
- Balvig, F. (2000) *Risikoungdom. Ungdomsundersøgelse 1999*. Det kriminalpræventive Råd.
- Barnes, J.C., et al. (2010) Estimating the effect of gang membership on nonviolent and violent delinquency: A counterfactual analysis. *Journal of Aggressive Behavior*, 36, 437-451.
- Bechmann Jensen, T. (2005) Praksisportrættet, Om at indsamle og anvende skriftlige kvalitative data i en forskningsproces. I: T. Bechmann Jensen & G. Christensen (red.), *Psykologiske og Pædagogiske metoder – kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. Roskilde Universitetsforlag.
- Bella, J.K. (2011) *Exploring the suppression of gang-related crime in Norfolk, VA, A case study*. Dissertation. Graduate faculty of the school of business administration. Northcentral University.

- Bendixen, M., et al. (2006) Joining and leaving gangs. Selection and facilitation effects on self-reported antisocial behavior in early adolescence. *European Journal of Criminology*, 3(1), 85-114.
- Bennett, T., & Brookman, F. (2008) 'Violent street crime: Making sense of seemingly senseless acts'. *International Review of Law Computers and Technology*, 22(1&2), 171-180.
- Bennet, T., & Holloway, K. (2004) Gang membership, drugs and crime in the UK. *British Journal of Criminology*, 44(3), 305-323.
- Bjerregaard, B. (2010) Gang membership and drug involvement: Untangling the complex relationship. *Crime & Delinquency*, 56(1), 3-34.
- Björk, M. (2008) Wolves and Sheepdogs: on migration, ethnic relations and gang-police interaction in Sweden. I: F. van Gemert et al. (Eds.), *Street gangs, migration and ethnicity*. Willan Publishing.
- Bourdieu, P. (2004) *Af praktiske grunde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bradshaw, C.P., et al. (2013) Bullies, gangs, drugs, and school: Understanding the overlap and the role of ethnicity and Urbanicity. *Journal of Youth Adolescence*, 42, 220-234.
- Brandt, N.E. et al. (2013) Culturally responsive strategies to address youth gangs in schools. I: C.S. Clauss-Ehlers et al. (Eds.), *Handbook of culturally responsive school mental health. Advancing research, training, practice, and policy*. Springer Science+Business Media, New York.
- Breen, R., & Goldthorpe, J.H. (2001) Class Mobility and Merit. The Experience of Two British Birth Cohorts. *European Sociological Review*, 17(2), 81-101.
- Brody, G.H. et al. (2001) The influence of neighborhood disadvantage, collective socialization, and parenting on African American childrens' affiliation with deviant peers. *Journal of Child Development July/August 2001*, 72(4), 1231-1246.
- Bryderup, I. et al. (2002) *Specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud – en undersøgelse af pædagogiske processer og samarbejdsformer*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Bryderup, I. et al. (2003) *Socialpædagogisk metodeudvikling*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Bryderup, I. (2010) *Ungdomskriminalitet. Socialpædagogik og socialpædagogik. Biografiske interview med unge om straf og behandling*. Aarhus: Forlaget KLIM.
- Bundgaard, H., & Gulløv, E. (2008) *Forskel og fællesskab – minoritetsbørn i daginstitution*: Hans Reitzels Forlag.
- Burman, E. (1994) *Deconstructing Developmental Psychology*. London & New York: Routledge.
- Børresen, S. K. (2002) *Boligmæssig segregering. Hvad er årsagen til, at flygtninge og indvandrere bor koncentreret i de belastede boligområder?* AMID. Working Paper Series 14/2002.

- Christensen, G. (2005) *Psykologiens videnskabsteori*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Christensen, G et al. (2010) *Boligsociale indsatser og huslejestøtte. Kortlægning og program-evaluering af landsbyggefondens 2006-2010-pulje*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Cohen, A.K. (1955) *Delinquent boys: The culture of the gang*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Collins, F., & Køppe, S. (2007) *Humanistisk videnskabsteori*. Forlaget DR Multimedie.
- Danziger, K. (1990) *Constructing the subject*. New York: Cambridge University Press.
- De Graff et al. (2000) Parental cultural capital and educational attainment in the Netherlands: A refinement of the cultural capital perspective. *Sociology of Education*, 73(2), 92-111.
- Del Carmen, A. et al. (2009) In their own words: A study of gang members through their own perspective. *Journal of Gang Research*, 16(2), 57-76.
- DiPrete, T. (2002) Life Course Risks, Mobility Regimes, and Mobility Consequences: A Comparison of Sweden, Germany, and the United States. *American Journal of Sociology*, 108(2), 267-309.
- Dreier, O. (1979) *Den kritiske psykologi*. København: Forlaget Rhodos.
- Dreier, O. (1997) Personal trajectories of participation across contexts of social practice. I: O. Dreier (Ed.), *Subjectivity and Social practice*. Aarhus: Center for Health, Humanity and Culture, Aarhus University Press.
- Dreier, O. (1998) Terapeutisk kompetence i en problematisk praksis. *Tidskriftet Psyke & Logos*, bd. 2, 618-642.
- Dreier, O. (2001) Virksomhed, læring, deltagelse. *Nordiske Udkast*, 2001(2), 39-58.
- Dreier, O. (2004) *Psykosocial behandling – en teori om et praksisområde*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Egelund, T., & Böcker Jakobsen, T. (2009) *Omsorg for anbragte børn og unge. Døgninstitutionens hverdag og vilkår*. København: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M. et al. (2005) *Social opdrift – social arv*. København: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M. (2007) *Risikable risikoanalyser*. FoSo Arbejdsrapport, Nr. 3. Aalborg: Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet.
- Elder, G.H. jr. (1999) *Children of the great depression. Social change in life experience*. Boulder, Oxford, Westview Press, Perseus.
- Elder, G.H. jr. et al. (1985) Resourceful and vulnerable children. Family influence in hard times. I: R.K. Silbereisen, K. Eyferth & G. Rudinger (Eds.), *Development as action in context. Problem behaviour and normal youth development*. Berlin: Springer-Verlag.
- Erlandsen, T. et al. (2013) *Socialpædagogik – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Erlandensen, T. et al. (2015) *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Esbensen, F-A. et al. (2001) Youth gangs and definitional issues: When is a gang a gang, and why does it matter? *Journal of Crime and Delinquency*, 47(1), 105-130.
- Esbensen, F-A., & Carson, D.C. (2012) Who are the gangsters? An examination of the age, race/ethnicity, sex, and immigration status of self-reported gang members in a seven-city study of American Youth. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 28(4), 465-481.
- Esbensen, F-A, & Maxon, L.C. (2012) *Youth gangs in international perspective. Results from the Eurogang Program of Research*. New York: Springer.
- Farber, E.A., & Egeland, B. (1987) Invulnerability among abused and neglected children. I: E.J. Anthony & B.J. Cohler (Eds.), *The Invulnerable child* (253-288). New York, London: The Guildford Press.
- Forchammer, H.B. (2001) Interviewet som handlesammenhæng. *Nordisk Udkast*, 2001(1), 23-32.
- Gaines, J.L. (2010) *For red, for blue for blow: Acquisition of gangmembership among early adolescents*. A dissertation. Department of Psychology, Faculty of Alabama at Birmingham.
- Gilliam, L. (2009) *De umulige børn og det ordentlige menneske. Identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn*. Aarhus Universitetsforlag
- Gilliam, L. (2015) Dobbelt udsathed – når etniske minoritetsdrengene bliver skolens ballademagere. I: T. Erlandsen et al. (red.), *Udsatte børn og unge – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Goffman, E. (2004) *Social samhandling og mikrosociologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Goffman, E. (2006) *Anstalt og menneske – den totale institution socialt set*. Viborg: Jørgen Palludans Forlag.
- Grekul, J. (2011) Building collective efficacy and sustainability into a community collaborative: Community Solution to gang violence. *Journal of Gang Research*, 18(2), 23-45.
- Hansen, E.J. (1986) *Danskernes levemåde, 1986 sammenholdt med 1976*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, E.J. (1988) *Generationer og livsforløb i Danmark*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, E.J. (2003) *Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, E.J. (2005) Sociale klasser og social ulighed. I: H. Andersen (red.), *Sociologi – en grundbog til et fag*. København: Hans Reitzels forlag.

- Hays, P.L. (2000) *Authority concepts in gang-affiliated youth: A domain approach*. Dissertation. University of Illinois at Chicago.
- Hedegaard, M. (2003) Børn og unges udvikling diskuteret ud fra et kulturhistorisk perspektiv. *Nordiske Udkast*, Årgang 31(1), 27-45.
- Hestehave, N.K. (2013) Rocker- og bandegrupperinger i Danmark: kultur, konflikter og kriminalitet. I: M.H. Jacobsen & A.S. Sørensen (red.), *Kriminologi – en introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Holzkamp, K. (1983) *Grundlegung der psychologie*. Frankfurt/New York: Campus Verlag.
- Holzkamp, K. (1998) Daglig livsførelse som subjektvidenskabelig grundkategori. *Nordiske Udkast*, 25(2), 3-32.
- Holzkamp, K. (2005) Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik. *Nordiske Udkast*, 33(2), 5-33.
- Hutchinson, G.S., & Oltedal, S. (2002) *Modeller i socialt arbejde*. Socialpædagogisk Bibliotek, Gyldendal Uddannelse.
- Højholt, C., & Witt, G. (red.) (1996) *Skolelivets socialpsykologi – nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver*. København: Forlaget Unge Pædagoger.
- Højholt, C. (1996) Udvikling gennem deltagelse. I: C. Højholt & G. Witt (red.), *Skolelivets socialpsykologi – nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver*. København: Forlaget Unge Pædagoger.
- Højholt, C. (2001) *Samarbejde om børns udvikling. Deltagere i social praksis*. København: Socialpædagogisk Bibliotek, Forlaget Gyldendal, Nordisk Forlag A/S.
- Højholt, C. (2005) *Forældresamarbejde, Forskning i fællesskab*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Højholt, C. (red.) (2011) *Børn i vanskeligheder. Samarbejde på tværs*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Ingoldsby, E.M. et al. (2006) Neighborhood disadvantage, parent-child conflict, neighborhood peer relationships, and early antisocial behavior problem trajectories. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34(3), 303-319.
- Järvinen, M. et al. (2003) *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Magtudredning, Aarhus Universitetsforlag.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2004) *At skabe en klient, Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, M.H. (red.) (2012) *Skyggelandet. Ungdomskultur, kriminalitetskultur og bandekultur i dansk belysning*. Syddansk Universitetsforlag.
- Jacobsen, M.H., & Sørensen, A.S. (2013) *Kriminologi – en introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.

- James, N., (2014) Research on the "inside": The Challenges of conducting research with young offenders. *Sociological Research online*, 18 (4) 14. <http://www.socresonline.org.uk/18/4/14.html>.
- Jartoft, V. (1996) Kritisk psykologi. I: C. Højholt & G. Witt (red.), *Skolelivets socialpsykologi, Nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver*. København: Forlaget Unge Pædagoger.
- Jensen, N.R. (2006) *Grundbog i socialpædagogik*. Viborg: Forlaget PUC, CVU-Midtvest.
- Jensen, N.R. et al. (2012) *Daginstitutionens betydning for udsatte børn og deres familier i ghetto-lignende boligområder*. Rapport. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- Jensen N.R. et al. (2015) *Daginstitutioner i udsatte boligområder: Pædagogisk udvikling i arbejdet med udsatte børn og familier. Et forsknings- og udviklingsprojekt. Rapport*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- Jensen, S.Q. (2007) *Fremmed, farlig og fræk: Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering*. Ph.d-afhandling. Institut for Historie, Internationale studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.
- Jensen, S.Q. (2009) Er det noget med bander? – Om modstand, andenhed og positioner i et sociologisk feltarbejde. *Dansk Sociologi, Årgang 20(1)*, 45-63.
- Joe-Laidler, K., & Hunt, G.P. (2012) Moving beyond the gang-drug-violence connection. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 19(6), 442-452.
- Jonsson, G. (1969) *Det sociala arvet*. Stockholm: Tidens Forlag.
- Jørgensen, T.T. et al. (2012) *Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt*. Materiale udarbejdet til brug for en tværministeriel arbejdsgruppe om forebyggelse og resocialisering som led i et udredningsarbejde på kriminalforsorgens område. Justitsministeriets Forskningskontor.
- Kelly, K., & Caputo, T. (2005) The Linkages between street gangs and organized crime: the Canadian experience. *Journal of Gang Research*, 13(1), 17-31.
- Klein, M. et al. (2001) Resolving the Eurogang paradox. I: M. Klein et al. (Eds.), *The Eurogang paradox: Street gangs and youth groups in the U.S. and Europe*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Klement, C., & Pedersen, M. L. (2013) *Rockere og bandemedlemmers kriminelle karrierer og netværk i ungdommen*. 3. rapport fra banderekutteringsprojektet. Justitsministeriets Forskningskontor. Oktober 2013.
- Kousholt, D. (2005) Forældreperspektiver på samarbejde mellem daginstitution og hjem. I: C. Højholt (red.), *Forældresamarbejde, forskning i fællesskab*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

- Kousholt, D. (2006) *Familieliv fra et børneperspektiv – fællesskaber i børns liv*. Ph.d.-afhandling, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter.
- Kvale, S. (2003) *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lalander, P. (2004) The role of ethnicity in a local drugdealer network. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 9(1), 65-84.
- Langager, S., & Vonsild, W. (2007) Socialpædagogikkens genkomst. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, September 2007(3), 3-7.
- Larsen, M.R. (2011) Børneperspektiver fra grænselandet mellem folkeskole og specialklasse. I: C. Højholt (red.), *Børn i vanskeligheder. Samarbejde på tværs*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Lave, J. & Wenger, E. (2004) *Situeret Læring og andre tekster*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lerner, R.M. et al. (2003) *Handbook of Psychology. Volume 6, Developmental psychology*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & sons, Inc.
- Lerner, R.M. et al. (2005) Methods of contextual assessment and assessing contextual methods: A developmental contextual perspective. In D.M. Teti (Ed.), *Handbook of research methods in developmental science* (pp. 183-209). Cambridge, MA: Blackwell.
- Lerner, R.M. (2006) Developmental science, developmental systems, and contemporary theories of human development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Theoretical models of human development*. Volume 1 of *Handbook of child psychology* (6th ed.) (pp. 1-17). Hoboken, NJ: Wiley.
- Leventhal, T., & Brooks-Gunn, J. (2000) The neighborhoods they live in: the effects of neighborhood residence on child and adolescent outcomes. *Psychological Bulletin*, 2000, 126(2), 309-337.
- Lien, I.-L. (2008) "Nemesis" and the Achilles heel of Pakistani gangs in Norway. I: F. van Gemert et al. (red.), *Street gangs, migration and ethnicity*. Portland: Willan Publishing.
- Lien, I.-L. (2010) Bandekriminalitet og forebygging. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, Årgang 97(3), 335-346.
- Lindstad, J.M. (2012) *Undersøgelse af rockere og bandemedlemmers opvækstforhold*. 2. rapport om banderekrutteringsprojektet. Justitsministeriets Forskningskontor.
- Madsen, B. (2005) *Socialpædagogik, integration og inklusion i det moderne samfund*. København: Socialpædagogisk Bibliotek, Hans Reitzels Forlag.
- Markard et al. (2004) Praksisportræt – en guide til analyse af psykologpraksis. *Tidsskriftet Nordiske Udkast*, 32(2), 5-22.

- Mathiesen, R. (1999) *Sosialpedagogisk perspektiv*. Norge: Forlaget Sokrates.
- Mathiesen, R., (2008) *Sosialpedagogisk perspektiv på individ og fellesskab*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Maxson, C.L. et al. (2014) *The Modern gang reader*. Oxford University Press.
- Mead, G.H. (2005) *Sindet, selvet og samfundet – fra et socialbehavioristisk standpunkt*. Akademisk Forlag.
- Merton, R.K. (1938) Social structure and anomie. *American sociological review*, 3, 672-682.
- Meeuwisse, A., & Swärd, H. (red.) (2006) *Perspektiver på sociale problemer*. København: Socialpædagogisk Bibliotek, Hans Reitzels Forlag.
- Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter (2014). Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. februar 2014.
- Mouttapa, M. et al. (2010) I'm Mad and I'm bad. Links between self-identification as a gangster, symptoms of anger, and alcohol use among minority juvenile offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 8(1), SAGE Publications.
- Mørck, L.L. (2007) *Grænsefællesskaber. Læring og overskridelse af marginalisering*. Roskilde Universitetsforlag
- Mørck, L. (1995) Praksisforskning som metode, teori og praksis: refleksion over praksisforskerens positionering i og mellem handlesammenhænge. *Tidsskriftet Udkast*, 1995, 1, 34-78.
- Mørck, L.L. (2000) Praksisforskning i Læreprocesser. *Psykologisk Set*, 16(36), 23-33.
- Mørck, L. L. & Hansen, P. (2015) Fra Rocker til Akademiker. *Psyke & Logos, Årgang 36*, 1-27.
- Mørck, L. L. (2015) Alternativer til 'bande-exit' – At "lære at leve" et nyt liv. I: N.R. Jensen & H. Dorf (red.), *Lærebog i pædagogisk sociologi*, Aarhus Universitetsforlag. Udkommer i 2015.
- Nygren, P. (2004) *Handingskompetanse – om profesjonelle personer*. Gyldendal: Norsk Forlag.
- Nygren, P. (2008) *Socialt udsatte børn og unge i et handlekompetenceperspektiv*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Oldrup et al. (2010) *Boligsociale indsatser rettet mod børn, unge og familier. En kortlægning*. Forskningsafdelingen for børn og familie, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Pahukka, O. (2005) *Kriminella ungdomsnätverk – utanförskapets pris. En förstudie*. Mobilisering mot narkotika. Narkotikapolitisk samordning.
- Palludan, C. (2005) *Børnehaven gør en forskel*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

- Pedersen, M.L., & Lindstad, J.M. (2011) *Første led i fødekæden? EN undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper*. Justitsministeriets Forskningskontor.
- Pedersen, M.L., & Lindstad, J.M. (2012) The Danish gang-joining project: Methodological Issues and preliminary results. I: F.-A. Esbensen & L.C. Maxson (Eds.), *Youth gangs in international perspective. Results from the Eurogang Program of research*. New York: Springer.
- Pedersen, M.L. (2014) *Exit-indsatser for rockere og bandemedlemmer. En kortlægning af tiltag under rammemodellen*. Justitsministeriets Forskningskontor.
- Pedersen, M.L. (2014) *Veje ind og ud af rocker- og bandemiljøer. En interviewundersøgelse*. Justitsministeriets Forskningskontor.
- Petersen, K.E. (2006) *Daginstitutionens betydning for udsatte børn – en forskningsoversigt*. HPA-serie, No. 1. Arbejdsrapport 8. <http://edu.au.dk/forskning/publikationer/working-papers/>
- Petersen, K.E. (2009) *Omsorg for socialt udsatte børn. En analyse af pædagogers kompetencer og pædagogiske arbejder med socialt udsatte børn i daginstitutionen*. Ph.d.-afhandling, Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E. (2010) *Viden om anbragte børn og unge i døgntilbud*. Rapport. København: Socialpædagogernes Landsforbund.
- Petersen, K.E. (2011) *Pædagogisk arbejde med socialt udsatte børn i børnehaven*. København: Akademisk Forlag.
- Petersen, K.E. (2012) *Socialpædagogisk arbejde med små børn anbragt på døgninstitution*. Forskningsprogrammet SSIP – Social- og Specialpædagogik i Inkluderende Perspektiv.
- Petersen, K. E. (2013) Psykologiens betydning i socialpædagogisk arbejde. I: T. Erlandsen, N.R. Jensen, S. Langager, & K.E. Petersen (red.), *Socialpædagogik – en grundbog*. København: Hans Reitzel.
- Petersen, K.E. (2014a) Pædagogik – kulturelt, multikulturelt og globalt. I: S.K. Lauridsen et al. (red.), *Pædagogik som viden og handling*. København: Akademisk Forlag.
- Petersen, K.E. (2014b) Små udsatte børn i dag- og døgninstitution: hvad ved vi? I: A.K. Jensen (red.), *Morgendagens pædagoger: grundlæggende viden og færdigheder*. København: Akademisk Forlag.
- Petersen, K.E., & Ladefoged, L. (2015a) *Sundhedsplejens indsatser og betydning i arbejdet med små udsatte børn og familier*. Rapport. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E., & Ladefoged, L. (2015b) *Sundhedsplejens indsatser og betydning i arbejdet med små udsatte børn og familier – forsknings- og vidensopsamling*. Rapport. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

- Petersen, K.E. (in prep.) *Forsknings- og vidensopsamling om unge i bandegrupperinger*. Rapport. DPU – Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet. Udkommer i 2016.
- Pettersson T. (2001) Etnicitet och ungdomsbrottslighet. I: F. Estrada & J. Flyghed (red.) *Den svenska Ungdomskriminaliteten*. Lund.
- Ploug, N. (red.) (2003) *Vidensopsamling om social arv*. Udarbejdet af forskere med tilknytning til forskningsprogrammet om social arv, Socialforskningsinstituttet.
- Ploug, N. (red.) (2007a) *Social arv og social ulighed*. Socialpædagogisk Bibliotek, Hans Reitzels Forlag.
- Ploug, N. (2007b) *Socialt udsatte børn, Identifikation, Viden og handlemuligheder i daginstitutioner*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Poulsen, A. (2002) Risikofaktorer, beskyttelsesfaktorer, modstandsdygtighed og social arv. I: M. Hermansen, & A. Poulsen (red.), *Samfundets børn*. Aarhus: Forlaget KLIM.
- Prowse, C.E. (2012) *Defining street gangs in the 21st century. Fluid, mobile, and transnational networks*. New York, Heidelberg, Dordrecht, London: Springer.
- Rasmussen, L. (2010) *Livshistorier og kriminalitet. En empirisk undersøgelse af etniske minoritetsunge i Københavns Fængsler, deres baggrund, status og fremtid. Hvilke kommunikationsmuligheder er der?* Center for Europæisk Islamisk Tænkning (CEIT) Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Riele, K.T., & Brooks, R. (2013) *Negotiating ethical challenges in youth research*. London: Routledge.
- Ringsted, N. et al. (2009) Styrket indsats mod rocker- og bandekriminalitet. *Juristen, Årgang 91(7)*, 198-204.
- Robertson, H.J. (2008) *Youth gangs: lived experiences in an emergent area*. Dissertation. North Carolina State University.
- Rutter, M. (1985) Resilience in the face of adversity. Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598-611.
- Rutter, M. (2000) Resilience reconsidered: Conceptual considerations, empirical findings, and policy implications I: J.P. Shokoff & S.J. Meisels (eds.), *Handbook of early childhood intervention. Second Edition*, 651-682. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schultz Jørgensen, P. (1989) Om kvalitative analyser – og deres gyldighed. *Nordisk psykologi*, 41(1), 25-41.
- Schultz Jørgensen, P. et al. (1993) *Risikobørn, hvem er de, hvad gør vi?* Udarbejdet for det Tværministerielle Børneudvalg, dec. 1993.
- Schultz Jørgensen, P. (2002) Risikobørn i Danmark. *Tidsskriftet Social Kritik, Årgang 14(84)*, 98-110.

- Schwartz, I. (2005) Deltagelse og samarbejde i praksisforskning. *Tidsskrift for Socialpædagogik*, 2005(15), 11-24.
- Schwartz, I. (2007) *Børneliv på døgninstitution – Socialpædagogik på tværs af børns livssammenhænge*. Ph.d.-afhandling, Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.
- Schwartz, I. (2014) *Hverdagsliv og livsforløb. Tværprofessionelt samarbejde om støtte til børn og unges livsførelse*. Aarhus: Forlaget KLIM
- Shavit, Y., & Blossfeld, H.-P. (1993) *Persistent Inequality. Changing Educational Attainment in Thirteen Countries*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Shelden, R.G. et al. (2013) *Youth gangs in American society*. Fourth Edition. USA: Wadsworth Cengage Learning.
- Sigsgaard, J. (1942/2008) *Palle alene i Verden*. Gyldendal.
- Sikandar, Q.A. (2005) *Børn og unge og deres sociale problemer i boligområder i Valby*. Rapport, CASA.
- Simon, T.R. et al. (Eds.) (2013) *Changing course. Preventing gang membership*. U.S. Department of Justice and U.S. Department of Health and Human Services. Washington D.C.
- Snyder, H.N, & Sickmund, M. (2006) *Juvenile offenders and victims: 2006 national report*. National Center for Juvenile Justice.
- Somekh, B., & Lewin, C. (2006) *Research methods in the social sciences*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Spergel, I.A. (2014) The Comprehensive community-wide gang program model: success and failure. I: C.L. Maxson et al. (Eds.), *The modern gang reader*. Chapter 34. New York Oxford: Oxford University Press.
- Trasher, F. (1927) *The gang: A study of 1,313 gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- van Gemert, F. et al. (Eds.) (2008) *Street gangs, migration and ethnicity*. UK: Willan Publishing.
- van Gemert, F., & Decker, S. (2008) Migrant groups and gang activity: a contrast between Europe and the USA. I: F. van Gemert et al. (Eds.), *Street gangs, migration and ethnicity*. UK: Willan Publishing.
- Wacquant, L. (2010) 'Designing Urban Seclusion in the Twenty-First Century – The 2009 Roth-Symonds Lecture'. *Perspecta – The Yale Architectural Journal*, no. 43.
- Weerman, F. et al. (2009) *Eurogang program manual: background, development and use of Eurogang instruments in multi-site, multi-method comparative research*. University of Missouri at St. Louis: Eurogang.
- Wenger, E. (2004) *Praksisfællesskaber*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Werner, E.E., & Smith, R.S. (1982) *Vulnerable but invincible*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Werner, E.E., & Smith, R.S. (1992) *Overcoming the odds. High Risk Children from birth to adulthood*. Ithaca, London: Cornell University Press.
- Werner, E.E., & Smith, R.S. (2001) *Journeys from Childhood to midlife. Risk, Resilience, and recovery*. Ithaca, London: Cornell University Press.
- Whyte, W.F. (1943) *Street corner society: the social structure of an Italian slum*. Chicago: University of Chicago Press.
- Winslow, E.B., & Shaw, D.S. (2007) Impact of neighborhood disadvantage on overt behavior problems during early childhood. *Aggressive behavior*, 33(3), 207-219.
- Willis, P. (1977) *Learning to labour: How working class kids get working class jobs*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Woodhead, M. (1997) *Psychology and the cultural construction of childrens needs*. London: Falmer Press.

